

Stødig stode

Innovasjon Norges kundeffektundersøkelse 2018 - Førundersøkelsen

Stødig stode

Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelse 2018

- Førundersøkelsen

August 2019

Oppdragsgiver
Innovasjon Norge

Team

Tor Borgar Hansen (prosjekleder), Veronika
Geschwandtnerova og Bernhard Weigel

Om Oxford Research Knowledge for a better society

Oxford Research er et internasjonalt analyseselskap. Vi dokumenterer og utvikler kunnskap gjennom analyser, evalueringer og utredninger slik at politiske og strategiske aktører kan få et bedre grunnlag for sine beslutninger.

Forsidebilde: Shutterstock

Sammendrag

Førundersøkelsen 2018 viser at alle de såkalte myke indikatorene som måler samarbeid, kompetanse og innovasjon er på omtrent uendret nivå eller har økt noe sammenlignet med 2017-undersøkelsen. For indikatorene som måler utviklingsprosessenes økonomiske bidrag er bildet omtrent det samme. Indikatoren overlevelsesmulighet økte med to prosentpoeng og sysselsetting med ett prosentpoeng i 2018. Indikatoren lønnsomhet ligger på samme nivå som i 2017, mens størst nedgang registrer vi for eksport med tre prosentpoeng fra 2017. Omsetning og konkurransevne har også gått ned med henholdsvis to og tre prosentpoeng i 2018. Når vi ser på de økonomiske indikatorene per tjeneste viser resultatene at det for omtrent halvparten av tjenestene kan registreres en tilbakegang, og for den andre halvparten av tjenestene en fremgang for alle indikatorer, sammenlignet med fjorårets undersøkelse. Dette betyr at den negative utviklingen som ble registrert fra 2016- til 2017-årgangen er bremsset opp. I fjorårets undersøkelse gikk alle indikatorene tilbake for mellom 16 og 19 av de 22 tjenestene som var med både i fjorårets og 2016-undersøkelsen.

I et lengre tidsperspektiv bekrefter årets undersøkelse at Førundersøkelsene for 2015- og 2016-årgangene – slik Oxford Research postulerte i fjorårets undersøkelse – fremstår som toppår med tanke på de økonomiske indikatorene.

Innhold

1.	Summary	8
2.	Oppsummering	9
2.1	Utviklingstrekk	9
2.2	Resultater sammenholdt med målene for Innovasjon Norge	9
2.2.1	Delmål 1: Flere gode gründere	10
2.2.2	Delmål 2: Flere vekstkraftige bedrifter	10
2.3	Eksport	11
3.	Innledning og bakgrunn	12
3.1	Hensikten med undersøkelsen	12
3.2	Analysemodell	12
3.3	Leserveiledning	13
4.	Populasjon, utvalg og vektning	14
4.1	Tjenester som inngår i undersøkelsen	14
4.1.1	Historisk overblikk	14
4.1.2	Tjenester som inngår i årets undersøkelse	14
4.1.3	Gjennomføring av undersøkelsen	15
4.2	Spørreskjema	15
4.3	Bruttoutvalg	16
4.4	Justert brutto- og nettoutvalg	18
4.5	Nærmere beskrivelse av utvalget	20
4.6	Vekting av utvalget	20
5.	Benyttelse av støtten og finansiering	22
5.1	Benyttelse av støtten	22
5.1.1	Benyttelse av støtten etter tjeneste	23
5.1.2	Benyttelse av støtten eller bedriftstype	24
5.2	Betydningen av Innovasjon Norge for finansiering	24
5.3	Andre finansieringskilder	25
5.3.1	Andre finansieringskilder enn Innovasjon Norge etter tjeneste	26
5.3.2	Andre finansieringskilder enn Innovasjon Norge etter bedriftstype	27
5.4	Eksterne investorer	27
5.4.1	Eksterne investorer	27
5.4.2	Norske eksterne investorer etter tjeneste	28
5.4.3	Norske eksterne investorer etter bedriftstype	29
5.4.4	Utenlandske eksterne investorer etter tjeneste	30
5.4.5	Utenlandske eksterne investorer etter bedriftstype	31
6.	Addisjonalitet	32
6.1	Samlet addisjonalitet	33
6.2	Addisjonalitet etter tjeneste	34
6.3	Addisjonalitet etter bedriftstype	35

7.	Bidrag til økt samarbeid	36
7.1	Samarbeid med ulike aktører	38
7.2	Samarbeid etter tjeneste	38
7.2.1	Samarbeid med de ulike aktørene	39
7.2.2	Samlet bidrag til samarbeid	40
7.3	Samarbeid etter bedriftstype	41
7.3.1	Samarbeid med de ulike aktørene	41
7.3.2	Samlet bidrag til samarbeid	41
7.4	Innholdet i samarbeidet	42
8.	Bidrag til kompetanseheving	44
8.1	Kompetanseheving på ulike områder	45
8.2	Kompetanseheving etter tjeneste	45
8.2.1	Kompetanseheving på de ulike områdene	46
8.2.2	Samlet bidrag til kompetanseheving	47
8.3	Kompetanseheving etter bedriftstype	48
8.3.1	Kompetanseheving på de ulike områdene	48
8.3.2	Samlet bidrag til kompetanseheving	48
8.4	Kontakt med Innovasjon Norge og kompetanseheving	49
8.5	Kompetansespredning	51
9.	Effekter på utvikling og innovasjon	54
9.1	Bidrag til innovasjon på hovedområder	56
9.2	Bidrag til innovasjon på underkategorier	57
9.3	Innovasjonsbidrag etter tjeneste	58
9.4	Samlet bidrag til innovasjon	61
9.4.1	Samlet bidrag til innovasjon etter tjeneste	61
9.4.2	Samlet bidrag til innovasjon etter bedriftstype	62
9.5	Nærmere om markedsføringsaktiviteter og forretningsmodell/strategi	63
9.5.1	Kontakt med Innovasjon Norge og markedsføringsaktiviteter	63
9.5.2	Kontakt med Innovasjon Norge og forretningsmodell/strategi	65
9.6	Beskyttelse av det nye som utvikles i utviklingsprosessen	68
10.	Forventede økonomiske effekter av utviklingsprosessen	72
10.1	Ulike typer økonomiske effekter	75
10.2	Økonomiske effekter etter tjeneste	76
10.2.1	Økt omsetning etter tjeneste	76
10.2.2	Økt eksport etter tjeneste	77
10.2.3	Bedret konkurransevne etter tjeneste	78
10.2.4	Bedret lønnsomhet etter tjeneste	79
10.2.5	Bedret overlevelsesmulighet etter tjeneste	80
10.2.6	Økt sysselsetting etter tjeneste	81
10.3	Økonomiske effekter etter bedriftstype	82
11.	Miljø- og samfunnseffekter	84
11.1	Miljømessige effekter	86
11.2	Samfunnsmessige effekter	88

12.	Eksport	90
12.1	Tidligere eksporterfaring	90
12.2	Innovasjon Norges bidrag til å utløse virksomhetenes første eksport	93
12.3	Eksportmarkeder	93
12.4	Eksportbarrierer	96
12.5	Hjelp fra Innovasjon Norge til å håndtere eksportbarrierer	98
12.6	Benytte Innovasjon Norges tjenester igjen	101
13.	Detaljerte resultater for hver tjeneste	102
13.1	Alle tjenester	102
13.2	Bedriftsnettverk	103
13.3	Bedriftsutviklingstilskudd – distrikt	104
13.4	Bioenergiprogrammet	105
13.5	Bioøkonomiordningen	106
13.6	Bygdeutviklingsmidler – Stipend	107
13.7	Bygdeutviklingsmidler – Tilleggsnæring	108
13.8	Bygdeutviklingsmidler – Tradisjonell	109
13.9	EU-Horizon2020	110
13.10	EU-rådgivning	111
13.11	Etablerertilskudd (KMD)	112
13.12	Etablerertilskudd (NFD)	113
13.13	EØS midlene	114
13.14	FRAM – Global Growth	115
13.15	IFU/OFU	116
13.16	IN Horizon 2020	117
13.17	IPR – rådgivning	118
13.18	Innovasjon i reiselivsnæringen	119
13.19	Internasjonal markedsrådgivning	120
13.20	Investeringstilskudd – distrikt	121
13.21	Lavrisikolån	122
13.22	Lavrisikolån - GFL - flåte	123
13.23	Lavrisikolån - Landbrukslån	124
13.24	Mentortjenesten	125
13.25	Miljøteknologi	126
13.26	Risikolån - Distriktsrettede	127
13.27	Risikolån - Innovasjonslån	128
13.28	Tilskudd - Landsdekkende	129
13.29	Utviklingsprogram for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping	130
13.30	Verdiskapingsprogram for kulturnæringen	131
	Vedlegg 1 - Spørreskjema	132

Figurliste

Figur 1: Undersøkelsens analysemodell	13
Figur 2: Benyttelse av støtten	22
Figur 3: Benyttelse av støtten etter tjeneste.....	23
Figur 4: Benyttelse av støtten etter bedriftstype	24
Figur 5: Betydningen av Innovasjon Norge for finansiering	24
Figur 6: Andre finansieringskilder enn Innovasjon Norge	25
Figur 7: Eksterne investorer	27
Figur 8: Addisjonalitet, utvikling over tid.....	33
Figur 9: Addisjonalitet i Førundersøkelsen 2018	33
Figur 10: Addisjonalitet etter tjeneste.....	34
Figur 11: Addisjonalitet etter bedriftstype	35
Figur 12: Økt samarbeid med ulike aktører	38
Figur 13: Antall områder med økt samarbeid etter tjeneste.....	40
Figur 14: Antall områder med økt samarbeid etter bedriftstype.....	41
Figur 15: Innholdet i samarbeidet.....	42
Figur 16: Andel utviklingsprosesser som har bidratt til kompetanseheving	45
Figur 17: Antall områder med bidrag til økt kompetanse etter tjeneste	47
Figur 18: Antall områder med bidrag til økt kompetanse etter bedriftstype.....	48
Figur 19: Om kontakten med Innovasjon Norge ført til at virksomheten har fått økt sin kompetanse	49
Figur 20: Andel utviklingsprosesser som har ført til kompetansespredning utenfor virksomhet.....	51
Figur 21: Andel utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt kompetansespredning etter tjeneste.....	52
Figur 22: Andel utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt kompetansespredning etter bedriftstype	53
Figur 23: Bidrag til innovasjon på hovedområder	56
Figur 24: Andel utviklingsprosesser som har bidratt til endring i innovasjon	58
Figur 25: Antall områder med økt innovasjon i stor grad etter tjeneste	61
Figur 26: Antall områder med økt innovasjon i stor grad etter bedriftstype.....	62
Figur 27: Endringer i markedsføringsaktiviteter	63
Figur 28: Endringer i forretningsmodell/strategi.....	65
Figur 29: Andel utviklingsprosesser som vil eller har brukt følgende metoder for å beskytte det nye som utvikles i utviklingsprosessen	68
Figur 30: Bidrag til ulike økonomiske effekter	75
Figur 31: Andel utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning etter tjeneste	76
Figur 32: Andel utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport etter tjeneste	77
Figur 33: Andel utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til bedret konkurransevne etter tjeneste	78
Figur 34: Andel utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til bedret lønnsomhet etter tjeneste.....	79
Figur 35: Andel utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til bedret overlevelsesmulighet etter tjeneste	80
Figur 36: Andel utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt sysselsetting etter tjeneste	81
Figur 37: Økonomiske effekter etter bedriftstype	82
Figur 38: Andel utviklingsprosesser som har bidratt til samfunn- og miljøeffekter	85
Figur 39: Andel virksomheter som har eksportert før prosjektet fikk støtte fra Innovasjon Norge	90
Figur 40: Andel virksomheter som har eksportert før prosjektet fikk støtte fra Innovasjon Norge etter tjeneste	91
Figur 41: Andel virksomheter som har eksportert før prosjektet fikk støtte fra Innovasjon Norge etter bedriftstype	92
Figur 42: I hvilken grad bidro tjenesten fra Innovasjon Norge til at virksomheten kom i gang med sin internasjonaliseringsprosess?	93
Figur 43: I hvilken grad har/vil tjenesten fra Innovasjon Norge bidra til at virksomheten har kommet i gang med sin internasjonaliseringsprosess? Fordelig etter bedriftstype	94
Figur 44: Andel som eksporterer til ulike markeder etter bedriftstype	95
Figur 45: Andel virksomheter som har møtt barrierer for eksport	96
Figur 46: Andel virksomheter som har møtt barrierer for eksport etter bedriftstype.....	97
Figur 47: Andel virksomheter som har fått hjelp av Innovasjon Norge til å håndtere følgende barrierer/risikofaktorer	99
Figur 48: Andel virksomheter som har fått hjelp av Innovasjon Norge til å håndtere følgende barrierer/risikofaktorer etter bedriftstype	100
Figur 49: Bruke Innovasjon Norges tjenester igjen (n: 1013)	101
Figur 50: Bruke Innovasjon Norges tjenester igjen, etter bedriftstype (n: 421)	101

Tabelliste

Tabell 1: Gjennomføring av datainnsamling for Førundersøkelsen 2018.....	14
Tabell 2: Populasjon og bruttoutvalg for Førundersøkelsen 2018.....	17
Tabell 3: Svar og frafall i Førundersøkelsen 2018 etter tjeneste.....	19
Tabell 4: Gjennomføring av datainnsamling for Førundersøkelsen 2018.....	20
Tabell 5: Fordeling på bedriftstype blant kunder som har besvart Førundersøkelsen 2018.....	20
Tabell 6: Vekting etter tjeneste i Førundersøkelsen 2018.....	21
Tabell 7: Andre finansieringskilder enn Innovasjon Norge etter tjeneste.....	26
Tabell 8: Andre finansieringskilder enn Innovasjon Norge etter bedriftstype.....	27
Tabell 9: Andel virksomheter som har fått finansiering fra ulike norske eksterne investorer etter tjeneste.....	28
Tabell 10: Andel virksomheter som har fått finansiering fra ulike norske eksterne investorer etter bedriftstype.....	29
Tabell 11: Andel virksomheter som har fått finansiering fra ulike utenlandske eksterne investorer etter tjeneste.....	30
Tabell 12: Andel virksomheter som har fått finansiering fra ulike utenlandske eksterne investorer etter bedriftstype.....	31
Tabell 13: Addisjonalitetskategorier.....	32
Tabell 14: Samarbeidsbidrag.....	37
Tabell 15: Økt samarbeid med ulike aktører etter tjeneste.....	39
Tabell 16: Økt samarbeid med ulike aktører etter bedriftstype.....	41
Tabell 17: Kompetansebidrag.....	45
Tabell 18: Andel utviklingsprosesser som i stor grad vil eller har ført til økt kompetanse på de ulike områdene etter tjeneste.....	46
Tabell 19: Andel utviklingsprosesser som i stor grad vil eller har ført til økt kompetanse på de ulike områdene etter bedriftstype.....	48
Tabell 20: Om kontakten med Innovasjon Norge ført til at virksomheten har fått økt sin kompetanse etter tjeneste.....	50
Tabell 21: Om kontakten med Innovasjon Norge ført til at virksomheten har fått økt sin kompetanse etter bedriftstype.....	51
Tabell 22: Innovasjonsbidrag.....	55
Tabell 23: Andel som har gitt bidrag til innovasjon, utvikling over tid.....	56
Tabell 24: Andel som har gitt bidrag til innovasjon, utvikling over tid etter bedriftstype.....	57
Tabell 25: Andel utviklingsprosesser som i stor grad vil eller har bidratt til vare-, tjeneste-, prosess- og markedsinnovasjon etter tjeneste.....	59
Tabell 26: Andel utviklingsprosesser som i stor grad vil eller har bidratt til organisatorisk innovasjon etter tjeneste.....	60
Tabell 27: Andel utviklingsprosesser som i stor grad vil eller har bidratt til utvikling og forbedring innenfor ulike områder etter bedriftstype.....	62
Tabell 28: Endringer i markedsføringsaktiviteter etter tjeneste.....	64
Tabell 29: Endringer i markedsføringsaktiviteter etter bedriftstype.....	65
Tabell 30: Endringer i forretningsmodell/strategi etter bedriftstype.....	66
Tabell 31: Endringer i forretningsmodell/strategi etter tjeneste.....	67
Tabell 32: Andel utviklingsprosesser som vil eller har brukt følgende metoder for å beskytte det nye som utvikles i utviklingsprosessen etter tjeneste.....	69
Tabell 33: Andel utviklingsprosesser som vil eller har brukt følgende metoder for å beskytte det nye som utvikles i utviklingsprosessen etter bedriftstype.....	70
Tabell 34: Økonomiske indikatorer, utvikling over tid.....	72
Tabell 35: Andel utviklingsprosesser som har ført til økt miljøeffekter etter tjeneste.....	86
Tabell 36: Andel utviklingsprosesser som har ført til økt miljøeffekter etter bedriftstype.....	87
Tabell 37: Andel utviklingsprosesser som har ført til økt samfunnseffekter etter tjeneste.....	88
Tabell 38: Andel utviklingsprosesser som har ført til økt samfunnseffekter etter bedriftstype.....	89

1. Summary

Oxford Research has conducted this Customer Impact Survey among companies and individual which received support from Innovation Norway in 2018. The Customer Impact Survey consists of a preliminary survey and a post-survey. The preliminary survey is carried out just after the service from Innovation Norway is delivered, while the post-survey is carried out four years later. The present survey is thus a preliminary survey of the companies that received support from Innovation Norway in 2018. The preliminary survey measures the customers' expectations of the benefits of the service(s) they have received, while the post-survey covers what benefits they themselves believe they have achieved. This preliminary study encompasses a substantial part of Innovation Norway's activity, covering both financial services, programs and a variety of advisory services.

Customer impact surveys have been conducted since 1994. This year's survey is based on the same methodological basis as previous preliminary surveys. The customer impact study will, in relation to the evaluation of Innovation Norway's results, partly represent an analysis that “stands on its own”, and at the same time this study will be included as one of several documentation forms in more comprehensive evaluations.

The Customer Impact preliminary survey of 2018 shows that all the so-called soft indicators, which measure collaboration, competence and innovation, are nearly unchanged or have increased somewhat compared to the 2017 survey. For the indicators that measure the financial or economic contributions of the development processes, the picture is about the same. The survival indicator increased by two percentage points and employment by one percentage point in 2018. The indicator of profitability is at the same level as in 2017, while the largest decline is recorded for exports by three percentage points from 2017. Turnover and competitiveness have also decreased by two and three percentage points, respectively, in 2018. When we look at the economic indicators per service, the results show that for about half of the services a decline can be registered, and for the other half of the services an increase for all indicators, compared with last year's survey. This means that the negative trend recorded from the 2016- to 2017-surveys has been halted. In last year's survey, all the indicators declined for between 16 and 19 of the 22 services that were included in both last year's and the 2016 survey.

In a longer perspective, this year's survey confirms that the customer effect preliminary surveys for the 2015 and 2016-cohorts - as Oxford Research postulated in last year's survey - appear to be the peak years in terms of the economic indicators.

2. Oppsummering

2.1 Utviklingstrekk

Førundersøkelsen 2018 viser at alle de såkalte myke indikatorene som måler samarbeid, kompetanse og innovasjon er på omtrent uendret nivå eller har økt noe sammenlignet med 2017-undersøkelsen. For indikatorene som måler utviklingsprosessenes økonomiske bidrag er bildet omtrent det samme. Indikatoren overlevelsesmulighet økte med to prosentpoeng og sysselsetting med ett prosentpoeng i 2018. Indikatoren lønnsomhet ligger på samme nivå som i 2017, mens størst nedgang registrer vi for eksport med tre prosentpoeng fra 2017. Omsetning og konkurranseevne har også gått ned med henholdsvis to og tre prosentpoeng i 2018. Når vi ser på de økonomiske indikatorene per tjeneste viser resultatene at det for omtrent halvparten av tjenestene kan registreres en tilbakegang, og for den andre halvparten av tjenestene en fremgang for alle indikatorer, sammenlignet med fjorårets undersøkelse. Dette betyr at den negative utviklingen som ble registrert fra 2016- til 2017-årgangen er bremsset opp. I fjorårets undersøkelse gikk alle indikatorene tilbake for mellom 16 og 19 av de 22 tjenestene som var med både i fjorårets og 2016-undersøkelsen.

I et lengre tidsperspektiv bekrefter årets undersøkelse at Førundersøkelsene for 2015- og 2016-årgangene – slik Oxford Research postulerte i fjorårets undersøkelse – fremstår som toppår med tanke på de økonomiske indikatorene.

2.2 Resultater sammenholdt med målene for Innovasjon Norge

Formålet, hovedmålet og delmålene for Innovasjon Norge er formulert på følgende måte:

Formål, hovedmål og delmål for Innovasjon Norge

Formål:

Innovasjon Norges formål er å være statens og fylkeskommunenes virkemiddel for å realisere verdiskapende næringsutvikling i hele landet.

Hovedmål:

Innovasjon Norge har til hovedmål å utløse bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling, og utløse regionenes næringsmessige muligheter

Delmål:

1. Flere gode gründere
2. Flere vekstkraftige bedrifter
3. Flere innovative næringsmiljøer

Kundeffektundersøkelsen omfatter tjenester som dekker de to første delmålene, mens det tredje delmålet, flere innovative næringsmiljøer, omfatter tjenester som har egne MRS-systemer og derfor ikke inngår i kundeffektundersøkelsen. I det videre benyttes noen av resultatene fra etterundersøkelsen for å indikere Innovasjon Norges måloppnåelse knyttet til de to første delmålene.

Dersom en sammenligner resultatene for gründerbedrifter og etablerte bedrifter, er det generelt slik at utviklingsprosessene har hatt større betydning for gründerbedriftene. Dette gjelder både for

samarbeid, kompetanse og innovasjon samt for den økonomiske utviklingen. Det er flere mulige forklaringer på dette, men vi vil framheve to:

- Gründerbedriftene har kommet kortere i sitt bedriftsutviklingsløp, og har større behov for å utvikle seg på et bredt spekter av områder.
- For gründerbedriftene vil det i større grad være likhetstegn mellom bedriften og utviklingsprosessen som får støtte. Det innebærer at «medisinen» i gjennomsnitt vil være sterkere for disse enn for de etablerte virksomhetene.

I det videre ser vi nærmere på måloppnåelsen for Innovasjon Norges delmål 1 og 2.

2.2.1 Delmål 1: Flere gode gründere

I dette delkapittelet ser vi nærmere på indikatorer og resultater for gründere som er sentrale for å belyse i hvilken grad Innovasjon Norge bidrar til å nå delmålet å fremme flere gode gründere:

- 69 prosent av utviklingsprosessene har høy addisjonalitet, summen av middels og høy addisjonalitet er 93 prosent.
- 91 prosent av gründerne mener at utviklingsprosessen har ført til økt kompetanse på et eller flere områder.
- 87 prosent av gründerne sier at utviklingsprosessen har ført til innovasjon på ett eller flere områder.
- For gründere registrer vi en økning for fire av de seks økonomiske indikatorene i 2018:
  - 71 prosent gründere rapporterer at utviklingsprosessene i stor grad har ført til økt omsetning (nedgang på 1 prosentpoeng)
  - 70 prosent av gründerne sier at utviklingsprosessen i stor grad har ført til bedret konkurransevne (økning på 1 prosentpoeng)
  - 79 prosent av utviklingsprosessene hos gründerne har bidratt i stor grad til bedret overlevelsesmulighet (økning på 2 prosentpoeng)
  - 66 prosent av gründerne mener at utviklingsprosessen i stor grad har ført til bedret lønnsomhet (økning på 1 prosentpoeng)
  - Utviklingsprosessene har bidratt i stor grad til økt sysselsetting hos gründere i 58 prosent av tilfellen (økning på 1 prosentpoeng)
  - 43 prosent av gründerne sier at utviklingsprosessen i stor grad har ført til økt eksport (nedgang på 3 prosentpoeng)

2.2.2 Delmål 2: Flere vekstkraftige bedrifter

Under ser vi mer inngående på noen indikatorer som er sentrale for å belyse i hvilken grad Innovasjon Norge bidrar til å nå delmålet å fremme flere vekstkraftige bedrifter: Resultatene tar utgangspunkt i hvordan de mer etablerte eller vekstbedriftene har besvart undersøkelsen.

- 67 prosent av utviklingsprosessene har høy addisjonalitet, summen av middels og høy addisjonalitet er 89 prosent
- Utviklingsprosessene har bidratt til økt kompetanse på ett eller flere områder i 80 prosent av tilfellene
- 72 prosent av bedriftene sier at utviklingsprosessen har ført til innovasjon på ett eller flere områder
- For etablerte bedrifter har bare eksport hatt en økning av de økonomiske indikatorene
  - 53 prosent av bedriftene mener at utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til økt omsetning (nedgang på 3 prosentpoeng)

- Utviklingsprosessene har i stor grad bidratt til forbedring av konkurranseevnen i 51 prosent av tilfellene (nedgang på 3 prosentpoeng)
- 53 prosent av bedriftene sier at utviklingsprosessen i stor grad har ført til bedret lønnsomhet (nedgang på 2 prosentpoeng)
- Utviklingsprosessene har i stor grad bidratt til økt sysselsetting i 35 prosent av tilfellene (nedgang på 1 prosentpoeng)
- 21 prosent av bedriftene mener at utviklingsprosessen i stor grad har ført til økt eksport (økning på 6 prosentpoeng)
- 62 prosent av bedriftene sier at utviklingsprosessen i stor grad har forbedret overlevelsesmuligheten (nedgang på 1 prosentpoeng)

2.3 Eksport

For å få mer kunnskap om Innovasjon Norges bidrag til økt eksport i virksomhetene, har vi videreført spørsmålsbatteriet som ble utviklet i fjorårets undersøkelse. Dette er designet for å gi mer dybdekunnskap om:

- Hvorvidt virksomhetene har eksportert tidligere/i hvilken grad Innovasjon Norges tjenester er utløsende for virksomhetens første eksport: Her svarer om lag to tredeler av virksomhetene at de ikke har tidligere eksporterfering (60 prosent i 2017) og 17 prosent at den støttede utviklingsprosessen forventes å utløse virksomhetens første eksport. De etablerte bedriftene har i langt - og statistisk signifikant – større grad tidligere eksporterfering (56 prosent) sammenlignet med gründerbedriftene (18 prosent). Mellom tre og fire ganger så høy andel gründerbedrifter (25 prosent) oppgir at utviklingsprosessen de fikk støtte til fra Innovasjon Norge utløste virksomhetens første eksport sammenlignet med de etablerte bedriftene (7 prosent).
- I hvilken grad Innovasjon Norges tjenester bidrar til at virksomhetene har kommet i gang med sin internasjonaliseringsprosess: Her oppgir 38 prosent av alle virksomhetene at tjenesten fra Innovasjon Norge i stor grad har bidratt til at virksomheten har kommet i gang med sin første internasjonaliseringsprosess (46 prosent i 2017).
- Hvilke markeder virksomhetene forventer å eksportere til: Det fremkommer at det er de geografisk nære markedene virksomhetene i første rekke forventer økt eksport til, det vil si våre nordiske naboland og EU/EØS forøvrig (henholdsvis 69 og 67 prosent). De samme eksportmarkedene var de hyppigst nevnte også i fjorårets undersøkelse, begge 68 prosent.
- Hvilke barrierer/risikofaktorer virksomhetene har støtt på i sitt eksportarbeid: Her fremkommer det at tilgang til finansiering av internasjonaliseringsarbeidet gjennomgående er den viktigste barrieren.
- Hvilke barrierer/risikofaktorer virksomhetene har fått hjelp av Innovasjon Norge til å overkomme: Her fremkommer det at tilgang til finansiering av internasjonaliseringsarbeidet er den barrieren virksomhetene i størst grad har fått hjelp av Innovasjon Norge til å imøtekomme.
- Hvorvidt virksomheten vil benytte Innovasjon Norges tjenester igjen i fremtidige internasjonaliseringsprosesser: Her er virksomhetene samstemte; 99 prosent svarer at de vil benytte Innovasjon Norges tjenester igjen, samme andel som i fjorårets undersøkelse.

Det er flere forskjeller mellom etablerte og gründerbedrifter med hensyn til disse spørsmålene, samt flere geografiske, næringsmessige og eierskapsmessige forskjeller, og disse er diskutert i kapittel 12.

3. Innledning og bakgrunn

Oxford Research har gjennomført denne Kundeffektundersøkelsen blant bedrifter som fikk støtte fra Innovasjon Norge i 2018. Kundeffektundersøkelsene består av en førundersøkelse og en etterundersøkelse. Førundersøkelsen gjennomføres like etter at støtten fra Innovasjon Norge er gitt, mens etterundersøkelsen gjennomføres fire år senere. Den foreliggende undersøkelsen er dermed en førundersøkelse av de virksomhetene som fikk støtte fra Innovasjon Norge i 2018. Førundersøkelsen dekker kundenes forventninger til nytten av tjenesten, mens etterundersøkelsen dekker hvilken nytte de selv mener de faktisk har oppnådd. Denne førundersøkelsen omfatter store deler av Innovasjon Norges aktivitet, både finansielle tjenester, programmer og en rekke rådgivningstjenester.

3.1 Hensikten med undersøkelsen

Kundeffektundersøkelsen av Innovasjon Norges engasjementer har to hovedformål:

- Et internt formål som gjelder forbedring og videreutvikling av Innovasjon Norges tjenester overfor kundene.
- Et eksternt formål som dreier seg om å dokumentere overfor omverdenen at man har fått noe igjen for de pengene som er investert i Innovasjon Norges aktiviteter.

Innovasjon Norge har et mål- og resultatstyringssystem som består både av et omfattende opplegg for rapportering av aktiviteter (ved bruk av aktivitetsindikatorer ved registrering av saker når de kommer inn) og et opplegg for måling av effekter, herunder evalueringer generelt og kundeffektundersøkelser og effektanalyser, nå i regi av Samfunnsøkonomisk Analyse AS (tidligere gjennomført av Statistisk Sentralbyrå), mer spesielt.

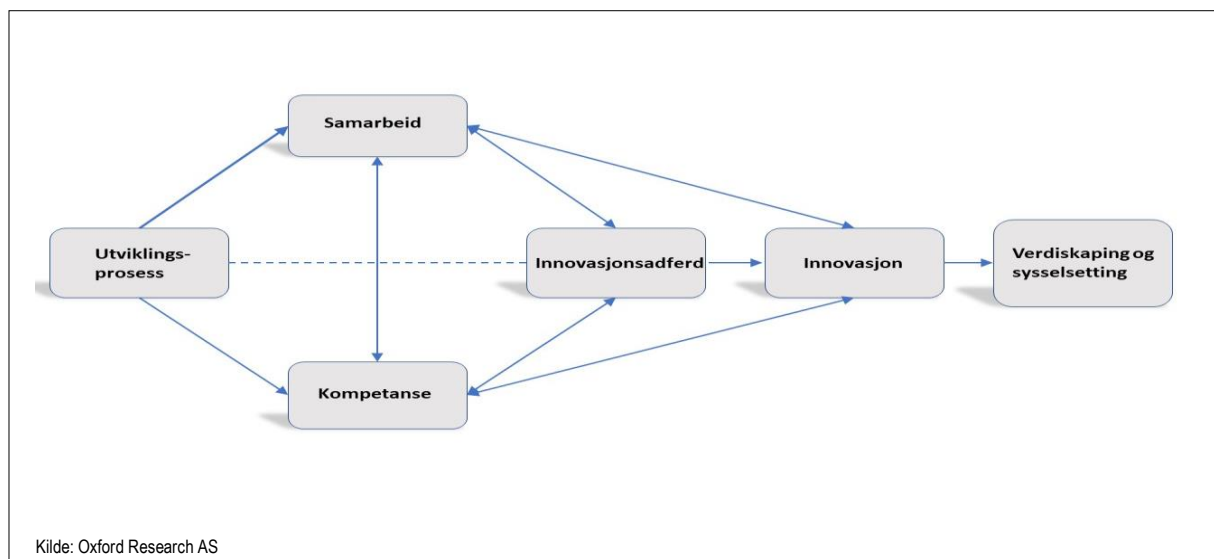
Det er gjennomført kundeffektundersøkelser siden 1994. Årets undersøkelse bygger på det samme metodiske grunnlaget som tidligere førundersøkelser. Kundeffektundersøkelsen vil i forhold til evaluering av Innovasjon Norges resultater dels representere en analyse som ”står på egne ben”, samtidig vil denne undersøkelsen inngå som en av flere dokumentasjonsformer i mer omfattende evalueringer.

3.2 Analysemodell

For å strukturere vår analyse, har vi utviklet en analysemodell for kundeffektundersøkelsen. Førundersøkelsene har tidligere vist at egenskaper og kjennetegn ved utviklingsprosessene (finansiell støtte og rådgivning) og bedriftene kan ha stor betydning for hvilke effekter man kan forvente.

Både samarbeid, kompetanse, innovasjonsadferd og innovasjon representerer mellomliggende effekter som igjen kan ha stor betydning for utviklingsprosessenes økonomiske og sysselsettingsmessige effekter. Disse forholdene kan samtidig påvirke hverandre og forsterke effektene på lengre sikt.

Figur 1: Undersøkelsens analysemodell

På tross av en relativt enkel modell, kan det ofte være vanskelig å påvise disse sammenhengene i og med at det er svært mange forhold som har betydning for utviklingsprosessenes resultater og bedriftenes utvikling. Tankegangen er imidlertid at økt fokus på kompetanse, samarbeid og innovasjon gjør bedriftene bedre rustet til å møte fremtidige utfordringer og bli i stand til videreutvikling og økt verdiskaping.

3.3 Leserveiledning

Denne rapporten inneholder store mengder informasjon. I sammendragkapittelet har vi forsøkt å lage en syntese av funnene i rapporten.

Teksten knyttet til de ulike tabellene og figurene kommer gjennomgående først i hvert kapittel, deretter kommer tabellene og figurene.

Skalaene i figurene er fremstilt slik de også er benyttet i spørreskjemaet. Høye tall betyr stor grad av enighet/oppnåelse/tilfredshet.

Innledningsvis i hvert resultatkapittel fremstilles resultatene for hvert spørsmål som frekvenser der andelen som svarer "Vet ikke/ikke relevant" er inkludert. Når resultatene brytes ned på de ulike bakgrunnsvariablene, er andelen "Vet ikke/ikke relevant" ekskludert fra analysene. I kapittel 13, hvor de enkelte tjenestene beskrives mer inngående hver for seg, er resultatene fremstilt uten "Vet ikke/ikke relevant" -andeler.

I hvert av resultatkapitlene vil enkelttjenester som har færre enn 20 svar ikke bli kommentert, da feilmarginen knyttet til disse er stor. Dette gjelder følgende tjenester:

- EU-rådgivning
- Bedriftsnettverk
- Verdiskapingsprogram for kulturnæringen
- Innovasjon i reiselivsnæringen
- EU Horizon 2020
- Lavrisikolån

4. Populasjon, utvalg og vekting

I dette kapitlet gis en nærmere beskrivelse av populasjonen, utvalget og vekting av utvalget for Førundersøkelsen 2018.

Datainnsamlingen i førundersøkelsene har vært gjenstand for endring de siste årgangene. Fram til og med Førundersøkelsen 2010 ble det gjennomført datainnsamling en gang per år. I perioden 2011-2013, mens Pöyry Management Norge hadde operatøransvaret, ble datainnsamlingen gjennomført månedlig, da sammen med Innovasjon Norges Serviceundersøkelse. Etter at Oxford Research igjen overtok undersøkelsene ble dette prinsippet opprettholdt for 2014-, 2015-, 2016-årgangene. Fra 2017, som også var kjennetegnet av store endringer relatert til spørreskjemaet, tjenester som inngår, og ikke minst datagrunnlaget som nå tar hensyn til Innovasjon Norges nye tjenestemodell, er undersøkelsen gjennomført kvartalsvis, som vist i tabellen under. Alle de omtalte endringene vil bli beskrevet i dette kapitlet.

Tabell 1: Gjennomføring av datainnsamling for Førundersøkelsen 2018

Undersøkelse	Måneder	Startdato	Sluttdato	Rapportering til InSight
1	Januar – april	08.05.2018	24.06.2018	24.06.2018
2	Mai – juli	29.08.2018	19.09.2018	19.09.2018
3	August – september	10.10.2018	02.11.2018	05.11.2018
4	Oktober - desember	06.02.2019	25.02.2019	25.02.2019

Kilde: Oxford Research AS

Økt hyppighet for utsendelse fører til at den enkelte utviklingsprosess huskes bedre av kundene, og flere kan dermed svare. Kunder som mottok en tjeneste i for eksempel januar 2014 fikk tilsendt førundersøkelsen over ett år etter leveransen. Kortere mellomrom mellom leveranse og utsendelse av førundersøkelsen antas å ha en positiv effekt på responsen.

4.1 Tjenester som inngår i undersøkelsen

4.1.1 Historisk overblikk

Også tjenestesammensetningen i førundersøkelsene har vært gjenstand for endring de siste årgangene. I fjorårets undersøkelse ble antall tjenester utvidet, i hovedsak med rådgivnings- og kompetansetjenester, som kun i begrenset grad var inkludert i 2015-undersøkelsen, da representert ved FRAM-programmet. I 2016 ble flere rådgivnings- og kompetansetjenester inkludert, nemlig: Internasjonal markedsrådgivning, NOREPS, IPR-rådgivning, Designrådgivning, Bedriftsnettverk samt Business Matchmaking Programme. I fjorårets undersøkelse kom tjenestene EU-Horizon2020, EØS midlene og Rådgivning til. Tjenestene Business Matchmaking Programme og Designrådgivning ble tatt ut av fjorårets undersøkelse, førstnevnte på grunn av få saker og at tjenesten er under utvikling og sistnevnte grunnet få svar. I tillegg er de finansielle tjenestene Bioenergiprogrammet, Bioraffineringsprogrammet og Trebasert Innovasjonsprogram slått sammen til tjenesten Bioøkonomiordningen. I tillegg ble noen få besvarelser på tjenesten Global Entrepreneurship lagt inn i FRAM-Global Growth, som er en samlebetegnelse på FRAM- og Global Growth-tjenestene.

4.1.2 Tjenester som inngår i årets undersøkelse

Tjenestesammensetningen i årets undersøkelse er praktisk talt uendret sammenliknet med fjorårets undersøkelse. Noen få endringer er gjennomført:

- Tjenesten Bioenergiprogrammet er tatt ut av Bioøkonomiordningen og er igjen en egen tjeneste
- Tjenesten IN Horizon 2020 er lagt til
- Tjenesten Rådgivning, som var en generisk tjeneste som ble opprettet på grunn av uklarheter med den nye tjenestemodellen, er tatt ut av undersøkelsen
- Tjenesten NOREPS er tatt ut av undersøkelsen

Ellers er tjenestesammensetningen identisk med Førundersøkelsen 2017 og antall tjenester er også i årets undersøkelse 29.

4.1.3 Gjennomføring av undersøkelsen

Undersøkelsen ble som nevnt i innledningen gjennomført som en webbasert undersøkelse i regi av Oxford Research i perioden mai 2018 til februar 2019 med i alt fire utsendelser. I forkant ble det gjennomført en begrenset pilotundersøkelse for å teste nye spørsmål. Alle mottakere ble sendt en e-post med informasjon om undersøkelsen samt hvilken leveranse og tjeneste undersøkelsen skulle besvares for. E-posten inneholdt også en link til undersøkelsen. Hver link er unik, noe som gjør det mulig å identifisere hvilke respondenter som har svart og hvilke som ikke har det, som igjen gjør det mulig å sende ut påminnelser.

For hver undersøkelse ble det sendt ut to påminnelser før svarfristen var gått ut. Da den siste svarfristen var gått ut i februar 2019, hadde vi mottatt 2.316 (2017: 3.016, 2016: 2.984, 2015: 2.801, 2014: 1.957) fullstendige svar.¹

4.2 Spørreskjema

Spørreskjemaet i årets undersøkelse er omtrent uendret sammenlignet med fjorårets undersøkelse. Det er gjort endringer i spørsmålet om Barrierer for eksport - I hvilken grad har du fått hjelp av Innovasjon Norge til å håndtere følgende barrierer/risikofaktorer (q159 i Førundersøkelsen 2017) er delt opp i to spørsmål for å skille mellom hvilke barrierer virksomhetene har støtt på og hvilke de har fått hjelp av Innovasjon Norge til å overkomme (q2106 og q2104 i årets undersøkelse, se Vedlegg 1 – Spørreskjema). I tillegg er det gjort endringer i skalaen på spørsmål q85. Her er svaralternativet «Nei» lagt til.

I tillegg er det viktig å merke seg at i 2016-undersøkelsen og tidligere årganger, hadde spørsmålene om økt samarbeid og økt kompetanse et «Ja/Nei»-spørsmål foran seg. Disse ble fjernet i fjorårets undersøkelse. Dette medfører at resultatene i årets undersøkelse er sammenlignbare med resultatene i fjorårets undersøkelse på disse spørsmålene, men ikke med de foregående årgangene.

Spørreskjemaet foreligger også på engelsk, for å ta høyde for at stadig større deler av Innovasjon Norges kundemasse ikke har norsk som morsmål. Kundene kan nå selv velge om de vil besvare undersøkelsen på norsk eller engelsk. 68 kunder har benyttet den engelske versjonen av spørreskjemaet, noe som tilsvarer 2,9 prosent av alle besvarelser (134 i 2017, 4,4 prosent). Andelene engelskspråklige svar er høyest innenfor tjenestene EU Horizon 2020 (16 prosent), EØS midlene (15 prosent) og IN Horizon 2020 (13 prosent). For alle andre tjenester er denne andelen ni prosent eller lavere.

---

¹ Dette er flere svar enn det som løpende ble innrapportert til Innovasjon Norge, noe som skyldes at flere kunder har svart etter at rundene med undersøkelser var avsluttet.

4.3 Bruttoutvalg

Ønsket utvalg besto av alle leveransemottakere i populasjonen med følgende unntak:

- Mottakere der det ikke er registrert tilstrekkelig informasjon hos IN
- Mottakere i statlig, fylkeskommunal eller kommunal forvaltning

Populasjonen i årets undersøkelse besto av 6.064 tildelinger, av disse ble 210 fjernet som følge av at de ikke oppfylte enten ett eller begge kriteriene ovenfor.

Det var også ønskelig at enkeltpersoner kun skulle motta én undersøkelse for én leveranse mottatt i 2018. Da enkelte personer har mottatt støtte til flere utviklingsprosesser og/eller mottatt støtte gjennom flere tjenester, måtte det foretas en utvelgelse av hvilken leveranse undersøkelsen skulle omhandle. Tilfeller der enkeltpersoner har mottatt to eller flere leveranser, kalles multiple leveranser. Nedenfor forklares kriteriene for å velge hvilken leveranse mottakerne av multiple leveranser skal besvare undersøkelsen for:

- Ved flere leveranser til samme utviklingsprosess innenfor samme tjeneste, ble leveransen med høyest innvilget beløp beholdt
- Ved flere leveranser til flere utviklingsprosesser innenfor samme tjeneste, ble leveransen med høyest innvilget beløp beholdt
- Ved flere leveranser til samme utviklingsprosess innenfor flere tjenester, ble leveransen innenfor tjenesten med færrest leveranser beholdt
- Ved flere leveranser til flere utviklingsprosesser innenfor flere tjenester, ble leveransen innenfor tjenesten med færrest leveranser beholdt

Det ble identifisert 813 multiple leveranser, og bruttoutvalget besto derfor av 5.041 unike respondenter som mottok Innovasjon Norges Kundeffektundersøkelse 2018, som vist i tabellen under.

Tabell 2: Populasjon og bruttoutvalg for Førundersøkelsen 2018

Populasjon og bruttoutvalg				
	Populasjon	Ikke tilstrekkelig informasjon	Multiple leveranser	Brutto utvalg
Bedriftsnettverk	44	1	5	38
Bedriftsutviklingstilskudd - distrikt	509	28	85	396
Bioenergiprogrammet	131	1	1	129
Bioøkonomiordningen	84	4	5	75
Bygdeutviklingsmidler - Stipend	104	0	9	95
Bygdeutviklingsmidler - tilleggsnæring	249	6	52	191
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell	1001	22	126	853
Etablerertilskudd (KMD)	114	2	8	104
Etablerertilskudd (NFD)	707	4	84	619
EU Horizon 2020	52	0	7	45
EU-rådgivning	76	1	5	70
EØS midlene	67	0	3	64
FRAM-Global Growth	267	1	15	251
IFU/OFU	153	5	12	136
IN Horizon 2020	131	4	39	88
Innovasjon i reiselivsnæringen	40	4	3	33
Internasjonal markedsrådgivning	293	14	34	245
Investeringstilskudd - distrikt	123	1	40	82
IPR-rådgivning	428	2	56	370
Lavrisikolån	56	7	7	42
Lavrisikolån - GFL-flåte	122	56	3	63
Lavrisikolån - Landbrukslån	268	8	76	184
Mentortjenesten	202	11	27	164
Miljøteknologi	224	4	20	200
Risikolån - Distriktsrettede	117	4	42	71
Risikolån - Innovasjonslån	296	4	40	252
Tilskudd - Landsdekkende	84	6	5	73
Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping	98	10	4	84
Verdiskapingsprogram for kulturnæringen	24	0		24
Totalsum	6064	210	813	5041

Kilde: Oxford Research AS

4.4 Justert brutto- og nettoutvalg

Undersøkelsen ble sendt til 5.041 respondenter, noe som tilsvarer hele bruttoutvalget. Av disse var det 27 personer som ga tilbakemelding om at de ikke var riktige mottakere eller at de/bedriften ikke var i målgruppen for denne undersøkelsen. Årsaken til at enkelte ikke er i målgruppen for undersøkelsen er for eksempel at de er samarbeidspartnere med Innovasjon Norge eller at de er konsulenter som yter tjenester ovenfor mottakeren. Enkelte av disse opplyste også at de ikke hadde mottatt noen leveranse i 2018, eller at det var registrert flere kontaktpersoner for den samme utviklingsprosessen slik at undersøkelsen således var sendt til flere personer. Det var også 11 personer som svarte at leveransen ikke var, og ikke kom til å bli benyttet. I tillegg var det 128 personer som av ulike tekniske årsaker (e-postadresse eksisterer ikke lengre, innboksen er full etc.) ikke mottok e-postinvitasjonen og som dermed heller ikke kunne svare på undersøkelsen. Det justerte bruttoutvalget, det vil si bruttoutvalget justert for mottakerne som var feil/ikke i målgruppen eller som ikke har/vil benytte tilbudet, eller ikke mottok e-postinvitasjonen, består av 4.875 kunder. Det ble total mottatt 2.316 svar (1.957 svar i 2014, 2.801 svar i 2015, 2.984 svar i 2016 og 3.106 i 2017), noe som tilsvarer 48 prosent (55 prosent i 2014, 69 prosent i 2015, 61 prosent i 2016 og 52 prosent i 2017) av det justerte bruttoutvalget.

Svarprosenten varierer i stor grad mellom de ulike tjenestene; lavest svarprosent er det for Internasjonal markedsrådgivning (21 prosent) og EU-rådgivning (19 prosent), mens Bioøkonomiordningen (65 prosent) og Etablerertilskudd (KMD) (60 prosent) har høyest svarprosent. Kunder som hadde mottatt følgende tjenester ble inkludert i undersøkelsen i den fjerde og siste utsendelsen i februar 2018: EU-Horizon2020, EØS midlene og FRAM-Global Growth. Årsaken til dette er at kundedataene for disse først var tilgjengelige mot slutten av 2018. Alle disse tjenestene har relativt lave svarprosenter. Det er mulig at en mer løpende utsendelse av undersøkelsen til disse kundene kunne ha økt responsen for disse kundene. For flere av disse tjenestene er det en ambisjon for neste års undersøkelse at de skal inkluderes fortløpende på linje med de andre tjenestene.

Vi ser at samtlige rådgivnings- og kompetansetjenestene har lavere svarprosenter enn de finansielle tjenestene. Alle disse tjenestene har svarprosenter under 40 prosent. Disse tjenestene trekker dermed ned den samlede svarprosenten når vi sammenligner med både 2017-, 2016- og 2015-undersøkelsene.

Antall svar, frafall og svarprosenter for hver tjeneste er vist i tabellen under.

Tabell 3: Svar og frafall i Førundersøkelsen 2018 etter tjeneste

Mottatt svar og frafall							
	Bruttoutvalg	Feil mottaker / ikke i målgruppen	Tilbud ikke benyttet	Ikke mottatt e-postinvitasjon	Justert bruttoutvalg	Mottatt svar	Svarprosent
Bedriftsnettverk	38			3	35	13	37 %
Bedriftsutviklingstilskudd - distrikt	396	3	1	10	382	202	53 %
Bioenergiprogrammet	129			6	123	62	50 %
Bioøkonomiordningen	75			1	74	48	65 %
Bygdeutviklingsmidler - Stipend	95		1	1	93	48	52 %
Bygdeutviklingsmidler - tilleggsnæring	191			1	190	98	52 %
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell	853		2	9	842	444	53 %
Etablerertilskudd (KMD)	104			3	101	61	60 %
Etablerertilskudd (NFD)	619	2	1	11	605	336	56 %
EU Horizon 2020	45			1	44	19	43 %
EU-rådgivning	70			4	66	11	17 %
EØS midlene	64	3		3	58	20	34 %
FRAM-Global Growth	251	1		14	236	80	34 %
IFU/OFU	136	1			135	74	55 %
IN Horizon 2020	88	1		5	82	24	29 %
Innovasjon i reiselivsnæringen	33			1	32	15	47 %
Internasjonal markedsrådgivning	245		3	18	224	46	21 %
Investeringstilskudd - distrikt	82		1	2	79	41	52 %
IPR-rådgivning	370	7		17	346	101	29 %
Lavrisikolån	42	1		1	40	19	48 %
Lavrisikolån - GFL-flåte	63	1		5	57	25	44 %
Lavrisikolån - Landbrukslån	184			4	180	101	56 %
Mentortjenesten	164	1	1	2	160	75	47 %
Miljøteknologi	200	1		4	195	107	55 %
Risikolån - Distriktsrettede	71	1			70	41	59 %
Risikolån - Innovasjonslån	252	2		1	249	109	44 %
Tilskudd - Landsdekkende	73	2	1	1	69	34	49 %
Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping	84				84	49	58 %
Verdiskapingsprogram for kulturnæringen	24				24	13	54 %
Totalsum	5041	27	11	128	4875	2316	48 %

Kilde: Oxford Research AS

I tabellen under viser vi at svarprosenten også har variert noe mellom de fire utsendingene gjennom året. Den høyeste svarprosenten ble oppnådd i den siste utsendingen (oktober – desember), mens

den laveste ble registret for den første utsendelse (januar – april). Sammenlignet med fjorårets undersøkelse, finner vi samlet sett en lavere svarprosent. Dette kan skyldes flere forhold. For det første er spørreskjemaet blitt utvidet de senere årene. For det andre er det tenkelig at kundene ikke klarer å skille mellom Innovasjon Norges Førundersøkelse og Innovasjon Norges kundetilfredshetsundersøkelse når de mottar disse som separate e-postinvitasjoner. Sistnevnte har en høyere utsendingsfrekvens enn Førundersøkelsen, og kan tenkes å påvirke Førundersøkelsens svarprosent negativt. Den tredje årsaken kan være at vi i årets undersøkelse har langt flere rådgivnings- og kompetansetjenester enn tidligere, og disse tjenestene har mange saker. Vi ser av tabellen over at disse gjennomgående har lavere svarprosenter enn finansieringstjenestene.

Tabell 4: Gjennomføring av datainnsamling for Førundersøkelsen 2018

Undersøkelse	Måneder	Startdato	Sluttdato	Svarprosent
1	Januar – april	08.05.2018	24.06.2018	44,6 %
2	Mai – juli	29.08.2018	19.09.2018	47,9 %
3	August – september	10.10.2018	02.11.2018	46,9 %
4	Oktober - desember	06.02.2019	25.02.2019	48,6 %

Kilde: Oxford Research AS

4.5 Nærmere beskrivelse av utvalget

For å få et bedre inntrykk av hvordan resultatene skal tolkes når man leser de ulike tabellene og figurene i rapporten, og da særlig krysstabeller der de ulike bakgrunnsvariablene inngår, er det nyttig å gi et raskt overblikk over hvordan fordelingen på disse variablene ser ut. Fordelingen på tjenester er vist i tabellene over. I tabellen under viser vi den andre gjennomgående bakgrunnsvariablen, bedriftstype.

Tabell 5: Fordeling på bedriftstype blant kunder som har besvart Førundersøkelsen 2018

Fordeling av bedriftstype blant kunder som har besvart førundersøkelsen 2018 (n=3016)			
		Antall	Andel
Etablert bedrift		1179	50,9 %
Gründerbedrift		1131	48,8 %
Ukjent stiftelsesår		6	0,3 %
Total		2316	100 %

Kilde: Oxford Research AS

Fordelingen mellom etablerte bedrifter og gründerbedrifter er svært lik, og jevnere sammenlignet med fjorårets undersøkelse (55 prosent etablerte bedrifter, 44 prosent gründerere og 0,5 prosent med ukjent stiftelsesår).

Den lave, og synkende, andelen bedrifter med ukjent stiftelsesår indikerer at kvaliteten på registerinformasjonen som ligger til grunn for undersøkelsens ulike bakgrunnsvariabler er meget god. Dette betyr blant annet at det foreligger organisasjonsnummer for flere virksomheter enn tilfellet var i tidligere års undersøkelser.

4.6 Vekting av utvalget

Når vi skal analysere dataene, må vi foreta en vekting av resultatene for å korrigere for skjevheter mellom populasjonen og de vi har fått svar fra. For å beregne vektene for den enkelte tjeneste, må en kjenne fordelingen mellom disse i populasjonen og i utvalget. For hver av tjenestene beregnes det en vekt som tilordnes alle de enhetene som tilhører den aktuelle tjenesten. De individuelle populasjonsvektene for hver tjeneste er vist i tabellen under.

Tabell 6: Vekting etter tjeneste i Førundersøkelsen 2018

Vekting					
	Populasjon	Andel av total populasjon	Antall svar	Andel av totalt antall svar	Vekt
Bedriftsnettverk	44	0,73 %	13	0,56 %	1,2927
Bedriftsutviklingstilskudd - distrikt	509	8,39 %	202	8,72 %	0,9624
Bioenergiprogrammet	131	2,16 %	62	2,68 %	0,8070
Bioøkonomiordningen	84	1,39 %	48	2,07 %	0,6684
Bygdeutviklingsmidler - Stipend	104	1,72 %	48	2,07 %	0,8275
Bygdeutviklingsmidler - tilleggsnæring	249	4,11 %	98	4,23 %	0,9704
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell	1001	16,51 %	444	19,17 %	0,8611
Etablerertilskudd (KMD)	114	1,88 %	61	2,63 %	0,7138
Etablerertilskudd (NFD)	707	11,66 %	336	14,51 %	0,8036
EU Horizon 2020	52	0,86 %	19	0,82 %	1,0453
EU-rådgivning	76	1,25 %	11	0,47 %	2,6388
EØS midlene	67	1,10 %	20	0,86 %	1,2795
FRAM-Global Growth	267	4,40 %	80	3,45 %	1,2747
IFU/OFU	153	2,52 %	74	3,20 %	0,7897
IN Horizon 2020	131	2,16 %	24	1,04 %	2,0847
Innovasjon i reiselivsnæringen	40	0,66 %	15	0,65 %	1,0185
Internasjonal markedsrådgivning	293	4,83 %	46	1,99 %	2,4327
Investeringstilskudd - distrikt	123	2,03 %	41	1,77 %	1,1458
IPR-rådgivning	428	7,06 %	101	4,36 %	1,6185
Lavrisikolån	56	0,92 %	19	0,82 %	1,1257
Lavrisikolån - GFL-flåte	122	2,01 %	25	1,08 %	1,8638
Lavrisikolån - Landbrukslån	268	4,42 %	101	4,36 %	1,0134
Mentortjenesten	202	3,33 %	75	3,24 %	1,0287
Miljøteknologi	224	3,69 %	107	4,62 %	0,7995
Risikolån - Distriktsrettede	117	1,93 %	41	1,77 %	1,0899
Risikolån - Innovasjonslån	296	4,88 %	109	4,71 %	1,0372
Tilskudd - Landsdekkende	84	1,39 %	34	1,47 %	0,9436
Utviklingsprogrammet for landbruks- og rein-driftsbasert vekst og verdiskaping	98	1,62 %	49	2,12 %	0,7639
Verdiskapingsprogram for kulturnæringen	24	0,40 %	13	0,56 %	0,7051
Totalsum	6064	100 %	2316	100 %	1

Kilde: Oxford Research AS

5. Benyttelse av støtten og finansiering

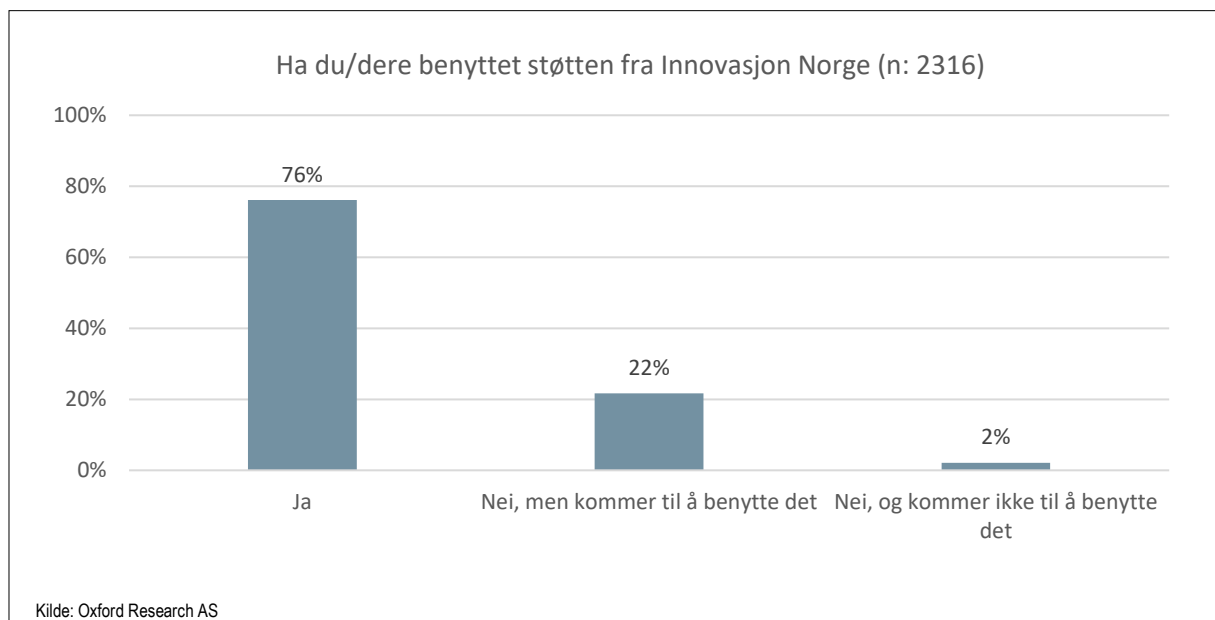
Vi begynner undersøkelsen med å spørre om respondentene har benyttet støtten de har mottatt fra Innovasjon Norge, eller ikke. Disse resultatene er presentert i kapittel 5.1. De som ikke kommer til å benytte støtten får ikke de videre spørsmålene, og går ut av undersøkelsen. Videre undersøker vi om mottakerne har benyttet øvrige finansieringskilder til å finansiere sin utviklingsprosess utenom eventuell finansiering fra Innovasjon Norge.

98 prosent av utvalget har eller vil benytte seg av støtten mottatt fra Innovasjon Norge, av disse har 76 prosent allerede benyttet støtten, og 22 prosent vil benytte støtten. Det betyr at 2 prosent ikke vil benytte seg av støtten, som er fire prosentpoeng mindre enn i 2017. Dersom vi ser på de ulike tjenestene, er det kunder som har mottatt Bygdeutviklingsmidler – tradisjonell (54 prosent), Bioenergiprogrammet og Investeringsstilskudd - distrikt (begge 56 prosent) som i størst grad ennå ikke har benyttet støtten, mens mottakere av EØS midlene (95 prosent) og Etablerertilskudd (NFD) (93 prosent) i størst grad allerede har benyttet støtten. Som i 2017 er det fremdeles gründerne som kommer raskest i gang med sine utviklingsprosesser (81 prosent).

Til sammen 88 prosent av mottakerne av Innovasjon Norge benytter også egenkapital til finansieringen av sin utviklingsprosess. 30 prosent har mottatt en form for lån fra en finansiell institusjon som en bank, og 17 prosent har mottatt en annen form for offentlig støtte. 65 prosent mener at finansieringen fra Innovasjon Norge har stor betydning for at de fikk innvilget banklån. Av vårt utvalg er det også 18 prosent som har mottatt finansiell støtte fra en ekstern investor, og 68 prosent av disse oppgir at finansieringen fra Innovasjon Norge var av stor betydning for at de fikk eksterne investorer.

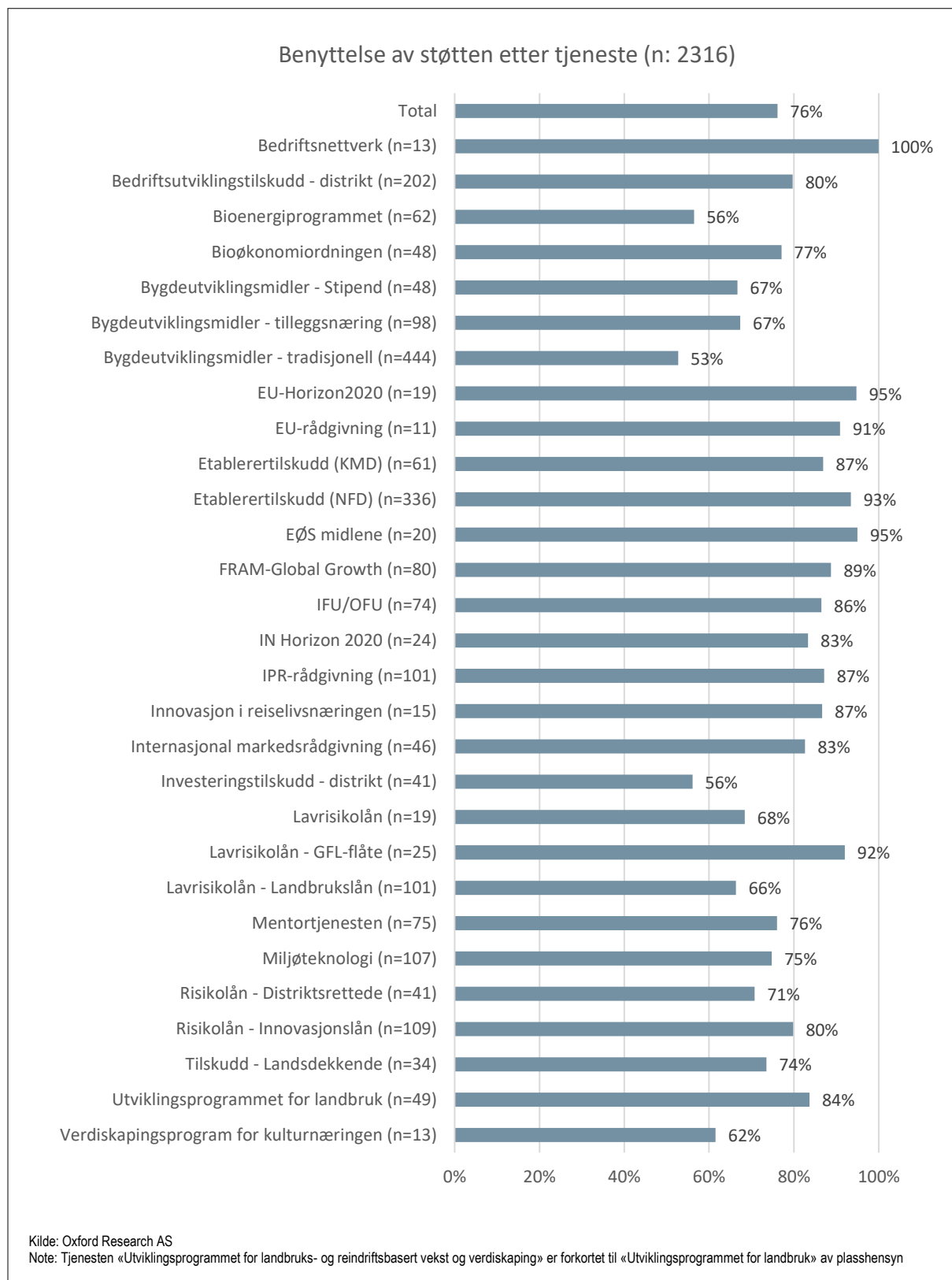
5.1 Benyttelse av støtten

Figur 2: Benyttelse av støtten

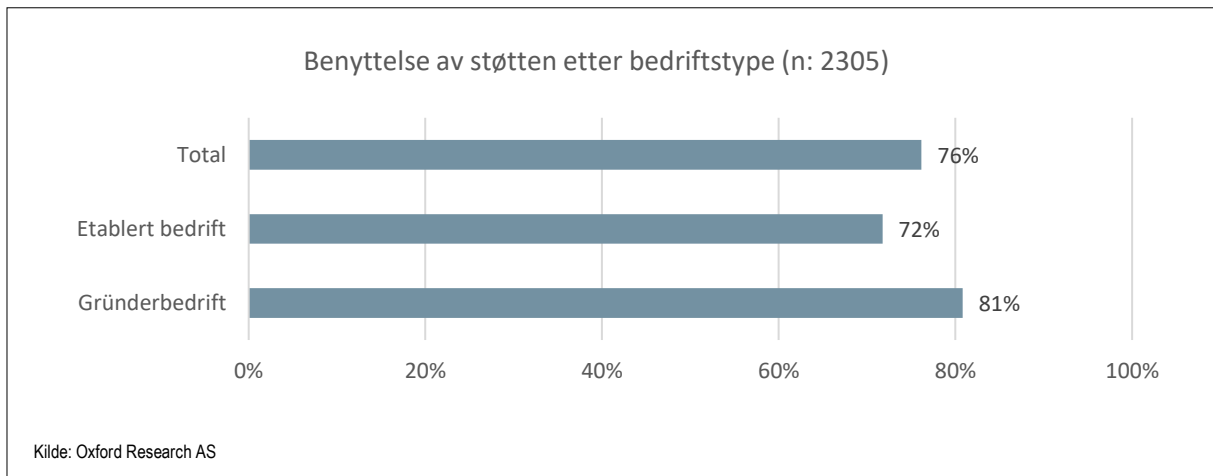
5.1.1 Benyttelse av støtten etter tjeneste

Figur 3: Benyttelse av støtten etter tjeneste

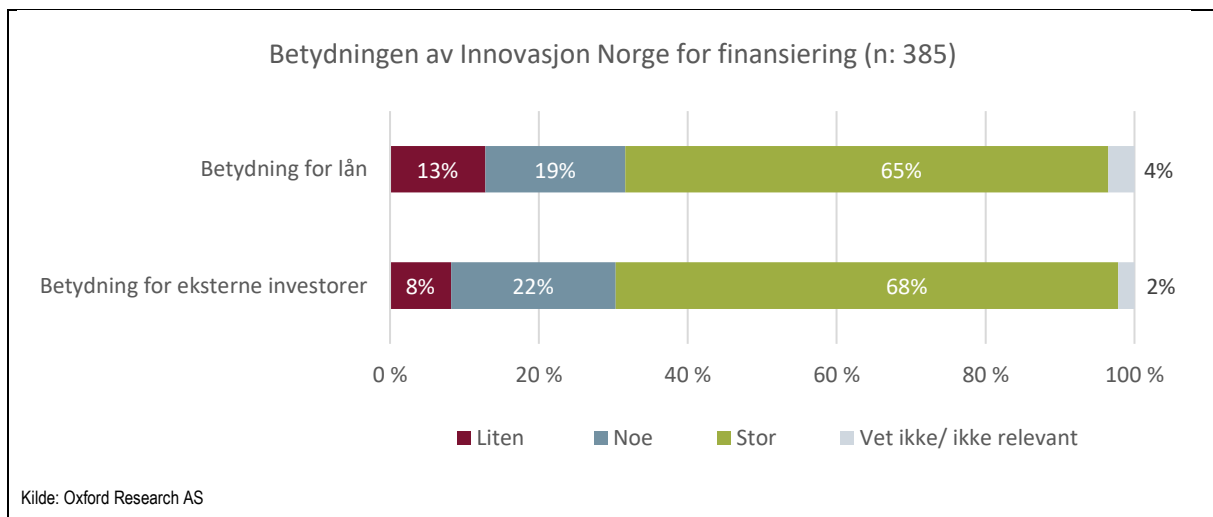
5.1.2 Benyttelse av støtten eller bedriftstype

Figur 4: Benyttelse av støtten etter bedriftstype

5.2 Betydningen av Innovasjon Norge for finansiering

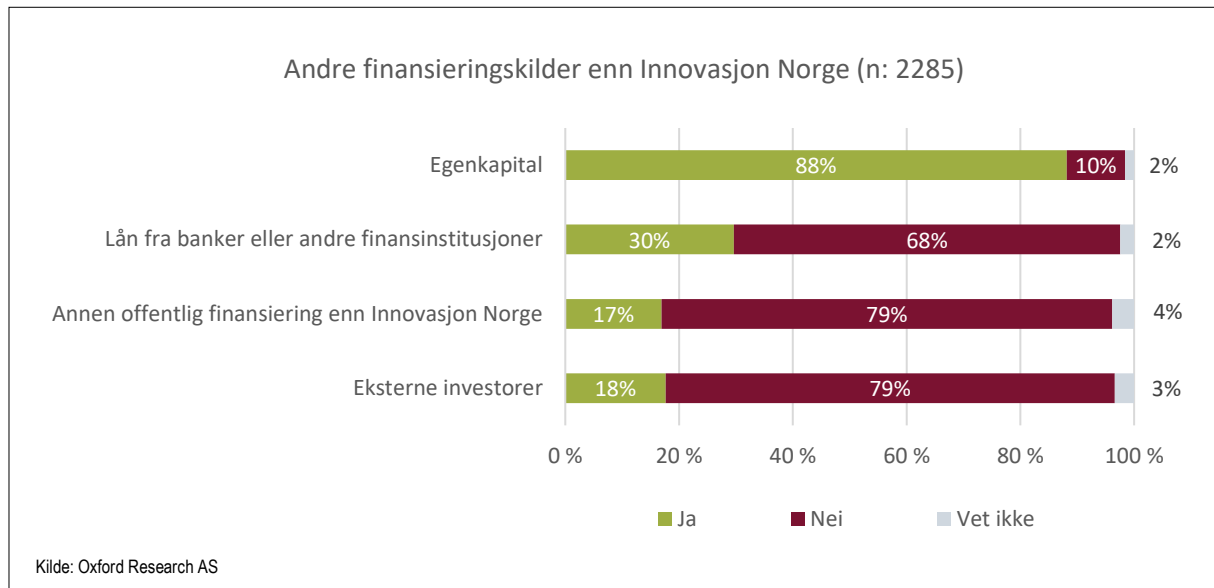
Figur 5: Betydningen av Innovasjon Norge for finansiering

5.3 Andre finansieringskilder

Figur 6: Andre finansieringskilder enn Innovasjon Norge

5.3.1 Andre finansieringskilder enn Innovasjon Norge etter tjeneste

Tabell 7: Andre finansieringskilder enn Innovasjon Norge etter tjeneste

Andre finansieringskilder enn Innovasjon Norge etter tjeneste (n: 2256)				
	Egenkapital	Lån fra banker eller andre finansinstitusjoner	Amnen offentlig finansiering enn Innovasjon Norge	Eksterne investorer
Bedriftsnettverk (n=13)	85 %	0 %	23 %	23 %
Bedriftsutviklingstilskudd - distrikt (n=202)	92 %	14 %	21 %	15 %
Bioenergiprogrammet (n=62)	97 %	53 %	5 %	0 %
Bioøkonomiordningen (n=48)	96 %	20 %	15 %	20 %
Bygdeutviklingsmidler - Stipend (n=48)	98 %	16 %	4 %	9 %
Bygdeutviklingsmidler - tilleggsnæring (n=98)	96 %	41 %	10 %	2 %
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n=444)	87 %	80 %	8 %	1 %
EU-Horizon2020 (n=19)	89 %	5 %	37 %	58 %
EU-rådgivning (n=11)	89 %	33 %	33 %	22 %
Etablerertilskudd (KMD) (n=61)	93 %	22 %	29 %	18 %
Etablerertilskudd (NFD) (n=336)	90 %	8 %	17 %	22 %
EØS midlene (n=20)	84 %	11 %	11 %	11 %
FRAM-Global Growth (n=80)	88 %	10 %	13 %	11 %
IFU/OFU (n=74)	96 %	14 %	13 %	45 %
IN Horizon 2020 (n=24)	86 %	14 %	55 %	33 %
IPR-rådgivning (n=101)	89 %	16 %	27 %	29 %
Innovasjon i reiselivsnæringen (n=15)	73 %	7 %	40 %	20 %
Internasjonal markedsrådgivning (n=46)	78 %	21 %	30 %	27 %
Investeringstilskudd - distrikt (n=41)	95 %	50 %	31 %	18 %
Lavrisikolån (n=19)	100 %	68 %	11 %	11 %
Lavrisikolån - GFL-flåte (n=25)	100 %	32 %	8 %	4 %
Lavrisikolån - Landbrukslån (n=101)	76 %	24 %	9 %	4 %
Mentortjenesten (n=75)	85 %	15 %	19 %	22 %
Miljøteknologi (n=107)	96 %	19 %	17 %	31 %
Risikolån - Distriktsrettede (n=41)	98 %	50 %	22 %	20 %
Risikolån - Innovasjonslån (n=109)	89 %	24 %	17 %	61 %
Tilskudd - Landsdekkende (n=34)	100 %	9 %	18 %	35 %
Utviklingsprogrammet for landbruk (n=49)	92 %	21 %	27 %	9 %
Verdiskapingsprogram for kulturnæringen (n=13)	83 %	0 %	33 %	0 %
Total	90 %	30 %	18 %	18 %

Kilde: Oxford Research AS
 Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»

5.3.2 Andre finansieringskilder enn Innovasjon Norge etter bedriftstype

Tabell 8: Andre finansieringskilder enn Innovasjon Norge etter bedriftstype

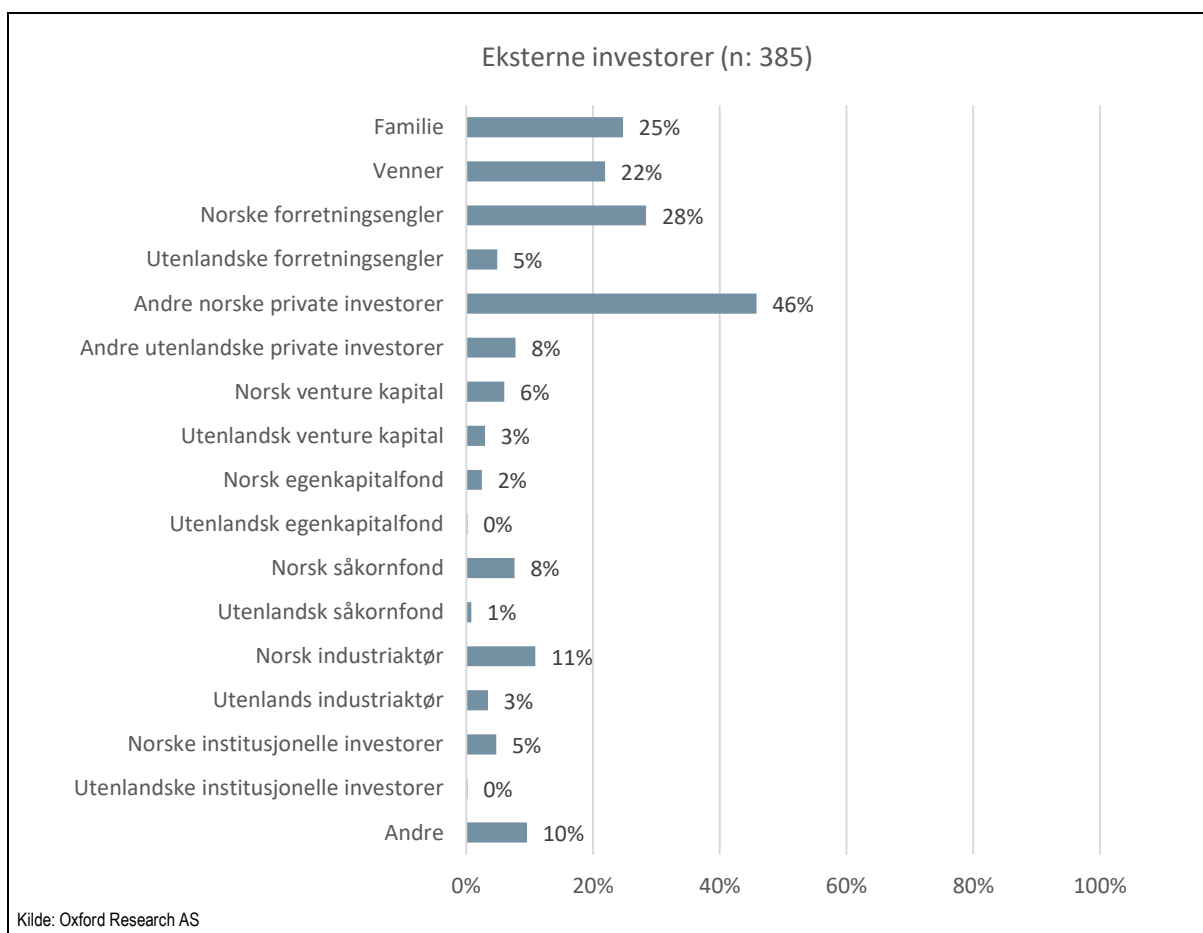
Andre finansieringskilder enn Innovasjon Norge etter bedriftstype (n: 2256)				
	Egenkapital	Lån fra banker eller andre finansinstitusjoner	Annens offentlig finansiering enn Innovasjon Norge	Eksterne investorer
Etablert bedrift	89 %	38 %	15 %	10 %
Gründerbedrift	90 %	23 %	20 %	27 %
Total	90 %	30 %	18 %	18 %

Kilde: Oxford Research AS
 Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»

5.4 Eksterne investorer

5.4.1 Eksterne investorer

Figur 7: Eksterne investorer

5.4.2 Norske eksterne investorer etter tjeneste

Tabell 9: Andel virksomheter som har fått finansiering fra ulike norske eksterne investorer etter tjeneste

Andel virksomheter som har fått finansiering fra ulike norske eksterne investorer etter tjeneste (n: 385)									
	Familie	Venner	Norske foretning- engler	Andre norske private investorer	Norsk venture kapital	Norsk egenkapital- fond	Norsk såkornfond	Norsk industriaktør	Norske institusjonelle investorer
Bedriftsnettverk (n=13)	0 %	0 %	0 %	67 %	33 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Bedriftsutviklingstilskudd - distrikt (n=202)	14 %	7 %	14 %	31 %	3 %	3 %	3 %	24 %	17 %
Bioenergiprogrammet (n=62)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Bioøkonomiordningen (n=48)	11 %	11 %	11 %	33 %	11 %	0 %	0 %	22 %	0 %
Bygdeutviklingsmidler - Stipend (n=48)	75 %	0 %	50 %	25 %	0 %	0 %	0 %	0 %	25 %
Bygdeutviklingsmidler - tilleggsnæring (n=98)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	50 %	0 %
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n=444)	67 %	0 %	0 %	17 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
EU-Horizon2020 (n=19)	18 %	18 %	45 %	82 %	27 %	0 %	9 %	0 %	9 %
EU-rådgivning (n=11)	50 %	50 %	0 %	50 %	0 %	0 %	0 %	50 %	0 %
Etablerertilskudd (KMD) (n=61)	27 %	36 %	18 %	36 %	0 %	0 %	9 %	9 %	0 %
Etablerertilskudd (NFD) (n=336)	32 %	39 %	36 %	32 %	6 %	0 %	7 %	9 %	3 %
EØS midlene (n=20)	100 %	100 %	50 %	100 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
FRAM-Global Growth (n=80)	25 %	13 %	13 %	75 %	13 %	0 %	13 %	25 %	13 %
IFU/OFU (n=74)	22 %	19 %	38 %	38 %	9 %	0 %	9 %	19 %	0 %
IN Horizon 2020 (n=24)	14 %	14 %	43 %	43 %	0 %	29 %	29 %	0 %	0 %
IPR-rådgivning (n=101)	30 %	19 %	33 %	37 %	4 %	0 %	4 %	11 %	4 %
Innovasjon i reiselivsnæringen (n=15)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	33 %	0 %
Internasjonal markedsrådgivning (n=46)	30 %	20 %	30 %	70 %	10 %	0 %	0 %	10 %	0 %
Investeringstilskudd - distrikt (n=41)	29 %	0 %	14 %	57 %	0 %	0 %	0 %	0 %	14 %
Lavrisikolån (n=19)	0 %	0 %	0 %	100 %	0 %	0 %	0 %	0 %	50 %
Lavrisikolån - GFL-flåte (n=25)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	100 %	0 %	0 %	0 %
Lavrisikolån - Landbrukslån (n=101)	75 %	50 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Mentortjenesten (n=75)	19 %	13 %	25 %	38 %	0 %	6 %	13 %	0 %	6 %
Miljøteknologi (n=107)	16 %	13 %	13 %	42 %	3 %	3 %	3 %	35 %	10 %
Risikolån - Distriktsrettede (n=41)	38 %	38 %	50 %	75 %	13 %	0 %	13 %	0 %	0 %
Risikolån - Innovasjonslån (n=109)	20 %	29 %	35 %	59 %	8 %	2 %	15 %	3 %	3 %
Tilskudd - Landsdekkende (n=34)	18 %	18 %	36 %	36 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Utviklingsprogrammet for landbruk (n=49)	0 %	0 %	0 %	75 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Verdiskapingsprogram for kulturnæringen (n=13)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Total	25 %	22 %	28 %	46 %	6 %	2 %	8 %	11 %	5 %

Kilde: Oxford Research AS
 Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»

5.4.3 Norske eksterne investorer etter bedriftstype

Tabell 10: Andel virksomheter som har fått finansiering fra ulike norske eksterne investorer etter bedriftstype

Andel virksomheter som har fått finansiering fra ulike norske eksterne investorer etter bedriftstype (n: 385)									
	Familie	Venner	Norske forretnings- engler	Andre norske private investorer	Norsk venture kapital	Norsk egenkapital- fond	Norsk sakkorffond	Norsk industriaktør	Norske institusjonelle investorer
Etablert bedrift	19 %	17 %	15 %	47 %	6 %	6 %	3 %	14 %	7 %
Gründerbedrift	27 %	24 %	34 %	45 %	6 %	1 %	9 %	10 %	4 %
Total	25 %	22 %	28 %	46 %	6 %	2 %	8 %	11 %	5 %
Kilde: Oxford Research AS Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»									

5.4.4 Utenlandske eksterne investorer etter tjeneste

Tabell 11: Andel virksomheter som har fått finansiering fra ulike utenlandske eksterne investorer etter tjeneste

Andel virksomheter som har fått finansiering fra ulike utenlandske eksterne investorer etter tjeneste (n: 385)							
	Utenlandske foret- ningsengler	Andre utenlandske private investorer	Utenlandsk venture kapital	Utenlandsk egenka- pitalfond	Utenlandsk såkorn- fond	Utenlands industri- aktør	Utenlandske institu- sjonelle investorer
Bedriftsnettverk (n=13)	0 %	33 %	33 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Bedriftsutviklingsstilskudd - distrikt (n=202)	0 %	3 %	0 %	0 %	0 %	3 %	0 %
Bioenergiprogrammet (n=62)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Bioøkonomiordningen (n=48)	0 %	11 %	0 %	0 %	0 %	11 %	0 %
Bygdeutviklingsmidler - Stipend (n=48)	25 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Bygdeutviklingsmidler - tilleggsnæring (n=98)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n=444)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
EU-Horizon2020 (n=19)	18 %	9 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
EU-rådgivning (n=11)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Etablerertilskudd (KMD) (n=61)	0 %	18 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Etablerertilskudd (NFD) (n=336)	6 %	7 %	0 %	1 %	0 %	1 %	0 %
EØS midlene (n=20)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
FRAM-Global Growth (n=80)	0 %	13 %	0 %	0 %	0 %	13 %	0 %
IFU/OFU (n=74)	0 %	6 %	0 %	0 %	0 %	13 %	3 %
IN Horizon 2020 (n=24)	14 %	29 %	14 %	0 %	0 %	0 %	0 %
IPR-rådgivning (n=101)	7 %	7 %	4 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Innovasjon i reiselivsnæringen (n=15)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Internasjonal markedsrådgivning (n=46)	0 %	10 %	0 %	0 %	10 %	20 %	0 %
Investeringstilskudd - distrikt (n=41)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Lavrisikolån (n=19)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Lavrisikolån - GFL-flåte (n=25)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Lavrisikolån - Landbrukslån (n=101)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Mentortjenesten (n=75)	6 %	6 %	0 %	0 %	0 %	6 %	0 %
Miljøteknologi (n=107)	3 %	6 %	6 %	0 %	3 %	0 %	0 %
Risikolån - Distriktsrettede (n=41)	0 %	25 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Risikolån - Innovasjonslån (n=109)	9 %	6 %	8 %	0 %	0 %	2 %	0 %
Tilskudd - Landsdekkende (n=34)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Utviklingsprogrammet for landbruk (n=49)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Verdiskapingsprogram for kulturnæringen (n=13)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Total	5 %	8 %	3 %	0 %	1 %	3 %	0 %

Kilde: Oxford Research AS
 Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»

5.4.5 Utenlandske eksterne investorer etter bedriftstype

Tabell 12: Andel virksomheter som har fått finansiering fra ulike utenlandske eksterne investorer etter bedriftstype

Andel virksomheter som har fått finansiering fra ulike utenlandske eksterne investorer etter bedriftstype (n: 385)							
	Utenlandske forretningsengler	Andre utenlandske private investorer	Utenlandsk venture kapital	Utenlandsk egenkapitalfond	Utenlandsk sakkornfond	Utenlands industriaktør	Utenlandske institusjonelle investorer
Etablert bedrift	1 %	9 %	2 %	0 %	0 %	6 %	0 %
Gründerbedrift	6 %	7 %	3 %	0 %	1 %	2 %	0 %
Total	5 %	8 %	3 %	0 %	1 %	3 %	0 %
Kilde: Oxford Research AS Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»							

6. Addisjonalitet

- Andelen utviklingsprosesser med høy addisjonalitet er 68 prosent (66 dersom man tar med «Vet ikke»), mens summen av middels og høy addisjonalitet er 91 prosent (88 prosent dersom man tar med «Vet ikke»)
- Andelen utviklingsprosesser med høy addisjonalitet ligger på samme nivå som i 2017

Addisjonalitet er en svært sentral indikator i førundersøkelsen. Addisjonalitetsbegrepet brukes til å si noe om hvor nødvendig bruken av offentlige virkemidler er, det vil si hvilken forskjell har midlene utgjort? I førundersøkelsen er addisjonalitet kartlagt gjennom følgende spørsmål: ”Hva ville skjedd med utviklingsprosessen/aktiviteten dersom IN ikke hadde gitt deg/bedriften dette tilbudet/støtten?” I tabellen under vises det hvilke av svaralternativene som er benyttet. I tabellen kategoriseres svar 1 som lav addisjonalitet, svar 2 og 3 som middels addisjonalitet og svar 4 og 5 som høy addisjonalitet.

Tabell 13: Addisjonalitetskategorier

Addisjonalitet	
Hva ville skjedd med utviklingsprosessen dersom IN ikke hadde gitt støtte?	
Lav	1. Gjennomført utviklingsprosessen/aktiviteten uten endringer, samme skala og tidsskjema
Middels	2. Gjennomført utviklingsprosessen/aktiviteten i samme skala, men på et senere tidspunkt
Middels	3. Gjennomført utviklingsprosessen/aktiviteten i en mer begrenset skala, men med samme tidsskjema
Høy	4. Gjennomført utviklingsprosessen/aktiviteten på et senere tidspunkt og i en mer begrenset skala
Høy	5. Utviklingsprosessen/aktiviteten ville ikke bli gjennomført
	Vet ikke
Kilde: Oxford Research AS	

Addisjonaliteten er generelt høy for Innovasjon Norges kunder. I førundersøkelsen for 2018-årgangen ligger andelen utviklingsprosesser med høy addisjonalitet på 66 prosent, andelen med middels addisjonalitet på 22 prosent og andelen med lav addisjonalitet på 9 prosent. Andelen med høy addisjonalitet ligger på samme nivå som i 2017, men ikke helt nådd opp til toppnivået fra 2015. Andelen utviklingsprosesser med høy addisjonalitet er høyest blant flere av tilskuddsordningene som Tilskudd - Landsdekkende (84 prosent), IFU/OFU, Bioenergiprogrammet og Miljøteknologi (alle 82 prosent). Addisjonaliteten er lavest blant de som har mottatt Internasjonal markedsrådgivning (35 prosent) og Lavrisikolån – GFL flåte (40 prosent). At addisjonaliteten er så lav for disse tjenestene betyr sannsynligvis at de har andre alternativer til finansiering enn Innovasjon Norge.

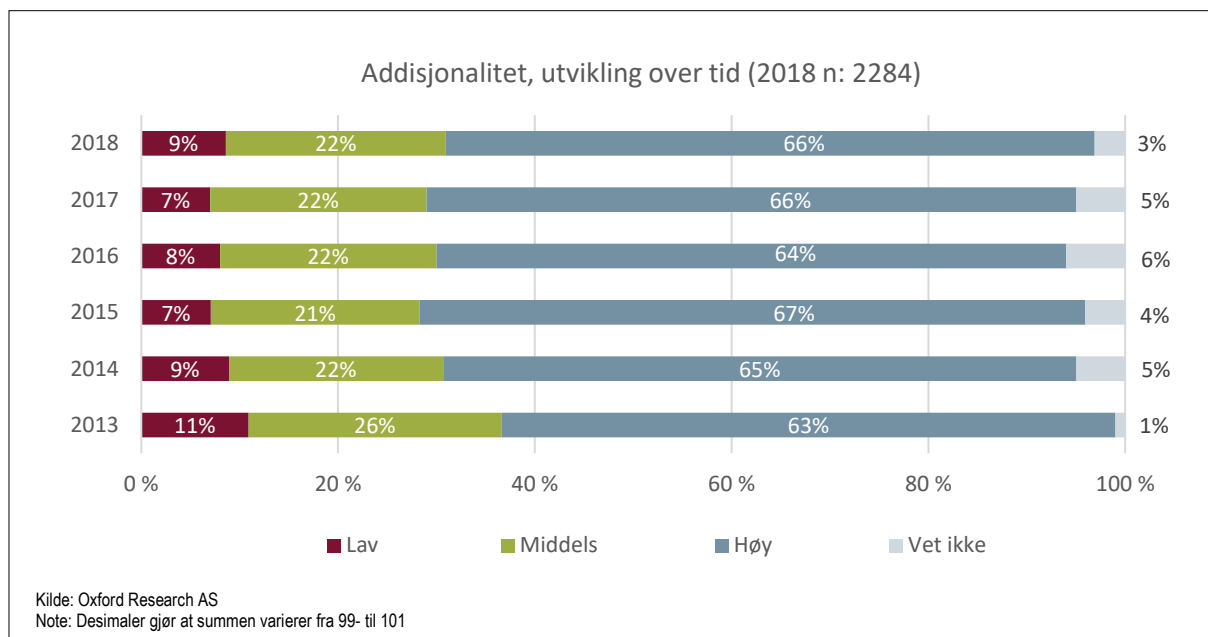
Addisjonaliteten varierer lite mellom gründerbedrifter og etablerte bedrifter. Andelen utviklingsprosesser med høy addisjonalitet ligger på 69 prosent for gründerbedriftene (summen av middels og høy er 93 prosent), mens den er på 67 prosent for de etablerte bedriftene (summen av middels og høy er 89 prosent).

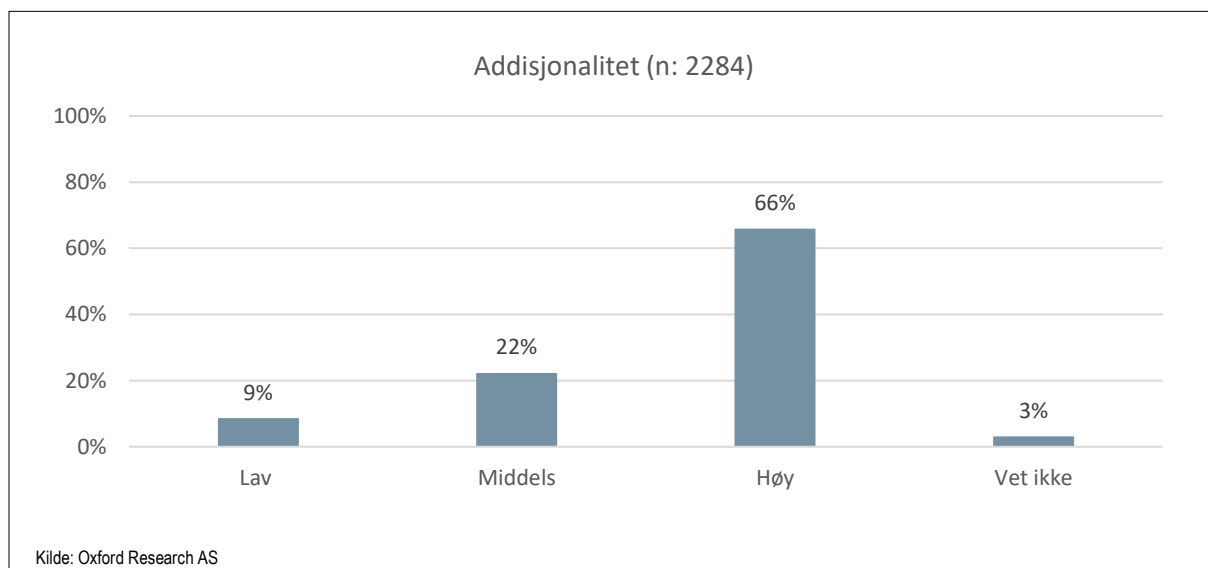
6.1 Samlet addisjonalitet

I figuren under vises utviklingen i addisjonalitet fra 2013 til 2018. Addisjonalitetsskåren er svært lik mellom de ulike årgangene. Sammenlignet med 2017 er andelen utviklingsprosesser med høy og middels addisjonalitet den samme i 2018, mens andelen utviklingsprosesser med lav addisjonalitet er to prosentpoeng høyere for 2018.

Figur 8: Addisjonalitet, utvikling over tid

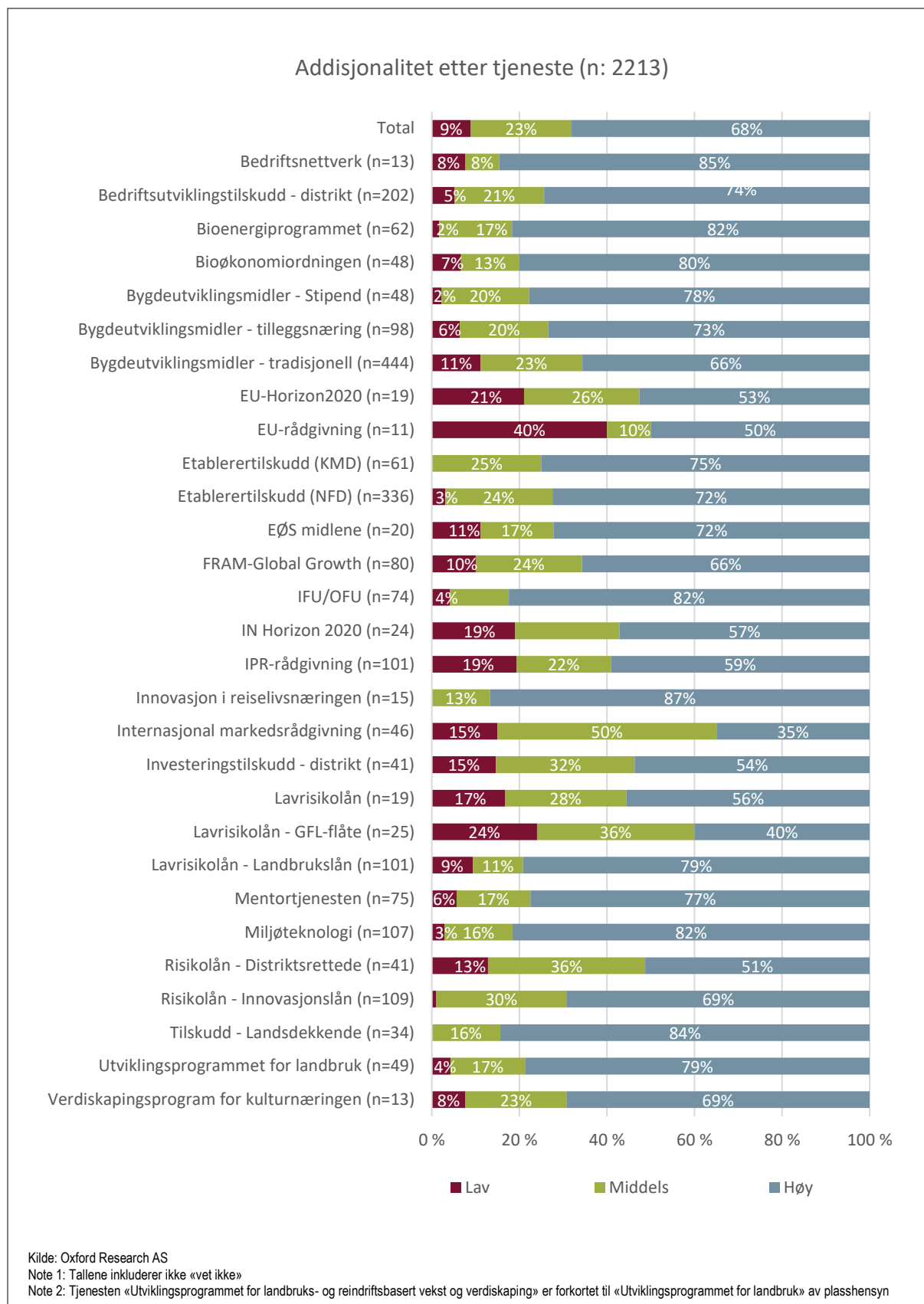

Figur 9: Addisjonalitet i Førundersøkelsen 2018

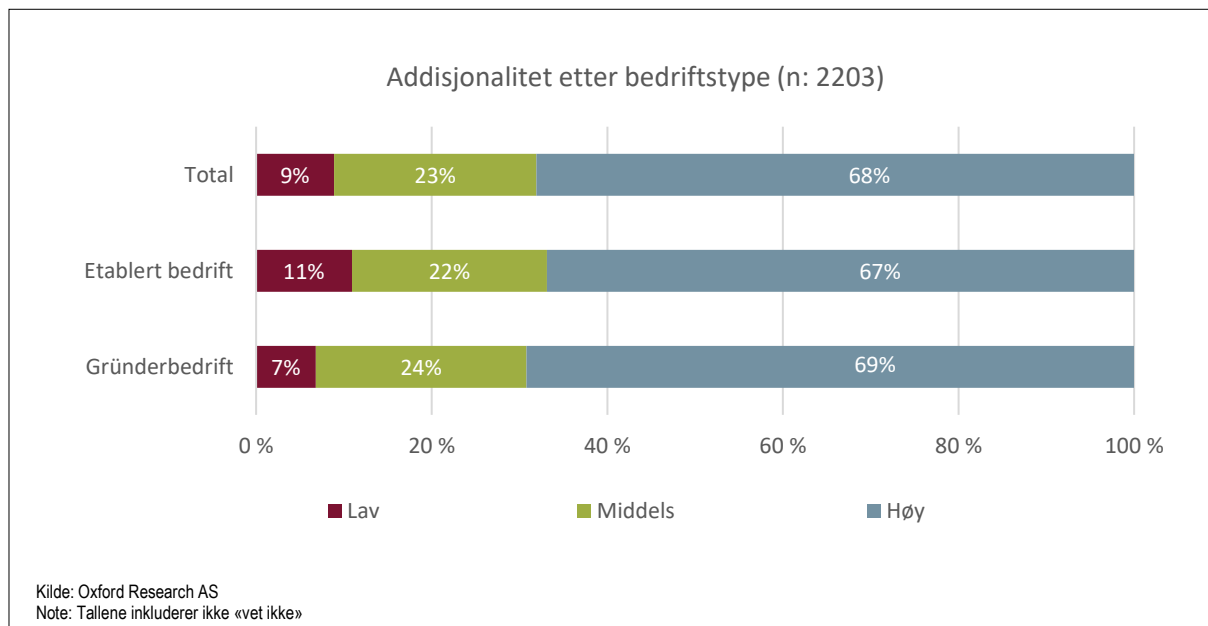
6.2 Addisjonalitet etter tjeneste

Figur 10: Addisjonalitet etter tjeneste

6.3 Addisjonalitet etter bedriftstype

Figur 11: Addisjonalitet etter bedriftstype

7. Bidrag til økt samarbeid

- Utviklingsprosessene har først og fremst ført til, eller vil føre til, økt samarbeid med kunder (75 prosent) og leverandører (74 prosent). Dette er de samme aktørene som også skåret høyest i 2016- og 2017-kullet.
- I gjennomsnitt har utviklingsprosessene bidratt til eller forventes å bidra til økt samarbeid med 4,3 aktører.
- Gründerbedriftene vil eller har fått større samarbeidsbidrag enn de etablerte bedriftene. Dette er naturlig i og med at gründerbedriftene er i en oppbyggingsfase.

Samarbeid med andre aktører er viktig av flere grunner. Samarbeid kan bidra til at bedriftene får tilgang på nye eller påfyll av de mest sentrale ressursene, og gjennom det blir mer konkurransedyktige. Dette er blant annet knyttet til flere forhold:

- Samarbeid vil gi muligheter for å utvikle stordriftsfordeler (economies of scale) og utvikle samdriftsfordeler (economies of scope)²
- Samarbeid er med på å gi mindre bedrifter større løfteevne for å kunne investere i kunnskap og innovasjonsprosesser.
- Gjennom samarbeid vil en kunne tilby mer helhetlige og integrerte produkter og tjenester. Dette vil gi muligheter for å dekke større leveranser/kontrakter, å komme inn på nye markeder eller dekke markeder som har en større geografisk utstrekning.
- Samarbeid vil kunne bidra til å gi større grad av legitimitet og leveringssikkerhet for kjøperne.
- Samarbeid kan gi mer tilgang til markedsinformasjon samt erfaringsutveksling som kan bidra til at en får nye impulser som kan bidra til videreutvikling.

Med alle disse forholdene i mente er det grunn til å se nærmere på om utviklingsprosessene fører til økt samarbeid som følge av Innovasjon Norges engasjement.

Resultatene fra førundersøkelsen for 2018-årgangen (se kapittel 7.1) viser at utviklingsprosessene først og fremst har ført til eller vil føre til økt samarbeid med kunder (75 prosent) og leverandører (74 prosent), mens de har minst betydning for frivillige organisasjoner (16 prosent), konkurrenter (27 prosent), forskningsinstitutter (30 prosent) og universiteter og høyskoler (31 prosent). Dette er også de samme aktørene som har vært de som har skåret høyest og lavest i de foregående førundersøkelsene.

Samarbeid med utenlandske aktører er mest utbredt når det gjelder kunder og leverandører. Om lag en tredjedel har utenlandsk samarbeid med begge disse to. Det er interessant å merke seg at 11 prosent av utviklingsprosessene har ført til økt samarbeid med utenlandske investorer/finansieringsmiljøer. Dette er en indikasjon på at disse utviklingsprosessene har et godt verdiskapingspotensial.

For få et innblikk i utviklingsprosessenes totale bidrag til samarbeid, har vi også kartlagt hvor mange aktører utviklingsprosessene i gjennomsnitt vil eller har ført til økt samarbeid med (se kapittel 7.2.2). I gjennomsnitt har utviklingsprosessene bidratt til eller forventes å bidra til økt samarbeid

---

² Tom Johnstad (2008). Bedriftsnettverk, regional utvikling og aksjonsforskning. Østlandsforskning. Regionale trender.

med 4,3 aktører. Samarbeidsbidraget varierer sterkt ut fra hvilken type tjeneste som er mottatt. Utviklingsprosessene vil eller har i størst grad bidratt til økt samarbeid for de som har fått støtte gjennom Tilskudd - Landsdekkende (6,3 aktører), Etablerertilskudd (NFD) og Miljøteknologi (begge 5,4 aktører). Disse legger alle vekt på å stimulere til samarbeid. De tjenestene som i minst grad vil eller har bidratt til samarbeid, er Lavrisikolån - GFL-flåte (2,7 aktører), Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (2,8 aktører) og Lavrisikolån - Landbrukslån (2,9 aktører). De to sistnevnte er de samme som kom dårligst ut for både 2016- og 2017-kullet. Begge tjenestene er stort sett innrettet mot realinvesteringer i landbruket, og det er dermed som forventet at de ikke bidrar like mye til nye samarbeidsrelasjoner.

Vi har også kartlagt samarbeidsbidraget ut fra bedriftstype. Utviklingsprosessenes samarbeidsbidrag er høyere for gründerbedriftene på alle områdene. Særlig er det en stor forskjell når det gjelder økt samarbeid med investorer og finansieringsmiljøer (24 prosentpoeng), noe som også var tilfelle for både 2016- og 2017-kullet. Dette gir indikasjoner på at Innovasjon Norge spiller en viktig rolle med tanke på å utløse finansieringsmuligheter for gründere og å være risikoavlastende.

Det er også en klar forskjell i det samlede samarbeidsbidraget mellom de to bedriftsgruppene. Gründerbedriftene vil eller har fått større samarbeidsbidrag (4,8 aktører) enn de etablerte bedriftene (3,9 aktører). En mulig forklaring på dette kan være at etablerte bedrifter allerede har et nettverk av samarbeidspartnere, mens gründerbedrifter er nye på markedet og har mindre erfaring generelt. Det innebærer at de trenger utvikling og tilførsel av kompetanse på mange forskjellige områder. En annen medvirkende årsak til at gründerbedriftene skårer høyere, kan være at det er en større andel tjenester blant de etablerte bedriftene som fokuserer på å realisere realinvesteringer. Realiseringen av slike vil i gjennomsnitt være mindre avhengig av samarbeid med mange aktører.

Vi har også sett på hvordan samarbeidsbidraget har utviklet seg over tid. Andelen bedrifter som har fått ett eller flere bidrag til samarbeid er rimelig lik (fra 86 i 2017 til 89 prosent i 2018). Imidlertid er det slik at de som først får et bidrag, får et kraftigere bidrag. Det samlede samarbeidsbidraget har økt fra 4,1 aktører i 2017 til 4,3 aktører i 2018. Vi gjør oppmerksom på at i 2017 ble det gjort metodemessige endringer, noe som gjør at det ikke er mulig med en direkte sammenligning med tidligere år.

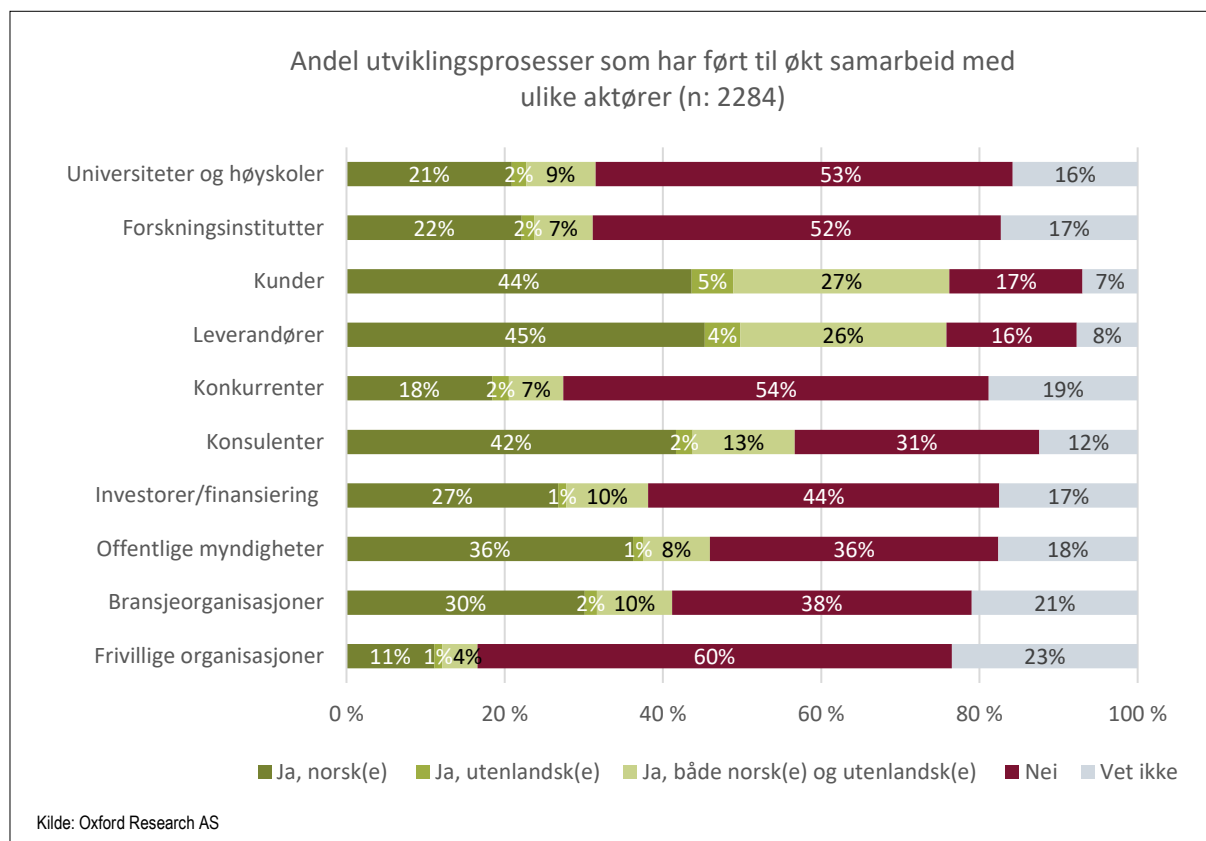
Tabell 14: Samarbeidsbidrag

	2014	2015	2016	2017	2018
Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	3,3	3,5	3,5	4,1	4,3
Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	87 %	88 %	88 %	86 %	89 %

En annen dimensjon relatert til samarbeid er hva som faktisk har vært det innholdsmessige fokuset i det. Det er fire områder som bedriftene først har samarbeidet om; eksport eller salg av varer og tjenester (47 prosent), kompetanseoverføring (47 prosent), teknologisamarbeid (41 prosent) og leverandøravtale (40 prosent). På alle disse fire områdene er det slik at gründerbedrifter har et mer omfattende samarbeid, og særlig gjelder dette for teknologisamarbeid.

7.1 Samarbeid med ulike aktører

Figur 12: Økt samarbeid med ulike aktører

7.2 Samarbeid etter tjeneste

I dette delkapittelet presenteres hvor stor andel av de ulike tjenestene som samarbeider med de forskjellige aktørene samt hva som er det samlede samarbeidsbidraget for hver tjeneste for de 10 mulige aktørene.

7.2.1 Samarbeid med de ulike aktørene

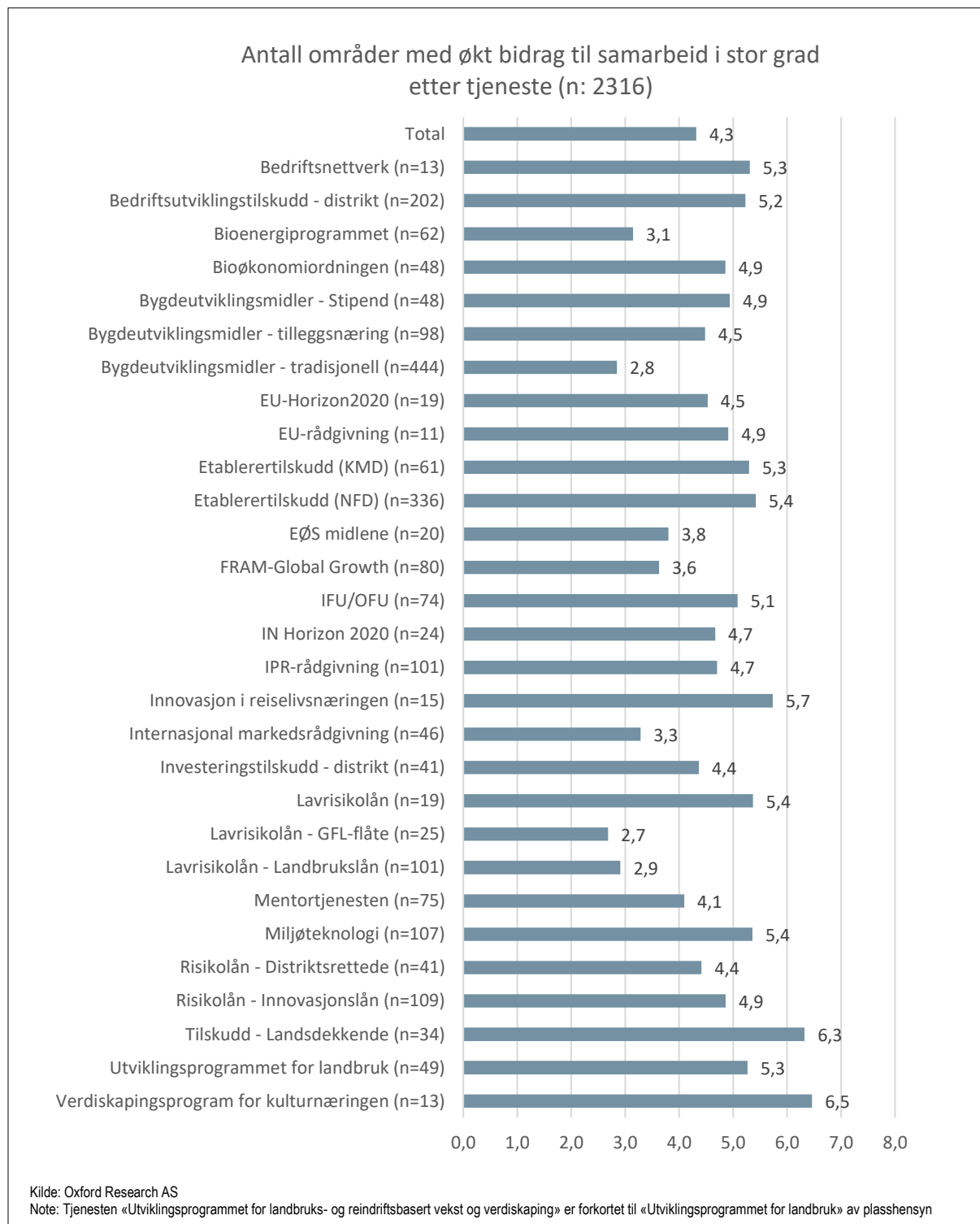
Tabell 15: Økt samarbeid med ulike aktører etter tjeneste

Andel utviklingsprosesser som har ført til økt samarbeid med ulike aktører etter tjeneste (n: 2316)										
	Universiteter og høyskoler	Forskningsinstitutter	Kunder	Leverandører	Konkurrenter	Konsulenter	Investorer/finansiering	Offentlige myndigheter	Bransjeorganisasjoner	Frivillige organisasjoner
Bedriftsnettverk (n=13)	69 %	46 %	92 %	69 %	54 %	54 %	31 %	62 %	46 %	8 %
Bedriftsutviklingstilskudd - distrikt (n=202)	40 %	36 %	86 %	85 %	42 %	69 %	31 %	58 %	52 %	24 %
Bioenergiprogrammet (n=62)	13 %	10 %	47 %	71 %	16 %	53 %	32 %	44 %	24 %	5 %
Bioøkonomiordningen (n=48)	48 %	60 %	77 %	77 %	23 %	69 %	21 %	52 %	54 %	4 %
Bygdeutviklingsmidler - Stipend (n=48)	17 %	25 %	90 %	75 %	60 %	75 %	23 %	52 %	48 %	29 %
Bygdeutviklingsmidler - tilleggsnæring (n=98)	21 %	24 %	81 %	70 %	46 %	52 %	23 %	53 %	55 %	21 %
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n=444)	5 %	9 %	48 %	69 %	17 %	44 %	23 %	32 %	32 %	6 %
EU-Horizon2020 (n=19)	47 %	53 %	89 %	58 %	21 %	63 %	74 %	26 %	16 %	5 %
EU-rådgivning (n=11)	36 %	45 %	73 %	64 %	18 %	64 %	45 %	64 %	55 %	27 %
Etablerertilskudd (KMD) (n=61)	26 %	33 %	92 %	84 %	51 %	74 %	39 %	52 %	56 %	23 %
Etablerertilskudd (NFD) (n=336)	49 %	41 %	93 %	81 %	26 %	64 %	63 %	53 %	48 %	24 %
EØS midlene (n=20)	50 %	30 %	75 %	60 %	10 %	50 %	30 %	35 %	25 %	15 %
FRAM-Global Growth (n=80)	26 %	20 %	70 %	55 %	43 %	44 %	26 %	34 %	35 %	10 %
IFU/OFU (n=74)	51 %	47 %	99 %	82 %	12 %	69 %	49 %	55 %	30 %	14 %
IN Horizon 2020 (n=24)	50 %	58 %	67 %	67 %	4 %	54 %	54 %	50 %	50 %	13 %
IPR-rådgivning (n=101)	48 %	42 %	77 %	71 %	23 %	64 %	50 %	46 %	33 %	17 %
Innovasjon i reiselivsnæringen (n=15)	27 %	33 %	93 %	100 %	73 %	67 %	20 %	67 %	53 %	40 %
Internasjonal markedsrådgivning (n=46)	30 %	28 %	65 %	61 %	13 %	33 %	22 %	37 %	28 %	11 %
Investeringstilskudd - distrikt (n=41)	17 %	34 %	83 %	83 %	37 %	44 %	34 %	49 %	39 %	17 %
Lavrisikolån (n=19)	26 %	26 %	100 %	95 %	37 %	58 %	47 %	63 %	63 %	21 %
Lavrisikolån - GFL-flåte (n=25)	8 %	24 %	36 %	56 %	20 %	36 %	20 %	32 %	24 %	12 %
Lavrisikolån - Landbrukslån (n=101)	6 %	9 %	63 %	68 %	21 %	36 %	19 %	34 %	30 %	6 %
Mentortjenesten (n=75)	25 %	20 %	72 %	69 %	19 %	60 %	49 %	36 %	40 %	19 %
Miljøteknologi (n=107)	58 %	66 %	85 %	92 %	18 %	64 %	42 %	55 %	39 %	16 %
Risikolån - Distriktsrettede (n=41)	27 %	32 %	83 %	83 %	39 %	54 %	32 %	44 %	41 %	7 %
Risikolån - Innovasjonslån (n=109)	39 %	29 %	92 %	84 %	21 %	61 %	63 %	34 %	40 %	22 %
Tilskudd - Landsdekkende (n=34)	59 %	65 %	94 %	82 %	38 %	71 %	56 %	71 %	53 %	44 %
Utviklingsprogrammet for landbruk (n=49)	27 %	39 %	86 %	86 %	47 %	59 %	16 %	63 %	65 %	39 %
Verdiskapingsprogram for kulturnæringen (n=13)	54 %	23 %	85 %	85 %	77 %	85 %	54 %	77 %	85 %	23 %
Total	31 %	30 %	75 %	74 %	27 %	56 %	37 %	45 %	40 %	16 %

Kilde: Oxford Research AS
 Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»

7.2.2 Samlet bidrag til samarbeid

Figur 13: Antall områder med økt samarbeid etter tjeneste

7.3 Samarbeid etter bedriftstype

I kapittel 7.3 gis det en oversikt andelen gründere og etablerte bedrifter som samarbeider med de forskjellige aktørene samt det samlede samarbeidsbidraget (maksimal skår er 10 aktører).

7.3.1 Samarbeid med de ulike aktørene

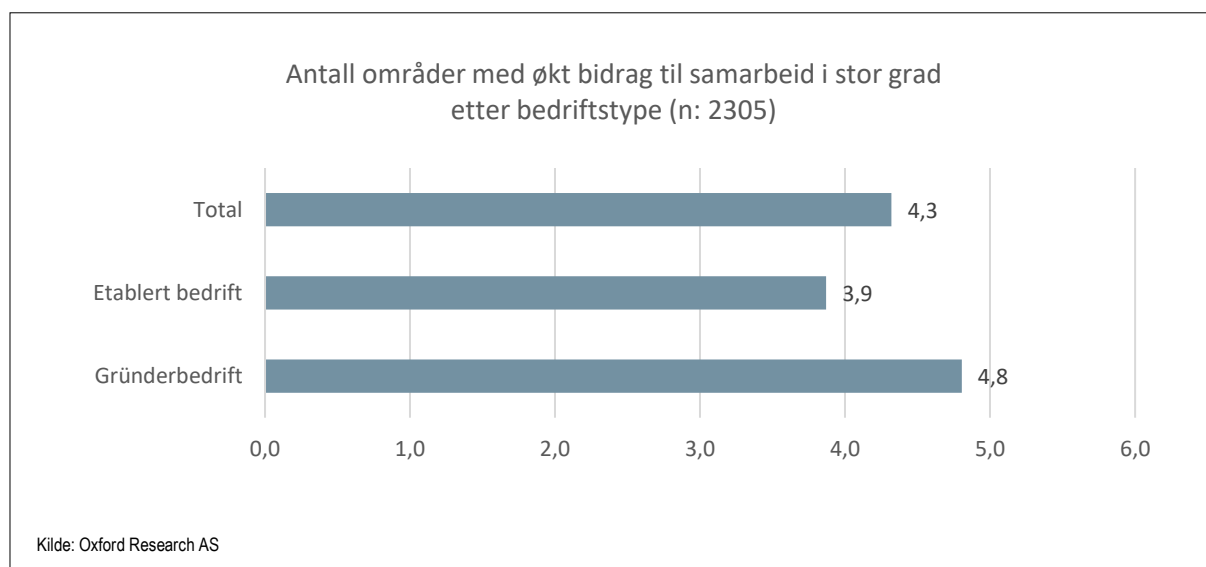
Tabell 16: Økt samarbeid med ulike aktører etter bedriftstype

Andel utviklingsprosesser som har ført til økt samarbeid med ulike aktører etter bedriftstype (n: 2305)										
	Universiteter og høyskoler	Forskningsinstitutter	Kunder	Leverandører	Konkurrenter	Konsulenter	Investorer/ finansiering	Offentlige Myndigheter	Bransjeorganisasjoner	Frivillige organisasjoner
Etablert bedrift	25 %	28 %	68 %	71 %	26 %	50 %	26 %	42 %	38 %	13 %
Gründerbedrift	38 %	34 %	82 %	78 %	28 %	62 %	50 %	48 %	42 %	20 %
Total	31 %	30 %	75 %	74 %	27 %	56 %	37 %	45 %	40 %	16 %

Kilde: Oxford Research AS
 Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»

7.3.2 Samlet bidrag til samarbeid

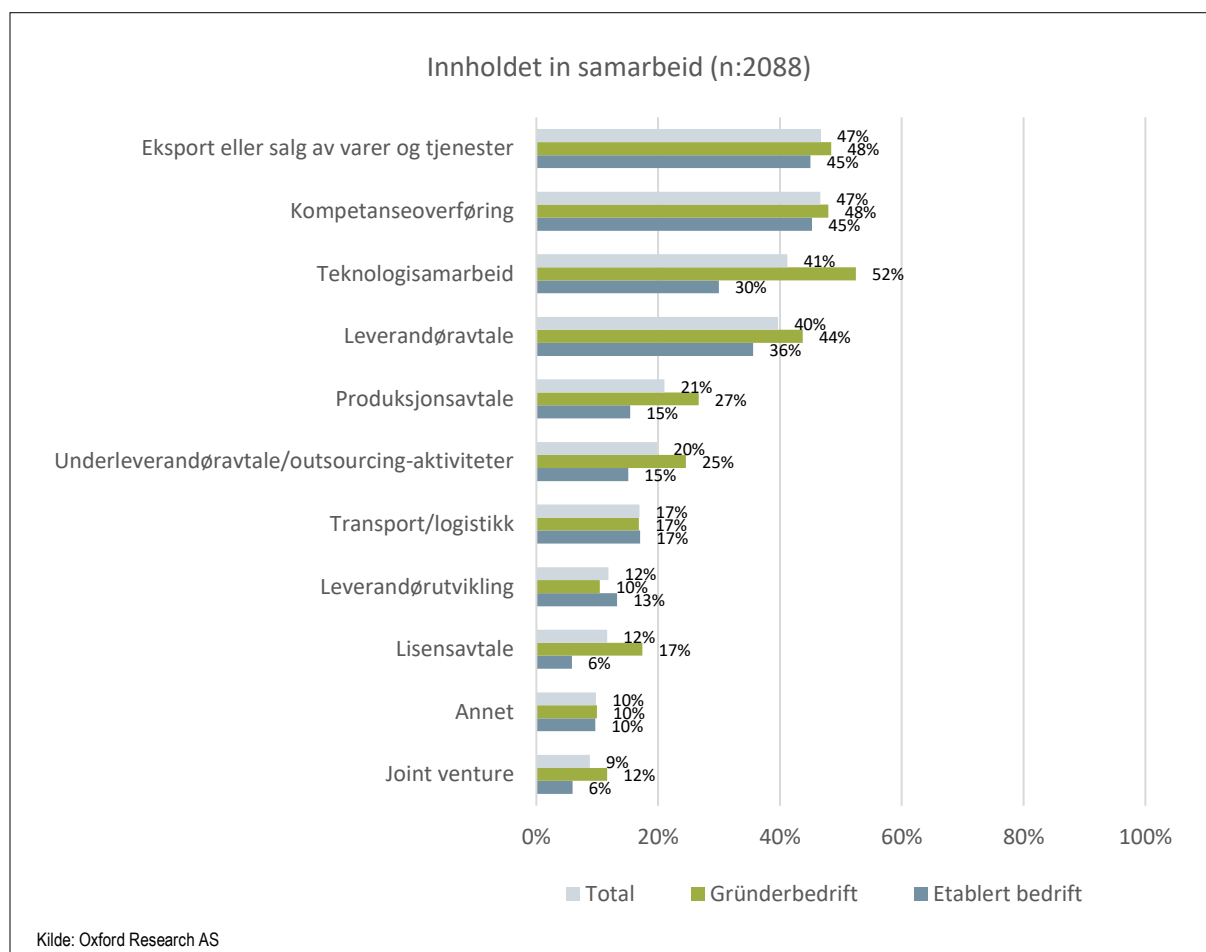
Figur 14: Antall områder med økt samarbeid etter bedriftstype

7.4 Innholdet i samarbeidet

Figuren nede belyser det som har vært det innholdsmessige fokuset i samarbeidet. Sammenlignet med fjorårets undersøkelse, er den største tilbakegangen for eksport eller salg av varer og tjenester en nedgang på 5 prosentpoeng. Følgelig illustreres en noe mindre tilbakegang på seks områder, mens to har holdt seg på samme nivå som i 2017 – leverandøravtale og leverandørutvikling. Bare kompetanseoverføring har hatt en økning, en økning på 1 prosentpoeng fra 2017.

Figur 15: Innholdet i samarbeidet

8. Bidrag til kompetanseheving

- Utviklingsprosessene vil eller har bidratt til økt kompetanse på 4,7 områder. Kompetansebidraget er større for gründerbedriftene enn de etablerte bedriftene.
- Det er flest bedrifter som rapporterer økt kompetanse om «utvikling av markeder» (55 prosent), «muligheter ved samarbeid og nettverk» (54 prosent) og strategiprosesser og veivalg (51 prosent).
- 36 prosent av utviklingsprosessene forventes å bidra til kompetansespredning utenfor virksomheten i stor grad. Dette er en økning på 1 prosentpoeng fra i fjor.

Kompetanseutvikling i bedriftene er en sentral målsetting for Innovasjon Norge. I førundersøkelsen for 2018 har vi kartlagt kompetanseheving fra to perspektiver, kompetansen oppnådd gjennom utviklingsprosessen og kompetanse oppnådd gjennom kontakten med Innovasjon Norge.

Vi har kartlagt kompetanseheving i utviklingsprosessene på 12 ulike områder. Det er flest bedrifter som rapporterer økt kompetanse om «utvikling av markeder» (55 prosent), «muligheter ved samarbeid og nettverk» (54 prosent) og «strategiprosesser og veivalg» (51 prosent). Dette er også de samme områdene som har skåret høyest i de foregående førundersøkelsene. Kompetanseområdet som færrest rapporterer bidrag til er «eksport» med 26 prosent.

For å få et innblikk i utviklingsprosessenes totale bidrag til kompetanseutvikling, har vi også kartlagt hvor mange områder utviklingsprosessene i gjennomsnitt vil føre til eller har ført til økt kompetanse. I gjennomsnitt vil eller har utviklingsprosessene bidratt til økt kompetanse på 4,7 områder, noe som ligger på nesten samme nivå som i 2017.

Det er IFU/OFU og Risikolån - Innovasjonslån som overordnet oppgir størst bidrag til kompetanseheving på flest områder. Dersom vi utelukkende ser på kompetanseheving på internasjonale områder, er det tjenester som IFU/OFU, IN Horizon 2020 og Risikolån - Innovasjonslån som alle har høye bidrag der. Dersom vi ser på kompetanseheving på interne bedriftsforhold som «utvikling av organisasjon og ledelse i bedriften», «strategiprosesser og veivalg», «rekruttering og opplæring av ansatte» og «økonomi, budsjetter og økonomistyring», er det Mentortjenesten og Etablerertilskudd (KMD) som har de høyeste nivåene for de fire områdene samlet. Om vi bare ser på kompetanseområdene som handler om utvikling og innovasjon er det IFU/OFU, Mentortjenesten, Miljøteknologi, Etablerertilskudd (KMD) og Etablerertilskudd (NFD) som har høyest nivåer.

Tjenestene med lavest bidrag til kompetanseheving er – som i fjorårets undersøkelse - Bioenergi-programmet og Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell.

Gründerbedriftene vil få eller har fått større kompetansebidrag (5,7 områder) enn de etablerte bedriftene (3,9 områder). Dette er naturlig i og med at gründerbedriftene er i en oppbyggingsfase. De vil da i større grad ha behov for kompetanseutvikling på mange områder. Gjennom fokus på kompetanseutvikling vil de styrke sin ressursbase og legge grunnlag for videre utvikling.

Dersom vi ser på kompetanseheving som følge av kontakten med Innovasjon Norge, ser vi at flest rapporterer økt kompetanse om forretningsutvikling (58 prosent) og markedsinnsikt (54 prosent).

I tabellen under vises utviklingen i kompetansebidrag over tid. Når det gjelder andelen virksomheter som har fått ett eller flere kompetansebidrag gjennom prosjektet, viser tallene en økning på 3 prosentpoeng fra 2017. Kompetansebidraget har gått svakt ned fra 4,8 i 2017 til 4,7 i 2018. Vi gjør

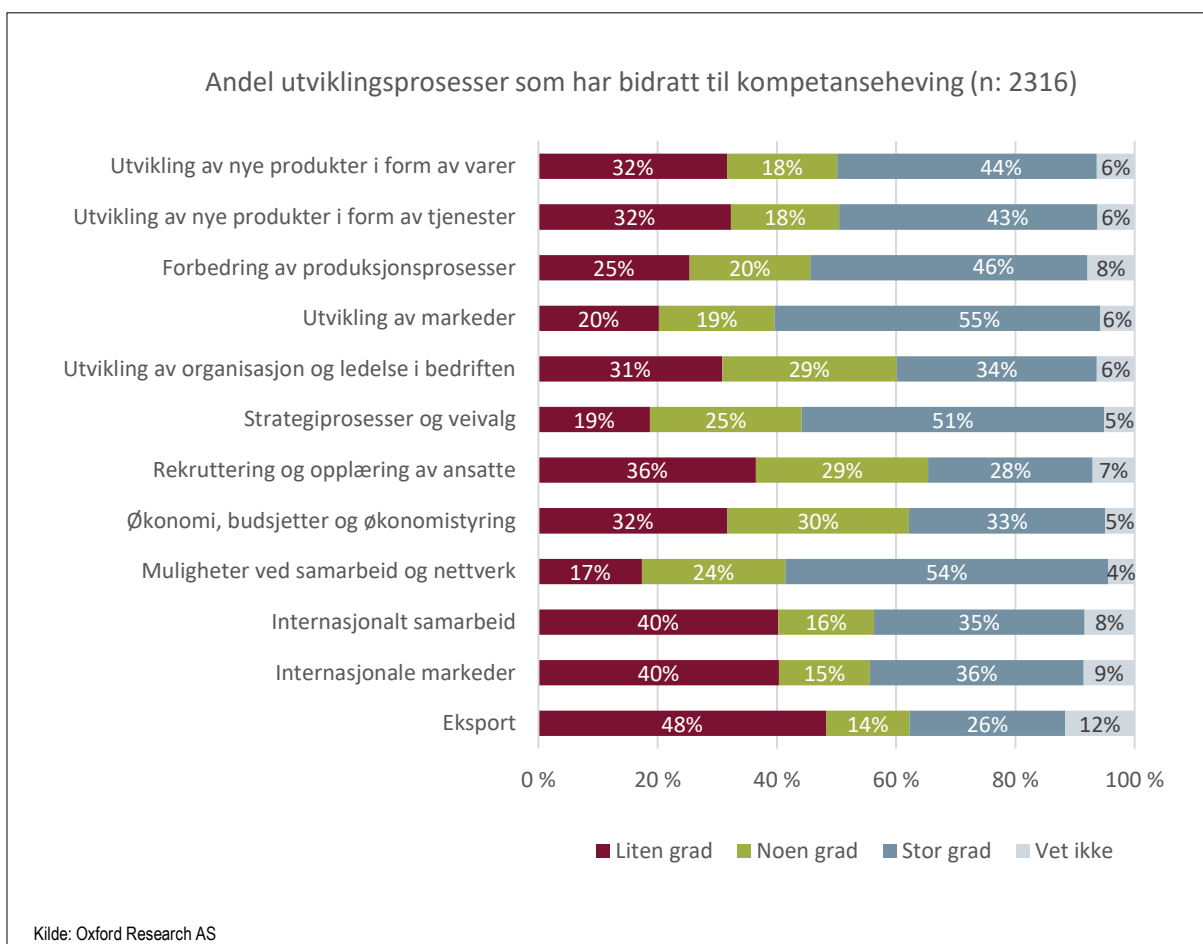
oppmerksom på at i 2017 ble det gjort metodemessige endringer, noe som gjør at det ikke er mulig med en direkte sammenligning av resultater med tidligere år.

Tabell 17: Kompetansebidrag

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	2	3,4	3,7	3,7	4,8	4,7
Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	78 %	89 %	89 %	85 %	82 %	85 %

8.1 Kompetanseheving på ulike områder

Figur 16: Andel utviklingsprosesser som har bidratt til kompetanseheving

8.2 Kompetanseheving etter tjeneste

I dette delkapittelet presenteres det hvor stor andel av tjenestene som i stor grad har eller vil føre til kompetanseheving på de ulike områdene samt hva som er det samlede kompetansebidraget.

8.2.1 Kompetanseheving på de ulike områdene

Tabell 18: Andel utviklingsprosesser som i stor grad vil eller har ført til økt kompetanse på de ulike områdene etter tjeneste

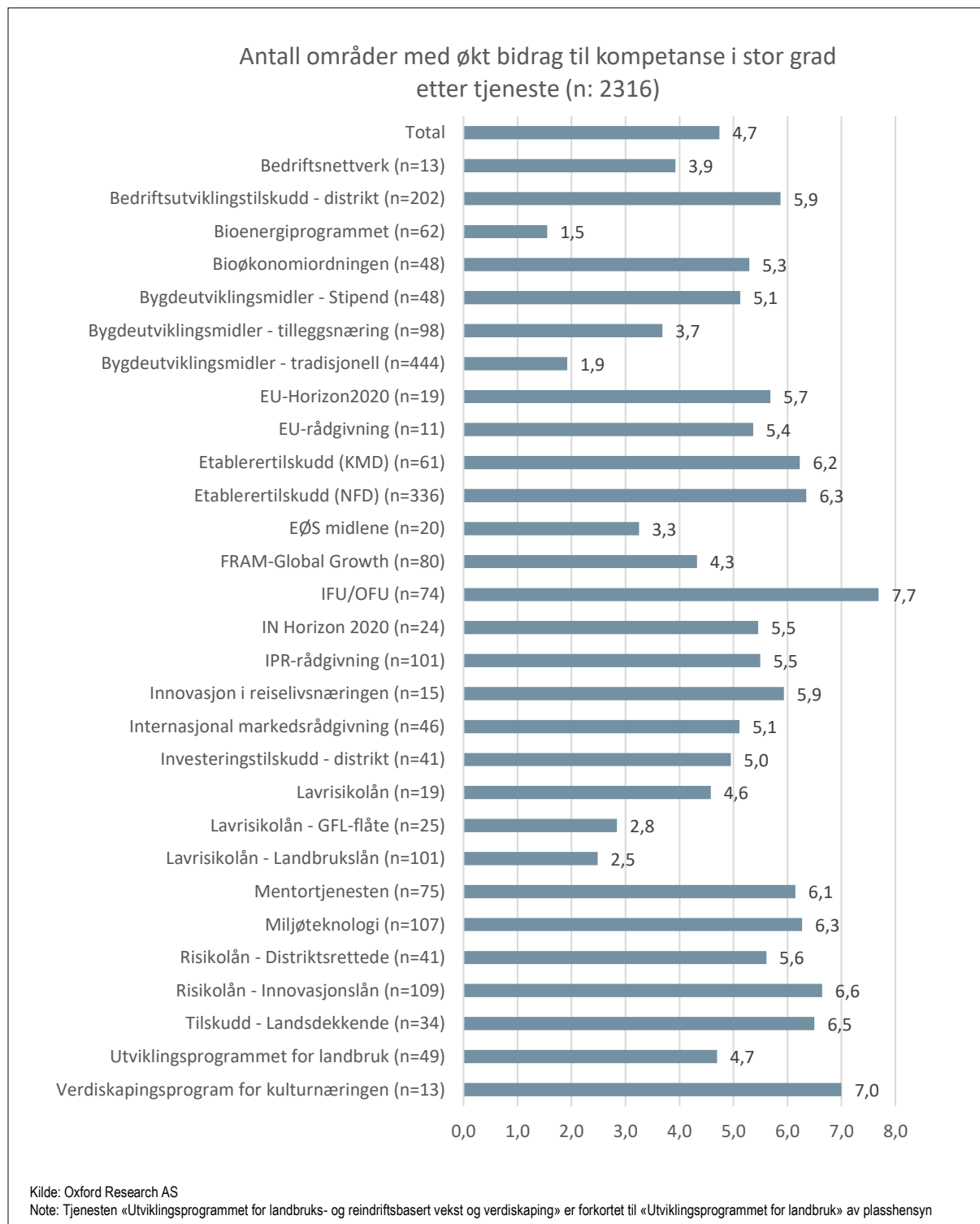
Andel utviklingsprosesser som i stor grad vil eller har ført til økt kompetanse på de ulike områdene etter tjeneste (n: 2137)												
	Utvikling av nye produkter i form av varer	Utvikling av nye produkter i form av tjenester	Forbedring av produksjonsprosesser	Utvikling av markeder	Utvikling av organisasjon og ledelse i bedriften	Strategiprosesser og valg av ansatte	Rekruttering og opplæring av ansatte	Økonomi, budsjetter og økonomistyring	Muligheter ved samarbeid og nettverk	Internasjonalt samarbeid	Internasjonale markeder	Eksporert
Bedriftsnettverk (n=13)	15 %	31 %	25 %	54 %	23 %	23 %	15 %	15 %	77 %	54 %	38 %	25 %
Bedriftsutviklingstilskudd - distrikt (n=202)	49 %	65 %	52 %	75 %	43 %	71 %	34 %	32 %	76 %	49 %	47 %	30 %
Bioenergiprogrammet (n=62)	16 %	17 %	31 %	18 %	13 %	19 %	3 %	21 %	23 %	4 %	4 %	0 %
Bioøkonomiordningen (n=48)	65 %	43 %	67 %	60 %	26 %	54 %	33 %	26 %	77 %	47 %	33 %	32 %
Bygdeutviklingsmidler - Stipend (n=48)	59 %	50 %	52 %	80 %	44 %	73 %	23 %	50 %	79 %	19 %	11 %	7 %
Bygdeutviklingsmidler - tilleggsnæring (n=98)	51 %	36 %	39 %	60 %	27 %	43 %	22 %	34 %	60 %	8 %	5 %	1 %
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n=444)	16 %	7 %	62 %	14 %	14 %	27 %	18 %	30 %	20 %	2 %	2 %	1 %
EU-Horizon2020 (n=19)	50 %	33 %	33 %	68 %	59 %	53 %	33 %	24 %	50 %	67 %	82 %	53 %
EU-rådgivning (n=11)	50 %	50 %	33 %	60 %	70 %	44 %	40 %	40 %	60 %	50 %	50 %	50 %
Etablerertilskudd (KMD) (n=61)	66 %	69 %	43 %	71 %	55 %	69 %	43 %	43 %	83 %	45 %	51 %	31 %
Etablerertilskudd (NFD) (n=336)	63 %	65 %	51 %	76 %	47 %	71 %	29 %	40 %	71 %	58 %	60 %	42 %
EØS midlene (n=20)	53 %	27 %	41 %	35 %	0 %	19 %	0 %	13 %	67 %	56 %	44 %	24 %
FRAM-Global Growth (n=80)	31 %	29 %	38 %	56 %	47 %	62 %	25 %	36 %	57 %	37 %	39 %	29 %
IFU/OFU (n=74)	69 %	78 %	54 %	92 %	47 %	64 %	47 %	29 %	78 %	77 %	81 %	73 %
IN Horizon 2020 (n=24)	60 %	67 %	42 %	74 %	35 %	56 %	50 %	39 %	65 %	80 %	65 %	58 %
IPR-rådgivning (n=101)	70 %	64 %	48 %	63 %	39 %	61 %	31 %	39 %	56 %	55 %	59 %	52 %
Innovasjon i reiselivsnæringen (n=15)	20 %	93 %	46 %	67 %	47 %	53 %	27 %	33 %	87 %	40 %	60 %	27 %
Internasjonal markedsrådgivning (n=46)	49 %	55 %	44 %	75 %	28 %	51 %	24 %	21 %	63 %	63 %	65 %	57 %
Investeringstilskudd - distrikt (n=41)	56 %	49 %	46 %	65 %	38 %	41 %	31 %	40 %	49 %	41 %	41 %	21 %
Lavrisikolån (n=19)	39 %	42 %	35 %	68 %	44 %	53 %	58 %	39 %	65 %	7 %	18 %	13 %
Lavrisikolån - GFL-flåte (n=25)	30 %	17 %	38 %	21 %	25 %	33 %	38 %	42 %	24 %	4 %	8 %	17 %
Lavrisikolån - Landbrukslån (n=101)	18 %	12 %	57 %	19 %	24 %	37 %	25 %	38 %	26 %	4 %	4 %	4 %
Mentortjenesten (n=75)	51 %	66 %	55 %	79 %	63 %	83 %	32 %	46 %	81 %	51 %	58 %	34 %
Miljøteknologi (n=107)	78 %	59 %	69 %	74 %	32 %	60 %	35 %	29 %	73 %	55 %	53 %	51 %
Risikolån - Distriktsrettede (n=41)	58 %	53 %	59 %	68 %	43 %	47 %	51 %	33 %	63 %	39 %	45 %	42 %
Risikolån - Innovasjonslån (n=109)	50 %	69 %	44 %	77 %	46 %	60 %	50 %	44 %	59 %	67 %	69 %	60 %
Tilskudd - Landsdekkende (n=34)	59 %	67 %	38 %	85 %	44 %	70 %	43 %	32 %	74 %	66 %	65 %	40 %
Utviklingsprogrammet for landbruk (n=49)	55 %	51 %	45 %	62 %	40 %	65 %	27 %	41 %	83 %	19 %	20 %	8 %
Verdiskapingsprogram for kulturnæringen (n=13)	27 %	50 %	62 %	100 %	54 %	85 %	33 %	15 %	100 %	62 %	69 %	64 %
Total	47 %	46 %	50 %	58 %	36 %	53 %	30 %	35 %	57 %	39 %	39 %	30 %

Kilde: Oxford Research AS

Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»

8.2.2 Samlet bidrag til kompetanseheving

Figur 17: Antall områder med bidrag til økt kompetanse etter tjeneste

8.3 Kompetanseheving etter bedriftstype

I kapittel 8.3 gis det en oversikt andelen gründere og etablerte bedrifter som vil eller har fått bidrag til økt kompetanse på de ulike områdene samt det samlede kompetansebidraget.

8.3.1 Kompetanseheving på de ulike områdene

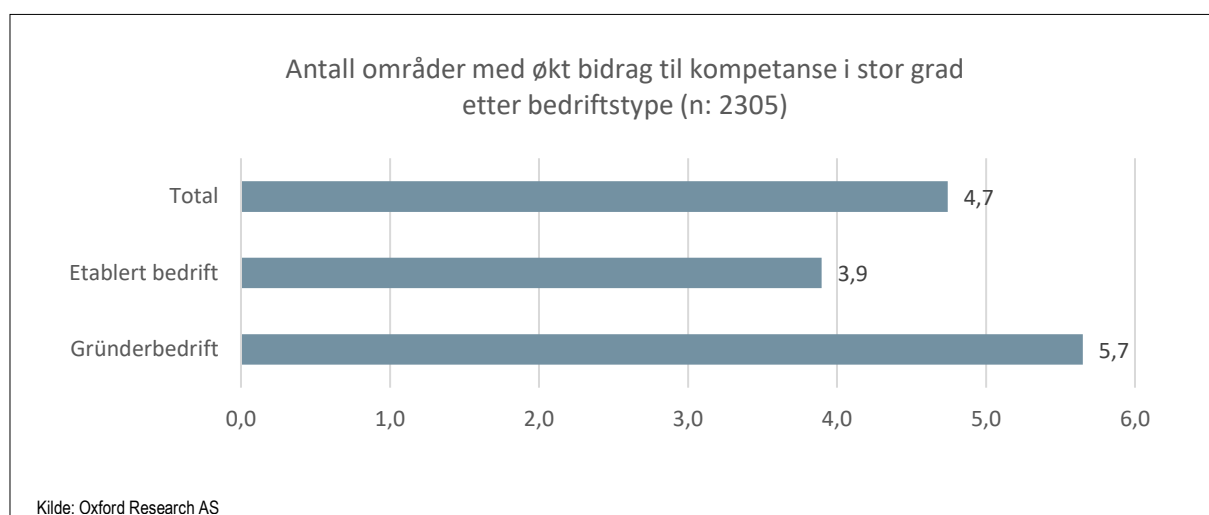
Tabell 19: Andel utviklingsprosesser som i stor grad vil eller har ført til økt kompetanse på de ulike områdene etter bedriftstype

Andel utviklingsprosesser som i stor grad vil eller har ført til økt kompetanse på de ulike områdene etter bedriftstype (n: 2130)												
	Utvikling av nye produkter i form av varer	Utvikling av nye produkter i form av tjenester	Forbedring av produksjonsprosesser	Utvikling av markeder	Utvikling av organisasjon og ledelse i bedriften	Strategiprosesser og veivalg	Rekruttering og opplæring av ansatte	Økonomi, budsjetter og økonomistyring	Muligheter ved samarbeid og nettverk	Internasjonalt samarbeid	Internasjonale markeder	Eksport
Etablert bedrift	37 %	35 %	49 %	48 %	28 %	45 %	26 %	29 %	49 %	30 %	29 %	23 %
Gründerbedrift	57 %	58 %	52 %	68 %	44 %	62 %	33 %	40 %	64 %	48 %	50 %	37 %
Total	47 %	46 %	50 %	58 %	36 %	53 %	30 %	35 %	57 %	39 %	39 %	30 %

Kilde: Oxford Research AS
 Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»

8.3.2 Samlet bidrag til kompetanseheving

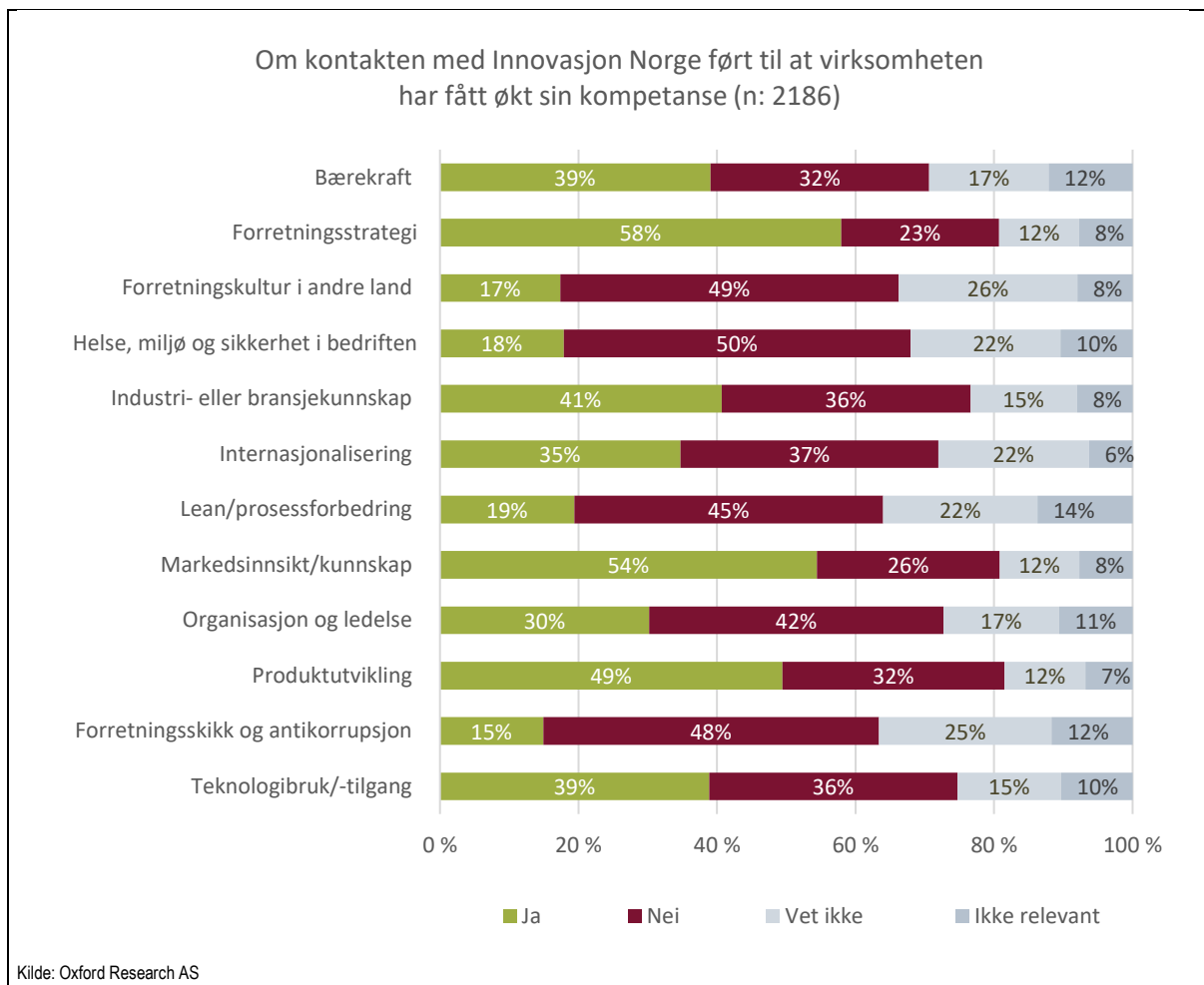
Figur 18: Antall områder med bidrag til økt kompetanse etter bedriftstype

8.4 Kontakt med Innovasjon Norge og kompetanseheving

Figur 19: Om kontakten med Innovasjon Norge ført til at virksomheten har fått økt sin kompetanse

Tabell 20: Om kontakten med Innovasjon Norge ført til at virksomheten har fått økt sin kompetanse etter tjeneste

Om kontakten med Innovasjon Norge ført til at virksomheten har fått økt sin kompetanse etter tjeneste (n: 824)												
	Bærekraft	Forretningsstrategi	Forretningskultur i andre land	Helse, miljø og sikkerhet i bedriften	Industri- eller bransjekunnskap	Internasjonalisering	Lean/prosessforbedring	Markedsinnsikt/kunnskap	Organisasjon og ledelse	Produktutvikling	Forretningskikk og anti-korrupsjon	Teknologibruk/-tilgang
Bedriftsnettverk (n=13)	40 %	75 %	50 %	11 %	67 %	75 %	33 %	85 %	44 %	64 %	36 %	50 %
Bedriftsutviklingstilskudd - distrikt (n=202)	70 %	81 %	26 %	20 %	67 %	57 %	39 %	82 %	59 %	82 %	19 %	67 %
Bioenergiprogrammet (n=62)	78 %	56 %	3 %	27 %	50 %	15 %	15 %	49 %	28 %	63 %	14 %	81 %
Bioøkonomiordningen (n=48)	62 %	66 %	16 %	29 %	76 %	33 %	41 %	66 %	40 %	80 %	17 %	71 %
Bygdeutviklingsmidler - Stipend (n=48)	63 %	90 %	4 %	39 %	66 %	25 %	26 %	91 %	39 %	79 %	29 %	38 %
Bygdeutviklingsmidler - tilleggsnæring (n=98)	59 %	82 %	6 %	30 %	59 %	6 %	23 %	78 %	43 %	79 %	15 %	29 %
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n=444)	61 %	52 %	1 %	52 %	40 %	3 %	17 %	39 %	38 %	44 %	10 %	50 %
EU-Horizon2020 (n=19)	10 %	78 %	53 %	0 %	47 %	72 %	29 %	78 %	38 %	37 %	7 %	25 %
EU-rådgivning (n=11)	40 %	86 %	50 %	20 %	50 %	71 %	33 %	86 %	67 %	71 %	43 %	71 %
Etablerertilskudd (KMD) (n=61)	59 %	79 %	11 %	21 %	55 %	50 %	38 %	78 %	48 %	63 %	14 %	35 %
Etablerertilskudd (NFD) (n=336)	46 %	77 %	28 %	15 %	50 %	49 %	39 %	72 %	39 %	62 %	24 %	49 %
EØS midlene (n=20)	53 %	60 %	54 %	0 %	36 %	67 %	23 %	57 %	9 %	47 %	18 %	43 %
FRAM-Global Growth (n=80)	56 %	86 %	54 %	40 %	71 %	66 %	41 %	85 %	67 %	62 %	47 %	46 %
IFU/OFU (n=74)	51 %	77 %	33 %	10 %	63 %	75 %	29 %	78 %	40 %	72 %	30 %	67 %
IN Horizon 2020 (n=24)	44 %	63 %	20 %	15 %	41 %	83 %	8 %	50 %	17 %	47 %	0 %	59 %
IPR-rådgivning (n=101)	53 %	78 %	34 %	19 %	50 %	64 %	36 %	69 %	39 %	60 %	38 %	63 %
Innovasjon i reiselivsnæringen (n=15)	92 %	75 %	38 %	25 %	78 %	82 %	0 %	92 %	70 %	100%	43 %	67 %
Internasjonal markedsrådgivning (n=46)	45 %	76 %	74 %	14 %	71 %	89 %	21 %	76 %	21 %	42 %	35 %	51 %
Investeringstilskudd - distrikt (n=41)	50 %	77 %	14 %	21 %	53 %	28 %	36 %	59 %	35 %	61 %	19 %	37 %
Lavrisikolån (n=19)	57 %	47 %	13 %	27 %	21 %	47 %	33 %	54 %	54 %	36 %	25 %	25 %
Lavrisikolån - GFL-flåte (n=25)	53 %	75 %	0 %	39 %	35 %	0 %	0 %	50 %	41 %	35 %	13 %	35 %
Lavrisikolån - Landbrukslån (n=101)	50 %	54 %	2 %	38 %	38 %	12 %	28 %	42 %	48 %	42 %	24 %	42 %
Mentortjenesten (n=75)	55 %	72 %	26 %	26 %	53 %	48 %	30 %	67 %	42 %	61 %	24 %	52 %
Miljøteknologi (n=107)	67 %	66 %	21 %	26 %	63 %	49 %	33 %	71 %	32 %	76 %	23 %	76 %
Risikolån - Distriktsrettede (n=41)	41 %	48 %	20 %	19 %	45 %	32 %	34 %	48 %	37 %	50 %	14 %	48 %
Risikolån - Innovasjonslån (n=109)	42 %	64 %	31 %	13 %	33 %	57 %	20 %	56 %	27 %	49 %	25 %	44 %
Tilskudd - Landsdekkende (n=34)	61 %	52 %	42 %	5 %	38 %	72 %	17 %	63 %	26 %	48 %	10 %	26 %
Utviklingsprogrammet for landbruk (n=49)	63 %	76 %	18 %	19 %	69 %	31 %	38 %	88 %	66 %	90 %	21 %	36 %
Verdiskapingsprogram for kulturnæringen (n=13)	50 %	92 %	29 %	40 %	78 %	91 %	67 %	83 %	80 %	80 %	33 %	57 %
Total	55 %	72 %	26 %	26 %	53 %	48 %	30 %	67 %	42 %	61 %	24 %	52 %

Kilde: Oxford Research AS

Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»

Tabell 21: Om kontakten med Innovasjon Norge ført til at virksomheten har fått økt sin kompetanse etter bedriftstype

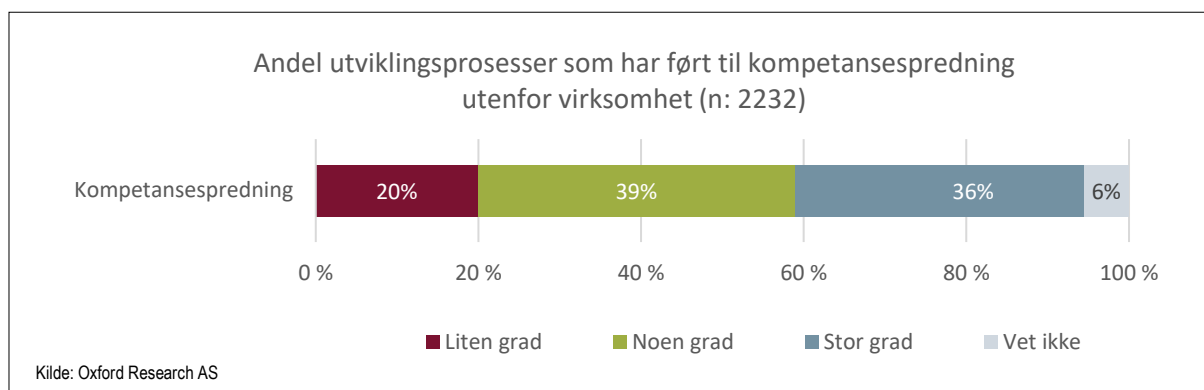
Om kontakten med Innovasjon Norge ført til at virksomheten har fått økt sin kompetanse etter bedriftstype (n: 821)												
	Bærekraft	Forretningsstrategi	Forretningskultur i andre land	Helse, miljø og sikkerhet i bedriften	Industri- eller bransjekunnskap	Internasjonalisering	Lean/prosessforbedring	Markedsinnsikt/kunnskap	Organisasjon og ledelse	Produktutvikling	Forretningsstikk og anti-korrupsjon	Teknologibruk/-tilgang
Etablert bedrift	57 %	68 %	27 %	31 %	56 %	45 %	28 %	65 %	43 %	61 %	24 %	54 %
Gründerbedrift	54 %	75 %	25 %	21 %	50 %	51 %	32 %	69 %	40 %	61 %	24 %	50 %
Total	55 %	72 %	26 %	26 %	53 %	48 %	30 %	67 %	42 %	61 %	24 %	52 %

Kilde: Oxford Research AS
 Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»

8.5 Kompetansespredning

Utviklingsprosessene som er gjennomført med støtte fra Innovasjon Norge, kan potensielt ha positive effekter for andre aktører enn dem som gjennomfører dem. Vi har derfor undersøkt hvorvidt utviklingsprosessene forventes å bidra til kompetansespredning til andre aktører. Utviklingsprosessenes forventede effekter er vist i figuren under. Analysen avdekker at 36 prosent av utviklingsprosessene forventes å bidra til kompetansespredning utenfor virksomheten i stor grad. Dette er en økning på 1 prosentpoeng fra i fjor.

Figur 20: Andel utviklingsprosesser som har ført til kompetansespredning utenfor virksomhet

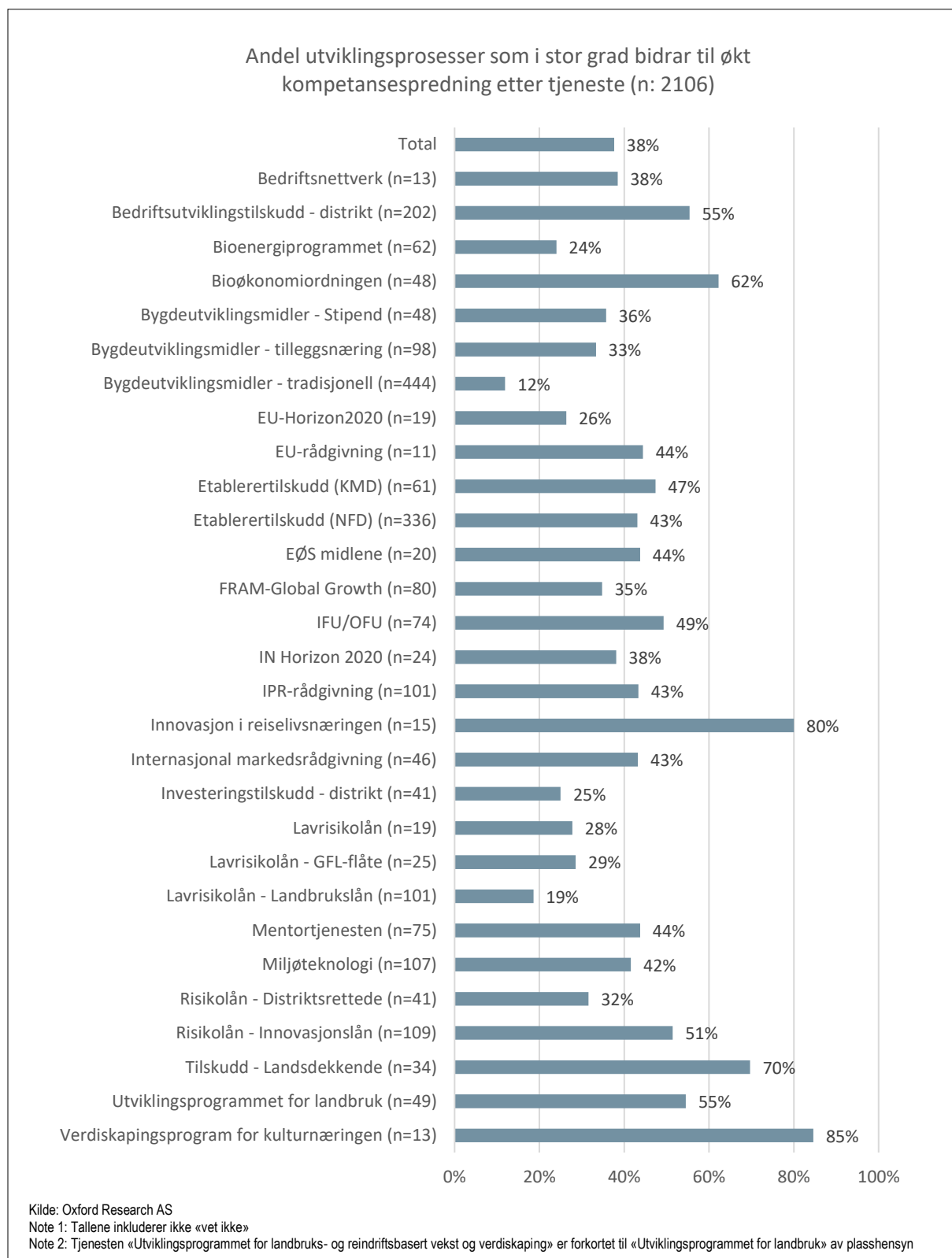

I de neste figurene viser vi resultatene etter tjeneste og bedriftstype.

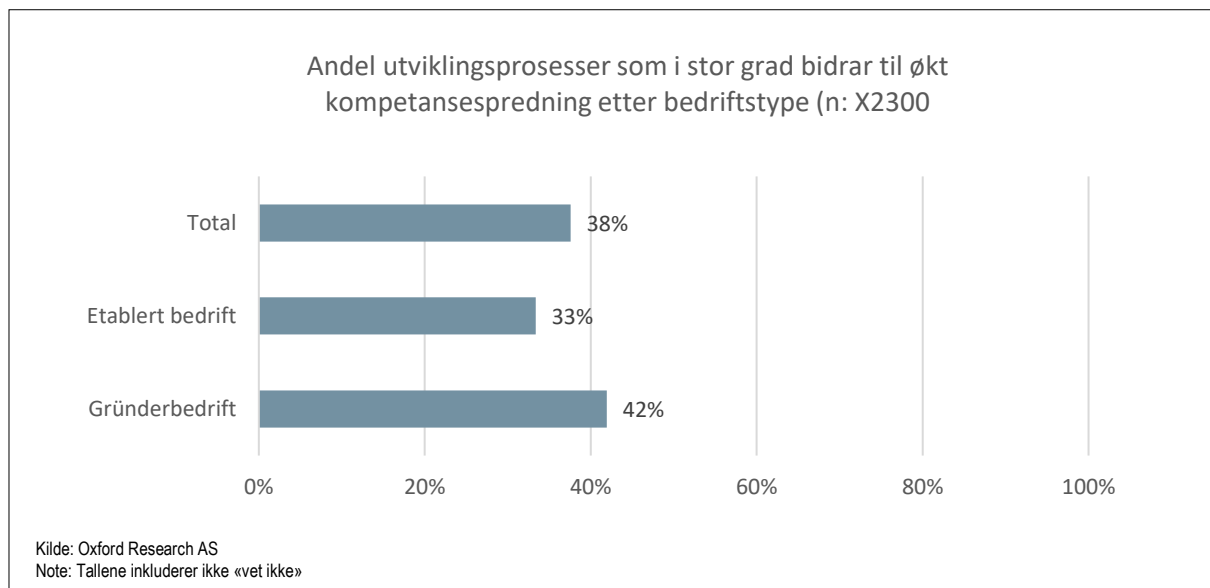
Vi finner at virksomheter som har fått Tilskudd - Landsdekkende (70 prosent) har høyest forventninger til kompetansespredning, etterfulgt av Bioøkonomiordningen (62 prosent) samt Bedriftsutviklingstilskudd - distrikt og Utviklingsprogrammet for landbruk (begge 55 prosent). Det er som tidligere Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell og Lavrisikolån - Landbrukslån som har den laveste forventningen til kompetansespredning. Dette er ikke overraskende siden kompetansespredning er mindre relevant for disse tjenestene som hovedsakelig dreier seg om fysiske investeringer i faste anlegg, bygninger, maskiner, driftstilbehør, fiskefartøy, fiskeredskap mv.

Gründerbedrifter (42 prosent) har høyere forventninger til kompetansespredning enn etablerte bedrifter (33 prosent).

Figur 21: Andel utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt kompetansespredning etter tjeneste

Figur 22: Andel utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt kompetansespredning etter bedriftstype

9. Effekter på utvikling og innovasjon

- Andelen utviklingsprosesser som bidrar til innovasjon på ett eller flere områder har økt med tre prosentpoeng fra 88 prosent i 2017 til 91 prosent i 2018.
- I gjennomsnitt vil eller har utviklingsprosessene bidratt til innovasjon på 4,7 områder, noe som er en liten økning fra 4,6 områder i 2017.
- Innovasjonsbidraget er størst for tjenestene IFU/OFU og Etablerertilskudd (NFD)
- Utviklingsprosessene vil eller har i størst grad bidratt til utvikling av nye varer eller forbedring av eksisterende varer (72 prosent). Bidragene er også vesentlige for utvikling av nye tjenester eller forbedring av eksisterende tjenester (66 prosent) og utvikling av nye produksjonsprosesser eller effektivisering/forbedring av eksisterende produksjonsprosesser (57 prosent).
- Våre analyser viser også at det – som i fjorårets undersøkelse - er en tydelig forskjell i innovasjonsbidrag mellom gründerbedrifter og etablerte bedrifter. Gründerbedriftene har fått eller forventer å få større innovasjonsbidrag (på 5,6 områder, 5,5 områder i 2017) enn de etablerte bedriftene (3,8 områder, 3,9 områder i 2017).
- Bruken av mekanismer for å beskytte innovasjoner har gått ned fra 2017- til 2018-undersøkelsen, med unntak av Hemmelighold som økte med 1 prosentpoeng. Bruken av Patenter gikk mest tilbake (med 4 prosentpoeng fra 2017).

Økt grad av samarbeid, kompetanseutvikling og endringer i måten bedriftene jobber på, kan føre til at bedriftene utvikler nye varer, tjenester, produksjonsprosesser samt markeds- og organisasjonsutvikling. I dette kapittelet ser vi nærmere på hva utviklingsprosessene har ført til eller forventes å bidra til når det gjelder innovasjon.

Utviklingsprosessene vil eller har i størst grad bidratt til utvikling av nye varer eller forbedring av eksisterende varer (72 prosent, 73 prosent i 2017). Utviklingsprosessene vil eller har også gitt vesentlige bidrag til utvikling av nye tjenester eller forbedring av eksisterende tjenester (66 prosent, 64 prosent i 2017), utvikling av nye produksjonsprosesser eller effektivisering/forbedring av eksisterende produksjonsprosesser (57 prosent, 55 prosent i 2017), samt markedsutvikling og/eller endret markedsføring (55 prosent, 57 prosent i 2017). Utviklingsprosessene vil eller har i minst grad ført til at virksomheten tar i bruk nye organisatoriske løsninger eller nye arbeidsrutiner/prosesser (44 prosent, 45 prosent i 2016). Sammenlignet med 2017-kullet har det altså vært en positiv utvikling på to av hovedområdene for innovasjon, utvikling av nye tjenester eller forbedring av eksisterende tjenester og utvikling av nye produksjonsprosesser eller effektivisering/forbedring av eksisterende produksjonsprosesser. På tre av områdene registrer vi en liten tilbakegang.

For utviklingsprosesser der en forventer eller har utviklet en ny vare, tjeneste eller produksjonsprosess, ble det kartlagt i hvilken grad en ville bruke forskjellige metoder for å beskytte det som ble utviklet (se kapittel 9.6). De to mest anvendte eller planlagt anvendte beskyttelsesmekanismene er Fortrolighetsavtaler (49 prosent, 50 prosent i 2017) og Registrert varemerke (37 prosent, 39 prosent i 2017), mens Registrert design (23 prosent, 25 prosent i 2017) og Patent (22 prosent, 26 prosent i 2017) er de minst utbredte. Sammenlignet med 2017-årgangen har bruken av de ulike beskyttelsesstrategiene gått tilbake med ett til fire prosentpoeng, med unntak av Hemmelighold som økte med 1 prosentpoeng. Bruken av Patenter gikk mest tilbake (4 prosentpoeng fra 2017).

For å få en oversikt over utviklingsprosessenes totale bidrag til innovasjon, har vi også kartlagt hvor mange områder utviklingsprosessene i gjennomsnitt vil føre til eller har ført til økt innovasjon på (se kapittel 9.4). Utgangspunktet for dette er respondentenes svargivning på de 17 detaljerte innovasjonsområdene som inngår i undersøkelsen. I gjennomsnitt har eller vil utviklingsprosessene bidra til innovasjon på 4,7 områder (4,6 områder i 2017). Innovasjonsbidraget varierer sterkt ut fra hvilken type tjeneste som er mottatt. Utviklingsprosessene vil føre til eller har i størst grad ført til innovasjon for de som har fått støtte gjennom IFU/OFU (7,8 områder) og Etablerertilskudd (NFD) (6,7 områder), mens de i minst grad vil bidra til eller har bidratt for Lavrisikolån – GFL-flåte (1,6 områder) og Bioenergiprogrammet (1,0 områder). Den lave skåren kan forklares utfra at disse tjenestene først og fremst gir støtte til investeringer i realkapital.

Våre analyser viser også at det – som i fjorårets undersøkelse - er en tydelig forskjell i innovasjonsbidrag mellom gründerbedrifter og etablerte bedrifter. Gründerbedriftene har fått eller forventer å få større innovasjonsbidrag (på 5,6 områder, 5,5 områder i 2017) enn de etablerte bedriftene (3,8 områder, 3,9 områder i 2017). En mulig forklaring på dette kan være at de etablerte bedriftene i større grad har fått på plass en plattform for sin virksomhet, mens gründerbedriftene i større grad har et utviklingsbehov på mange områder.

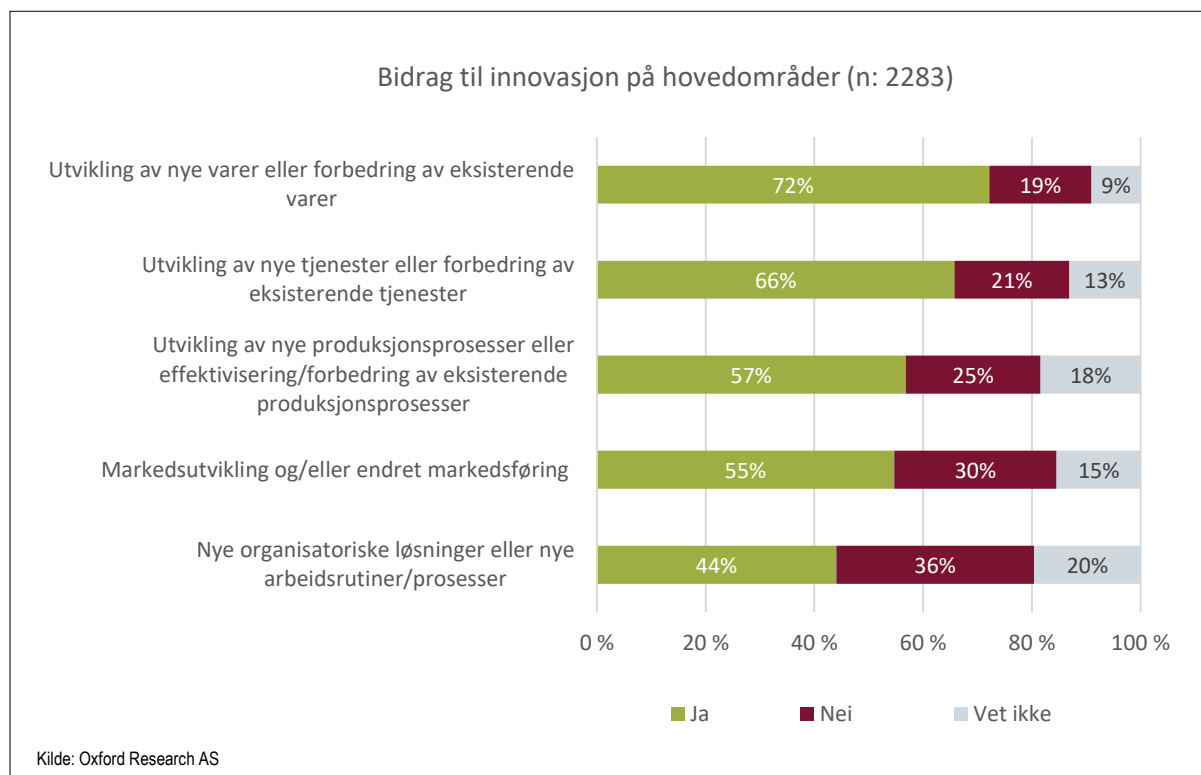
Vi har også sett på hvordan innovasjonsbidraget har utviklet seg over tid. Som det vises i tabellen under, økte andelen utviklingsprosesser som bidrar til innovasjon på ett eller flere hovedområder fra 2013 til 2015, fra 87 til 93 prosent, mens den gikk noe tilbake fra 2015 til 2017, for så å øke igjen fra 88 prosent i 2017 til 91 prosent i 2018. Det samlede bidraget til hovedområder for innovasjon har steget gjennom perioden fra 2013 til 2018, spesielt fra 2013 til 2015. Deretter har veksten flatet noe ut, og for 2017-kullet var bidraget på 4,6 områder, mens det er på 4,7 områder for 2017-kullet.

Tabell 22: Innovasjonsbidrag

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	2,8	4	4,5	4,7	4,6	4,7
Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	87 %	93 %	93 %	89 %	88 %	91 %

9.1 Bidrag til innovasjon på hovedområder

Figur 23: Bidrag til innovasjon på hovedområder

Skåren har økt på to av de fem innovasjonsindikatorerne fra 2017 til 2018, nemlig tjenesteinnovasjon (fra 64 til 66 prosent) og prosessinnovasjon (fra 55 til 57 prosent). De tre indikatorene vi registrerer en nedgang på, er vareinnovasjon (fra 73 til 72 prosent), markedsinnovasjon (fra 57 til 55 prosent) samt organisatorisk innovasjon (fra 45 til 44 prosent). Andelen utviklingsprosesser som ikke bidrar til innovasjon gar gått ned med tre prosentpoeng fra 12 til 9 prosent.

Tabell 23: Andel som har gitt bidrag til innovasjon, utvikling over tid

Andel som har gitt bidrag til innovasjon, utvikling over tid (2018: n=2076)				
	2015	2016	2017	2018
Vare	69 %	69 %	73 %	72 %
Tjeneste	60 %	65 %	64 %	66 %
Prosess	58 %	53 %	55 %	57 %
Marked	58 %	63 %	57 %	55 %
Organisasjon	29 %	33 %	45 %	44 %
Andel som ikke gir innovasjon	7 %	11 %	12 %	9 %

Kilde: Oxford Research AS
 Note: Tallene inkluderer «vet ikke»

I tabellen under vises det hvordan bidraget til innovasjon har vært på de ulike hovedområdene for gründerbedrifter og etablerte bedrifter i 2017 og 2018. Vi gjør oppmerksom på at de som har svart «vet ikke» ikke er med i beregningen, noe som gjør at tallene er forskjellig fra tabellen over. Jo større «Vet ikke»-andelene i tabellen over er, jo større blir forskjellene sammenlignet med andelen i tabellen under.

Med unntak av prosessinnovasjoner er bidraget i både 2017 og 2018 høyest for gründerbedriftene. Når det gjelder for 2018 er også bidraget til organisatorisk innovasjon noe høyere for etablerte bedrifter. Utviklingen fra 2017 til 2018 representerer imidlertid et blandet bilde, hvorav det for

etablerte bedrifter illustreres en økning på to av de fem indikatorene – tjenesteinnovasjon og prosessinnovasjon. Økningen er imidlertid bare på 1 prosentpoeng for begge indikatorene, og den største nedgangen gjelder henholdsvis for markedsinnovasjon (nedgang på 6 prosentpoeng), mens vareinnovasjon og organisatorisk innovasjon har blitt redusert med 2 og 3 prosent. Følgelig har det for gründerbedriftene økt ved to av de fem indikatorene, hvorav økningen er størst for prosessinnovasjon (økning på 4 prosentpoeng), mens tjenesteinnovasjon har økt med 1 prosent. Organisatorisk innovasjon er på samme nivå som i 2017, mens vareinnovasjon og markedsinnovasjon har hatt en nedgang på henholdsvis 3 og 1 prosentpoeng fra 2017.

Tabell 24: Andel som har gitt bidrag til innovasjon, utvikling over tid etter bedriftstype

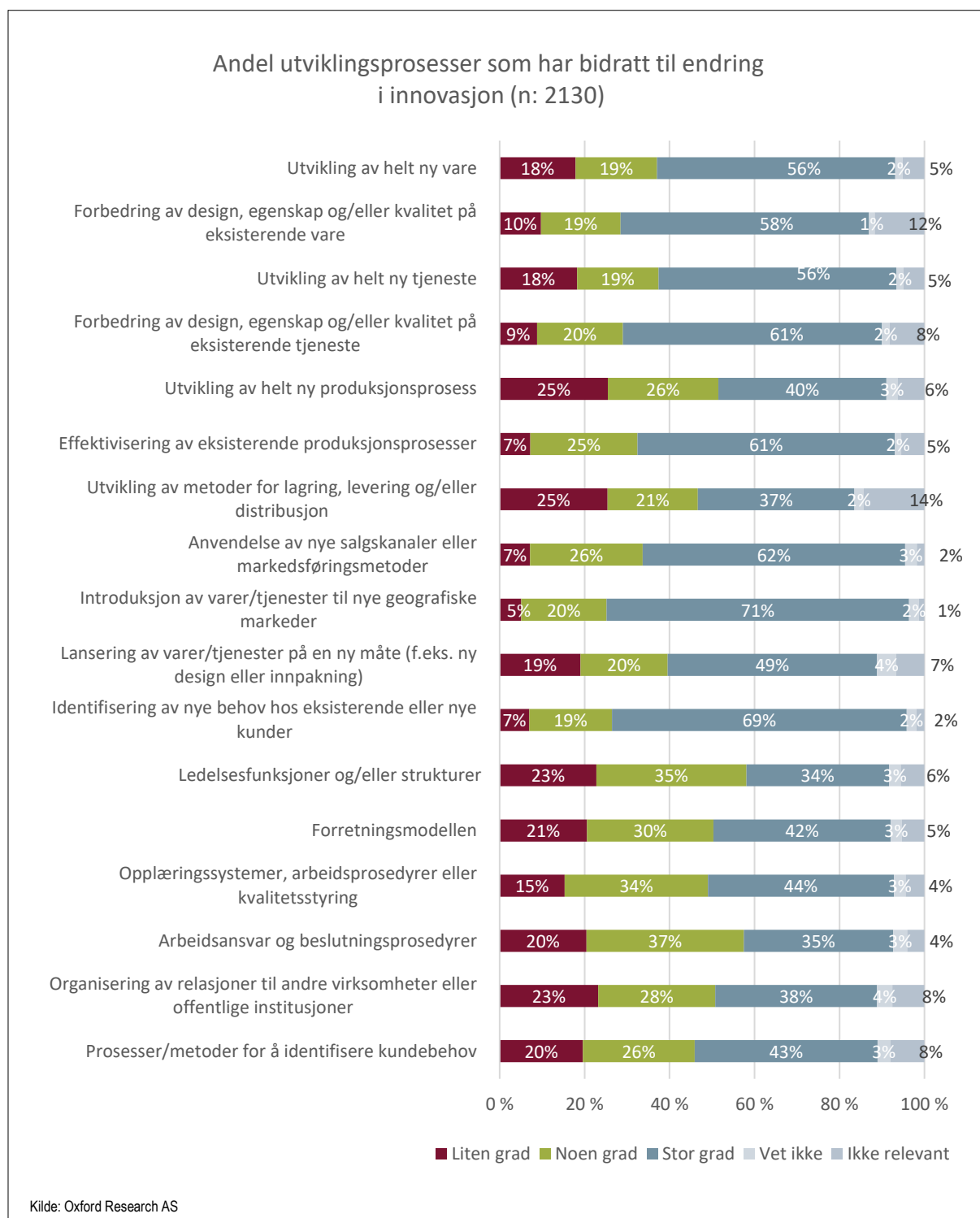
Andel som har gitt bidrag til innovasjon, utvikling over tid etter bedriftstype (2018 n: 1540)				
	Gründerbedrifter		Etablerte bedrifter	
	2017	2018	2017	2018
Vare	86 %	83 %	78 %	76 %
Tjeneste	81 %	82 %	69 %	70 %
Prosess	64 %	68 %	70 %	71 %
Marked	79 %	78 %	58 %	52 %
Organisasjon	56 %	56 %	57 %	54 %

Kilde: Oxford Research AS
 Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»

9.2 Bidrag til innovasjon på underkategorier

For hvert av de fem hovedområdene for innovasjon er det stilt mer detaljerte spørsmål knyttet til ulike underkategorier. Resultatene på disse vises i neste figur.

Figur 24: Andel utviklingsprosesser som har bidratt til endring i innovasjon

9.3 Innovasjonsbidrag etter tjeneste

I de to neste tabellene vises det hvor stor andel av utviklingsprosessene som i stor grad vil eller har bidratt til utvikling og forbedring innenfor ulike områder. Resultatene viser at det er stor variasjon mellom tjenestene.

Tabell 25: Andel utviklingsprosesser som i stor grad vil eller har bidratt til vare-, tjeneste-, prosess- og markedsinnovasjon etter tjeneste

Andel utviklingsprosesser som i stor grad vil eller har bidratt til vare-, tjeneste-, prosess- og markedsinnovasjon etter tjeneste (n: 1547)											
	Utvikling av helt ny vare	Forbedring av design, egenskap og/eller kvalitet på eksisterende vare	Utvikling av helt ny tjeneste	Forbedring av design, egenskap og/eller kvalitet på eksisterende tjeneste	Utvikling av helt ny produksjonsprosess	Effektivisering av eksisterende produksjonsprosesser	Utvikling av metoder for lagring, levering og/eller distribusjon	Anvendelse av nye salgskanaler eller markedsføringsmetoder	Introduksjon av varer-/tjenester til nye geografiske markeder	Lansering av varer-/tjenester på en ny måte (f.eks. ny design eller innpakning)	Identifisering av nye behov hos eksisterende eller nye kunder
Bedriftsnettverk (n=13)	33 %	29 %	30 %	70 %	0 %	0 %	0 %	33 %	70 %	30 %	40 %
Bedriftsutviklingstilskudd - distrikt (n=202)	71 %	80 %	69 %	78 %	50 %	74 %	52 %	73 %	73 %	65 %	76 %
Bioenergiprogrammet (n=62)	25 %	29 %	14 %	28 %	19 %	37 %	35 %	14 %	14 %	14 %	14 %
Bioøkonomiordningen (n=48)	62 %	82 %	62 %	81 %	63 %	63 %	59 %	71 %	79 %	52 %	85 %
Bygdeutviklingsmidler - Stipend (n=48)	65 %	63 %	59 %	70 %	47 %	50 %	55 %	69 %	67 %	54 %	67 %
Bygdeutviklingsmidler - tilleggsnæring (n=98)	49 %	61 %	35 %	59 %	34 %	55 %	45 %	54 %	48 %	48 %	58 %
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n=444)	11 %	46 %	8 %	38 %	18 %	73 %	30 %	47 %	33 %	38 %	43 %
EU-Horizon2020 (n=19)	62 %	80 %	73 %	89 %	57 %	57 %	57 %	73 %	87 %	31 %	73 %
EU-rådgivning (n=11)	57 %	71 %	63 %	50 %	50 %	40 %	0 %	67 %	71 %	75 %	86 %
Etablerertilskudd (KMD) (n=61)	82 %	79 %	63 %	83 %	58 %	65 %	45 %	76 %	73 %	63 %	80 %
Etablerertilskudd (NFD) (n=336)	84 %	74 %	82 %	73 %	54 %	61 %	48 %	66 %	80 %	56 %	83 %
EØS midlene (n=20)	67 %	50 %	40 %	30 %	67 %	50 %	17 %	25 %	33 %	22 %	38 %
FRAM-Global Growth (n=80)	45 %	65 %	40 %	60 %	35 %	51 %	30 %	56 %	58 %	43 %	56 %
IFU/OFU (n=74)	90 %	77 %	85 %	80 %	52 %	71 %	62 %	75 %	95 %	53 %	81 %
IN Horizon 2020 (n=24)	75 %	69 %	81 %	91 %	67 %	88 %	63 %	69 %	85 %	54 %	69 %
IPR-rådgivning (n=101)	76 %	75 %	76 %	74 %	59 %	65 %	52 %	52 %	79 %	54 %	76 %
Innovasjon i reiselivsnæringen (n=15)	22 %	56 %	60 %	93 %	40 %	80 %	33 %	73 %	73 %	70 %	82 %
Internasjonal markedsrådgivning (n=46)	74 %	70 %	45 %	50 %	50 %	59 %	67 %	80 %	81 %	63 %	64 %
Investeringstilskudd - distrikt (n=41)	53 %	84 %	50 %	86 %	42 %	85 %	33 %	65 %	67 %	69 %	71 %
Lavrisikolån (n=19)	47 %	57 %	43 %	57 %	75 %	75 %	83 %	58 %	64 %	45 %	75 %
Lavrisikolån - GFL-flåte (n=25)	44 %	55 %	14 %	40 %	23 %	33 %	43 %	75 %	50 %	50 %	25 %
Lavrisikolån - Landbrukslån (n=101)	18 %	44 %	24 %	43 %	22 %	60 %	20 %	55 %	60 %	29 %	63 %
Mentortjenesten (n=75)	66 %	80 %	67 %	71 %	56 %	78 %	56 %	71 %	83 %	59 %	81 %
Miljøteknologi (n=107)	87 %	77 %	83 %	80 %	76 %	64 %	46 %	66 %	73 %	61 %	77 %
Risikolån - Distriktsrettede (n=41)	53 %	75 %	64 %	70 %	45 %	73 %	33 %	64 %	68 %	46 %	54 %
Risikolån - Innovasjonslån (n=109)	74 %	69 %	80 %	83 %	57 %	62 %	54 %	62 %	80 %	60 %	76 %
Tilskudd - Landsdekkende (n=34)	79 %	80 %	76 %	73 %	65 %	41 %	56 %	64 %	76 %	63 %	67 %
Utviklingsprogrammet for landbruk (n=49)	59 %	74 %	45 %	71 %	26 %	52 %	68 %	70 %	71 %	59 %	59 %
Verdiskapingsprogram for kulturnæringen (n=13)	43 %	88 %	50 %	92 %	50 %	100 %	88 %	55 %	44 %	44 %	82 %
Total	60 %	67 %	60 %	68 %	43 %	65 %	44 %	65 %	74 %	56 %	72 %

Kilde: Oxford Research AS. Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»

Tabell 26: Andel utviklingsprosesser som i stor grad vil eller har bidratt til organisatorisk innovasjon etter tjeneste

Andel utviklingsprosesser som i stor grad vil eller har bidratt til organisatorisk innovasjon etter tjeneste (n: 1547)						
	Ledelsesfunksjoner og/eller strukturer	Forretningsmodellen	Opplæringssystemer, arbeidsprosedyrer eller kvalitetsstyring	Arbeidsansvar og beslutningsprosedyrer	Organisering av relasjoner til andre virksomheter eller offentlige institusjoner	Prosesser/metoder for å identifisere kundebehov
Bedriftsnettverk (n=13)	33 %	33 %	17 %	17 %	50 %	50 %
Bedriftsutviklingsstilskudd - distrikt (n=202)	34 %	43 %	51 %	34 %	56 %	61 %
Bioenergiprogrammet (n=62)	0 %	7 %	18 %	11 %	12 %	0 %
Bioøkonomiordningen (n=48)	32 %	45 %	67 %	45 %	40 %	59 %
Bygdeutviklingsmidler - Stipend (n=48)	50 %	55 %	60 %	53 %	45 %	52 %
Bygdeutviklingsmidler - tilleggsnæring (n=98)	19 %	36 %	45 %	33 %	40 %	47 %
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n=444)	17 %	10 %	39 %	21 %	11 %	9 %
EU-Horizon2020 (n=19)	50 %	67 %	67 %	67 %	33 %	67 %
EU-rådgivning (n=11)	100 %	75 %	25 %	50 %	75 %	75 %
Etablerertilskudd (KMD) (n=61)	27 %	35 %	37 %	37 %	55 %	72 %
Etablerertilskudd (NFD) (n=336)	49 %	68 %	52 %	53 %	61 %	66 %
EØS midlene (n=20)	0 %	50 %	33 %	17 %	40 %	33 %
FRAM-Global Growth (n=80)	52 %	52 %	33 %	47 %	40 %	45 %
IFU/OFU (n=74)	38 %	83 %	59 %	53 %	57 %	68 %
IN Horizon 2020 (n=24)	50 %	43 %	33 %	29 %	50 %	57 %
IPR-rådgivning (n=101)	42 %	59 %	50 %	54 %	59 %	69 %
Innovasjon i reiselivsnæringen (n=15)	71 %	43 %	57 %	14 %	43 %	71 %
Internasjonal markedsrådgivning (n=46)	64 %	80 %	64 %	64 %	64 %	64 %
Investeringstilskudd - distrikt (n=41)	30 %	42 %	60 %	40 %	45 %	47 %
Lavrisikolån (n=19)	38 %	25 %	88 %	29 %	25 %	25 %
Lavrisikolån - GFL-flåte (n=25)	14 %	14 %	11 %	0 %	0 %	0 %
Lavrisikolån - Landbrukslån (n=101)	28 %	6 %	43 %	27 %	6 %	6 %
Mentortjenesten (n=75)	52 %	73 %	52 %	42 %	48 %	57 %
Miljøteknologi (n=107)	38 %	69 %	61 %	45 %	59 %	61 %
Risikolån - Distriktsrettede (n=41)	39 %	39 %	50 %	33 %	33 %	39 %
Risikolån - Innovasjonslån (n=109)	47 %	60 %	53 %	50 %	45 %	46 %
Tilskudd - Landsdekkende (n=34)	42 %	38 %	27 %	31 %	25 %	45 %
Utviklingsprogrammet for landbruk (n=49)	38 %	32 %	56 %	25 %	56 %	52 %
Verdiskapingsprogram for kulturnæringen (n=13)	33 %	78 %	56 %	40 %	60 %	70 %
Total	37 %	45 %	47 %	38 %	43 %	48 %

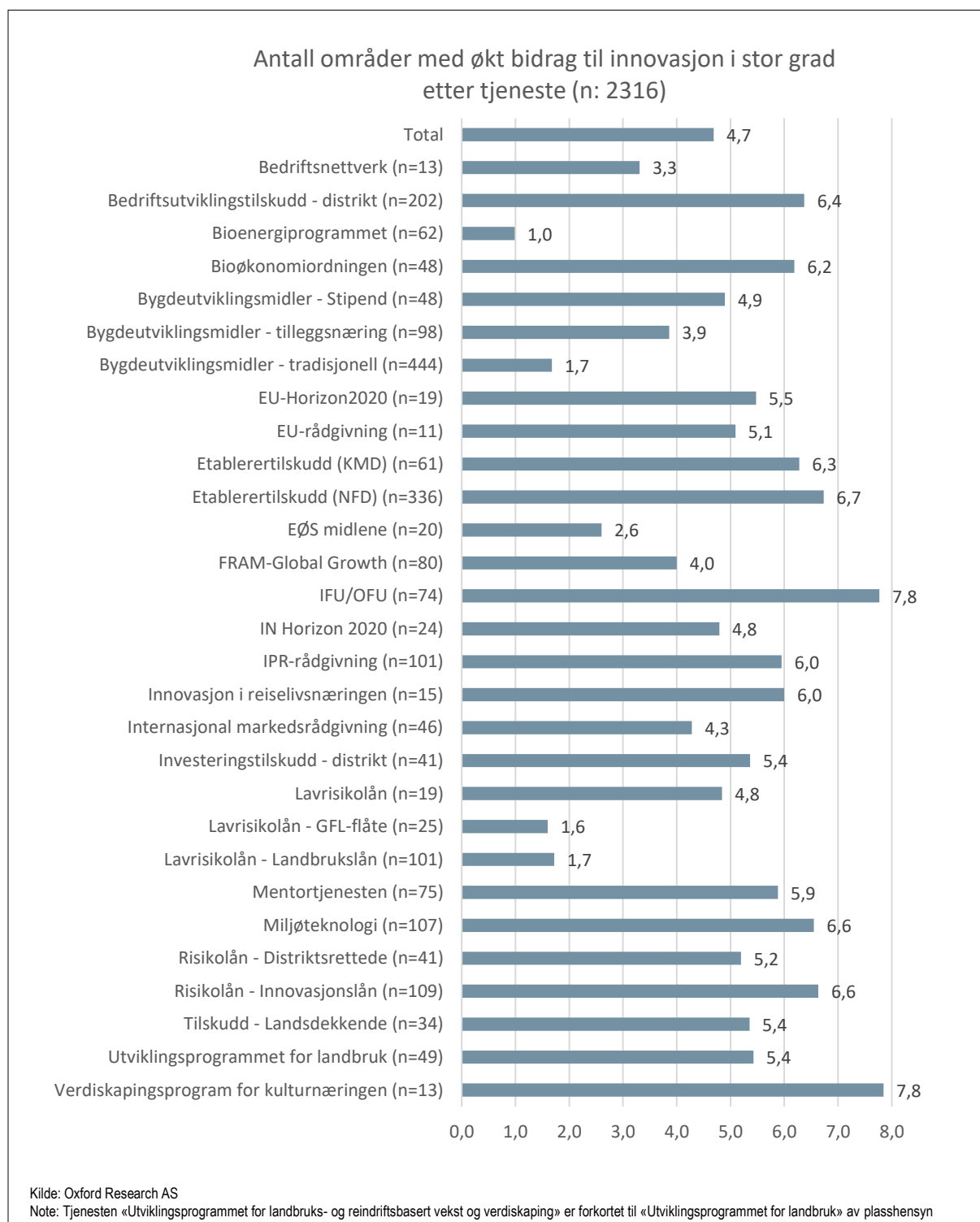
Kilde: Oxford Research AS. Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»

9.4 Samlet bidrag til innovasjon

I de tre neste figurene vises utviklingsprosessenes samlede bidrag til innovasjon på de ulike indikatorene. Vi ser både på bidraget etter tjeneste og bedriftstype.

9.4.1 Samlet bidrag til innovasjon etter tjeneste

Figur 25: Antall områder med økt innovasjon i stor grad etter tjeneste

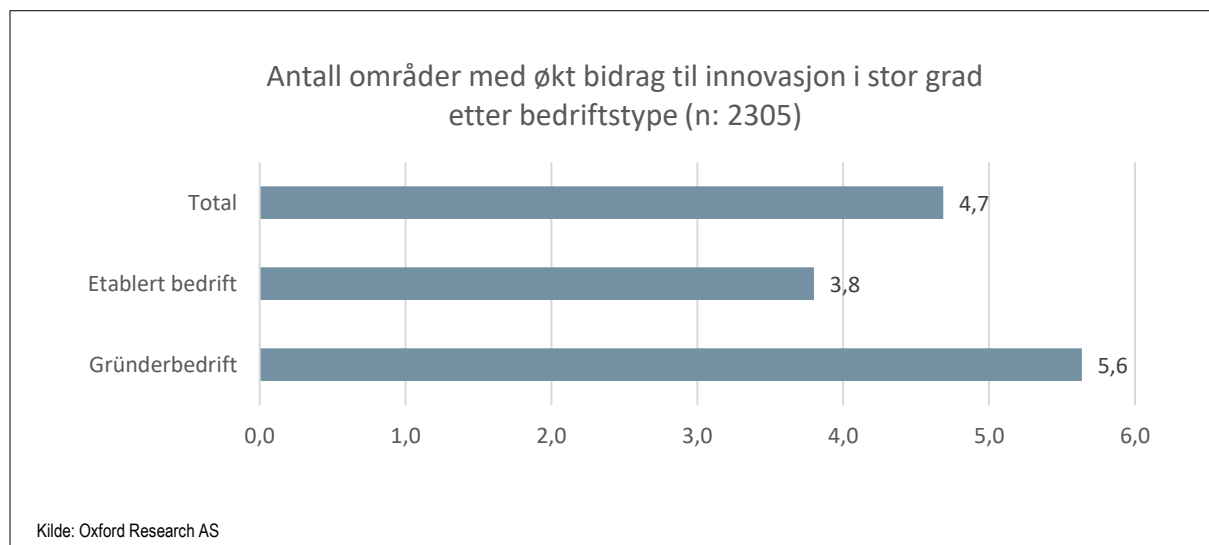
9.4.2 Samlet bidrag til innovasjon etter bedriftstype

Tabell 27: Andel utviklingsprosesser som i stor grad vil eller har bidratt til utvikling og forbedring innenfor ulike områder etter bedriftstype

Andel utviklingsprosesser som i stor grad vil eller har bidratt til utvikling og forbedring innenfor ulike områder etter bedriftstype (n: 1540)			
	Etablerte bedrifter	Gründerbedrifter	Total
Utvikling av helt ny vare	48 %	72 %	60 %
Forbedring av design, egenskap og/eller kvalitet på eksisterende vare	64 %	71 %	67 %
Utvikling av helt ny tjeneste	47 %	71 %	60 %
Forbedring av design, egenskap og/eller kvalitet på eksisterende tjeneste	62 %	72 %	68 %
Utvikling av helt ny produksjonsprosess	37 %	50 %	43 %
Effektivisering av eksisterende produksjonsprosesser	65 %	65 %	65 %
Utvikling av metoder for lagring, levering og/eller distribusjon	39 %	49 %	44 %
Anvendelse av nye salgskanaler eller markedsføringsmetoder	66 %	64 %	65 %
Introduksjon av varer/tjenester til nye geografiske markeder	69 %	77 %	74 %
Lansering av varer/tjenester på en ny måte (f.eks. ny design eller innpakning)	52 %	58 %	56 %
Identifisering av nye behov hos eksisterende eller nye kunder	67 %	76 %	72 %
Ledelsesfunksjoner og/eller strukturer	28 %	45 %	37 %
Forretningsmodellen	32 %	58 %	45 %
Opplæringsystemer, arbeidsprosedyrer eller kvalitetsstyring	42 %	52 %	47 %
Arbeidsansvar og beslutningsprosedyrer	28 %	49 %	38 %
Organisering av relasjoner til andre virksomheter eller offentlige institusjoner	34 %	52 %	43 %
Prosesser/metoder for å identifisere kundebehov	38 %	58 %	48 %

Kilde: Oxford Research AS
 Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»

Figur 26: Antall områder med økt innovasjon i stor grad etter bedriftstype

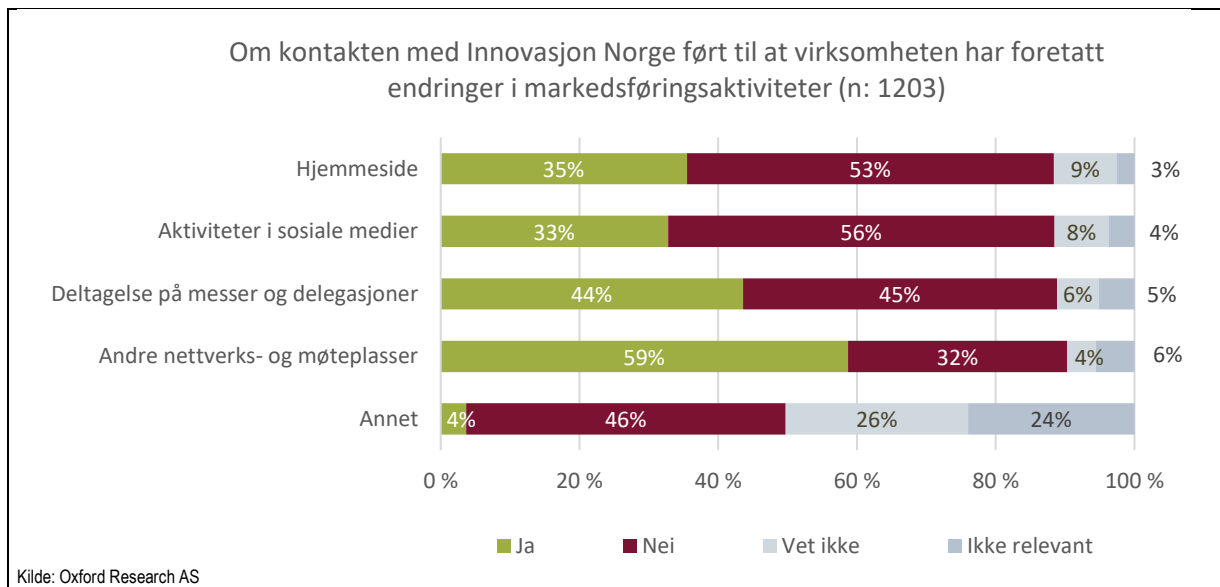

9.5 Nærmere om markedsføringsaktiviteter og forretningsmodell/strategi

I figurene og tabellen under belyses det hvorvidt kontakten med Innovasjon Norge har ført til at virksomhetene har foretatt konkrete endringer i sine markedsføringsaktiviteter og forretningsmodeller eller strategier.

9.5.1 Kontakt med Innovasjon Norge og markedsføringsaktiviteter

Figur 27: Endringer i markedsføringsaktiviteter

Tabell 28: Endringer i markedsføringsaktiviteter etter tjeneste

Endringer i markedsføringsaktiviteter etter tjeneste (n: 1055)					
	Hjemmeside	Aktiviteter i sosiale medier	Deltagelse på messer og delegasjoner	Andre netverks- og møteplasser	Annet
Bedriftsnettverk (n=13)	40 %	30 %	50 %	75 %	25 %
Bedriftsutviklingstilskudd - distrikt (n=202)	47 %	49 %	54 %	72 %	13 %
Bioenergiprogrammet (n=62)	20 %	40 %	50 %	83 %	50 %
Bioøkonomiordningen (n=48)	29 %	35 %	44 %	64 %	10 %
Bygdeutviklingsmidler - Stipend (n=48)	43 %	52 %	43 %	73 %	0 %
Bygdeutviklingsmidler - tilleggsnæring (n=98)	61 %	55 %	41 %	64 %	10 %
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n=444)	30 %	43 %	25 %	33 %	0 %
EU-Horizon2020 (n=19)	40 %	29 %	47 %	67 %	11 %
EU-rådgivning (n=11)	17 %	17 %	50 %	60 %	33 %
Etablerertilskudd (KMD) (n=61)	50 %	41 %	61 %	74 %	9 %
Etablerertilskudd (NFD) (n=336)	46 %	35 %	50 %	66 %	10 %
EØS midlene (n=20)	33 %	33 %	75 %	75 %	0 %
FRAM-Global Growth (n=80)	48 %	56 %	52 %	73 %	5 %
IFU/OFU (n=74)	38 %	30 %	52 %	62 %	0 %
IN Horizon 2020 (n=24)	10 %	20 %	30 %	40 %	0 %
IPR-rådgivning (n=101)	44 %	27 %	49 %	68 %	0 %
Innovasjon i reiselivsnæringen (n=15)	67 %	56 %	56 %	100 %	0 %
Internasjonal markedsrådgivning (n=46)	38 %	25 %	65 %	74 %	0 %
Investeringstilskudd - distrikt (n=41)	47 %	63 %	56 %	53 %	0 %
Lavrisikolån (n=19)	36 %	50 %	9 %	36 %	18 %
Lavrisikolån - GFL-flåte (n=25)	33 %	50 %	0 %	50 %	0 %
Lavrisikolån - Landbrukslån (n=101)	30 %	30 %	40 %	22 %	0 %
Mentortjenesten (n=75)	39 %	38 %	42 %	70 %	9 %
Miljøteknologi (n=107)	24 %	25 %	44 %	59 %	16 %
Risikolån - Distriktsrettede (n=41)	38 %	38 %	55 %	50 %	0 %
Risikolån - Innovasjonslån (n=109)	28 %	22 %	38 %	45 %	2 %
Tilskudd - Landsdekkende (n=34)	27 %	27 %	43 %	64 %	8 %
Utviklingsprogrammet for landbruk (n=49)	46 %	74 %	77 %	93 %	8 %
Verdiskapingsprogram for kulturnæringen (n=13)	55 %	55 %	55 %	100 %	40 %
Total	40 %	37 %	49 %	65 %	7 %

Kilde: Oxford Research AS
 Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»

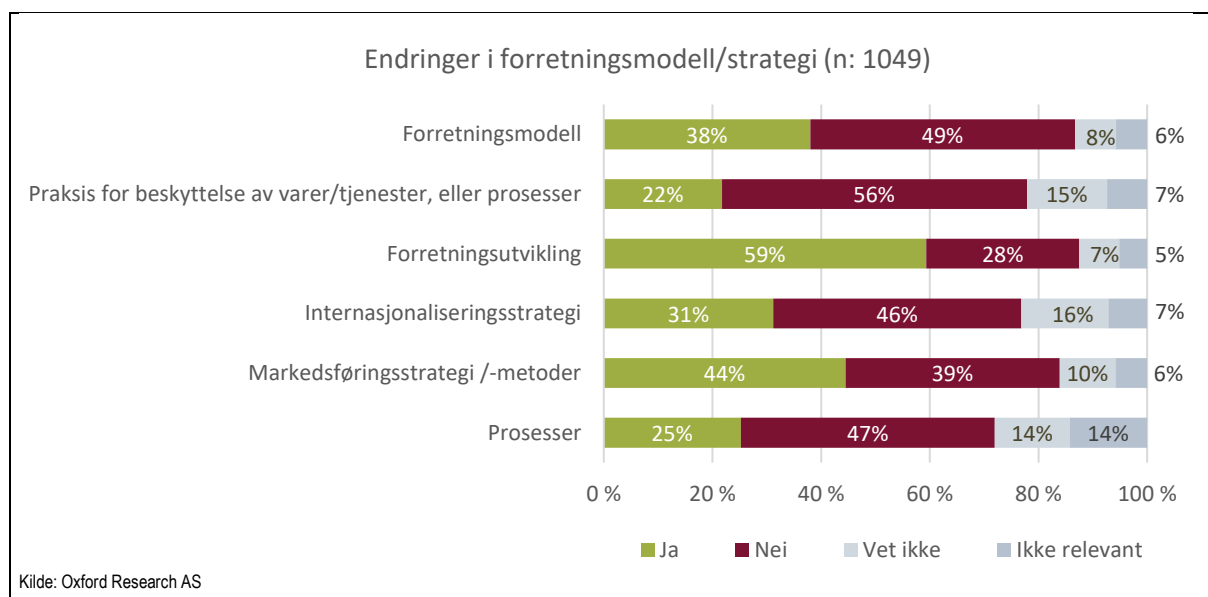
Tabell 29: Endringer i markedsføringsaktiviteter etter bedriftstype

Endringer i markedsføringsaktiviteter etter bedriftstype (n: 1049)					
	Hjemmeside	Aktiviteter i sosiale medier	Deltagelse på messer og delegasjoner	Andre netverks- og møteplasser	Annet
Etablert bedrift	40 %	41 %	48 %	64 %	6 %
Gründerbedrift	40 %	34 %	49 %	65 %	8 %
Total	40 %	37 %	49 %	65 %	7 %

Kilde: Oxford Research AS
 Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»

9.5.2 Kontakt med Innovasjon Norge og forretningsmodell/strategi

Figur 28: Endringer i forretningsmodell/ strategi

Tabell 30: Endringer i forretningsmodell/strategi etter bedriftstype

Endringer i forretningsmodell/strategi etter bedriftstype (n: 821)						
	Forretningsmodell	Praksis for beskyttelse av varer/tjenester, eller prosesser	Forretningsutvikling	Internasjonaliseringsstrategi	Markedsføringsstrategi /-metoder	Prosesser
Etablert bedrift	36 %	19 %	64 %	37 %	51 %	33 %
Gründerbedrift	51 %	36 %	71 %	44 %	55 %	37 %
Total	44 %	28 %	68 %	41 %	53 %	35 %
Kilde: Oxford Research AS Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»						

Tabell 31: Endringer i forretningsmodell/strategi etter tjeneste

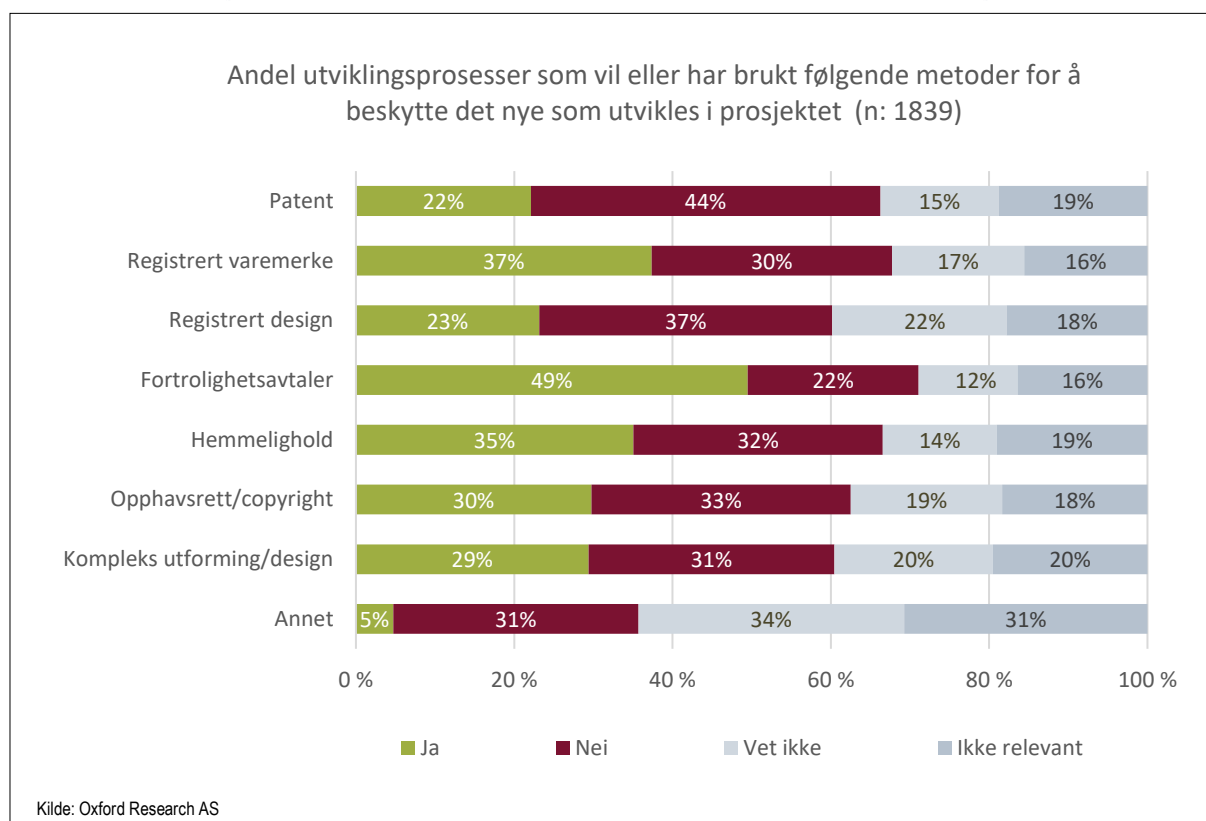
Endringer i forretningsmodell/strategi etter tjeneste (n: 824)						
	Forretningsmodell	Praksis for beskyttelse av varer/tjenester, eller prosesser	Forretningsutvikling	Internasjonaliseringsstrategi	Markedsføringsstrategi /-metoder	Prosesser
Bedriftsnettverk (n=13)	33 %	20 %	67 %	83 %	33 %	40 %
Bedriftsutviklingstilskudd - distrikt (n=202)	49 %	19 %	80 %	47 %	76 %	38 %
Bioenergiprogrammet (n=62)	9 %	10 %	25 %	10 %	10 %	18 %
Bioøkonomiordningen (n=48)	40 %	22 %	63 %	22 %	56 %	47 %
Bygdeutviklingsmidler - Stipend (n=48)	39 %	18 %	75 %	18 %	55 %	22 %
Bygdeutviklingsmidler - tilleggsnæring (n=98)	45 %	19 %	86 %	7 %	67 %	34 %
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n=444)	26 %	3 %	35 %	3 %	10 %	18 %
EU-Horizon2020 (n=19)	50 %	0 %	40 %	60 %	50 %	50 %
EU-rådgivning (n=11)	50 %	25 %	50 %	50 %	50 %	33 %
Etablerertilskudd (KMD) (n=61)	43 %	38 %	82 %	54 %	62 %	35 %
Etablerertilskudd (NFD) (n=336)	58 %	38 %	74 %	47 %	56 %	44 %
EØS midlene (n=20)	33 %	0 %	80 %	40 %	50 %	33 %
FRAM-Global Growth (n=80)	55 %	29 %	85 %	57 %	71 %	44 %
IFU/OFU (n=74)	56 %	33 %	75 %	61 %	52 %	30 %
IN Horizon 2020 (n=24)	17 %	17 %	50 %	33 %	20 %	20 %
IPR-rådgivning (n=101)	54 %	84 %	76 %	54 %	55 %	44 %
Innovasjon i reiselivsnæringen (n=15)	75 %	33 %	100 %	100 %	100 %	0 %
Internasjonal markedsrådgivning (n=46)	38 %	20 %	70 %	60 %	60 %	25 %
Investeringstilskudd - distrikt (n=41)	31 %	0 %	72 %	40 %	53 %	47 %
Lavrisikolån (n=19)	14 %	29 %	57 %	20 %	43 %	50 %
Lavrisikolån - GFL-flåte (n=25)	60 %	0 %	60 %	0 %	50 %	67 %
Lavrisikolån - Landbrukslån (n=101)	14 %	4 %	56 %	5 %	14 %	57 %
Mentortjenesten (n=75)	70 %	35 %	83 %	52 %	72 %	43 %
Miljøteknologi (n=107)	36 %	32 %	67 %	34 %	43 %	28 %
Risikolån - Distriktsrettede (n=41)	56 %	29 %	61 %	63 %	67 %	36 %
Risikolån - Innovasjonslån (n=109)	34 %	31 %	59 %	52 %	47 %	21 %
Tilskudd - Landsdekkende (n=34)	40 %	43 %	64 %	63 %	67 %	33 %
Utviklingsprogrammet for landbruk (n=49)	57 %	17 %	95 %	22 %	95 %	40 %
Verdiskapingsprogram for kulturnæringen (n=13)	71 %	0 %	100 %	100 %	88 %	50 %
Total	44 %	28 %	68 %	41 %	53 %	35 %

Kilde: Oxford Research AS
 Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»

9.6 Beskyttelse av det nye som utvikles i utviklingsprosessen

Vi har videre sett på bedriftenes bruk av ulike typer metoder for å beskytte sine innovasjoner. Vi ser – som i fjorårets undersøkelse - at Fortrolighetsavtaler og Registrert varemerke er de mest utbredte mekanismene, mens Registrering av design og Patenter i mindre grad tas i bruk. Det er interessant å merke seg at gründerbedriftene gjennomgående benytter de ulike mekanismene i større grad enn de etablerte bedriftene (sterkt statistisk signifikante forskjeller for alle mekanismer).

Figur 29: Andel utviklingsprosesser som vil eller har brukt følgende metoder for å beskytte det nye som utvikles i utviklingsprosessen

Tabell 32: Andel utviklingsprosesser som vil eller har brukt følgende metoder for å beskytte det nye som utvikles i utviklingsprosessen etter tjeneste

Andel utviklingsprosesser som vil eller har brukt følgende metoder for å beskytte det nye som utvikles i utviklingsprosessen etter tjeneste (n: 1839)								
	Patent	Registrert vare- merke	Registrert design	Fortrolighetsavtaler	Hemmelighold	Opphavsrett/ copyright	Kompleks utfor- ming/design	Annet
Bedriftsnettverk (n=13)	29 %	25 %	17 %	50 %	57 %	20 %	40 %	0 %
Bedriftsutviklingstilskudd - distrikt (n=202)	14 %	49 %	39 %	58 %	36 %	39 %	49 %	11 %
Bioenergiprogrammet (n=62)	7 %	31 %	8 %	10 %	21 %	0 %	0 %	0 %
Bioøkonomiordningen (n=48)	40 %	35 %	20 %	62 %	42 %	41 %	31 %	6 %
Bygdeutviklingsmidler - Stipend (n=48)	10 %	58 %	44 %	47 %	35 %	20 %	29 %	0 %
Bygdeutviklingsmidler - tilleggsnæring (n=98)	0 %	30 %	20 %	39 %	23 %	12 %	21 %	0 %
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n=444)	3 %	15 %	10 %	8 %	4 %	3 %	3 %	2 %
EU-Horizon2020 (n=19)	71 %	86 %	33 %	100 %	89 %	81 %	67 %	11 %
EU-rådgivning (n=11)	75 %	57 %	40 %	100 %	67 %	33 %	50 %	33 %
Etablerertilskudd (KMD) (n=61)	39 %	73 %	58 %	69 %	33 %	58 %	44 %	19 %
Etablerertilskudd (NFD) (n=336)	50 %	76 %	56 %	87 %	72 %	66 %	63 %	25 %
EØS midlene (n=20)	20 %	40 %	30 %	75 %	27 %	55 %	33 %	33 %
FRAM-Global Growth (n=80)	15 %	58 %	25 %	66 %	38 %	55 %	47 %	22 %
IFU/OFU (n=74)	47 %	66 %	46 %	92 %	80 %	77 %	74 %	10 %
IN Horizon 2020 (n=24)	71 %	27 %	0 %	87 %	100 %	83 %	67 %	0 %
IPR-rådgivning (n=101)	63 %	70 %	61 %	94 %	82 %	71 %	68 %	21 %
Innovasjon i reiselivsnæringen (n=15)	17 %	25 %	0 %	20 %	0 %	25 %	0 %	0 %
Internasjonal markedsrådgivning (n=46)	41 %	52 %	30 %	81 %	65 %	52 %	64 %	0 %
Investeringstilskudd - distrikt (n=41)	4 %	48 %	30 %	50 %	29 %	0 %	35 %	14 %
Lavrisikolån (n=19)	14 %	29 %	29 %	45 %	18 %	9 %	50 %	13 %
Lavrisikolån - GFL-flåte (n=25)	0 %	22 %	11 %	0 %	0 %	13 %	13 %	13 %
Lavrisikolån - Landbrukslån (n=101)	0 %	20 %	23 %	6 %	19 %	5 %	9 %	11 %
Mentortjenesten (n=75)	28 %	79 %	57 %	82 %	61 %	72 %	63 %	30 %
Miljøteknologi (n=107)	55 %	54 %	38 %	87 %	74 %	46 %	58 %	16 %
Risikolån - Distriktsrettede (n=41)	15 %	44 %	40 %	61 %	38 %	37 %	40 %	6 %
Risikolån - Innovasjonslån (n=109)	45 %	76 %	49 %	87 %	72 %	62 %	61 %	8 %
Tilskudd - Landsdekkende (n=34)	21 %	63 %	42 %	70 %	32 %	59 %	52 %	14 %
Utviklingsprogrammet for landbruk (n=49)	9 %	47 %	41 %	42 %	21 %	25 %	33 %	24 %
Verdiskapingsprogram for kulturnæringen (n=13)	0 %	33 %	25 %	50 %	20 %	56 %	60 %	50 %
Total	33 %	55 %	38 %	70 %	53 %	48 %	49 %	13 %

Kilde: Oxford Research AS
 Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»

Tabell 33: Andel utviklingsprosesser som vil eller har brukt følgende metoder for å beskytte det nye som utvikles i utviklingsprosessen etter bedriftstype

Andel utviklingsprosesser som vil eller har brukt følgende metoder for å beskytte det nye som utvikles i utviklingsprosessen etter bedriftstype (n: 1839)								
	Patent	Registrert varemerke	Registrert design	Forrolighetsavtaler	Hemmelighold	Opphavsrett/ copyright	Kompleks utforming/ design	Annet
Etablert bedrift	22 %	39 %	24 %	56 %	38 %	33 %	37 %	11 %
Gründerbedrift	42 %	67 %	49 %	79 %	64 %	58 %	57 %	16 %
Total	33 %	55 %	38 %	70 %	53 %	48 %	49 %	13 %
Kilde: Oxford Research AS Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»								

10. Forventede økonomiske effekter av utviklingsprosessen

- Over 50 prosent av virksomheter forventer at utviklingsprosessene i stor eller svært stor grad skal bedre overlevelsesmulighet (70 prosent), øke omsetning (61 prosent), bedre konkurranseevne (60 prosent) samt bedre lønnsomhet (59 prosent)
- Alle økonomiske indikatorer går tilbake for de etablerte bedriftene
- For gründerbedriftene registrerer vi en økning for fire av seks økonomiske indikatorer
- Likevel er det fortsatt slik at de forventede økonomiske effektene er høyere for gründerbedriftene enn de etablerte bedriftene; dette gjelder samtlige indikatorer.

Innovasjon Norge har som mål å styrke det norske næringslivet, og det er således interessant å undersøke utviklingsprosessens betydning for kundenes økonomiske forhold. I dette kapitlet analyseres forventede økonomiske effekter av utviklingsprosessene som gjennomføres med støtte fra Innovasjon Norge.

Som et mål på den samlede økonomiske effekten, ber vi kundene angi i hvilken grad de forventer at utviklingsprosessen vil føre til bedret konkurranseevne, bedret lønnsomhet, bedret overlevelsesmulighet og økt omsetning, eksport og sysselsetting. Utviklingsprosessenes forventede økonomiske effekter på et overordnet nivå er presentert i kapittel 10.1. Vi ser at i årets undersøkelse forventer 66 prosent (64 prosent i 2017) av kundene at utviklingsprosessen i stor eller svært stor grad skal bedre overlevelsesmuligheten, en økning på to prosentpoeng fra 2017. 57 prosent forventer økt omsetning (59 prosent i 2017) og 55 prosent bedre konkurranseevnen (56 prosent i 2017), som er en nedgang på henholdsvis to og et prosentpoeng fra 2017.

Over halvparten, nærmere bestemt 54 prosent, av kundene antar at utviklingsprosessen i stor eller svært stor grad vil bedre lønnsomhet (samme prosenttall som i 2017), mens utviklingsprosessene i mindre grad forventes å bidra til en økning i sysselsettingen (43 prosent, 42 prosent i 2017). Nominelt er indikatoren for eksport den laveste, og ligger på 27 prosent (30 prosent i 2017) som er en tilbakegang på tre prosentpoeng sammenlignet med 2017-undersøkelsen.

Tabellen under viser utviklingen i forventninger til økonomiske effekter av utviklingsprosessene.

Tabell 34: Økonomiske indikatorer, utvikling over tid

	2014	2015	2016	2017	2018
Økt omsetning	63 %	69 %	68%	59 %	57 %
Økt eksport	20 %	26 %	32%	30 %	27 %
Bedret konkurranseevne	53 %	60 %	62%	56 %	55 %
Bedret lønnsomhet	60 %	65 %	64%	54 %	54 %
Bedret overlevelsesmulighet	67 %	72 %	71%	64 %	66 %
Økt sysselsetting	37 %	46 %	49%	42 %	43 %

Kilde: Oxford Research AS

I et lengre tidsperspektiv fremstår Førundersøkelsene for 2015- og 2016-årgangene som toppår med tanke på de økonomiske indikatorene. Resultatene fra årets undersøkelse ligger stort sett på samme nivå som i 2017.

Senere i kapitlet har vi undersøkt de økonomiske indikatorene per *tjeneste* og resultatene viser at det for omtrent halvparten av tjenestene kan registreres en tilbakegang, og for den andre halvparten av tjenestene en fremgang for alle indikatorer, sammenliknet med fjorårets undersøkelse. Dette betyr at den negative utviklingen som ble registrert fra 2016- til 2017-årgangen er bremsert opp. I fjorårets undersøkelse gikk alle indikatorene tilbake for mellom 16 og 19 av de 22 tjenestene som var med både i fjorårets og 2016-undersøkelse. Unntaket var eksportindikatoren, som viste en økning for halvparten av de 22 tjenestene, og tilbakegang for den andre halvparten.

Dersom vi fordeler resultatene på *bedriftstype*, ser vi at alle indikatorer går tilbake for etablerte bedrifter sammenliknet med 2017, og tilbakegangen er lavest for bedret overlevelsesmulighet og økt sysselsetting (nedgang på 1 prosentpoeng) og høyest for økt eksport (nedgang på 6 prosentpoeng). For gründerne registrerer vi tilbakegang for bare to indikatorer, nemlig økt omsetning (nedgang på 1 prosent poeng) og økt eksport (nedgang på 3 prosentpoeng), mens bedret konkurransevne, bedret lønnsomhet og økt sysselsetting økte med 1 prosentpoeng og overlevelsesmulighet økte med 2 prosentpoeng.

Når vi ser nærmere på de ulike økonomiske indikatorene etter tjeneste (se figurer i kapittel 10.2), finner vi at det er statistiske forskjeller for samtlige indikatorer. For indikatoren *økt omsetning* finner vi de høyeste verdiene for Risikolån - Innovasjonslån (90 prosent), IFU/OFU (79 prosent) og IPR-rådgivning (76 prosent), mens tjenestene FRAM-Global Growth (28 prosent) og Bioenergiprogrammet (17 prosent) skårer lavest. Sammenliknet med fjorårets undersøkelse, finner vi den største tilbakegangen for FRAM-Global Growth (nedgang på 16 prosentpoeng) og EØS midlene (nedgang på 15 prosentpoeng). Tjenester som viser til en økning i denne indikatoren er Bygdeutviklingsmidler - Stipend (økning på 13 prosentpoeng) og Risikolån - Distriktsrettede (økning på 7 prosentpoeng).

Når det gjelder *økt eksport*, ser vi at utviklingsprosesser støttet gjennom IFU/OFU (75 prosent) og Risikolån - Innovasjonslån (68 prosent) har de høyeste forventede bidragene, mens det er bare to prosent av respondentene som mottar Lavrisikolån - Landbrukslån og en prosent som mottar Bygdeutviklingsmidler – tradisjonell som svarer at utviklingsprosessen i stor grad fører til økt eksport. Det er imidlertid ingen som mottar Bioenergiprogrammet som svarer at utviklingsprosesser i stor grad bidrar til økt eksport. Sammenliknet med fjorårets undersøkelse, finner vi den største tilbakegangen for EØS midlene og FRAM-Global Growth (begge med nedgang på 12 prosentpoeng) og Investeringstilskudd - distrikt (nedgang på 9 prosentpoeng), mens tjenestene IFU/OFU (økning på 11 prosentpoeng) og IPR-rådgivning (økning på 8 prosentpoeng) viser til den største økningen i denne indikatoren.

For indikatoren *bedret konkurransevne* skiller tjenestene IFU/OFU (94 prosent), Risikolån - Innovasjonslån (81 prosent), Mentortjenesten og Risikolån - Distriktsrettede (begge 80 prosent) seg ut som de med høyest verdier, mens tjenestene Lavrisikolån – Landbrukslån (32 prosent), Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (32 prosent) og Bioenergiprogrammet (22 prosent) skårer lavest. Sammenliknet med fjorårets undersøkelse, finner vi den største tilbakegangen for Tilskudd - Landsdekkende (nedgang på 18 prosentpoeng) og EØS midlene (nedgang på 15 prosentpoeng). Tjenester som Bygdeutviklingsmidler – Stipend (økning på 30 prosentpoeng) og Mentortjenesten (økning på 12 prosentpoeng) viser til den største økningen i denne indikatoren.

Når det gjelder *bedret lønnsomhet* er det IFU/OFU (77 prosent) og Bygdeutviklingsmidler - Stipend (76 prosent) som skårer høyest. Lavest skårer FRAM-Global Growth (36 prosent) og EØS midlene (40 prosent). Sammenliknet med fjorårets undersøkelse, finner vi den største tilbakegangen for Lavrisikolån - GFL-flåte (nedgang på 17 prosentpoeng) samt EØS midlene og FRAM-Global

Growth (begge med nedgang på 11 prosentpoeng), mens tjenestene Bygdeutviklingsmidler – Stipend (økning på 26 prosentpoeng) og Bygdeutviklingsmidler - tilleggsnæring (økning på 12 prosentpoeng) viser til den største økningen i denne indikatoren.

Bedret overlevelsesmulighet er indikatoren som – i likhet alle foregående undersøkelser - har de høyeste verdiene. Det er IFU/OFU (88 prosent), Risikolån - Innovasjonslån (86 prosent) samt Mentortjenesten og Etablerertilskudd (NFD) (begge 84 prosent) som har de høyeste forventningene. Tjenestene EØS midlene (36 prosent), Bioenergiprogrammet (37 prosent) samt Lavrisikolån - GFL-flåte og FRAM-Global Growth (begge 46 prosent) skårer lavest. Sammenliknet med fjorårets undersøkelse, finner vi den største tilbakegangen for EØS midlene (nedgang på 18 prosentpoeng) og Lavrisikolån - GFL-flåte (nedgang på 16 prosentpoeng). Den største økningen registrer vi for tjenestene Bygdeutviklingsmidler - Stipend (økning på 18 prosentpoeng) og IPR-rådgivning (økning på 16 prosentpoeng).

Økt sysselsetting er siste indikator. For denne indikatoren er det utviklingsprosesser som har fått støtte gjennom IN Horizon 2020 (75 prosent) og Risikolån - Innovasjonslån (71 prosent) som skårer høyest. De laveste forventningene finner vi blant utviklingsprosesser som har blitt støttet gjennom Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (21 prosent) og Bioenergiprogrammet (14 prosent). Sammenliknet med fjorårets undersøkelse, finner vi den største tilbakegangen for Lavrisikolån - Landbrukslån (nedgang på 11 prosentpoeng. Den største økningen registrer vi for tjenestene Bygdeutviklingsmidler - Stipend (økning på 21 prosentpoeng), Tilskudd - Landsdekkende (økning på 16 prosentpoeng) og Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping (økning på 14 prosentpoeng).

Det er statistisk signifikante forskjeller for samtlige indikatorer og det er – i likhet med fjorårets undersøkelse - gjennomgående slik at de forventede effektene er høyest for gründerbedriftene. 71 prosent (72 prosent i 2017) av gründerbedriftene forventer store bidrag til økt *omsetning*, mens 53 prosent (56 prosent i 2017) av de etablerte bedriftene gjør det samme.

Ser vi på forventninger til økt *eksport*, er det slik at 43 prosent av gründerne har slike forventninger (46 prosent i 2017), og 21 prosent av de etablerte bedriftene (27 prosent i 2017). For de etablerte bedriftene er dette en nedgang på 6 prosentpoeng fra 2017, mens nedgangen for gründerne utgjør 3 prosentpoeng fra 2017. Dette er dermed den indikatoren som går mest tilbake sammenliknet med 2017.

Det er nokså store nominelle ulikheter i indikatoren for *bedret konkurranseevne* mellom bedriftstypene. Her forventer 70 prosent av gründerbedriftene slike effekter (69 prosent i 2017), mens 51 prosent av de etablerte bedriftene gjør det (54 prosent i 2017).

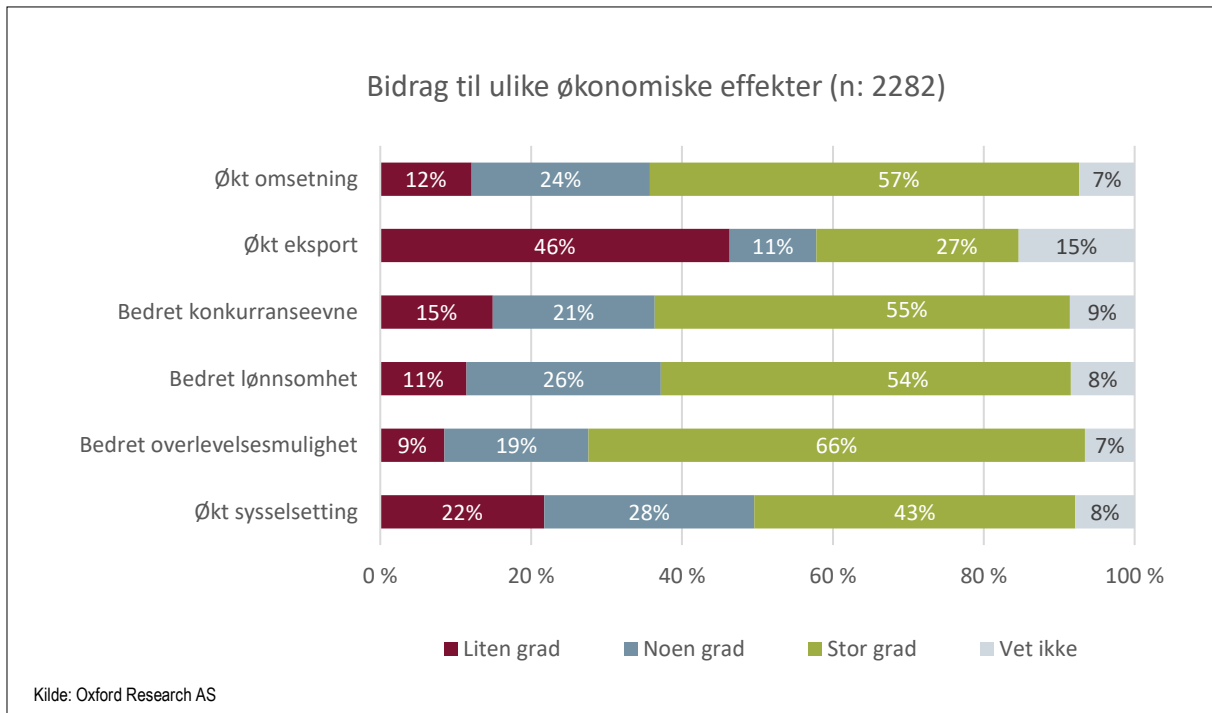
66 prosent av gründerne (65 prosent i 2017) og 53 prosent av de etablerte bedriftene (55 prosent i 2017) forventer store bidrag til økt *lønsomhet*.

For begge typer bedrifter er forventninger til *bedret overlevelsesmulighet* indikatoren med høyest verdier. 79 prosent av gründerne har slike forventninger til sine utviklingsprosesser (77 prosent i 2017), og 62 prosent av de etablerte bedriftene (63 prosent i 2017) har forventninger om bedret overlevelsesmulighet som følge av sine støttede utviklingsprosesser.

Avslutningsvis viser sysselsettingsindikatoren at 58 prosent av gründerbedriftene forventer økt *sysselsetting* som følge av sine utviklingsprosesser (57 prosent i 2017), mens 35 prosent av de etablerte bedriftene (36 prosent i 2017) gjør det.

10.1 Ulike typer økonomiske effekter

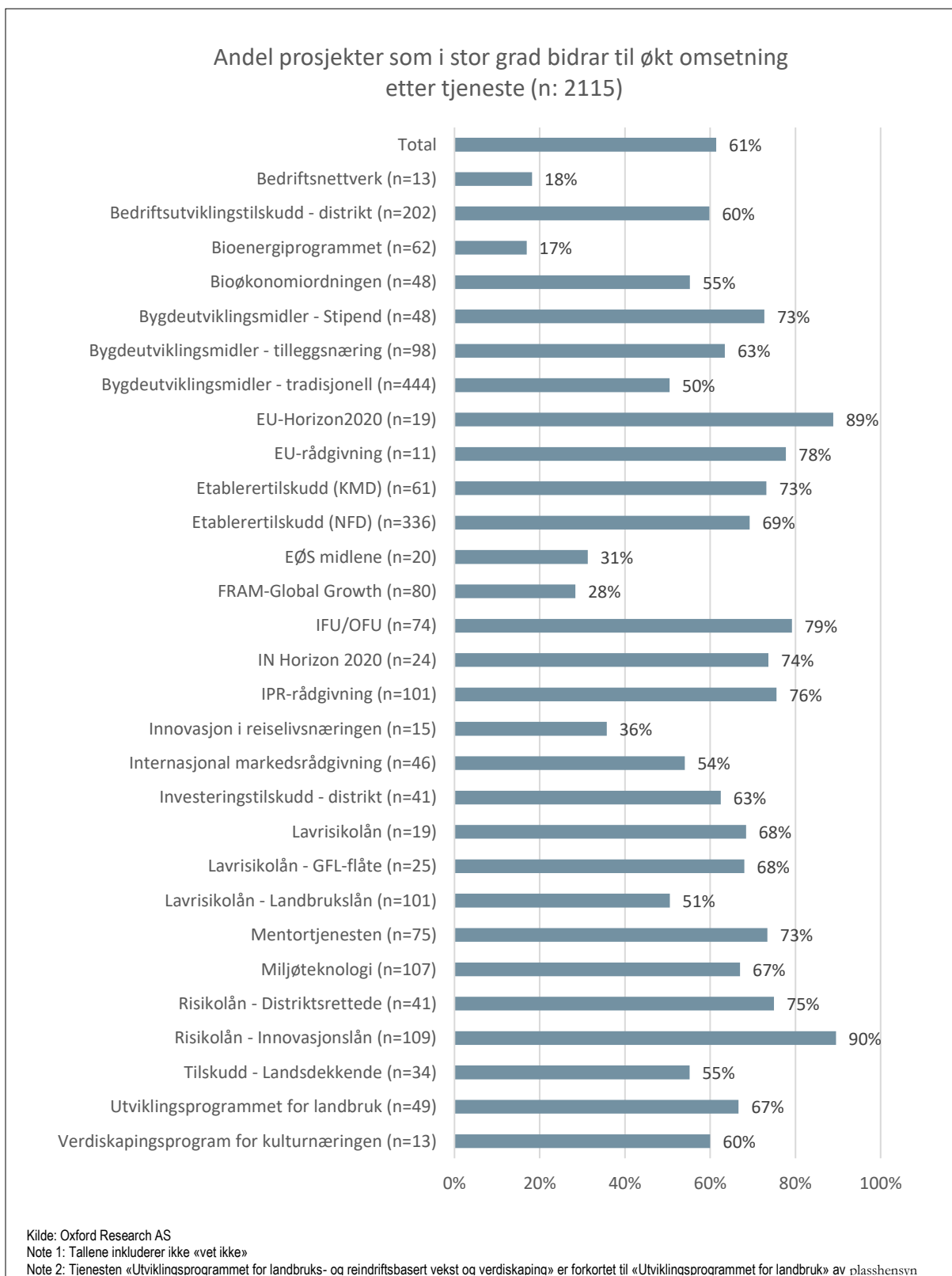
Figur 30: Bidrag til ulike økonomiske effekter

10.2 Økonomiske effekter etter tjeneste

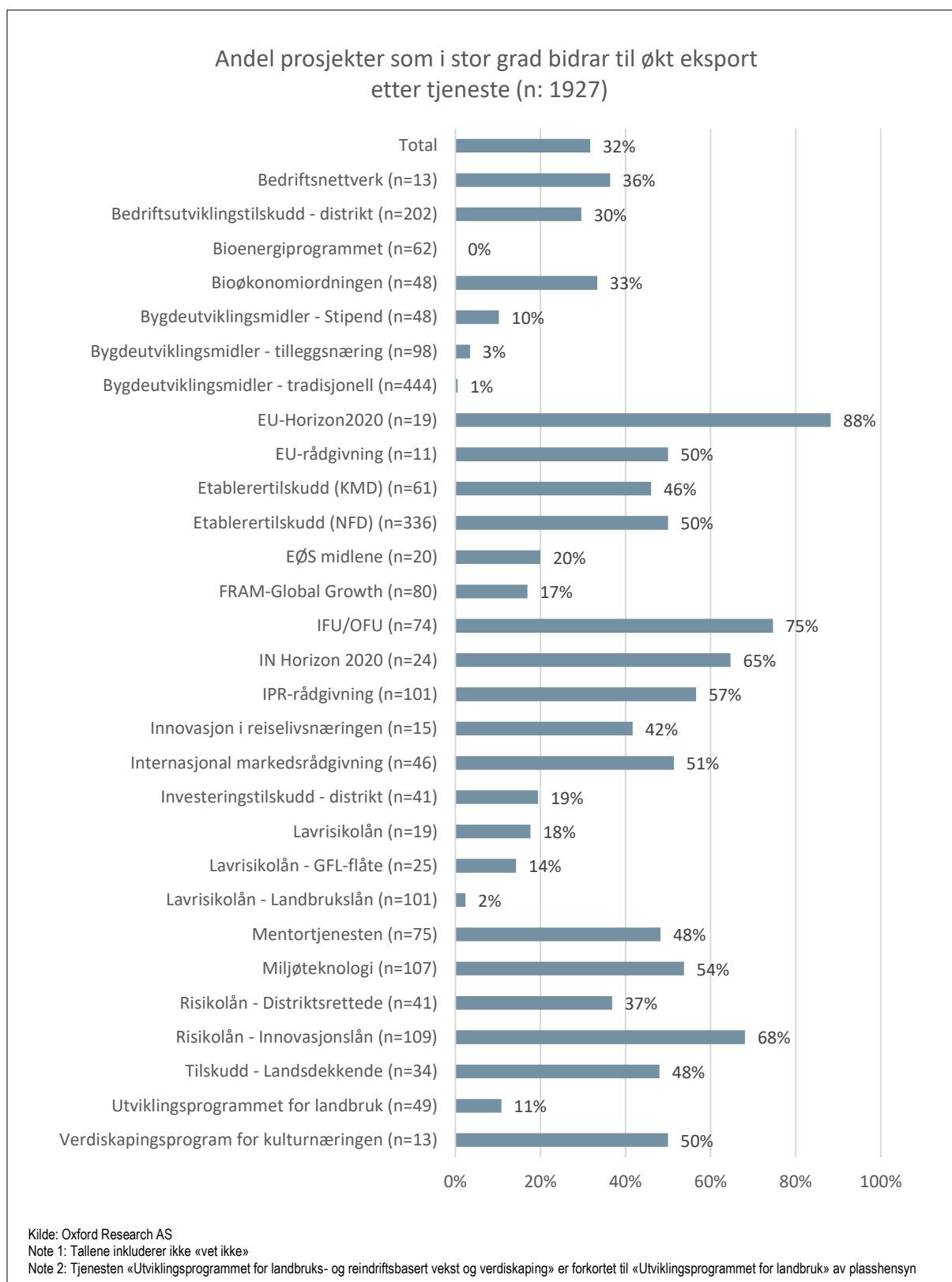
10.2.1 Økt omsetning etter tjeneste

Figur 31: Andel utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning etter tjeneste

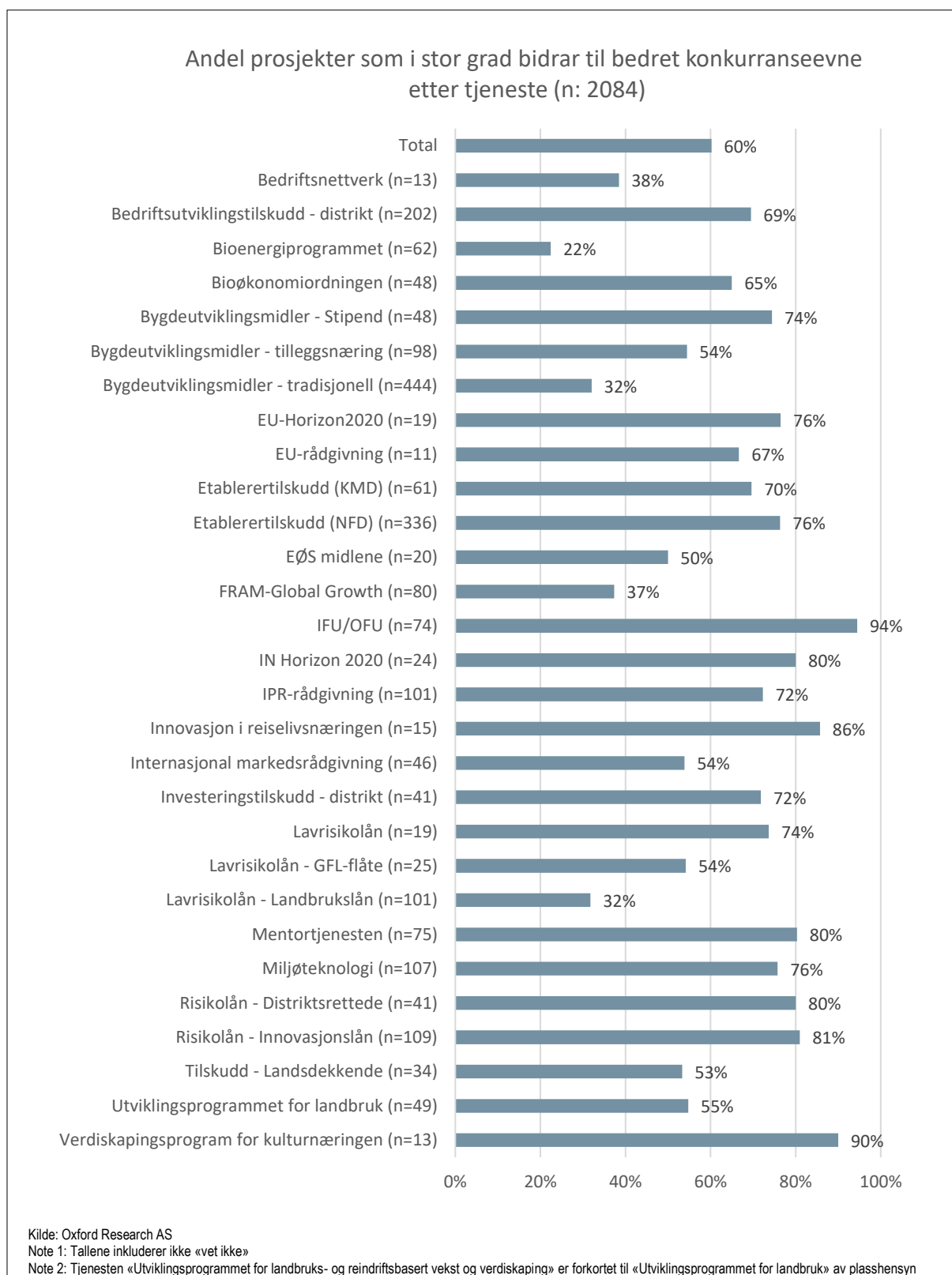
10.2.2 Økt eksport etter tjeneste

Figur 32: Andel utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport etter tjeneste

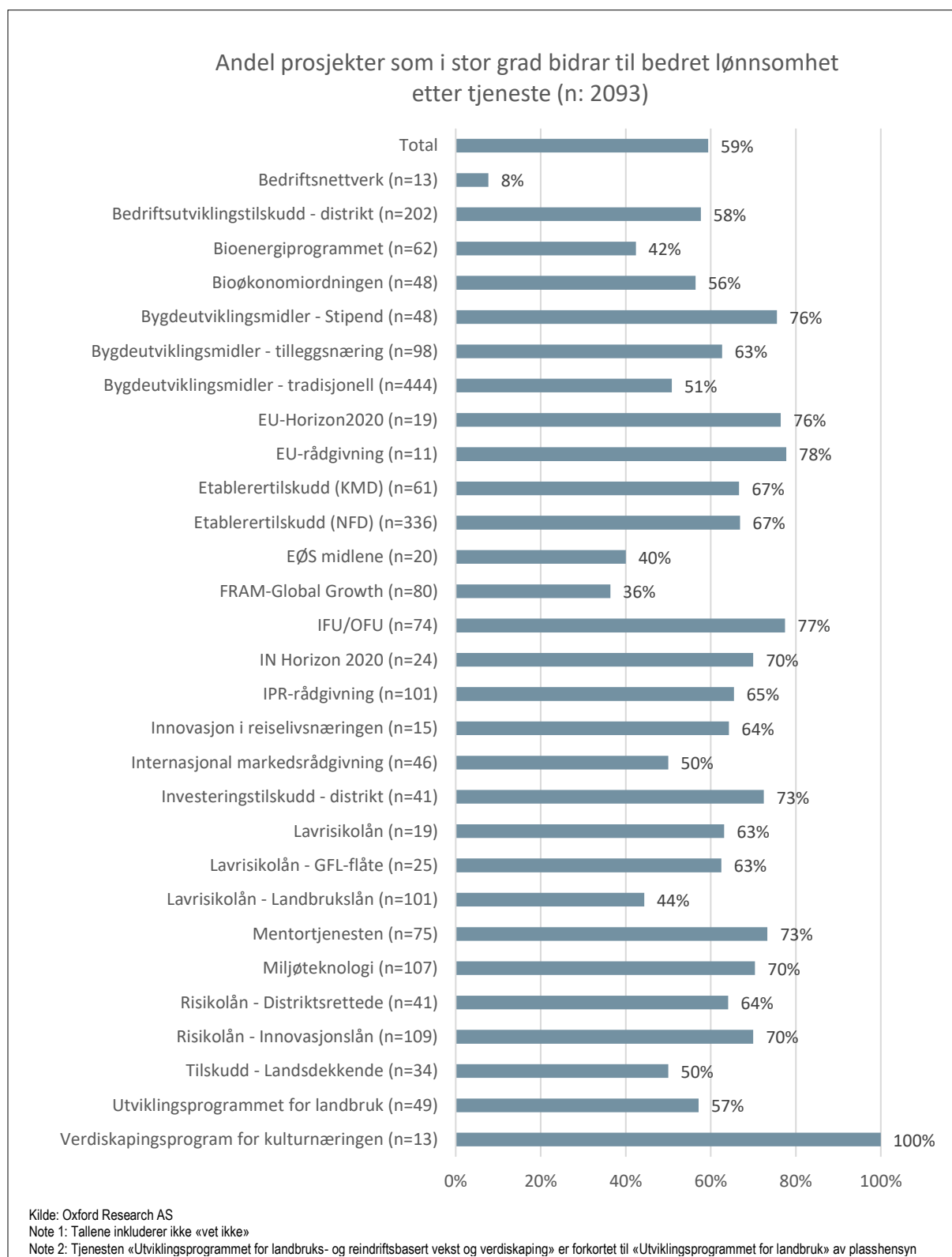
10.2.3 Bedret konkurransevne etter tjeneste

Figur 33: Andel utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til bedret konkurransevne etter tjeneste

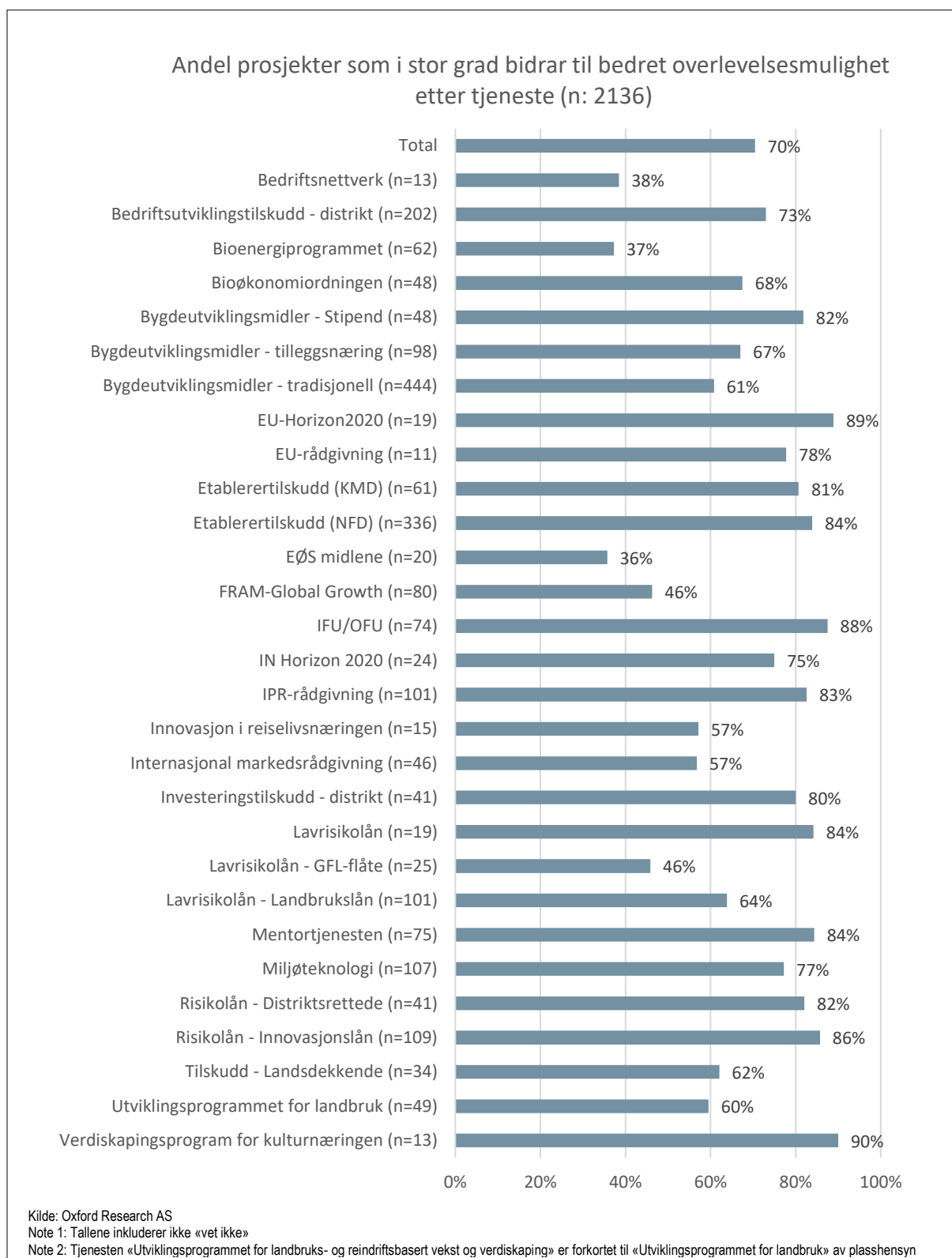
10.2.4 Bedret lønnsomhet etter tjeneste

Figur 34: Andel utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til bedret lønnsomhet etter tjeneste

10.2.5 Bedret overlevelsesmulighet etter tjeneste

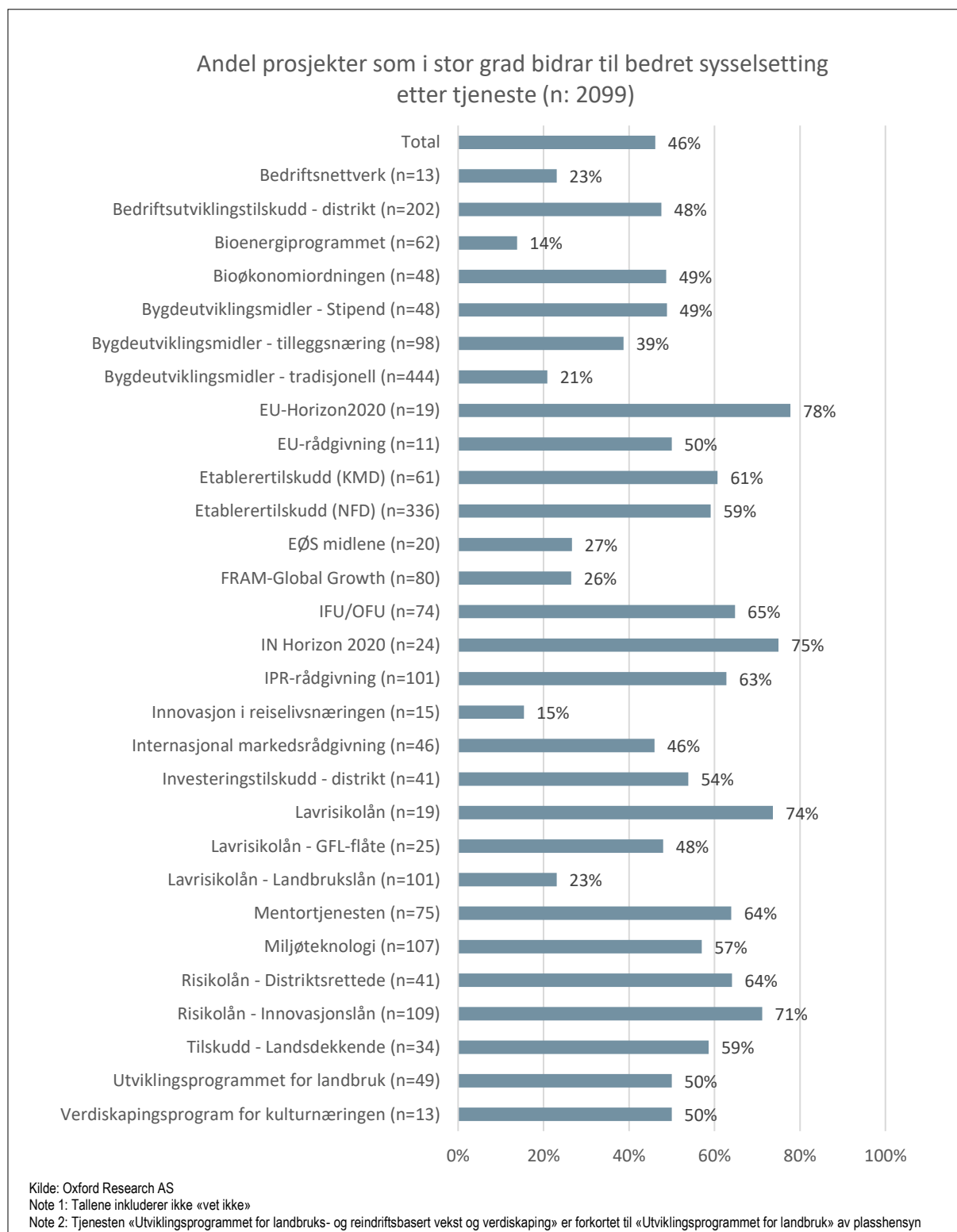
Figur 35: Andel utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til bedret overlevelsesmulighet etter tjeneste

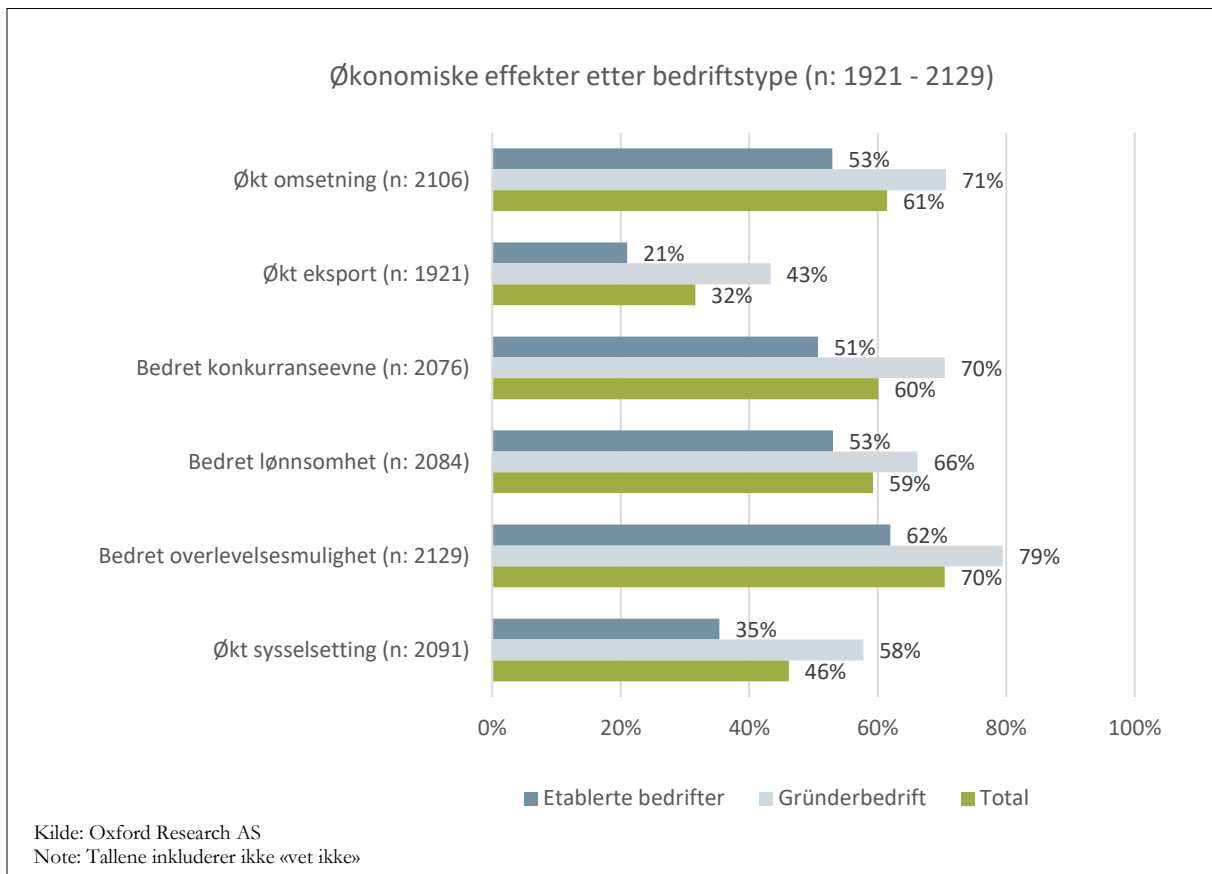
10.2.6 Økt sysselsetting etter tjeneste

Figur 36: Andel utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt sysselsetting etter tjeneste

10.3 Økonomiske effekter etter bedriftstype

Figur 37: Økonomiske effekter etter bedriftstype

11. Miljø- og samfunnseffekter

- Utviklingsprosessene vil eller har i størst grad bidratt til løsning på andre utfordringer i samfunnet (27 prosent), bedre utnyttelse av biologiske ressurser (22 prosent) og reduksjon i klimagassutslipp (19 prosent).
- Både Miljøteknologiordningen, Bioøkonomiordningen, Bioenergiprogrammet og EØS-midlene skårer vesentlig høyere enn de andre tjenestene når det gjelder miljøeffekter. For disse er miljøbidrag en direkte kilde til konkurransefortrinn.

Gjennom de utviklingsprosessene som støttes, skal Innovasjon Norge ikke bare bidra til økonomiske målsetninger, men også til realisering av ønskede miljø- og samfunnsmessige resultater.

Blant de 11 miljø- og samfunnsindikatorene, vil eller har utviklingsprosessene i størst grad bidratt til løsning på andre utfordringer i samfunnet (27 prosent), bedre utnyttelse av biologiske ressurser (22 prosent) og reduksjon i klimagassutslipp (19 prosent), mens de i minst grad har bidratt til flere lærlinge plasser (7 prosent) og mer fornybar energi produsert (11 prosent). På alle de forskjellige indikatorene er det imidlertid mange (30-43 prosent) som har svart ”vet ikke” eller ”ikke relevant”. En mulig tolkning av dette er bedriftene først og fremst er opptatt av de økonomiske aspektene ved utviklingsprosessen, mens gunstige miljø- og samfunnseffekter mer er enn hyggelig bi-effekt.

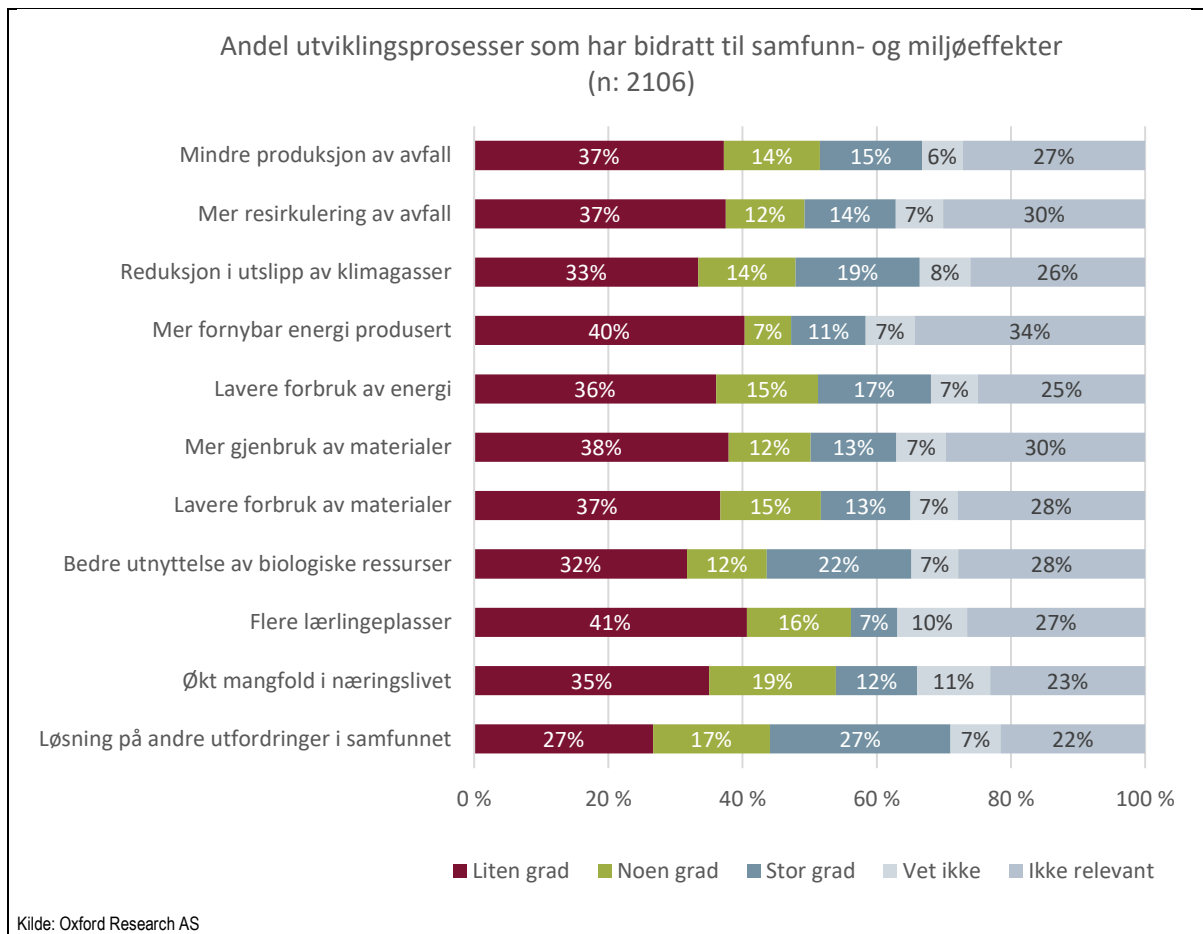
Det er særlig fire tjenester som skårer vesentlig høyere enn de andre når det gjelder miljøeffekter. Dette er Miljøteknologiordningen, Bioøkonomiordningen, Bioenergiprogrammet og EØS-midlene. Felles for alle bedriftene som benytter disse tjenestene, er at deres bidrag til å realisere positive miljøeffekter er et viktig konkurransefortrinn i deres markeder. Tjenestene Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell og Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping kjennetegnes av gjennomgående lave skår på miljøindikatorene.

Gründerbedriftene skårer stort sett høyere enn de etablerte bedriftene på alle miljøindikatorene, men forskjellen er ikke stor.

Når det gjelder samfunnseffekter, er det først og fremst to tjenester som utmerker seg ved en høy skår. Dette er Mentortjenesten og Etablerertilskudd (NFD) og særlig bidrar de i stor grad til løsning på andre utfordringer i samfunnet. FRAM-Global Growth og Bioenergiprogrammet er de som i minst grad bidrar til å løse samfunnsutfordringer.

Gründerbedriftene bidrar i større grad enn de etablerte bedriftene på alle de tre indikatorene knyttet til samfunnseffekter, men særlig er forskjellen stor når det gjelder bidraget til løsning på andre utfordringer i samfunnet og økt mangfold i samfunnet.

Figur 38: Andel utviklingsprosesser som har bidratt til samfunn- og miljøeffekter

11.1 Miljømessige effekter

I dette delkapittelet vises det hvordan mottakerne av de ulike tjenestene samt etablerte bedrifter og gründerbedrifter skårer på åtte forskjellige miljøindikatorer.

Tabell 35: Andel utviklingsprosesser som har ført til økt miljøeffekter etter tjeneste

Andel utviklingsprosesser som har ført til økt miljøeffekter etter tjeneste (n: 1505)								
	Mindre produksjon av avfall	Mer resirkulering av avfall	Reduksjon i utslipp av klimagasser	Mer fornybar energi produsert	Lavere forbruk av energi	Mer gjenbruk av materialer	Lavere forbruk av materialer	Bedre utnyttelse av biologiske ressurser
Bedriftsnettverk (n=13)	0 %	0 %	0 %	0 %	17 %	0 %	0 %	0 %
Bedriftsutviklingstilskudd - distrikt (n=202)	23 %	27 %	25 %	20 %	24 %	23 %	21 %	34 %
Bioenergiprogrammet (n=62)	17 %	16 %	63 %	88 %	42 %	31 %	17 %	79 %
Bioøkonomiordningen (n=48)	51 %	58 %	50 %	41 %	41 %	54 %	32 %	61 %
Bygdeutviklingsmidler - Stipend (n=48)	31 %	35 %	21 %	11 %	18 %	14 %	30 %	62 %
Bygdeutviklingsmidler - tilleggsnæring (n=98)	18 %	14 %	14 %	17 %	5 %	12 %	8 %	37 %
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n=444)	10 %	10 %	10 %	6 %	10 %	6 %	7 %	33 %
EU-Horizon2020 (n=19)	8 %	8 %	23 %	8 %	15 %	7 %	14 %	17 %
EU-rådgivning (n=11)	50 %	33 %	17 %	40 %	0 %	20 %	17 %	40 %
Etablerertilskudd (KMD) (n=61)	22 %	27 %	34 %	18 %	27 %	24 %	22 %	44 %
Etablerertilskudd (NFD) (n=336)	34 %	23 %	40 %	24 %	36 %	29 %	35 %	34 %
EØS midlene (n=20)	53 %	50 %	56 %	40 %	40 %	29 %	36 %	21 %
FRAM-Global Growth (n=80)	14 %	20 %	16 %	7 %	13 %	20 %	11 %	16 %
IFU/OFU (n=74)	19 %	7 %	28 %	14 %	33 %	18 %	29 %	22 %
IN Horizon 2020 (n=24)	24 %	25 %	29 %	13 %	31 %	40 %	13 %	29 %
IPR-rådgivning (n=101)	32 %	30 %	28 %	19 %	27 %	32 %	36 %	22 %
Innovasjon i reiselivsnæringen (n=15)	30 %	40 %	40 %	44 %	50 %	30 %	40 %	20 %
Internasjonal markedsrådgivning (n=46)	27 %	22 %	31 %	19 %	29 %	13 %	27 %	23 %
Investeringstilskudd - distrikt (n=41)	14 %	25 %	12 %	8 %	16 %	3 %	4 %	26 %
Lavrisikolån (n=19)	7 %	18 %	35 %	25 %	40 %	15 %	13 %	31 %
Lavrisikolån - GFL-flåte (n=25)	10 %	10 %	24 %	0 %	14 %	17 %	5 %	15 %
Lavrisikolån - Landbrukslån (n=101)	9 %	14 %	9 %	9 %	20 %	9 %	8 %	35 %
Mentortjenesten (n=75)	36 %	23 %	49 %	25 %	45 %	37 %	34 %	30 %
Miljøteknologi (n=107)	52 %	53 %	69 %	35 %	63 %	45 %	39 %	57 %
Risikolån - Distriktsrettede (n=41)	21 %	30 %	25 %	8 %	17 %	27 %	28 %	29 %
Risikolån - Innovasjonslån (n=109)	19 %	16 %	29 %	20 %	24 %	18 %	21 %	18 %
Tilskudd - Landsdekkende (n=34)	28 %	22 %	39 %	14 %	21 %	22 %	26 %	29 %
Utviklingsprogrammet for landbruk (n=49)	11 %	12 %	12 %	4 %	7 %	4 %	4 %	33 %
Verdiskapingsprogram for kulturnæringen (n=13)	0 %	0 %	0 %	0 %	33 %	25 %	20 %	33 %
Total	23 %	22 %	29 %	20 %	25 %	20 %	21 %	35 %

Kilde: Oxford Research AS

Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»

Tabell 36: Andel utviklingsprosesser som har ført til økt miljøeffekter etter bedriftstype

Andel utviklingsprosesser som har ført til økt miljøeffekter, etter bedriftstype (n: 1501)								
	Mindre produksjon av avfall	Mer resirkulering av avfall	Reduksjon i utslipp av klimagasser	Mer fornybar energi produsert	Lavere forbruk av energi	Mer gjenbruk av materialer	Lavere forbruk av materialer	Bedre utnyttelse av biologiske resurser
Etablert bedrift	18 %	19 %	25 %	20 %	21 %	17 %	15 %	32 %
Gründerbedrift	28 %	25 %	31 %	18 %	29 %	24 %	27 %	34 %
Total	23 %	22 %	28 %	19 %	25 %	20 %	21 %	33 %
Kilde: Oxford Research AS Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»								

11.2 Samfunnsmessige effekter

I dette delkapittelet vises det hvordan mottakerne av de ulike tjenestene samt etablerte bedrifter og gründerbedrifter skårer på tre ulike samfunnsindikatorer.

Tabell 37: Andel utviklingsprosesser som har ført til økt samfunns effekter etter tjeneste

Andel utviklingsprosesser som har ført til økt samfunns effekter etter tjeneste (n: 1416)			
	Fleire læringeplasser	Økt mangfold i næringslivet	Løsning på andre utfordringer i samfunnet
Bedriftsnettverk (n=13)	0 %	0 %	14 %
Bedriftsutviklingstilskudd - distrikt (n=202)	19 %	23 %	27 %
Bioenergiprogrammet (n=62)	5 %	5 %	9 %
Bioøkonomiordningen (n=48)	17 %	24 %	42 %
Bygdeutviklingsmidler - Stipend (n=48)	5 %	33 %	52 %
Bygdeutviklingsmidler - tilleggsnæring (n=98)	8 %	18 %	28 %
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n=444)	0 %	8 %	31 %
EU-Horizon2020 (n=19)	10 %	27 %	60 %
EU-rådgivning (n=11)	29 %	20 %	80 %
Etablerertilskudd (KMD) (n=61)	14 %	23 %	30 %
Etablerertilskudd (NFD) (n=336)	18 %	29 %	62 %
EØS midlene (n=20)	9 %	20 %	0 %
FRAM-Global Growth (n=80)	6 %	8 %	12 %
IFU/OFU (n=74)	9 %	26 %	46 %
IN Horizon 2020 (n=24)	7 %	8 %	47 %
IPR-rådgivning (n=101)	12 %	25 %	50 %
Innovasjon i reiselivsnæringen (n=15)	20 %	40 %	22 %
Internasjonal markedsrådgivning (n=46)	10 %	13 %	35 %
Investeringstilskudd - distrikt (n=41)	18 %	23 %	24 %
Lavrisikolån (n=19)	26 %	25 %	17 %
Lavrisikolån - GFL-flåte (n=25)	13 %	5 %	25 %
Lavrisikolån - Landbrukslån (n=101)	5 %	11 %	32 %
Mentortjenesten (n=75)	26 %	31 %	60 %
Miljøteknologi (n=107)	14 %	13 %	42 %
Risikolån - Distriktsrettede (n=41)	19 %	14 %	23 %
Risikolån - Innovasjonslån (n=109)	12 %	24 %	41 %
Tilskudd - Landsdekkende (n=34)	12 %	39 %	46 %
Utviklingsprogrammet for landbruk (n=49)	9 %	22 %	47 %
Verdiskapingsprogram for kulturnæringen (n=13)	33 %	36 %	50 %
Total	11 %	19 %	38 %

Kilde: Oxford Research AS
 Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»

Tabell 38: Andel utviklingsprosesser som har ført til økt samfunnseffekter etter bedriftstype

Andel utviklingsprosesser som har ført til økt samfunnseffekter etter bedriftstype (n: 1411)			
	Flere lærlingeplasser	Økt mangfold i næringslivet	Løsning på andre utfordringer i samfunnet
Etablert bedrift	9 %	12 %	30 %
Gründerbedrift	14 %	25 %	46 %
Total	11 %	18 %	38 %
Kilde: Oxford Research AS Note: Tallene inkluderer ikke «vet ikke»			

12. Eksport

For å få mer kunnskap om Innovasjon Norges bidrag til økt eksport i virksomhetene, ble det i 2017 utviklet et helt nytt spørsmålsbatteri som skal gi mer dybdekunnskap om:

- Hvorvidt virksomhetene har eksportert tidligere
- I hvilken grad Innovasjon Norges tjenester bidrar til at virksomhetene har kommet i gang med sin internasjonaliseringsprosess
- Hvilke markeder virksomhetene har eksportert til
- I hvilken grad virksomhetene har støtt på ulike barrierer i sine internasjonaliseringsprosesser
- I hvilken grad virksomhetene har fått hjelp fra Innovasjon Norge til å overkomme de ulike barrierene de har støtt på i sine internasjonaliseringsprosesser
- Hvorvidt virksomheten vil benytte Innovasjon Norges tjenester igjen i fremtidige internasjonaliseringsprosesser

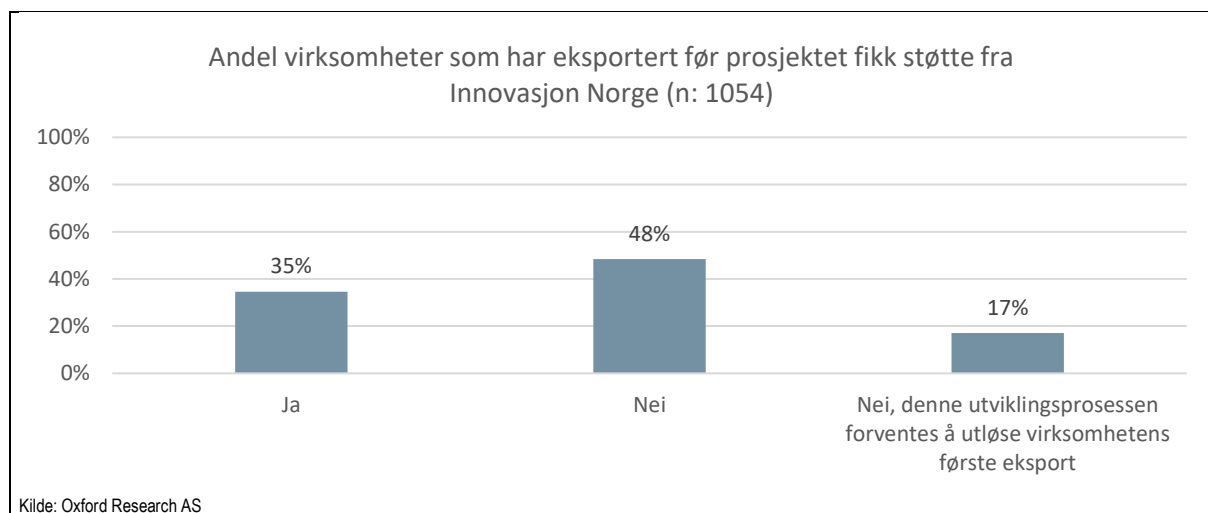
Disse spørsmålene ble benyttet første gang i Førundersøkelsen for 2017-årgangen, og ble deretter revidert og benyttes i sin nye form i Førundersøkelsen for 2018-årgangen. Det er denne versjonen som også benyttes i Etterundersøkelsen for 2014-årgangen.

Utgangspunktet for analysen i dette kapittelet er alle kundene som har svart enten Liten grad (2), Noen grad (3), Stor grad (4) eller Svært stor grad (5) på spørsmålet om ”I hvilken grad har eller vil utviklingsprosessen føre til økt eksport (2) for virksomheten?” (q50 i spørreskjemaet, se også kapittel 10). I årets undersøkelse var det 1054 bedrifter som fikk videre spørsmål om sin eksportvirksomhet. Analysen vil fokusere på hvorvidt det kan identifiseres noen forskjeller i de ovenstående spørsmålene med tanke på bedriftenes alder (etablerte versus gründerbedrifter), deres geografiske og næringsmessige tilhørighet eller andre kjennetegn som kan si noe om hvorvidt støtten fra Innovasjon Norge treffer noen virksomheter mer enn andre.

12.1 Tidligere eksporterfaring

Vi starter med å se på hvorvidt virksomhetene har eksportert tidligere. I årets undersøkelse er det lagt til et nytt svaralternativ, «Nei», i tillegg til de to svaralternativene «Ja» og «Nei, denne utviklingsprosessen forventes å utløse virksomhetens første eksport», som var de to svaralternativene som ble benyttet i fjorårets undersøkelse. Resultatene er vist i figuren under.

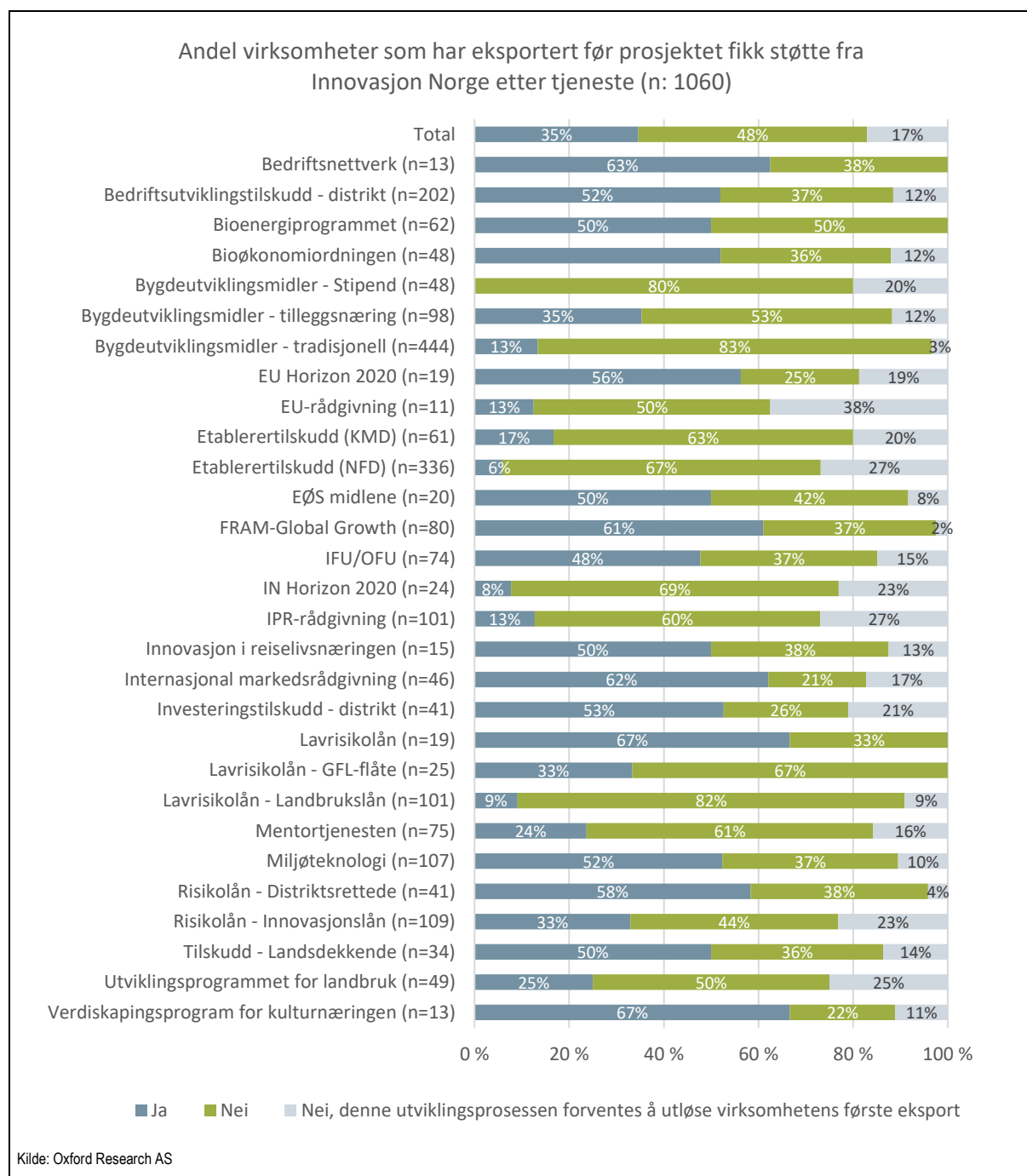
Figur 39: Andel virksomheter som har eksportert før prosjektet fikk støtte fra Innovasjon Norge

Som figuren over viser, oppgir om lag en tredel av virksomhetene (35 prosent) som har besvart dette spørsmålet at de har eksporterterfaring fra før, det vil si før de fikk støtte til utviklingsprosessen de er spurt om i denne førundersøkelsen. Vi ser videre at 17 prosent av virksomhetene oppgir at den støttede utviklingsprosessen forventes å utløse deres første eksport. Det innebærer at 48 prosent av virksomhetene som besvarte spørsmålet ikke har eksportert tidligere og at de ikke tilskriver den Innovasjon Norge-støttede utviklingsprosessen deres første forventede eksport. Det betyr at det er andre bakenforliggende årsaker til at disse virksomhetene nå forventer å eksportere for første gang.

Som vi ser av figuren under, er det meget stor variasjon når vi analyserer dette spørsmålet opp mot de ulike tjenestene.

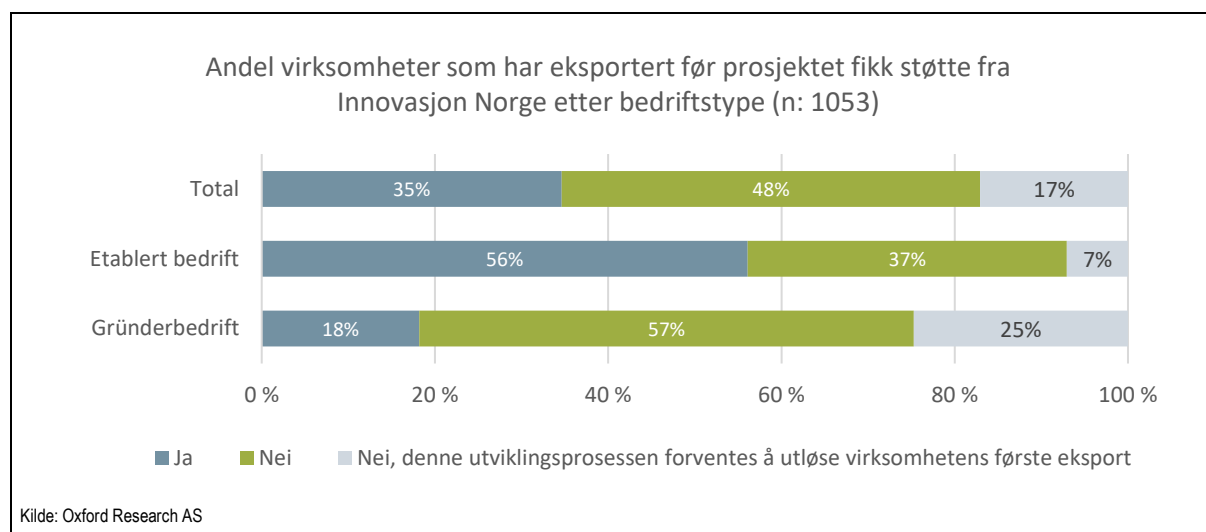
Figur 40: Andel virksomheter som har eksportert før prosjektet fikk støtte fra Innovasjon Norge etter tjeneste

Når vi ser på andelen virksomheter som oppgir at den Innovasjon Norge-støttede utviklingsprosessen har utløst virksomhetens første eksport, finner vi de høyeste andelen blant de som har mottatt Etablerertilskudd (NHD) og IPR-rådgivning (begge 27 prosent). I den andre enden av skalaen finner vi mottakere av Lavrisikolån – GFL-flåte (0 prosent).

Tidligere eksporterfaring finner vi i høyest grad blant mottakere av Internasjonal markedsrådgivning (62 prosent), FRAM-Global Growth Internasjonal (61 prosent) og Risikolån - Distriktsrettede (58 prosent). Minst eksporterfaring oppgir mottakerne av Bygdeutviklingsmidler – Stipend (0 prosent), Etablerertilskudd (NHD) (6 prosent) og IN Horizon 2020 (8 prosent). Disse resultatene harmonerer godt med resultatene vi finner når vi ser nærmere på eksporterfaring målt opp mot bedriftstype i figuren under.

Figur 41: Andel virksomheter som har eksportert før prosjektet fikk støtte fra Innovasjon Norge etter bedriftstype

Som forventet har de etablerte bedriftene i langt - og statistisk signifikant – større grad tidligere eksporterfaring (56 prosent) sammenlignet med gründerbedriftene (18 prosent). Figuren viser videre at mellom tre og fire ganger så høy andel gründerbedrifter (25 prosent) oppgir at prosjektet de fikk støtte til fra Innovasjon Norge utløste virksomhetens første eksport sammenlignet med de etablerte bedriftene (7 prosent). Videre finner vi at virksomheter:

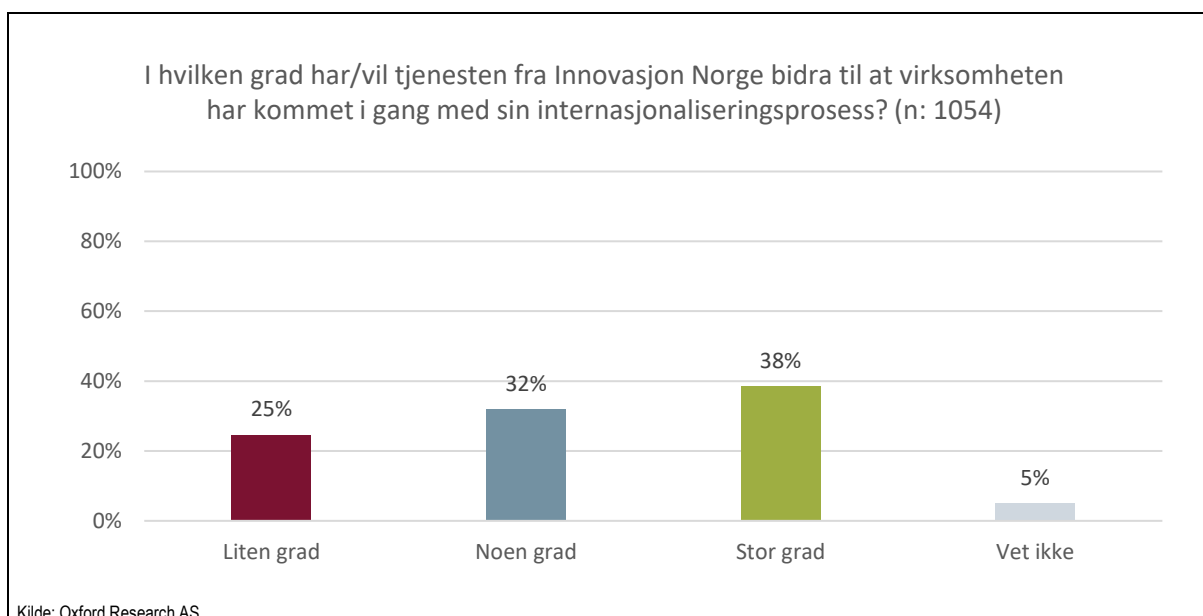
- Hjemmehørende utenfor det distriktpolitiske virkeområdet i mindre grad enn virksomheter innenfor virkeområdet har tidligere eksporterfaring og at de i større grad oppgir at den Innovasjon Norge-støttede utviklingsprosessen forventes å utløse deres første eksport.
- Som tilhører kompetanseintensive næringer/tjenester i mindre grad enn mindre kompetanseintensive virksomheter har tidligere eksporterfaring og at de i større grad oppgir at den Innovasjon Norge-støttede utviklingsprosessen forventes å utløse deres første eksport.
- Som ikke er helt norskeide i større grad enn helt norskeide virksomheter har tidligere eksporterfaring, men også at de i større grad oppgir at den Innovasjon Norge-støttede utviklingsprosessen forventes å utløse deres første eksport.
- Som beskytter sin IPR i mindre grad enn virksomheter som ikke gjør det oppgir å ha tidligere eksporterfaring, og at de i større grad oppgir at den Innovasjon Norge-støttede utviklingsprosessen forventes å utløse deres første eksport.

12.2 Innovasjon Norges bidrag til å utløse virksomhetenes første eksport

I foregående avsnitt var fokus på hvorvidt virksomhetene har eksportert tidligere eller ei, samt om prosjektet de fikk støtte til utløste virksomhetens første eksport. I dette avsnittet ser vi nærmere på i hvilken grad tjenesten fra Innovasjon Norge bidro til at virksomheten kom i gang med sin internasjonaliseringsprosess. Innholdsmessig kan de to spørsmålene høres like ut, men det er nyanseforskjeller mellom dem. Ovenfor var fokuset på kundens utviklingsprosess, i dette avsnittet er tjenesten fra Innovasjon Norge det sentrale. Det er viktig å være klar over at Innovasjon Norge ofte rådgir og veileder sine kunder i forbindelse med at tjenester blir ytt, og dette vil sannsynligvis spille inn i kundenes svargivning.

I figuren under viser vi fordelingen av svarene på spørsmålet: I hvilken grad bidro tjenesten fra Innovasjon Norge til at virksomheten kom i gang med sin internasjonaliseringsprosess?

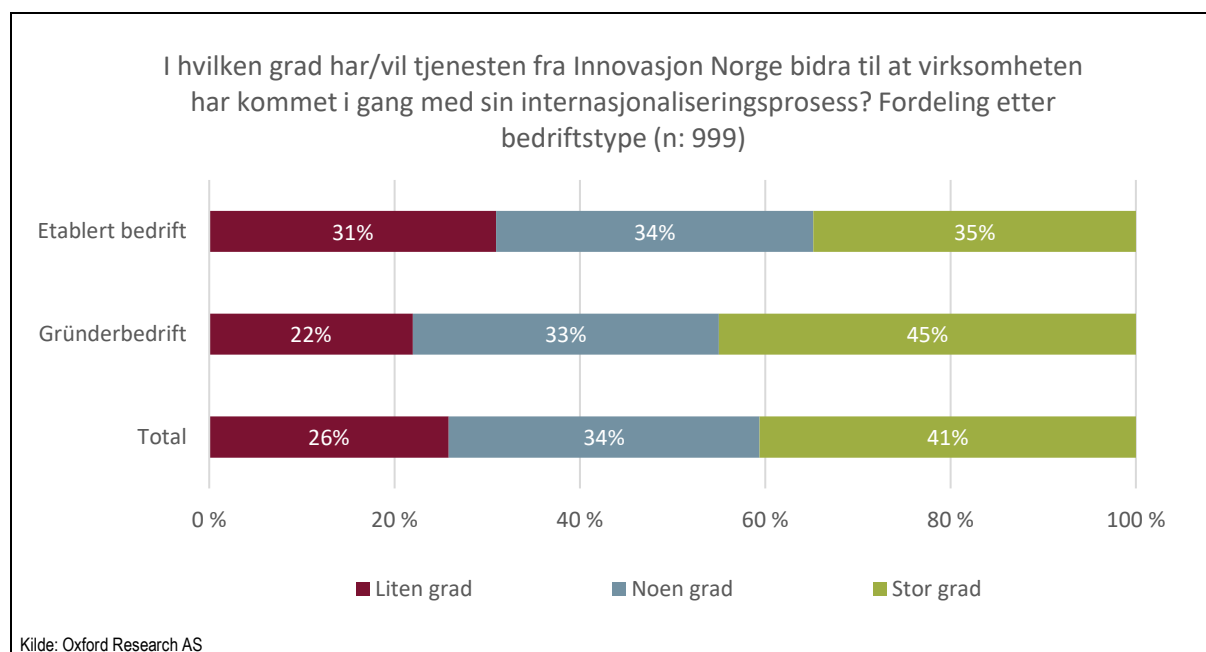
Figur 42: I hvilken grad bidro tjenesten fra Innovasjon Norge til at virksomheten kom i gang med sin internasjonaliseringsprosess?

Vi ser at de 1054 respondentene som svarte på dette spørsmålet fordeler seg relativt jevnt på de tre svaralternativene og at andelen som ikke vet er nokså lav. Sammenlignet med fjorårets undersøkelse, går andelen som svarer ”I noen grad” og ”I stor grad” noe tilbake.

I det videre vil vi analysere dette spørsmålet ut fra ulike bakgrunnsvariabler, og starter med å se på bedriftstype. En analyse basert på tjenester synes mindre hensiktsmessig, da flere av tjenestene har meget få svar.

Figur 43: I hvilken grad har/vil tjenesten fra Innovasjon Norge bidra til at virksomheten har kommet i gang med sin internasjonaliseringsprosess? Fordeling etter bedriftstype

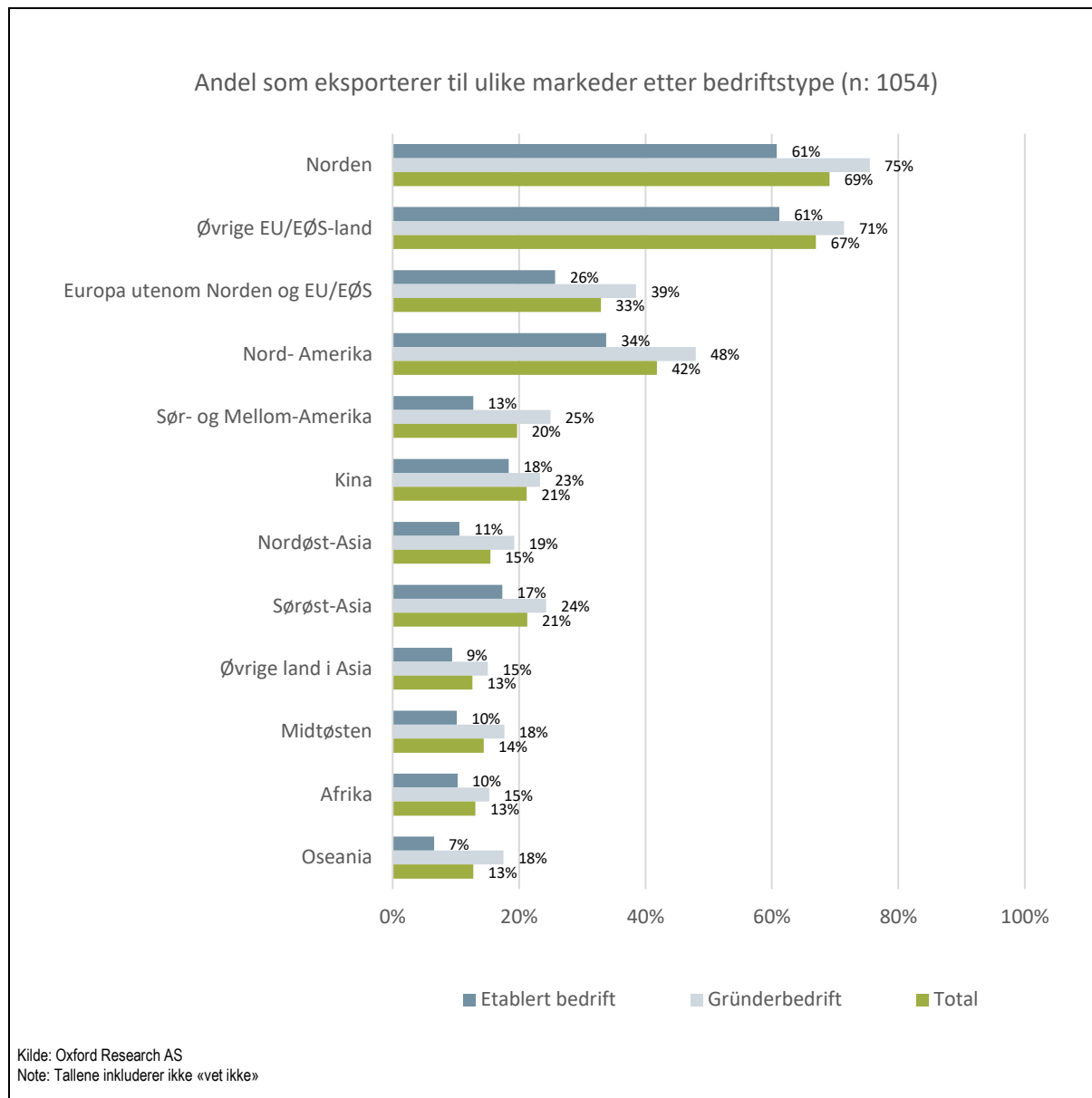
Som figuren over viser, sier omlag hver fjerde virksomhet at tjenesten fra Innovasjon Norge i stor grad har bidratt til at virksomheten har kommet i gang med sin internasjonaliseringsprosess. Ikke uventet er det en høyere andel gründervirksomheter (45 prosent) som svarer dette, og forskjellene fra de etablerte virksomhetene (35 prosent) er signifikante på 1-prosentnivået. Men er det geografiske, næringsmessige, eierskapsmessige eller andre forskjeller i Innovasjon Norges bidrag til å komme i gang med internasjonaliseringssessene? Vi finner at virksomheter:

- Hjemmehørende utenfor det distriktpolitiske virkeområdet i større grad enn virksomheter innenfor virkeområdet oppgir at tjenesten fra Innovasjon Norge har bidratt til at de har kommet i gang med sin internasjonaliseringsprosess.
- Som tilhører kompetanseintensive næringer/tjenester i større grad enn mindre kompetanseintensive virksomheter oppgir at tjenesten fra Innovasjon Norge har bidratt til at de har kommet i gang med sin internasjonaliseringsprosess.
- Som ikke er helt norskeide i større grad enn helt norskeide oppgir at tjenesten fra Innovasjon Norge har bidratt til at de har kommet i gang med sin internasjonaliseringsprosess.
- Som beskytter sin IPR i større grad enn virksomheter som ikke gjør det, oppgir at tjenesten fra Innovasjon Norge har bidratt til at de har kommet i gang med sin internasjonaliseringsprosess.

12.3 Eksportmarkeder

Det er også kartlagt hvilke markeder virksomhetene forventer eksport til. Her har vi spurt virksomhetene om eksport til en rekke geografiske markeder. Resultatene er vist i figuren under.

Figur 44: Andel som eksporterer til ulike markeder etter bedriftstype

Som vi ser av figuren over, er det de geografisk nære markedene virksomhetene i første rekke forventer å eksportere til, det vil si våre nordiske naboland og øvrige EU/EØS-land. Det er også interessant å merke seg at Nord-Amerika ser ut til å være et større eksportmarked for virksomhetene enn Europa utenom EU/EØS og de andre oversjøiske markedene.

I Etterundersøkelsen 2014 var det kun for de asiatiske markedene Kina, Nordøst-Asia og Sørøst-Asia vi fant signifikante forskjeller mellom gründerbedrifter og etablerte bedrifter. I etterundersøkelsene måles faktisk utvikling på indikatorene. I denne førundersøkelsen finner vi statistisk signifikante forskjeller mellom gründerbedrifter og etablerte bedrifter for samtlige markeder og det er gjennomgående gründerbedriftene som oppgir de høyeste forventede verdiene.

Vi finner også enkelte geografiske forskjeller når vi analyserer eksport til enkeltmarkeder. For virksomheter hjemmehørende utenfor det distriktpolitiske virkeområdet finner vi høyere andeler som forventer eksport til samtlige markeder, unntatt Norden, sammenlignet med virksomheter som er lokalisert innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

De samme forskjellene finner vi når vi analyserer eksport til enkeltmarkeder ut fra virksomhetenes eller næringers kompetanseintensitet. Her finner vi at virksomheter i de mest kompetanseintensive næringer/tjenester forventer høyere eksport til samtlige markeder sammenlignet med de minst kompetanseintensive.

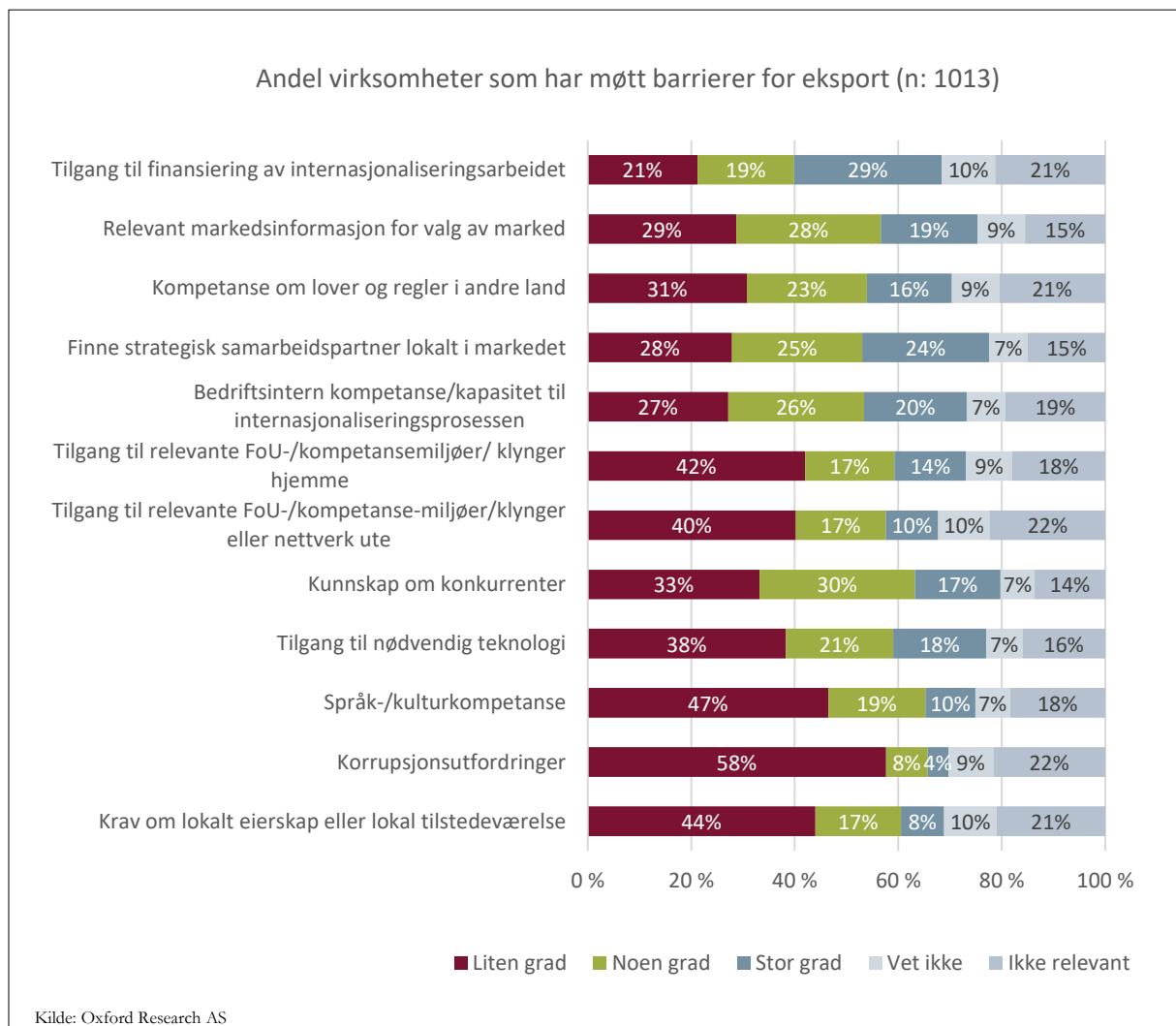
Også virksomhetenes eierskap spiller en rolle med tanke på eksportforventninger. Her gjelder at virksomheter som ikke er 100 prosent norskeid har i større grad enn rent norskeide virksomheter forventer eksport til samtlige markeder unntatt Norden og Europa utenom EU/EØS.

Det tydeligste skillet finner vi mellom virksomheter som beskytter og de som ikke beskytter sin IPR. Førstnevnte gruppe forventer i større grad enn den andre gruppen eksport til samtlige markeder.

12.4 Eksportbarrierer

Vi har også spurt virksomhetene om hvorvidt de har støtt på en rekke ulike barrierer/risikofaktorer i sitt eksportarbeid. Resultatet er vist i figuren under.

Figur 45: Andel virksomheter som har møtt barrierer for eksport

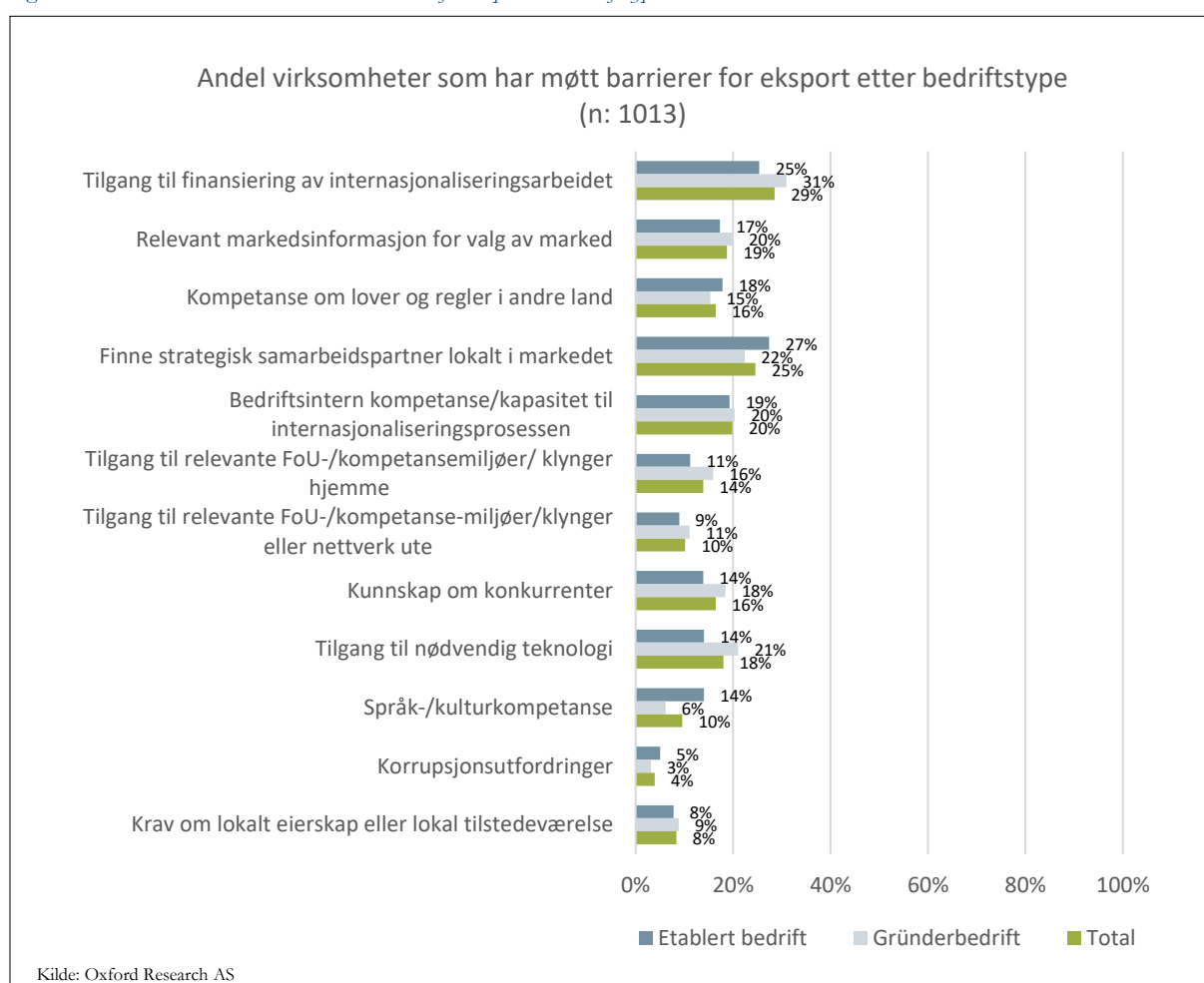
Som figuren over viser, er det mange av virksomhetene som ikke opplever at barrierene er relevante, andelene av summen av «Vet ikke» og «Ikke relevant» svar varierer mellom 24 og 32 prosent. Sagt på en annen måte, uttrykt gjennom en indikator for samlet bidrag, ser vi at 42 prosent av virksomhetene som har besvart spørsmålet oppgir å ha støtt på en eller flere eksportbarrierer i stor grad, og at de i snitt har møtt på 1,09 av i alt 12 mulige barrierer.

Blant de virksomhetene som har opplevd slike barrierer, er følgende de viktigste:

- Tilgang til finansiering av internasjonaliseringsarbeidet
- Finne strategisk samarbeidspartner lokalt i markedet
- Bedriftsintern kompetanse/kapasitet til internasjonaliseringsprosessen
- Relevant markedsinformasjon for valg av marked

I figuren under vises fordelingen av disse barrierene på bedriftstype.

Figur 46: Andel virksomheter som har møtt barrierer for eksport etter bedriftstype

Av figuren over fremkommer det at det for de fleste barrierer er signifikante forskjeller mellom gründerbedrifter og etablerte bedrifter. Vi finner at gründerbedriftene i større grad enn de etablerte bedriftene erfarer barrierer knyttet til:

- Tilgang til finansiering av internasjonaliseringsarbeidet
- Relevant markedsinformasjon for valg av marked
- Kunnskap om konkurrenter
- Tilgang til nødvendig teknologi

Motsatt finner vi at de etablerte bedriftene i større grad enn gründerbedriftene erfarer barrierer knyttet til:

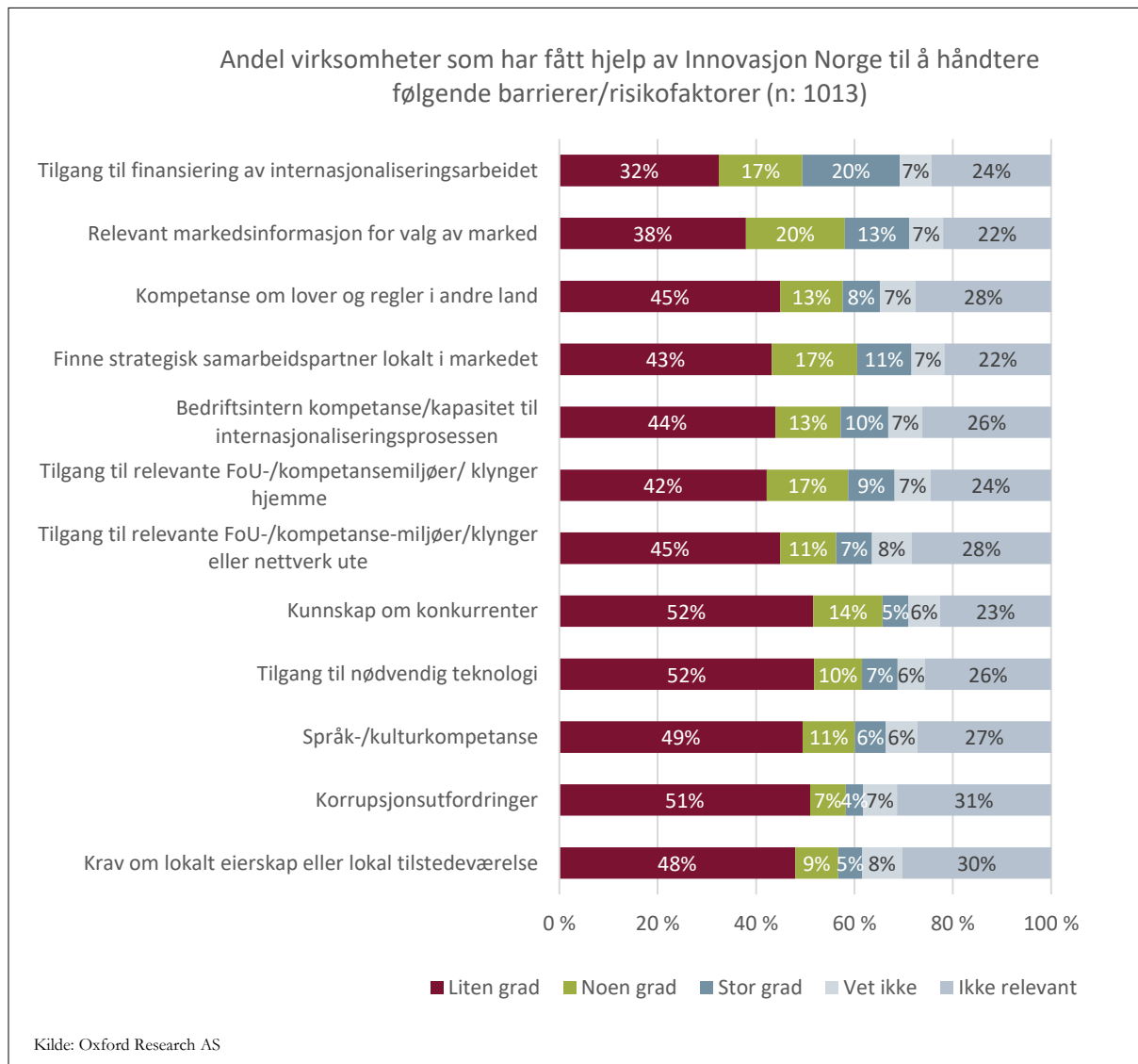
- Kompetanse om lover og regler i andre land (handelstekniske spørsmål)
- Finne strategisk samarbeidspartner lokalt i markedet
- Språk-/kulturkompetanse
- Korrupsjonsutfordringer

Vi finner også forskjeller i hvorvidt virksomhetene har støtt på eksportbarrierer med hensyn til andre bakgrunnsvariabler. Vi finner kun en barriere som virksomheter lokalisert utenfor det distriktpolitiske virkeområdet har støtt på i større grad enn virksomheter hjemmehørende innenfor virkeområdet. Det knytter seg til tilgang til finansiering av internasjonaliseringsarbeidet. Eller finner vi ingen geografiske forskjeller. Den samme barrieren peker seg ut når vi ser på virksomhetenes eller næringers kompetanseintensitet. De mest kompetanseintensive virksomhetene opplever denne i større grad enn de andre. I tillegg opplever de i større grad utfordringer med tanke på kunnskap om konkurrenter. Også ikke helt norskeide virksomheter opplever utfordringer i tilgangen til finansiering av internasjonaliseringsarbeidet. De støter også i større grad på utfordringer knyttet til krav om lokalt eierskap eller lokal tilstedeværelse. Ellers finner vi ingen eierskapsmessige forskjeller.

12.5 Hjelp fra Innovasjon Norge til å håndtere eksportbarrierer

Vi har også spurt virksomhetene om hvorvidt de har fått hjelp av Innovasjon Norge til å håndtere de samme barrierene som vi har spurt om i foregående avsnitt. Resultatet er vist i figuren under.

Figur 47: Andel virksomheter som har fått hjelp av Innovasjon Norge til å håndtere følgende barrierer/risikofaktorer

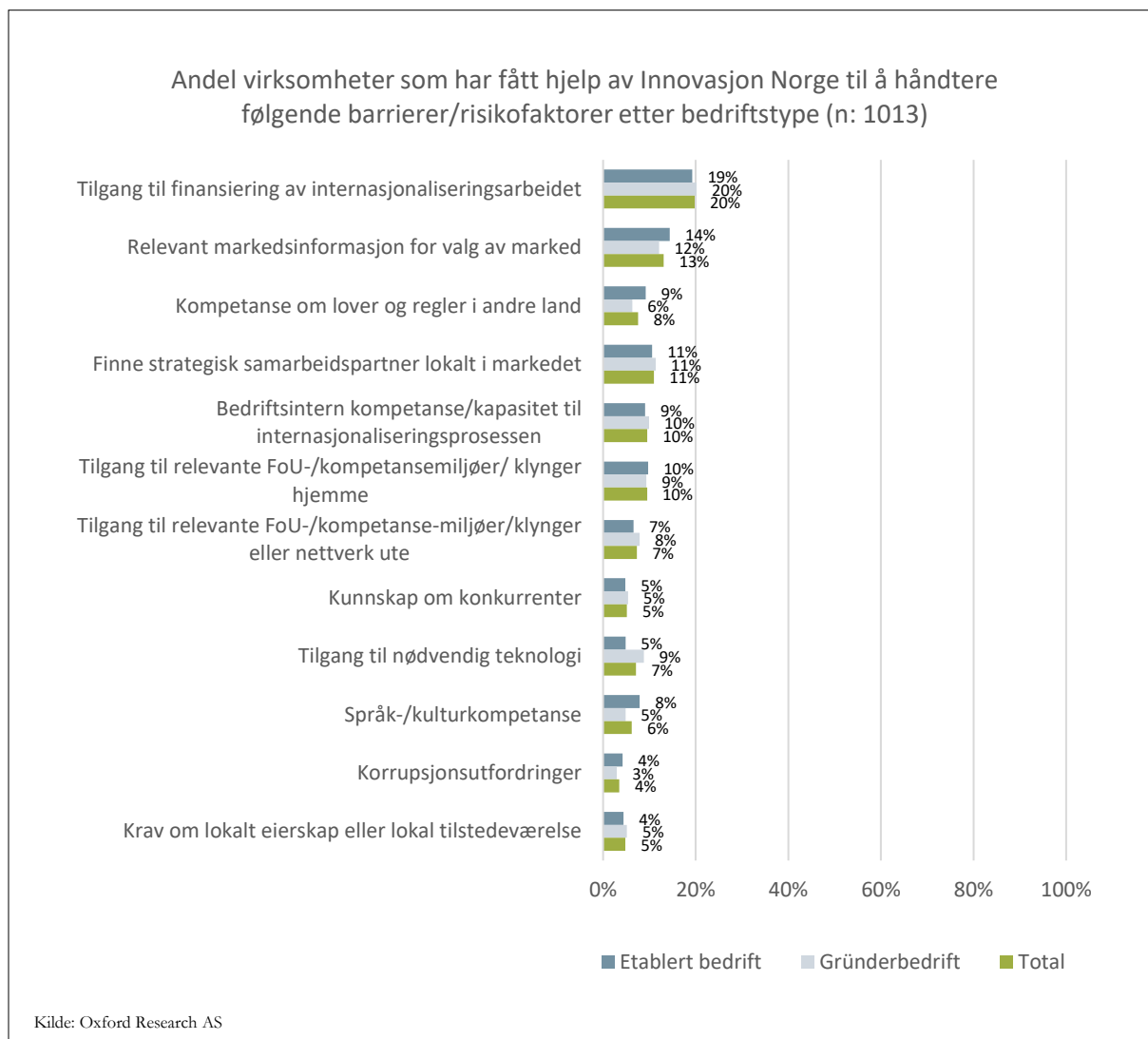

Det første vi kan lese ut av figuren er at en stor andel virksomheter, mellom 28 og 38 prosent, svarer «Vet ikke» eller «Ikke relevant» på disse spørsmålene. Uttrykt gjennom en indikator for samlet bidrag, ser vi at 21 prosent av virksomhetene oppgir å ha fått hjelp av Innovasjon Norge til å håndtere eksportbarrierer i stor grad, og at de i snitt har fått hjelp til overkomme 0,6 av i alt 12 mulige barrierer. Blant de virksomhetene som oppgir å ha fått hjelp fra Innovasjon Norge, er det mer eller mindre de samme barrierene som i størst grad er opplevd av bedriftene (se avsnittet over), som de har fått hjelp av Innovasjon Norge til å håndtere. De tre mest aktuelle barrierene de har fått hjelp til å håndtere er:

- Tilgang til finansiering av internasjonaliseringsarbeidet
- Relevant markedsinformasjon for valg av marked
- Finne strategisk samarbeidspartner lokalt i markedet

I figuren under vises fordelingen av barrierehandteringen på bedriftstype.

Figur 48: Andel virksomheter som har fått hjelp av Innovasjon Norge til å håndtere følgende barrierer/risikofaktorer etter bedriftstype

Som vi ser av figuren over, er det relativt små variasjoner i resultatene mellom gründerbedrifter og etablerte bedrifter. Vi finner likevel noen signifikante forskjeller, og vi ser at de etablerte bedriftene i større grad enn gründerbedriftene erfarer barrierer knyttet til:

- Relevant markedsinformasjon for valg av marked
- Kompetanse om lover og regler i andre land (handelstekniske spørsmål)
- Språk-/kulturkompetanse
- Korrupsjonsutfordringer

Motsatt finner vi at gründerbedriftene i større grad enn de etablerte bedriftene erfarer barrierer knyttet til:

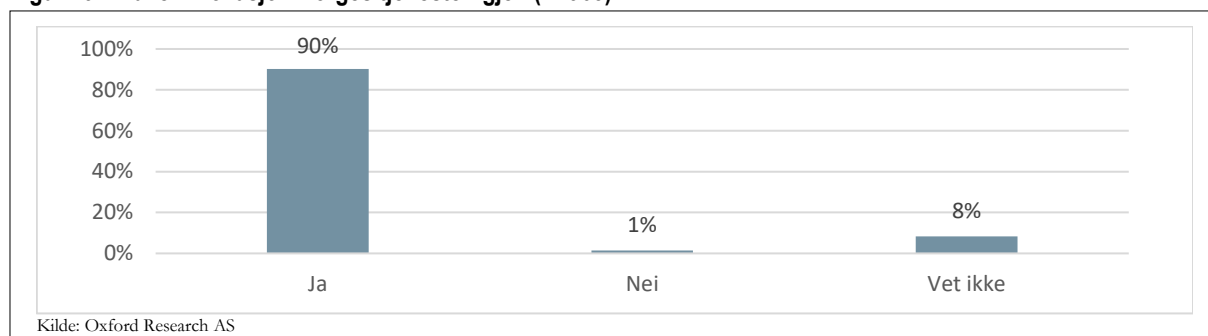
- Tilgang til relevante FoU-/kompetanse-miljøer/klynger eller nettverk ute
- Tilgang til nødvendig teknologi

Vi finner få eller ingen forskjeller med hensyn til virksomhetenes geografiske eller næringsmessige tilhørighet når det gjelder hjelp fra Innovasjon Norge til å håndtere eksportbarrierer.

12.6 Benytte Innovasjon Norges tjenester igjen

Avslutningsvis i dette kapittelet har vi sett nærmere på hvorvidt virksomhetene som har eksportert vil benytte Innovasjon Norges tjenester i internasjonale prosjekter i fremtiden. Dette kan betraktes som et mål på tilfredshet med den bistanden de har fått av Innovasjon Norge til internasjonalisering så langt.

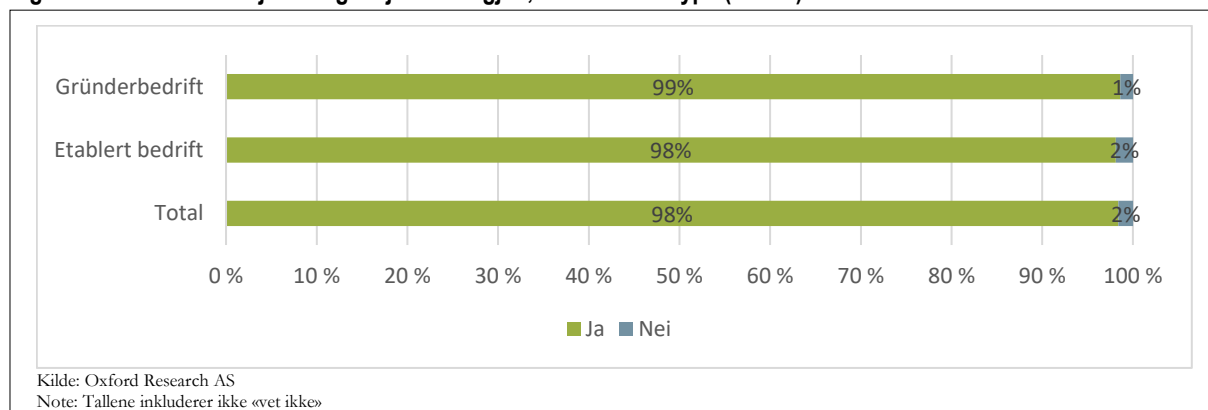
Figur 49: Bruke Innovasjon Norges tjenester igjen (n: 965)

Som vi ser av figuren over, er det kun en prosent av virksomhetene som svarer at de ikke vil benytte Innovasjon Norges tjenester i internasjonale prosjekter i fremtiden. 8 prosent er usikre, mens 90 prosent sier at de ønsker å benytte seg av Innovasjon Norges tjenester igjen.

I figuren under viser vi fordelingen mellom gründerbedrifter og etablerte bedrifter på dette spørsmålet.

Figur 50: Bruke Innovasjon Norges tjenester igjen, etter bedriftstype (n: 964)

13. Detaljerte resultater for hver tjeneste

I dette kapitlet presenteres en kort omtale samt utvalgte nøkkeltall for hver tjeneste i årets førundersøkelse.

13.1 Alle tjenester

Nedenfor presenteres gjennomsnittlige nøkkeltall for alle tjenester. Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke».

Antall kunder i populasjonen	6064	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	2316
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	6 753, 34	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	1,39

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	47 %	5 %	48 %

Addisjonalt	Lav	Middels	Høy
2018	9 %	23 %	68 %
2017	8 %	23 %	69 %
2016	8 %	24 %	68 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	21
Eksportandel	8 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:			
	2016	2017	2018
Vare	78 %	81 %	79 %
Tjeneste	76 %	75 %	76 %
Prosess	67 %	67 %	70 %
Marked	74 %	67 %	65 %
Organisasjon	47 %	56 %	55 %
Andel som ikke gir innovasjon	3 %	2 %	3 %

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	50 %	45 %	27 %
Nasjonalt nivå	9 %	11 %	10 %
Regionalt nivå	7 %	8 %	5 %
Bedriftsnivå	20 %	20 %	35 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	3,52	4,09	4,32
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	88 %	86 %	89 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	3,71	4,75	4,74
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	91 %	82 %	85 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	4,70	4,63	4,69
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	90 %	89 %	93 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	53 %	46 %	46 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	67 %	61 %	60 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	69 %	59 %	59 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	77 %	69 %	70 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	73 %	63 %	61 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	38 %	35 %	32 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	29 %	37 %	38 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	48 %	53 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	43 %	47 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.2 Bedriftsnettverk

Bedriftsnettverk er et tjenestetilbud som skal stimulere små og mellomstore bedrifter i hele landet til å etablere kommersielle, strategiske samarbeid om konkrete forretningsmessige prosjekter med andre bedrifter. Bedriftsnettverkstjenesten tilbyr finansiering (tilskudd) til planlegging, utvikling og etablering av bedriftsnettverk. Tjenesten kan finansiere kostnader knyttet til tilrettelegging og ledelse, samlinger, nødvendige analyser og felles kompetansebygging. Tjenesten bidrar med kompetanse knyttet til valg av konsulent, rådgiving og verktøy for nettverksutvikling. Målet med bedriftsnettverkene er å oppnå sterke og forpliktende samarbeidsrelasjoner for konkrete innovasjonsprosjekter.

Antall kunder i populasjonen	44	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	13
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	14,40	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	0,63

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	69 %	15 %	15 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	8 %	8 %	85 %
2017	0 %	32 %	68 %
2016	0 %	14 %	86 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	32
Eksportandel	12 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	65 %	75 %	64 %	
Tjeneste	70 %	88 %	91 %	
Prosess	56 %	64 %	14 %	
Marked	95 %	83 %	91 %	
Organisasjon	55 %	63 %	60 %	
Andel som ikke gir innovasjon	5 %	0 %	0 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	33 %	11 %	13 %
Nasjonalt nivå	17 %	33 %	16 %
Regionalt nivå	0 %	11 %	8 %
Bedriftsnivå	17 %	22 %	40 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	5,32	5,60	5,31
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	100 %	95 %	100 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	4,23	5,45	3,92
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	95 %	95 %	92 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	6,23	5,85	3,31
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	95 %	94 %	100 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	45 %	42 %	23 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	71 %	56 %	38 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	67 %	56 %	8 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	67 %	78 %	38 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	52 %	63 %	18 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	20 %	39 %	36 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	42 %	63 %	38 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	38 %	20 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	42 %	17 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.3 Bedriftsutviklingstilskudd – distrikt

Bedriftsutviklingstilskudd – distrikt kan benyttes i nærmere definerte distriktsutviklingsområder. Målet med tilskuddet er å stimulere bedrifter innenfor det distriktspolitiske virkeområdet til å gjennomføre prosjekter som ikke ville blitt realisert i samme grad uten offentlige tilskudd. Utviklingsprosessene skal styrke kompetanse, eksterne samarbeidsrelasjoner, organisering, produkt- og prosessutvikling eller markedsutvikling. Tilskuddene benyttes til prosjekter med verdiskapingspotensial og skal også bidra til å internasjonalisere næringslivet. Støtte kan gis både til nyetableringer og til etablerte bedrifter.

Antall kunder i populasjonen	509	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	202
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	231,33	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	0,43

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	4 %	0 %	96 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	5 %	21 %	74 %
2017	2 %	20 %	78 %
2016	6 %	19 %	75 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	16
Eksportandel	11 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	82 %	88 %	81 %	
Tjeneste	91 %	82 %	90 %	
Prosess	71 %	73 %	70 %	
Marked	91 %	82 %	85 %	
Organisasjon	67 %	66 %	64 %	
Andel som ikke gir innovasjon	1 %	1 %	0 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	33 %	26 %	0 %
Nasjonalt nivå	8 %	13 %	12 %
Regionalt nivå	10 %	14 %	0 %
Bedriftsnivå	30 %	30 %	82 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	4,79	4,86	5,23
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	96 %	98 %	98 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	4,84	5,55	5,87
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	97 %	96 %	98 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	6,22	5,93	6,37
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	96 %	98 %	99 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	56 %	43 %	48 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	76 %	67 %	69 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	66 %	57 %	58 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	71 %	66 %	73 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	70 %	57 %	60 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	35 %	31 %	30 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	48 %	48 %	55 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	42 %	53 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	37 %	43 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.4 Bioenergiprogrammet

Bioenergiprogrammets formål er å bidra til en effektiv og fremtidsrettet bruk av bioenergi med basis i gårdens, landbrukets og bygdenes ressurser. Programmet tilbyr investeringsstøtte til landbruksforetak som vil bygge anlegg for varmesalg, gårdsvarmeanlegg, veksthus, biogass og flisproduksjon. I tillegg til økonomisk støtte, gis det også kompetansemessig hjelp for å etablere bioenergivirksomhet. Målgruppa for programmet er i hovedsak bønder og skogeiere, men for flisproduksjon kan også andre søke. Programmets samfunnsmessige effekter er at det bidrar til verdiskaping i landbruket basert på lokale bioenergiressurser, samt til å redusere CO₂-utslipp.

Antall kunder i populasjonen	131	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	62
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	79,03	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	0,59

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	40 %	15 %	45 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	2 %	17 %	82 %
2017	-	-	-
2016	-	-	-

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	2
Eksporthandel	3 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	-	-	57 %	
Tjeneste	-	-	58 %	
Prosess	-	-	63 %	
Marked	-	-	14 %	
Organisasjon	-	-	38 %	
Andel som ikke gir innovasjon	-	-	8 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	12 %	0 %	35 %
Nasjonalt nivå	12 %	17 %	18 %
Regionalt nivå	24 %	22 %	9 %
Bedriftsnivå	41 %	50 %	15 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	-	-	3,15
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	-	-	79 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	-	-	1,55
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	-	-	56 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	-	-	0,98
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	-	-	89 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	-	-	14 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	-	-	22 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	-	-	42 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	-	-	37 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	-	-	17 %
Ekspert	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	-	-	0 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	-	-	24 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	-	93 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	-	14 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.5 Bioøkonomiordningen

Bioøkonomiordningen ble opprettet i 2017 som en paraply over flere virkemiddel knyttet blant annet til det tidligere Bioraffineringsprogrammet og Trebasert Innovasjonsprogram. Midlene skal legge grunnlag for økt verdiskaping i biobaserte næringer gjennom en markedsorientert og bærekraftig utnyttning av bioressursene. Bioøkonomiordningen har for første gang egne poster i statsbudsjettet i 2017 fra 3 oppdragsdepartement: NFD, KMD og LMD. I oppdragsbrev fra LMD er føringen at midlene skal nyttes til utviklingsprosjekter i bioøkonomi innen landbruk (jord og skog). Fra KMD skal midlene nyttes til prosjekter i distriktskommuner. Fra NFD kan man støtte utviklingsprosjektet innen bioøkonomi uavhengig av sektor.

Antall kunder i populasjonen	84	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	48
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	78,90	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	0,93

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	60 %	6 %	33 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	7 %	13 %	80 %
2017	2 %	11 %	87 %
2016	-	-	-

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	149
Eksportandel	13 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	-	70 %	98 %	
Tjeneste	-	62 %	78 %	
Prosess	-	72 %	92 %	
Marked	-	38 %	78 %	
Organisasjon	-	41 %	59 %	
Andel som ikke gir innovasjon	-	5 %	0 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	49 %	44 %	11 %
Nasjonalt nivå	17 %	22 %	22 %
Regionalt nivå	6 %	0 %	22 %
Bedriftsnivå	20 %	15 % ²¹	44 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	-	3,94	4,85
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	-	89 %	98 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	-	3,17	5,29
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	-	78 %	96 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	-	2,93	6,19
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	-	91 %	97 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	-	24 %	49 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	-	43 %	65 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	-	51 %	56 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	-	50 %	68 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	-	35 %	55 %
Ekspert	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	-	13 %	33 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	-	32 %	62 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	94 %	83 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	28 %	61 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.6 Bygdeutviklingsmidler – Stipend

Bygdeutviklingsmidlene består av to hovedgrupper; fylkesvise og sentrale bygdeutviklings- midler. Stipendordningen er en del av de fylkesvise bygdeutviklingsmidlene som består av tilskudd og rentestøtte til utvikling av enkeltbedrifter i og i tilknytning til landbruk. Formålet med stipendordningen er å bidra til å utvikle og etablere ny virksomhet utenom tradisjonelt landbruk. Det gis stipend både til utviklingsfasen og etableringsfasen. Stipendet har til hensikt å dekke kostnader som naturlig påløper i de aktuelle fasene, som for eksempel lønn, konsulentbistand, konsept-/produktutvikling, markedsundersøkelser, relevante kurs, mindre fysiske investeringer og lignende. Målgruppa i hovedsak er personer eller foretak som er tilknyttet landbrukseiendommer. Kvinner, personer under 35 år og områdene Finnmark, Troms, Nordland og Namdalen er særlig prioritert målgrupper innenfor BU-midlene.

Antall kunder i populasjonen	104	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	48
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	16,31	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	0,16

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	35 %	4 %	60 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	2 %	20 %	78 %
2017	6 %	15 %	79 %
2016	4 %	25 %	71 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	2
Eksportandel	0 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:			
	2016	2017	2018
Vare	95 %	89 %	87 %
Tjeneste	81 %	80 %	79 %
Prosess	55 %	67 %	66 %
Marked	93 %	60 %	68 %
Organisasjon	49 %	54 %	66 %
Andel som ikke gir innovasjon	0 %	0 %	2 %

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	12 %	14 %	3 %
Nasjonalt nivå	15 %	14 %	19 %
Regionalt nivå	12 %	14 %	16 %
Bedriftsnivå	53 %	39 %	46 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	4,06	4,44	4,94
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	98 %	94 %	100 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	4,19	4,02	5,13
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	94 %	96 %	94 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	4,86	3,93	4,90
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	97 %	97 %	97 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	64 %	28 %	49 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	57 %	44 %	74 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	69 %	50 %	76 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	80 %	64 %	82 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	73 %	62 %	73 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	2 %	2 %	10 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	26 %	27 %	36 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	57 %	77 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	50 %	70 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vei ikke»

13.7 Bygdeutviklingsmidler – Tilleggsnæring

Bygdeutviklingsmidlene består av to hovedgrupper; fylkesvise og sentrale bygdeutviklings- midler. De fylkesvise bygdeutviklingsmidlene består av tilskudd og rentestøtte til utvikling av enkeltbedrifter i og i tilknytning til landbruk, og målgruppa er hovedsakelig personer eller foretak som er tilknyttet landbrukseieendommer. De sentrale bygdeutviklingsmidlene består av utviklingsprosjekter som griper over mer enn enkeltbedrifter, og målgruppa består av produksjons- eller bransjesammenslutninger, faglag, nettverk mv. Kvinner, personer under 35 år og områdene Finnmark, Troms, Nordland og Namdalen er særlig prioritert målgrupper innenfor BU-midlene. Tjenesten Bygdeutvikling-tilleggsnæring har til hensikt å bidra til utvikling av ny næringsutvikling for alternative næringer for å oppnå en effektiv og fremtids - rettet nærings- og forretningsutvikling med basis i lokale ressurser. Det gis i hovedsak støtte til investeringer i tilleggsnæringer samt støtte til bedriftsutvikling, men også i noe grad til rådgivning, nettverk og kompetanseoppbygging.

Antall kunder i populasjonen	249	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	98
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	87,74	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	0,33

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	38 %	9 %	53 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	6 %	20 %	73 %
2017	5 %	27 %	68 %
2016	11 %	27 %	61 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	11
Eksportandel	1 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	88 %	90 %	90 %	
Tjeneste	83 %	77 %	71 %	
Prosess	70 %	70 %	63 %	
Marked	85 %	60 %	60 %	
Organisasjon	55 %	66 %	56 %	
Andel som ikke gir innovasjon	2 %	1 %	3 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	4 %	9 %	3 %
Nasjonalt nivå	13 %	4 %	19 %
Regionalt nivå	16 %	33 %	16 %
Bedriftsnivå	49 %	33 %	46 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	3,71	4,42	4,48
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	91 %	94 %	90 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	4,11	3,59	3,68
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	91 %	80 %	93 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	5,35	4,05	3,86
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	95 %	98 %	96 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	47 %	36 %	39 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	66 %	49 %	54 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	72 %	51 %	63 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	73 %	64 %	67 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	81 %	60 %	63 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	8 %	6 %	3 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	32 %	22 %	33 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	53 %	55 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	43 %	45 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.8 Bygdeutviklingsmidler – Tradisjonell

Bygdeutviklingsmidlene består av to hovedgrupper; fylkesvise og sentrale bygdeutviklingsmidler. De fylkesvise bygdeutviklingsmidlene består av tilskudd og rentestøtte til utvikling av enkeltbedrifter i og i tilknytning til landbruk, og målgruppa er hovedsakelig personer eller foretak som er tilknyttet landbrukseieendommer. De sentrale bygdeutviklingsmidlene består av utviklingsprosjekter som griper over mer enn enkeltbedrifter, og målgruppa består av produksjons- eller bransjesammenslutninger, faglag, nettverk mv. Kvinner, personer under 35 år og områdene Finnmark, Troms, Nordland og Namdalen er særlig prioritert målgrupper innenfor BU-midlene. Bygdeutviklingsmidler – tradisjonell har til hensikt å bidra til å videre- utvikle og effektivisere primærproduksjonen for de som ønsker å satse på tradisjonelt landbruk, og å bidra til en fremtidsrettet primærproduksjon med basis i lokale ressurser. Det gis i hovedsak støtte til investeringer i faste anlegg og tilhørende produksjonsutstyr av varig karakter, rentestøtte på lån til investeringsformål og støtte til mindre investeringer ved generasjonsskifte innen tradisjonelt landbruk.

Antall kunder i populasjonen	1001	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	444
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	623,42	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	0,62

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	26 %	7 %	67 %

Addisjonalt	Lav	Middels	Høy
2018	11 %	23 %	66 %
2017	6 %	30 %	64 %
2016	10 %	26 %	64 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	2
Eksportandel	2 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:			
	2016	2017	2018
Vare	61 %	67 %	71 %
Tjeneste	46 %	47 %	50 %
Prosess	84 %	82 %	82 %
Marked	18 %	7 %	5 %
Organisasjon	17 %	58 %	58 %
Andel som ikke gir innovasjon	5 %	4 %	5 %

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	1 %	1 %	1 %
Nasjonalt nivå	4 %	2 %	3 %
Regionalt nivå	4 %	1 %	3 %
Bedriftsnivå	37 %	47 %	66 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	2,02	2,99	2,84
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	65 %	81 %	76 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	2,07	2,07	1,92
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	79 %	71 %	70 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	1,64	1,84	1,68
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	91 %	93 %	92 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	31 %	27 %	21 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	41 %	37 %	32 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	64 %	52 %	51 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	77 %	67 %	61 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	70 %	62 %	50 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	1 %	2 %	1 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	11 %	12 %	12 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	53 %	46 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	41 %	38 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.9 EU-Horizon2020

Bedrifter kan få finansiering fra European Innovation Council (EIC) under Horisont2020 til gjennomføring og testing av innovasjonsprosjekter som skal ut på det europeiske markedet. EIC retter seg mot innovative bedrifter med internasjonale ambisjoner og vekstpotensial. Bedrifter som kommer over terskelverdi, men som ikke får EU finansiering pga manglende budsjett, kan få finansiering fra Innovasjon Norge til mindre markedsavklaringsprosjekter.

Antall kunder i populasjonen	52	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	19
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	320,82	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	6,17

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	89 %	0 %	11 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	21 %	26 %	53 %
2017	23 %	8 %	69 %
2016	-	-	-

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	8
Eksportandel	25 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	-	92 %	72 %	
Tjeneste	-	92 %	58 %	
Prosess	-	62 %	44 %	
Marked	-	92 %	83 %	
Organisasjon	-	54 %	40 %	
Andel som ikke gir innovasjon	-	8 %	0 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	77 %	64 %	71 %
Nasjonalt nivå	0 %	0 %	14 %
Regionalt nivå	8 %	9 %	0 %
Bedriftsnivå	8 %	27 %	14 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	-	5,46	4,53
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	-	100 %	95 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	-	7,08	5,68
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	-	92 %	89 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	-	7,46	5,47
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	-	92 %	100 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	-	50 %	78 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	-	58 %	76 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	-	55 %	76 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	-	58 %	89 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	-	58 %	89 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	-	45 %	88 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	-	54 %	26 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	50 %	33 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	29 %	71 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.10 EU-rådgivning

Finansiering gjennom EUs ulike programmer er et viktig supplement til de nasjonale midlene fordi de kan finansiere prosjekter som ikke er dekket innenfor de nasjonale rammene. Det ligger en stor anerkjennelse i å nå opp i EUs programmer, og det kan være lettere for bedriftene å få finansiering fra private investorer og banker med et slikt «best i klassen»-stempel.

Innovasjon Norge arbeider målrettet med å finne de rette bedriftene for EUs ordninger. Det finnes skreddersydde tilbud om kompetanseheving og det jobbes tett med de best kvalifiserte bedriftene. Det gjennomføres intervjuutredning og generalprøver foran et panel av kapital- og gründereksperter, både i Oslo og i Brussel. Bedriftene som får EU-finansiering tilbys tett prosjektoppfølgning fra Innovasjon Norges regionale EU-rådgivere. Bedriftene blir også knyttet opp mot EUs akselerator-tjenester og andre relevante tilbud, både hos Innovasjon Norge og andre virkemiddelaktører.

Antall kunder i populasjonen	76	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	11
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	-	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	-

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	73 %	0 %	27 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	40 %	10 %	50 %
2017	-	-	-
2016	-	-	-

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	7
Eksportandel	0 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	-	-	78 %	
Tjeneste	-	-	89 %	
Prosess	-	-	71 %	
Marked	-	-	70 %	
Organisasjon	-	-	44 %	
Andel som ikke gir innovasjon	-	-	9 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	83 %	43 %	50 %
Nasjonalt nivå	0 %	14 %	0 %
Regionalt nivå	0 %	0 %	0 %
Bedriftsnivå	17 %	14 %	25 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	-	-	4,91
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	-	-	82 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	-	-	5,36
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	-	-	73 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	-	-	5,09
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	-	-	78 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	-	-	50 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	-	-	67 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	-	-	78 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	-	-	78 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	-	-	78 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	-	-	50 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	-	-	44 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	-	33 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	-	67 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er rensert for «Vet ikke»

13.11 Etablerertilskudd (KMD)

Formålet med etablerertilskuddet er å bidra til at omfanget av nye lønnsomme og bærekraftige bedrifter øker. Målgruppen er bedrifter i en tidlig fase, dvs. bedrifter som er yngre enn 5 år, med betydelig vekst- og verdiskapingspotensial. Generelt sett prioriteres etableringer som innebærer introduksjon av et eller flere nye produkter, en ny anvendelse av et produkt, en ny måte å organisere på og/eller er basert på en ny teknologi. Etablerertilskuddene kan bevilges i hele landet og for alle næringer, unntatt offentlig virksomhet. For Etablerertilskudd (KMD) blir det gjort prioriteringer ut fra lokale forhold og behov. Tilskuddene kan benyttes til å dekke kostnader av eget arbeid, konsulentbistand, kompetansetiltak, mindre fysiske investeringer og diverse oppstartskostnader. Finansieringen skal bidra til å redusere risikoen i prosjektet, i tillegg til at det tilbys faglig veiledning knyttet til etablering og bedriftsutvikling, og tilgang til kompetansenettverk mot andre bedrifter og kunnskapsmiljøer samt finansieringsnettverk (eksempelvis såkorn- og venturefond eller private investorer).

Antall kunder i populasjonen	114	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	61
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	37,49	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	0,33

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	8 %	0 %	92 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	0 %	25 %	75 %
2017	2 %	15 %	83 %
2016	3 %	25 %	72 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	0
Eksportandel	3 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	88 %	86 %	83 %	
Tjeneste	85 %	90 %	96 %	
Prosess	66 %	66 %	73 %	
Marked	93 %	92 %	87 %	
Organisasjon	69 %	61 %	66 %	
Andel som ikke gir innovasjon	0 %	0 %	0 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	44 %	33 %	30 %
Nasjonalt nivå	14 %	20 %	4 %
Regionalt nivå	19 %	20 %	9 %
Bedriftsnivå	12 %	15 %	48 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	4,87	5,08	5,30
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	99 %	99 %	97 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	5,09	6,37	6,23
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	97 %	100 %	95 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	6,82	6,37	6,28
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	100 %	100 %	100 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	68 %	52 %	61 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	84 %	72 %	70 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	78 %	71 %	67 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	89 %	82 %	81 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	86 %	70 %	73 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	49 %	40 %	46 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	35 %	36 %	47 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	44 %	64 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	60 %	45 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.12 Etablerertilskudd (NFD)

Formålet med etablererstipendet er å bidra til at omfanget av nye lønnsomme og bærekraftige bedrifter øker. Målgruppen er bedrifter i en tidlig fase, dvs. bedrifter som er yngre enn 5 år, med betydelig vekst- og verdiskapingspotensial. Generelt sett prioriteres etableringer som innebærer introduksjon av et eller flere nye produkter, en ny anvendelse av et produkt, en ny måte å organisere på og/eller er basert på en ny teknologi. Etablerertilskudd kan bevilges i hele landet og for alle næringer, unntatt offentlig virksomhet. For Etablerertilskudd (NFD) er det kun bedrifter med innovasjonshøyde nasjonalt og internasjonalt nivå som kan finansieres. Tilskuddene kan benyttes til å dekke kostnader av eget arbeid, konsulentbistand, kompetansetiltak, mindre fysiske investeringer og diverse oppstartskostnader. Finansieringen skal bidra til å redusere risikoen i prosjektet, i tillegg til at det tilbys faglig veiledning knyttet til etablering og bedriftsutvikling, og tilgang til kompetansenettverk mot andre bedrifter og kunnskapsmiljøer samt finansieringsnettverk.

Antall kunder i populasjonen	707	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	336
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	209,18	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	0,30

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	88 %	3 %	9 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	3 %	24 %	72 %
2017	4 %	22 %	73 %
2016	4 %	31 %	66 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	1
Eksportandel	2 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	86 %	86 %	85 %	
Tjeneste	88 %	89 %	86 %	
Prosess	63 %	54 %	69 %	
Marked	90 %	86 %	91 %	
Organisasjon	59 %	49 %	59 %	
Andel som ikke gir innovasjon	1 %	0 %	0 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	81 %	75 %	46 %
Nasjonalt nivå	11 %	12 %	13 %
Regionalt nivå	1 %	1 %	1 %
Bedriftsnivå	4 %	4 %	13 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	4,37	5,20	5,42
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	96 %	97 %	99 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	4,65	6,42	6,35
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	96 %	95 %	96 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	6,49	6,02	6,73
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	98 %	98 %	99 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	73 %	61 %	59 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	82 %	76 %	76 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	79 %	66 %	67 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	87 %	83 %	84 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	82 %	72 %	69 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	66 %	57 %	50 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	34 %	44 %	43 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	57 %	59 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	62 %	70 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.13 EØS midlene

Tjenesten "EØS-midlene" leverer finansiering, kompetanseheving, partnersøk og rådgiving rettet mot aktører i Norge som ønsker å satse internasjonalt i samarbeid med små og mellomstore bedrifter i EØS-partnerlandene. Overordnede formål i oppdragene er å øke det bilaterale samarbeidet mellom Norge og de 15 land som mottar EØS-midler. Dette skal bidra til sosial og økonomisk utjevning i EUs nyere medlemsland.

Søkerne til ordningen er bedrifter fra mottakerland av EØS-finansieringsordningene, men for hvert prosjekt som får støtte fra EØS-midlene, har i snitt mellom 800.000 kroner og én mill. kroner gå til den norske partneren eller leverandøren.

Antall kunder i populasjonen	67	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	20
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	-	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	-

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	75 %	10 %	10 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	11 %	17 %	72 %
2017	7 %	14 %	79 %
2016	-	-	-

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	32
Eksportandel	19 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	-	80 %	75 %	
Tjeneste	-	66 %	67 %	
Prosess	-	76 %	43 %	
Marked	-	68 %	87 %	
Organisasjon	-	64 %	40 %	
Andel som ikke gir innovasjon	-	4 %	5 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	50 %	30 %	50 %
Nasjonalt nivå	8 %	0 %	0 %
Regionalt nivå	33 %	20 %	33 %
Bedriftsnivå	0 %	40 %	0 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	-	4,72	3,80
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	-	89 %	80 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	-	5,74	3,25
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	-	85 %	75 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	-	5,36	2,60
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	-	89 %	86 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	-	24 %	27 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	-	65 %	50 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	-	51 %	40 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	-	53 %	36 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	-	47 %	31 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	-	32 %	20 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	-	44 %	44 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	78 %	67 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	33 %	27 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.14 FRAM – Global Growth

FRAM er et kompetansehevende tilbud til små og mellomstore bedrifter i alle næringer med formål å styrke deltakernes konkurransekraft, lønnsomhet og fornyingsevne. FRAM gir praktisk hjelp i strategi- og ledelsesutvikling, innovasjon og internasjonalisering. Bedriftene deltar i grupper med 8-12 bedrifter som deltar på 4-6 samlinger over en periode på 10 til 24 måneder. Det finnes tre typer tjenester innen FRAM; FRAM Strategisk Ledelse som lærer bedrifter å øke sin konkurransekraft og inntjening gjennom strategi- og lønnsomhetsutvikling; FRAM Innovasjon som bidrar til at bedriftene legger mer og riktigere innsats i å finne nye plattformer for vekst, gjennom innovasjon; og FRAM Marked som gir bedre utgangspunkt for inngang og vekst i et utenlandsk marked. Det er fullt mulig å delta på flere FRAM-programmer.

Global Growth er en videreutvikling av FRAM Marked og er et eksportkompetanse-program for grupper av åtte til ti bedrifter med reelle markedsmuligheter innen en teknologi eller en sektor, eller har en løsning på en samfunnsutfordring i ett eller flere internasjonale markeder. Programmet er kompakt og normal varighet per gruppe er seks til ti måneder med typisk to fellessamlinger i utlandet og det samme i Norge.

Antall kunder i populasjonen	267	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	80
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	-	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	-

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	41 %	5 %	54 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	10 %	24 %	66 %
2017	8 %	18 %	74 %
2016	6 %	19 %	75 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	40
Eksportandel	20 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	68 %	78 %	80 %	
Tjeneste	77 %	78 %	67 %	
Prosess	57 %	63 %	58 %	
Marked	78 %	67 %	73 %	
Organisasjon	43 %	63 %	54 %	
Andel som ikke gir innovasjon	5 %	2 %	6 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	35 %	37 %	22 %
Nasjonalt nivå	8 %	13 %	6 %
Regionalt nivå	17 %	11 %	3 %
Bedriftsnivå	21 %	13 %	34 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	2,98	3,99	3,63
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	86 %	83 %	88 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	2,99	4,66	4,33
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	90 %	77 %	73 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	3,36	4,40	4,00
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	85 %	90 %	82 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	35 %	36 %	26 %
Konkurranseevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurranseevnen	40 %	49 %	37 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	47 %	47 %	36 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	52 %	50 %	46 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	55 %	45 %	28 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	27 %	29 %	17 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	18 %	34 %	35 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	28 %	29 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	28 %	19 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.15 IFU/OFU

Industrielle og offentlige forsknings- og utviklingskontrakter (IFU/OFU) skal stimulere til innovativt utviklingssamarbeid. Tjenesten innebærer et nært utviklingssamarbeid om krevende forsknings- og utviklingsprosjekter mellom to eller flere parter som har inngått en kontraktfestet og målrettet samarbeidsavtale. IFU er en forpliktende utviklingsavtale mellom to eller flere innovative leverandør- og kundebedrifter i privat sektor, og samarbeid med utenlandske krevende kunder viser best resultater. OFU er et forpliktende og målrettet samarbeid mellom norske innovative leverandørbedrifter og norske offentlige virksomheter som for eksempel kommuner, fylkeskommuner, statsetater, sykehus eller forsvarssektoren. Innovasjon Norge bidrar med kompetanse i internasjonal forretningsutvikling og finansielt med tilskudd for å avlaste risiko og legge til rette for iverksetting av krevende utviklingsprosjekter. Tjenesten prioriterer norske små og mellomstore leverandørbedrifter med kompetanse, evner og kapasitet til å utvikle et nytt produkt, løsning eller tjeneste, som ikke dekkes av eksisterende tilbud i markedet, for en privat kundebedrift eller offentlig virksomhet.

Antall kunder i populasjonen	153	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	74
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	289,90	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	1,90

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	77 %	3 %	20 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	4 %	14 %	82 %
2017	2 %	19 %	79 %
2016	3 %	14 %	83 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	12
Eksportandel	16 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	85 %	88 %	96 %	
Tjeneste	90 %	79 %	92 %	
Prosess	67 %	56 %	70 %	
Marked	93 %	92 %	97 %	
Organisasjon	60 %	53 %	51 %	
Andel som ikke gir innovasjon	0 %	1 %	0 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	89 %	76 %	49 %
Nasjonalt nivå	3 %	7 %	2 %
Regionalt nivå	2 %	3 %	0 %
Bedriftsnivå	5 %	8 %	29 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	4,34	4,85	5,08
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	95 %	98 %	100 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	5,01	6,97	7,69
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	99 %	99 %	99 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	7,15	7,07	7,77
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	100 %	99 %	100 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	70 %	70 %	65 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	90 %	88 %	94 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	84 %	80 %	77 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	90 %	85 %	88 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	91 %	84 %	79 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	78 %	64 %	75 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	38 %	48 %	49 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	42 %	57 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	52 %	61 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.16 IN Horizon 2020

Mobilisering og dybderådgivning til Horisont 2020 er tjenester rettet mot små og mellomstore bedrifter. Målet er å hjelpe bedriftene med å identifisere muligheter i H2020, veilede i søknadsprosessen, lykkes med EU finansiering til sine prosjekter og i realiseringen av prosjektene. Tjenestene kan være Horizon 2020 Advisory eller Horizon 2020 Key account management.

Antall kunder i populasjonen	131	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	24
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	-	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	-

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	54 %	4 %	42 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	19 %	24 %	27 %
2017	-	-	-
2016	-	-	-

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	9
Eksportandel	7 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	-	-	76 %	
Tjeneste	-	-	84 %	
Prosess	-	-	47 %	
Marked	-	-	81 %	
Organisasjon	-	-	44 %	
Andel som ikke gir innovasjon	-	-	0 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	80 %	86 %	50 %
Nasjonalt nivå	0 %	0 %	25 %
Regionalt nivå	7 %	0 %	0 %
Bedriftsnivå	7 %	14 %	13 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	-	-	4,67
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	-	-	83 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	-	-	5,46
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	-	-	79 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	-	-	4,79
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	-	-	88 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	-	-	75 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	-	-	80 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	-	-	70 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	-	-	75 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	-	-	74 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	-	-	65 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	-	-	38 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	-	53 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	-	41 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.17 IPR – rådgivning

IPR-rådgivning er et tilbud til gründere og små og mellomstore bedrifter som utvikler innovative produkter og tjenester, og som har lite eller ingen erfaring med IPR-systemet fra før. Tilbudet er et supplement til tjenester som tilbys av kommersielle aktører. Immaterielle rettigheter (IPR) består av et juridisk system og strategier som kan både beskyttelse og konkurransefortrinn. Med strategisk bruk av IPR kan bedrifter sikre seg rettigheter til det de utvikler, og bruke rettighetene til å øke lønnsomheten.

Antall kunder i populasjonen	428	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	101
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	-	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	-

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	74 %	6 %	20 %

Addisjonalt	Lav	Middels	Høy
2018	19 %	22 %	59 %
2017	18 %	17 %	65 %
2016	13 %	25 %	61 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	5
Eksportandel	4 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	88 %	90 %	90 %	
Tjeneste	82 %	76 %	84 %	
Prosess	67 %	60 %	68 %	
Marked	87 %	73 %	83 %	
Organisasjon	59 %	48 %	55 %	
Andel som ikke gir innovasjon	3 %	3 %	2 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	77 %	73 %	52 %
Nasjonalt nivå	8 %	11 %	10 %
Regionalt nivå	1 %	2 %	6 %
Bedriftsnivå	11 %	11 %	15 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	3,43	3,64	4,70
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	93 %	74 %	87 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	3,89	4,67	5,50
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	93 %	72 %	86 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	5,30	4,48	5,95
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	74 %	73 %	91 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	68 %	50 %	63 %
Konkurranseevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurranseevnen	82 %	69 %	72 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	77 %	69 %	65 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	82 %	66 %	83 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	80 %	71 %	76 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	66 %	48 %	57 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	27 %	33 %	43 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	44 %	47 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	33 %	53 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er ruset for «Vet ikke»

13.18 Innovasjon i reiselivsnæringen

Innovasjon er viktig for å styrke konkurransekraften, bedre lønnsomheten og skape vekst i reiselivet. Det må utvikles helhetlige produkter med høy kvalitet som gir våre besøkende gjennomgående gode opplevelser. Utviklingen av produkttilbudet må skje ut fra oppdatert markedskunnskap, trender, tilpasning til prioriterte målgrupper og ønske om helårs sysselsetting. Tjenesten innovasjon i reiselivsnæringen skal bidra til dette gjennom rådgiving, finansiering, kompetanse og nettverk. Tjenesten skal bidra mest til målet om flere vekstkraftige bedrifter, men også til målet om flere innovative næringsmiljø.

Antall kunder i populasjonen	40	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	15
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	14,37	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	0,34

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	47 %	0 %	53 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	0 %	13 %	87 %
2017	5 %	0 %	95 %
2016	-	-	-

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	17
Eksportandel	9 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	-	85 %	83 %	
Tjeneste	-	95 %	100 %	
Prosess	-	58 %	56 %	
Marked	-	90 %	85 %	
Organisasjon	-	85 %	62 %	
Andel som ikke gir innovasjon	-	5 %	0 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	0 %	7 %	20 %
Nasjonalt nivå	11 %	7 %	0 %
Regionalt nivå	0 %	14 %	0 %
Bedriftsnivå	33 %	43 %	40 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	-	5,33	5,73
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	-	95 %	100 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	-	5,29	5,93
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	-	95 %	100 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	-	6,52	6,00
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	-	92 %	100 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	-	26 %	15 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	-	58 %	86 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	-	28 %	64 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	-	39 %	57 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	-	37 %	36 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	-	13 %	42 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	-	80 %	80 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	56 %	56 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	33 %	57 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.19 Internasjonal markedsrådgivning

Tjenesten er Innovasjon Norges største individuelle rådgivningstjeneste levert av kontorene i utlandet. Formålet med tjenesten er å bidra til at gründere og etablerte bedrifter styrker sin evne til å utnytte internasjonale markedsmuligheter, realiserer sitt vekstpotensial og raskere oppnår kommersielle resultater. For å øke mulighetene for vekst er det en suksessfaktor at norske bedrifter tenker internasjonalt fra dag en. Internasjonalisering er også en viktig driver for innovasjon. Et næringsliv som tidlig orienterer seg internasjonalt har bedre forutsetning for å utvikle løsninger med verden som marked. Internasjonal markedsrådgivning består av ulike leveranser som tilpasses bedriftens behov, i alle faser av en internasjonaliseringsprosess.

Antall kunder i populasjonen	293	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	46
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	-	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	-

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	76 %	4 %	17 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	15 %	50 %	35 %
2017	16 %	22 %	62 %
2016	20 %	25 %	56 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	27
Eksportandel	22 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	66 %	64 %	63 %	
Tjeneste	70 %	58 %	69 %	
Prosess	46 %	45 %	53 %	
Marked	74 %	69 %	73 %	
Organisasjon	35 %	41 %	31 %	
Andel som ikke gir innovasjon	5 %	3 %	4 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	57 %	38 %	28 %
Nasjonalt nivå	13 %	14 %	11 %
Regionalt nivå	0 %	5 %	6 %
Bedriftsnivå	17 %	24 %	28 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	2,36	2,45	3,28
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	86 %	70 %	78 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	2,39	3,81	5,11
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	92 %	65 %	78 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	2,88	3,13	4,28
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	67 %	69 %	81 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	39 %	33 %	46 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	55 %	53 %	54 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	46 %	46 %	50 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	57 %	60 %	57 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	56 %	51 %	54 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	55 %	48 %	51 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	33 %	31 %	43 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	28 %	40 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	26 %	34 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.20 Investeringstilskudd – distrikt

Investeringstilskudd – distrikt kan benyttes i nærmere definerte distriktsutviklingsområder. Prosjekter med stor innovasjonsgrad og nyetableringer er høyest prioritert når det gjelder investeringstilskudd til fysiske investeringer. Det gis ikke tilskudd til normale utskiftninger, moderniserings- eller vedlikeholdsinvesteringer. Tilskuddet skal stimulere bedrifter innenfor det distriktspolitiske virkeområdet til å gjennomføre prosjekter som ikke ville blitt realisert i samme grad uten offentlige tilskudd.

Antall kunder i populasjonen	123	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	41
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	93,97	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	0,76

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	0 %	0 %	100 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	15 %	32 %	54 %
2017	4 %	22 %	74 %
2016	12 %	21 %	67 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	12
Eksportandel	10 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	84 %	89 %	92 %	
Tjeneste	92 %	84 %	82 %	
Prosess	65 %	78 %	84 %	
Marked	78 %	82 %	62 %	
Organisasjon	42 %	64 %	54 %	
Andel som ikke gir innovasjon	0 %	0 %	0 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	14 %	9 %	14 %
Nasjonalt nivå	10 %	13 %	9 %
Regionalt nivå	7 %	17 %	5 %
Bedriftsnivå	55 %	39 %	45 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	3,70	4,35	4,37
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	87 %	93 %	95 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	3,68	5,41	4,95
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	89 %	91 %	100 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	4,89	6,67	5,37
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	100 %	100 %	100 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	47 %	52 %	54 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	81 %	70 %	72 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	80 %	64 %	73 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	88 %	76 %	80 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	76 %	72 %	63 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	20 %	28 %	19 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	21 %	32 %	25 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	36 %	54 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	46 %	37 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.21 Lavrisikolån

Lavrisikolån er et tilbud til bedrifter med behov for finansiering av sitt langsiktige kapital- behov, og kan benyttes til finansiering av anleggsmidler, som bygninger, maskiner, drifts- tilbehør, fiskefartøy, fiskeredskap mv. Det kreves tilfredsstillende økonomi og god pant- sikkerhet for lavrisiko- lån, og lånene gis med en konkurransedyktig markedsrente. Lavrisiko- lån kan gis til bedrifter over hele landet innen alle bransjer og næringer, men det prioriteres bedrifter i distrikter og prosjekter hvor lånetilbudet fra andre banker er begrenset på grunn av risikomessige vurderinger. I tillegg har Innovasjon Norge et spesielt ansvar for å ivareta finansiering av bedrifter i fiskeriene og i landbru- ket. Det er ingen begrensinger på bedriftsstørrelse, men lånene gis i hovedsak til små og mellom- store bedrifter med inntil 250 ansatte. Mange av de langsiktige investeringene finansieres i et sam- arbeid mellom lokal bank og Innovasjon Norge.

Antall kunder i populasjonen	56	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	19
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	873,90	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	15,07

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	16 %	16 %	68 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	17 %	28 %	56 %
2017	27 %	27 %	45 %
2016	20 %	33 %	47 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	73
Eksporthandel	20 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	57 %	71 %	94 %	
Tjeneste	69 %	80 %	93 %	
Prosess	79 %	72 %	62 %	
Marked	71 %	72 %	86 %	
Organisasjon	42 %	60 %	57 %	
Andel som ikke gir innovasjon	0 %	0 %	0 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	21 %	7 %	14 %
Nasjonalt nivå	14 %	14 %	29 %
Regionalt nivå	0 %	7 %	0 %
Bedriftsnivå	36 %	36 %	43 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	2,94	4,09	5,37
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	80 %	91 %	100 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	3,12	4,35	4,58
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	77 %	83 %	89 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	3,18	3,91	4,84
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	92 %	100 %	100 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	50 %	45 %	74 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	63 %	57 %	74 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	75 %	48 %	63 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	63 %	57 %	84 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	75 %	57 %	68 %
Ekspert	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	19 %	10 %	18 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	10 %	41 %	28 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	45 %	54 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	8 %	42 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vei ikke»

13.22 Lavrisikolån - GFL - flåte

Låneordningen brukes til delfinansiering av investeringer i fartøy og til kvotekjøp. Det kreves tilfredsstillende sikkerhet for lånet med pant i fartøy. Flåtelån er kommersielle lån som gis på vanlige markedsmessige betingelser med konkurransedyktig rentenivå. Løpetiden er tilpasset avskrivningstiden. Låntager kan velge mellom flytende rente eller binding av renten til en nærmere spesifisert periode. Flåtelån gis som et alternativ til ordinære banklån eller som et supplement til annen bankfinansiering.

Antall kunder i populasjonen	122	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	25
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	1152,65	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	9,38

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	28 %	8 %	64 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	24 %	36 %	40 %
2017	44 %	11 %	44 %
2016	31 %	21 %	48 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	7
Eksportandel	33 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	53 %	65 %	48 %	
Tjeneste	46 %	65 %	45 %	
Prosess	57 %	73 %	65 %	
Marked	27 %	26 %	21 %	
Organisasjon	19 %	46 %	43 %	
Andel som ikke gir innovasjon	14 %	3 %	20 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	0 %	0 %	0 %
Nasjonalt nivå	0 %	0 %	8 %
Regionalt nivå	29 %	33 %	25 %
Bedriftsnivå	57 %	17 %	42 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	2,23	3,06	2,68
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	68 %	66 %	84 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	1,66	2,28	2,84
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	71 %	59 %	60 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	1,03	1,72	1,60
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	75 %	88 %	75 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	38 %	52 %	48 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	44 %	63 %	54 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	58 %	79 %	63 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	56 %	62 %	46 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	53 %	76 %	68 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	4 %	18 %	14 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	6 %	12 %	29 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	50 %	41 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	29 %	32 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.23 Lavrisikolån - Landbrukslån

Landbrukslån er en del av ordningen med lavrisikolån, med landbruksaktører som målgruppe. Det kan gis lån til boligformål, kjøp av eiendom og investeringer i driftsbygninger og anlegg for tradisjonelt landbruk og tilleggsnæringer. Det kreves tilfredsstillende sikkerhet for lånene med pant i fast eiendom og evt. driftstilbehør. Landbrukslånene er kommersielle lån som gis til markedsmessige betingelser. Mange av de langsiktige investeringer finansieres i et samarbeid mellom lokal bank og Innovasjon Norge.

Antall kunder i populasjonen	268	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	101
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	572,86	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	2,12

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	18 %	5 %	77 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	9 %	11 %	79 %
2017	16 %	22 %	62 %
2016	20 %	16 %	64 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	2
Eksportandel	1 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	53 %	67 %	67 %	
Tjeneste	36 %	49 %	54 %	
Prosess	63 %	77 %	74 %	
Marked	18 %	10 %	14 %	
Organisasjon	14 %	56 %	55 %	
Andel som ikke gir innovasjon	14 %	10 %	9 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	0 %	0 %	0 %
Nasjonalt nivå	7 %	8 %	0 %
Regionalt nivå	7 %	12 %	3 %
Bedriftsnivå	38 %	46 %	74 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	1,41	2,77	2,91
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	49 %	77 %	81 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	1,51	2,35	2,49
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	61 %	70 %	70 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	1,38	1,85	1,72
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	76 %	84 %	87 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	24 %	34 %	23 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	35 %	32 %	32 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	54 %	52 %	44 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	65 %	65 %	64 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	59 %	59 %	51 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	1 %	2 %	2 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	8 %	9 %	19 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	45 %	52 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	41 %	37 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er ruset for «Vet ikke»

13.24 Mentortjenesten

Mentortjeneste for gründere er en rådgivningstjeneste rettet mot gründerbedrifter i tidlig fase. Tjenesten består av to elementer; et tilskudd som gis gründer slik at gründer kan betale mentor et honorar for mentoreringen, og en koblingstjeneste hvor eksterne samarbeidsparter finner en passende mentor iht bestilling fra Innovasjon Norge. Tjenesten skal bidra til å lukke kompetansegap hos gründere og kan bidra både i forhold til spesifikk bransjekunnskap eller innenfor generelle kompetanseområder som f.eks. internasjonalisering. Mentor kommer inn i en fase hvor strategiske valg skal tas og aktiviteter må prioriteres nøye. Det presiseres overfor mottaker av tjenesten at mentor ikke skal bistå i den daglige drift, men være en bidragsyter og pådriver i forretningsutvikling og kommersialisering. Tjenesten leveres enten som Mentor I (inntil 30 timer mentoring) eller Mentor II (inntil 100 timer mentoring). Det foretas en behovsavklaring i hver enkelt sak, og mentortilbudet forsøkes å skreddersys i forhold til behovet som avdekkes. Alle distriktskontor har en mentoransvarlig, men saksbehandling og oppfølging av mentorsaker foretas av alle kundansvarlige ved kontorene.

Antall kunder i populasjonen	202	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	75
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	8,12	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	0,04

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	45 %	1 %	53 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	6 %	17 %	77 %
2017	6 %	29 %	65 %
2016	-	-	-

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	2
Eksporthandel	6 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	-	90 %	82 %	
Tjeneste	-	84 %	88 %	
Prosess	-	67 %	66 %	
Marked	-	87 %	89 %	
Organisasjon	-	72 %	59 %	
Andel som ikke gir innovasjon	-	0 %	0 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	67 %	54 %	29 %
Nasjonalt nivå	9 %	14 %	12 %
Regionalt nivå	7 %	5 %	0 %
Bedriftsnivå	7 %	9 %	21 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	-	4,42	4,09
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	-	94 %	85 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	-	6,44	6,15
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	-	93 %	91 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	-	6,39	5,88
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	-	100 %	100 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	-	65 %	64 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	-	68 %	80 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	-	62 %	73 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	-	83 %	84 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	-	70 %	73 %
Ekspport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	-	44 %	48 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	-	44 %	44 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	46 %	48 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	60 %	69 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.25 Miljøteknologi

Miljøteknologi omfatter renseteknologi, mer miljøvennlige produkter og produksjons- prosesser, mer effektiv ressurs håndtering og teknologiske systemer som reduserer miljø- påvirkningen. Tilskuddsordningen gjelder utvikling og investeringer i Norge, og dekker kostnader til prosjektering og utvikling av pilot- og demonstrasjonsanlegg, investerings- kostnader ved bygging av anlegg og kostnader med igangkjøring og testing etter driftsstart. Det gis ikke støtte til drift av anlegg, og prosjektene må være nær kommersialisering, dvs. forprosjekter og utviklingsprosjekter i tidlig fase støttes ikke. Målgruppen er bedrifter i alle størrelser, over hele landet.

Antall kunder i populasjonen	224	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	107
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	508,63	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	2,26

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	72 %	5 %	23 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	3 %	16 %	82 %
2017	0 %	24 %	76 %
2016	2 %	18 %	80 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	178
Eksportandel	20 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	93 %	96 %	95 %	
Tjeneste	80 %	83 %	80 %	
Prosess	61 %	78 %	80 %	
Marked	88 %	96 %	88 %	
Organisasjon	41 %	60 %	53 %	
Andel som ikke gir innovasjon	0 %	0 %	0 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	78 %	69 %	63 %
Nasjonalt nivå	7 %	9 %	9 %
Regionalt nivå	1 %	0 %	2 %
Bedriftsnivå	8 %	14 %	11 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	4,72	5,22	5,36
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	99 %	98 %	98 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	4,73	6,80	6,27
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	99 %	98 %	96 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	5,53	6,89	6,55
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	100 %	97 %	99 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	60 %	64 %	57 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	77 %	82 %	76 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	69 %	72 %	70 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	78 %	85 %	77 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	70 %	73 %	67 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	58 %	61 %	54 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	31 %	55 %	42 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	92 %	95 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	62 %	47 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.26 Risikolån - Distriktsrettede

Distriktsrettede risikolån kan benyttes til toppfinansiering av et investeringsprosjekt, det vil si til finansiering av den mest risikoutsatte delen av investeringen. Lånet omfatter nyetablering, nyskaping, omstilling og utvikling, men kan normalt ikke benyttes til å finansiere løpende driftsutgifter. Rentene for innovasjonslån ligger noe høyere enn for lån i det private kredittmarkedet og skal normalt ha noe kortere løpetid (normalt 5-15 år). Målgruppen er alle bedrifter i alle bransjer uansett størrelse, men i praksis utgjør små og mellomstore bedrifter med inntil 100 ansatte den største kundegruppen.

Antall kunder i populasjonen	117	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	41
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	393,17	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	3,28

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	2 %	0 %	98 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	13 %	36 %	51 %
2017	7 %	26 %	67 %
2016	6 %	29 %	65 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	11
Eksportandel	15 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:			
	2016	2017	2018
Vare	88 %	86 %	79 %
Tjeneste	78 %	79 %	85 %
Prosess	75 %	81 %	70 %
Marked	78 %	76 %	70 %
Organisasjon	55 %	58 %	51 %
Andel som ikke gir innovasjon	0 %	0 %	2 %

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	41 %	29 %	25 %
Nasjonalt nivå	3 %	23 %	15 %
Regionalt nivå	10 %	6 %	5 %
Bedriftsnivå	31 %	29 %	40 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	3,79	4,35	4,41
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	85 %	92 %	93 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	4,38	5,13	5,61
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	86 %	88 %	95 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	6,47	5,67	5,20
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	100 %	95 %	94 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	66 %	63 %	64 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	84 %	72 %	80 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	82 %	72 %	64 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	92 %	73 %	82 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	78 %	69 %	75 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	36 %	37 %	37 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	31 %	33 %	32 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	49 %	48 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	40 %	37 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.27 Risikolån - Innovasjonslån

Innovasjonslån (tidligere kalt Landsdekkende risikolån) kan benyttes til toppfinansiering av et investeringsprosjekt; det vil si den delen av investeringen som er mest risikoutsatt på grunn av dårlig patentsikkerhet. Lånet benyttes til investeringsprosjekter som handler om ny- etableringer, nyskaping, omstilling, internasjonalisering og utvikling, og kan normalt ikke benyttes til å finansiere løpende utgifter som eksempelvis lønn, innkjøp av varer m.m. Innovasjonslån skal gis til prosjekter med høy addisjonalitet – det vil si prosjekter der Innovasjon Norges medvirkning skal være avgjørende for at prosjektet gjennomføres. Rentene for innovasjonslån ligger noe høyere enn for lån i det private kredittmarkedet og skal normalt ha noe kortere løpetid (normalt 5 - 15 år). Målgruppen er alle bedrifter i alle bransjer uansett størrelse, men i praksis utgjør små og mellomstore bedrifter med inntil 100 ansatte den største kundegruppen.

Antall kunder i populasjonen	296	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	109
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	974,48	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	3,28

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	84 %	5 %	11 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	1 %	30 %	69 %
2017	2 %	27 %	70 %
2016	6 %	17 %	77 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	7
Eksporthandel	10 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	83 %	88 %	75 %	
Tjeneste	71 %	89 %	87 %	
Prosess	65 %	65 %	67 %	
Marked	85 %	90 %	92 %	
Organisasjon	54 %	52 %	51 %	
Andel som ikke gir innovasjon	3 %	0 %	1 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	76 %	68 %	43 %
Nasjonalt nivå	12 %	13 %	13 %
Regionalt nivå	1 %	5 %	2 %
Bedriftsnivå	6 %	10 %	18 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	3,65	4,46	4,86
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	89 %	96 %	97 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	4,30	6,48	6,64
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	90 %	94 %	96 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	5,93	6,60	6,63
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	93 %	98 %	98 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	76 %	70 %	71 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	87 %	86 %	81 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	82 %	73 %	70 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	90 %	88 %	86 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	89 %	87 %	90 %
Ekspert	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	78 %	70 %	68 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	38 %	45 %	51 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	44 %	40 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	45 %	55 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vei ikke»

13.28 Tilskudd - Landsdekkende

Tilskudd er et virkemiddel som kan skape konkurransevidning og er derfor underlagt retningslinjer i EØS-avtalen som angir maksimale støttesatser avhengig av formål, bedrifts- størrelse og geografisk lokalisering. I henhold til disse retningslinjene kan det gis tilskudd til SMB-støtte til konsulentbistand og andre tjenester/aktiviteter, støtte til opplæring, støtte til forskning, utvikling og innovasjon, støtte til investeringer og regional støtte til små nyetablerte bedrifter med vekstpotensial. Deresom det ikke kan gis tilskudd etter formålene over, kan tilskudd gis etter reglene om bagatellmessig støtte som kan utgjøre maksimalt € 200.000. Generelt sett gis det tilskudd til innovative og internasjonalt rettede prosjekter for å bedre lønnsomheten redusere risikoen. Det er et krav om at tilskuddet skal være utløsende for at støtte skal kunne gis. Tjenesten kalles Landsdekkende utviklingstilskudd, og målgruppen er primært små og mellomstore bedrifter over hele landet, men statsstøttereglene gir også i noen grad anledning til å gi tilskudd til store bedrifter.

Antall kunder i populasjonen	84	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	34
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	76,96	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	0,81

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	76 %	0 %	3 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	0 %	16 %	84 %
2017	0 %	22 %	78 %
2016	0 %	20 %	80 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	102
Eksporthandel	17 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	78 %	86 %	81 %	
Tjeneste	83 %	86 %	91 %	
Prosess	77 %	60 %	67 %	
Marked	100 %	90 %	81 %	
Organisasjon	86 %	57 %	52 %	
Andel som ikke gir innovasjon	0 %	0 %	0 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	79 %	75 %	35 %
Nasjonalt nivå	0 %	0 %	0 %
Regionalt nivå	0 %	4 %	18 %
Bedriftsnivå	4 %	7 %	18 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	4,14	5,00	6,32
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	100 %	100 %	100 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	5,05	5,78	6,50
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	100 %	91 %	97 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	6,81	5,74	5,35
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	100 %	100 %	100 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	67 %	48 %	59 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	83 %	68 %	53 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	88 %	48 %	50 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	83 %	67 %	62 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	76 %	67 %	55 %
Ekspert	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	50 %	53 %	48 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	56 %	59 %	70 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	70 %	60 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	71 %	70 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er renset for «Vet ikke»

13.29 Utviklingsprogram for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping

Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping ble etablert i begynnelsen av 2015 og består av flere tidligere enkeltstående program. Utviklingsprogrammet skal skape økt vekst og verdiskaping innen lokalmat, reiseliv, reindriftsnæringen, Inn på tunet, innlandsfiske og andre tilleggsnæringer basert på landbrukets ressurser. Programmet skal stimulere til flere nye gründere, økt lønnsomhet og konkurransevne gjennom bedriftsutvikling, samarbeid, kompetanse- og omdømmeaktiviteter. Midlene kommer fra jordbruks- og reindriftsavtalen med ulike målgrupper. Utviklingsprogrammet skal bidra til mobilisering av gründere gjennom nasjonale prosjekter, øke verdiskapingen for bedrifter i programmets målgrupper samt annen næringsvirksomhet basert på landbrukets ressurser. Utviklingsprogrammets midler skal brukes for å øke bedriftenes faglige og forretningsmessige kompetanse, og for å skape gode nettverk og arena for erfaringsutveksling mellom bedriftene.

Antall kunder i populasjonen	98	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	49
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	80,61	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	0,78

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	43 %	4 %	53 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2018	4 %	17 %	79 %
2017	5 %	32 %	63 %
2016	4 %	28 %	68 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	14
Eksportandel	1 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:				
	2016	2017	2018	
Vare	94 %	92 %	90 %	
Tjeneste	86 %	76 %	84 %	
Prosess	76 %	57 %	80 %	
Marked	98 %	86 %	86 %	
Organisasjon	58 %	52 %	68 %	
Andel som ikke gir innovasjon	0 %	0 %	0 %	

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	14 %	9 %	7 %
Nasjonalt nivå	8 %	15 %	11 %
Regionalt nivå	31 %	21 %	11 %
Bedriftsnivå	33 %	27 %	48 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	4,15	4,54	5,27
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	100 %	98 %	96 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	4,89	4,59	4,69
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	98 %	93 %	88 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	5,82	5,80	5,43
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	100 %	100 %	100 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	53 %	37 %	50 %
Konkurransevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	71 %	67 %	55 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	79 %	59 %	57 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	88 %	67 %	60 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	76 %	67 %	67 %
Eksport	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	2 %	6 %	11 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	42 %	41 %	55 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	36 %	52 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	54 %	65 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er ruset for «Vei ikke»

13.30 Verdiskapingsprogram for kulturnæringen

Næringer innen kreativ industri har blitt en viktig del av norsk økonomi og er en bransje for fremtiden. Innovasjon Norges nysatsing på kreative næringer startet opp høsten 2013, som en konsekvens av regjeringens nye handlingsplan for kultur og næring. Målsettingen er økt verdiskaping og profesjonalisering for næringen, gjennom en rekke kompetansebyggende tiltak. Satsingen er basert på fire tiltak: Kompetanse/Kurs, Mentortjeneste, Bedriftsnettverk og Samlokalisering/Nettverk i samsvar med hva vi mener er suksesskriterier for at gründere skal lykkes. De tre første har Innovasjon Norge ansvaret for, det siste er Kulturrådets ansvar. Med disse tiltakene jobbes det sammen for å bidra til økt kompetanse innen kunst- og kulturbasert forretningsutvikling, samt å synliggjøre en koordinert virkemiddelinsats.

Antall kunder i populasjonen	24	Antall kunder i utvalget (intervjuet)	13
Totalt innvilget i populasjonen (mill)	14,83	Gjennomsnittlig innvilget per kunde som har svart på undersøkelsen (mill)	0,55

DPV	Område 1	Område 2	Område 3
Andel	62 %	0 %	38 %

Addisjonalt	Lav	Middels	Høy
2018	8 %	23 %	69 %
2017	9 %	26 %	65 %
2016	0 %	29 %	71 %

Gjennomsnitt per kunde	
Antall ansatte	4
Eksporthandel	24 %

Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til innovasjon innen:			
	2016	2017	2018
Vare	80 %	77 %	75 %
Tjeneste	92 %	96 %	100 %
Prosess	83 %	88 %	82 %
Marked	100 %	86 %	100 %
Organisasjon	86 %	100 %	83 %
Andel som ikke gir innovasjon	0 %	0 %	0 %

Innovasjonshøyde for nye varer, tjenester og prosesser			
	vare	tjeneste	prosess
Internasjonalt nivå	0 %	18 %	0 %
Nasjonalt nivå	14 %	18 %	38 %
Regionalt nivå	14 %	9 %	13 %
Bedriftsnivå	14 %	27 %	25 %

Rangering av tjenesten etter utvalgte indikatorer (gjennomsnitt)		2016	2017	2018
Samarbeid	Antall aktører utviklingsprosessen har ført til økt samarbeid med (av 10)	5,00	5,96	6,46
	Andel av utviklingsprosessene med samarbeidsbidrag	93 %	100 %	100 %
Kompetanse	Antall områder utviklingsprosessen i stor grad har gitt økt kompetanse om (av 12)	4,00	7,52	7,00
	Andel av utviklingsprosessene med kompetansebidrag	100 %	100 %	100 %
Innovasjon	Antall områder der utviklingsprosessen i stor grad har bidratt til innovasjon (av 17)	5,87	7,61	7,85
	Andelen utviklingsprosesser med bidrag til innovasjon	93 %	100 %	100 %
Antall ansatte	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økning i antall ansatte	69 %	21 %	50 %
Konkurranssevne	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer konkurransevnen	79 %	68 %	90 %
Lønnsomhet	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer lønnsomheten	79 %	48 %	100 %
Overlevelse	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bedrer overlevelsesmuligheten	86 %	62 %	90 %
Omsetning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt omsetning	79 %	45 %	60 %
Ekspert	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad bidrar til økt eksport	62 %	48 %	50 %
Kompetansespred	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir kompetansespredning	27 %	70 %	85 %
Samfunnsansvar	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir økt bevissthet rundt samfunnsansvar	-	14 %	33 %
Miljøbelastning	Andelen utviklingsprosesser som i stor grad gir redusert miljøbelastning	-	29 %	75 %

Vi gjør oppmerksom på at tallene er rensset for «Vet ikke»

Vedlegg 1 - Spørreskjema

KEU – FØRUNDERSØKELSEN 2018

1 - Språk - Language

Vennligst velg ønsket språk for undersøkelsen

Please choose your preferred language for the survey

- Norsk (20)
- English (9)

i30 - INNOVASJON NORGES KUNDEEFFEKTUNDERSØKELSE - FØRUNDERSØKELSEN

Denne undersøkelsen sendes til alle som mottar leveranser (finansiering, rådgiving eller annen kontakt) fra Innovasjon Norge i 2018 i forbindelse med et utviklingsprosjekt. Undersøkelsen har til hensikt å kartlegge forventede effekter av leveransen noen år frem i tid (3-4 år). Leveranser fra Innovasjon Norge skal dekke kundenes behov for utvikling på en rekke ulike områder. I denne undersøkelsen vil alle slike typer utvikling omtales som en utviklingsprosess. Med dette menes alle gjennomførte aktiviteter, for eksempel finansiering (lån og tilskudd), rådgiving, deltagelse på kurs eller lignende.

q19 - Status

Du/virksomheten fikk i 2018 et tilbud om leveranse fra Innovasjon Norge. Har du/ virksomheten benyttet dere av dette tilbudet?

(kun ett svar)

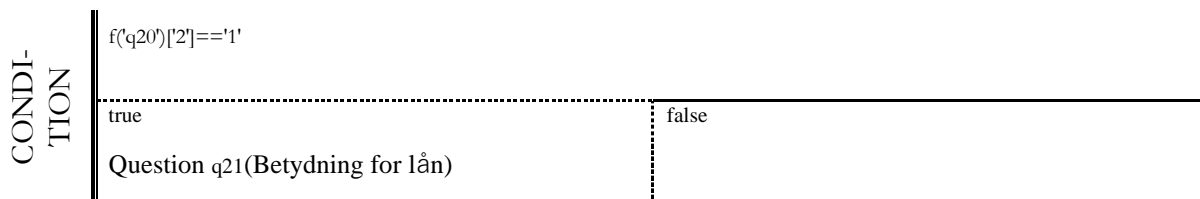
- Ja (1)
- Nei, men kommer til å benytte det (2)
- Nei, og kommer ikke til å benytte det (3)

CONDITION	f('q19')=='3'	
	true	false
	Question BlockToCall1()	
END	Condition f('q19')=='3'	

q20 - Finansiering

I tillegg til leveransen fra Innovasjon Norge, er utviklingsprosessen delfinansiert ved hjelp av følgende?
(ett svar per linje)

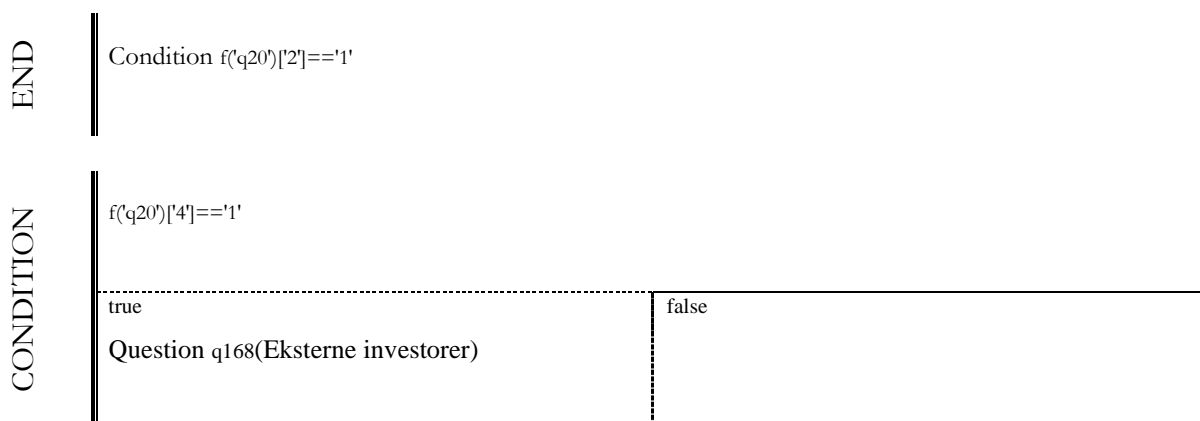
	Ja (1)	Nei (2)	Vet ikke (3)
Egenkapital (1)	☐	☐	☐
Lån fra banker eller andre finansinstitusjoner (2)	☐	☐	☐
Annen offentlig finansiering enn Innovasjon Norge (3)	☐	☐	☐
Eksterne investorer (4)	☐	☐	☐

q21 - Betydning for lån

Etter din vurdering, hvilken betydning har eller vil leveransen fra Innovasjon Norge ha for utløsning av lån?
(kun ett svar)

- Ingen (1)
- Liten (2)
- Noe (3)
- Stor (4)
- Svært stor (5)
- Vet ikke/ikke relevant (99)

q168 - Eksterne investorer

Hva slags eksterne investorer har virksomheten fått inn?

(flere svar mulig)

- Familie (1)
- Venner (2)
- Norske forretningsengler (3)
- Utenlandske forretningsengler (4)
- Andre norske private investorer (5)
- Andre utenlandske private investorer (6)
- Norsk venture kapital (7)
- Utenlandsk venture kapital (8)
- Norsk egenkapitalfond (9)
- Utenlandsk egenkapitalfond (10)
- Norsk såkornfond (11)
- Utenlandsk såkornfond (12)
- Norsk industriaktør (13)
- Utenlands industriaktør (14)
- Norske institusjonelle investorer (15)
- Utenlandske institusjonelle investorer (16)
- Andre (vennligst spesifiser) (17) _____

q169 - Betydning for eksterne investorer

Etter din vurdering, hvilken betydning har eller vil leveransen fra Innovasjon Norge ha for at dere har fått eksterne investorer?

(kun ett svar)

- Ingen (1)
- Liten (2)
- Noe (3)
- Stor (4)
- Svært stor (5)
- Vet ikke/ikke relevant (99)

END

Condition f('q20')['4']==1'

q22 - Innovasjon Norges betydning for utviklingsprosessen

Hva tror du ville skjedd med utviklingsprosessen dersom Innovasjon Norge ikke hadde bidratt? Utviklingsprosessen ville...

(kun ett svar)

- Sannsynligvis blitt gjennomført i samme skala og med samme tidsskjema (1)
- Sannsynligvis blitt gjennomført i samme skala, men på et senere tidspunkt (2)
- Sannsynligvis blitt gjennomført i mindre skala, men med samme tidsskjema (3)
- Sannsynligvis blitt gjennomført i mindre skala og på et senere tidspunkt (4)
- Sannsynligvis ikke blitt gjennomført i det hele tatt (5)
- Vet ikke (6)

q32 – Samarbeid

Har eller vil utviklingsprosessen føre til økt samarbeid med noen av følgende virksomheter?

(ett svar per linje)

	Ja, norsk(e) (1)	Ja, utenlandsk(e) (2)	Ja, både norsk(e) og utenlandsk(e) (3)	Nei (4)	Vet ikke (99)
Universiteter og høyskoler (1)	☐	☐	☐	☐	☐
Forskningsinstitutter (2)	☐	☐	☐	☐	☐
Kunder (3)	☐	☐	☐	☐	☐
Leverandører (4)	☐	☐	☐	☐	☐
Konkurrenter (5)	☐	☐	☐	☐	☐
Konsulenter (6)	☐	☐	☐	☐	☐
Investorer/finansiering (7)	☐	☐	☐	☐	☐
Offentlige myndigheter (8)	☐	☐	☐	☐	☐
Bransjeorganisasjoner (9)	☐	☐	☐	☐	☐
Frivillige organisasjoner (10)	☐	☐	☐	☐	☐

CONDITION

f('q32')['1'].any('1','2','3') || f('q32')['2'].any('1','2','3') || f('q32')['3'].any('1','2','3') || f('q32')['4'].any('1','2','3') || f('q32')['5'].any('1','2','3') || f('q32')['6'].any('1','2','3') || f('q32')['7'].any('1','2','3') || f('q32')['8'].any('1','2','3') || f('q32')['9'].any('1','2','3') || f('q32')['10'].any('1','2','3')

true

false

Question q140(Innhold i samarbeidet)

q140 - Innhold i samarbeidet

Vennligst angi hva det samarbeides om

(flere svar mulig)

- Eksport eller salg av varer og tjenester (1)
- Joint venture (2)
- Kompetanseoverføring (3)
- Leverandøravtale (4)
- Leverandørutvikling (HMS, samfunnsansvar, arbeidstakerrettigheter etc.) (5)
- Lisensavtale (6)
- Produksjonsavtale (subcontracting & co-contracting) (7)
- Teknologisamarbeid (8)
- Transport/logistikk (9)
- Underleverandøravtale/outsourcing-aktiviteter (10)
- Annet (vennligst spesifiser) (11) _____

END

Condition f('q32')['1'].any('1','2','3') || f('q32')['2'].any('1','2','3') || f('q32')['3'].any('1','2','3') || f('q32')['4'].any('1','2','3') || f('q32')['5'].any('1','2','3') || f('q32')['6'].any('1','2','3') || f('q32')['7'].any('1','2','3') || f('q32')['8'].any('1','2','3') || f('q32')['9'].any('1','2','3') || f('q32')['10'].any('1','2','3')

q34 - Økt kompetanse

I hvilken grad har eller vil utviklingsprosessen øke din/virksomhetens kompetanse om

(ett svar per linje)

	Ingen grad (1)	Liten grad (2)	Noen grad (3)	Stor grad (4)	Svært stor grad (5)	Vet ikke (6)
Utvikling av nye produkter i form av varer (1)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Utvikling av nye produkter i form av tjenester (2)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Forbedring av produksjonsprosesser (3)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Utvikling av markeder (4)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Utvikling av organisasjon og ledelse i bedriften (5)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Strategiprosesser og veivalg (6)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rekruttering og opplæring av ansatte (7)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Økonomi, budsjetter og økonomistyring (8)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muligheter ved samarbeid og nettverk (9)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Internasjonalt samarbeid (10)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Internasjonale markeder (11)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ekspert (12)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

CONDITION

```
f(q34)[1].none('1','2','99','88') || f(q34)[2].none('1','2','2','99','88') || f(q34)[3].none('1','2','99','88') ||
f(q34)[4].none('1','2','99','88') || f(q34)[5].none('1','2','99','88') || f(q34)[6].none('1','2','99','88') || f(q34)[7].none('1','2','99','88')
|| f(q34)[8].none('1','2','99','88') || f(q34)[9].none('1','2','99','88') || f(q34)[10].none('1','2','99','88') ||
f(q34)[11].none('1','2','99','88') || f(q34)[12].none('1','2','99','88')
```

true

false

Question q77(Kompetansespredning)

q77 - Kompetansespredning

I hvilken grad har eller vil kompetansen som er opparbeidet gjennom utviklingsprosessen bli spredd utenfor bedriften?

(kun ett svar)

- Ingen grad (1)
- Liten grad (2)
- Noen grad (3)
- Stor grad (4)
- Svært stor grad (5)
- Vet ikke (6)

END

```
Condition f(q34)[1].none('1','2','99','88') || f(q34)[2].none('1','2','2','99','88') || f(q34)[3].none('1','2','99','88') ||
f(q34)[4].none('1','2','99','88') || f(q34)[5].none('1','2','99','88') || f(q34)[6].none('1','2','99','88') || f(q34)[7].none('1','2','99','88')
|| f(q34)[8].none('1','2','99','88') || f(q34)[9].none('1','2','99','88') || f(q34)[10].none('1','2','99','88') ||
f(q34)[11].none('1','2','99','88') || f(q34)[12].none('1','2','99','88')
```


CONDITION

f('q34')['1'].any('3','4','5') || f('q34')['2'].any('3','4','5') || f('q34')['3'].any('3','4','5') || f('q34')['4'].any('3','4','5') || f('q34')['5'].any('3','4','5')
 || f('q34')['6'].any('3','4','5') || f('q34')['7'].any('3','4','5') || f('q34')['8'].any('3','4','5') || f('q34')['9'].any('3','4','5') ||
 f('q34')['10'].any('3','4','5') || f('q34')['11'].any('3','4','5') || f('q34')['12'].any('3','4','5')

true

false

Question q158(Kontakt med Innovasjon Norge og kompetanseheving)

q158 - Kontakt med Innovasjon Norge og kompetanseheving

Har kontakten med Innovasjon Norge ført til at virksomheten har fått økt sin kompetanse om:

(ett svar per linje)

	Ja (1)	Nei (2)	Vet ikke (99)	Ikke relevant (88)
Bærekraft (1)	☐	☐	☐	☐
Forretningsstrategi (2)	☐	☐	☐	☐
Forretningskultur i andre land (3)	☐	☐	☐	☐
Helse, miljø og sikkerhet i bedriften (4)	☐	☐	☐	☐
Industri- eller bransjekunnskap (5)	☐	☐	☐	☐
Internasjonalisering (6)	☐	☐	☐	☐
Lean/prosessforbedring (7)	☐	☐	☐	☐
Markedsinnsikt/kunnskap (8)	☐	☐	☐	☐
Organisasjon og ledelse (9)	☐	☐	☐	☐
Produktutvikling (10)	☐	☐	☐	☐
Forretningskikk og antikorupsjon (11)	☐	☐	☐	☐
Teknologibruk/ -tilgang (12)	☐	☐	☐	☐

END

Condition f('q34')['1'].any('3','4','5') || f('q34')['2'].any('3','4','5') || f('q34')['3'].any('3','4','5') || f('q34')['4'].any('3','4','5') ||
 f('q34')['5'].any('3','4','5') || f('q34')['6'].any('3','4','5') || f('q34')['7'].any('3','4','5') || f('q34')['8'].any('3','4','5') || f('q34')['9'].any('3','4','5')
 || f('q34')['10'].any('3','4','5') || f('q34')['11'].any('3','4','5') || f('q34')['12'].any('3','4','5')

q36 - Utvikling og forbedring av varer

Har eller vil utviklingsprosessen føre til nye varer eller forbedring av eksisterende varer?

(kun ett svar)

- Ja (1)
- Nei (2)
- Vet ikke (3)

CONDITION

f('q36')== '1'

true

false

Question q37(Forventet utvikling)

q37 - Forventet utvikling

I hvilken grad har eller tror du utviklingsprosessen vil føre til følgende?

(ett svar per linje)

	Ingen grad (1)	Liten grad (2)	Noen grad (3)	Stor grad (4)	Svært stor grad (5)	Vet ikke (99)	Ikke relevant (88)
Utvikling av helt ny vare (1)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Forbedring av design, egenskap og/eller kvalitet på eksisterende vare (2)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

CONDITION	$f'(q37)[1]==2' \mid \mid f'(q37)[1]==3' \mid \mid f'(q37)[1]==4' \mid \mid f'(q37)[1]==5'$			
	<table border="1"> <tr> <td style="width: 50%; text-align: center;">true</td> <td style="width: 50%; text-align: center;">false</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">Question q38(Varen)</td> </tr> </table>	true	false	Question q38(Varen)
true	false			
Question q38(Varen)				

q38 - Varen

Hvordan vil du beskrive den nye varen?

(kun ett svar)

- Helt ny - finnes ikke fra før i noen markeder (1)
- Ny på det norske markedet - men kjent i utlandet (2)
- Ny på det regionale markedet - men kjent på det nasjonale markedet (3)
- Ny for virksomheten din - men kjent på markedet (4)
- Vet ikke/ikke relevant (5)

END	Condition $f'(q37)[1]==2' \mid \mid f'(q37)[1]==3' \mid \mid f'(q37)[1]==4' \mid \mid f'(q37)[1]==5'$
-----	---

END	Condition $f'(q36)==1'$
-----	-------------------------

q39 - Utvikling og forbedring av tjenester

Har eller vil utviklingsprosessen føre til nye tjenester eller forbedring av eksisterende tjenester?

(kun ett svar)

- Ja (1)
- Nei (2)
- Vet ikke (3)

CONDITION	f('q39')==1'
	Question q40(Forventet utvikling)

q40 - Forventet utvikling

I hvilken grad har eller tror du utviklingsprosessen vil føre til følgende?

(ett svar per linje)

	Ingen grad (1)	Liten grad (2)	Noen grad (3)	Stor grad (4)	Svært stor grad (5)	Vet ikke (99)	Ikke relevant (88)
Utvikling av helt ny tjeneste (1)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Forbedring av design, egenskap og/eller kvalitet på eksisterende tjeneste (2)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

CONDITION	f('q40')['1']==2' f('q40')['1']==3' f('q40')['1']==4' f('q40')['1']==5'
	Question q41(Tjenesten)

q41 - Tjenesten

Hvordan vil du beskrive den nye tjenesten?

(kun ett svar)

- Helt ny - finnes ikke fra før i noen markeder (1)
- Ny på det norske markedet - men kjent i utlandet (2)
- Ny på det regionale markedet - men kjent på det nasjonale markedet (3)
- Ny for virksomheten din - men kjent på markedet (4)
- Vet ikke/ikke relevant (5)

END	Condition f('q40')['1']==2' f('q40')['1']==3' f('q40')['1']==4' f('q40')['1']==5'
-----	--

END	Condition f('q39')==1'
-----	------------------------

q42 - Utvikling og forbedring av produksjonsprosesser

Har eller vil utviklingsprosessen føre til nye produksjonsprosesser eller effektivisering/forbedring av eksisterende produksjonsprosesser?

(kun ett svar)

- Ja (1)
- Nei (2)
- Vet ikke (3)

CONDITION	f('q42')==1'	
	true	false
	Question q43(Forventet utvikling)	

q43 - Forventet utvikling

I hvilken grad har eller tror du utviklingsprosessen vil føre til følgende?

(ett svar per linje)

	Ingen grad (1)	Liten grad (2)	Noen grad (3)	Stor grad (4)	Svært stor grad (5)	Vet ikke (99)	Ikke relevant (88)
Utvikling av helt ny produksjonsprosess (1)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Effektivisering av eksisterende produksjonsprosesser (2)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Utvikling av metoder for lagring, levering og/eller distribusjon (3)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

CONDITION	f('q43')['1']=='2' f('q43')['1']=='3' f('q43')['1']=='4' f('q43')['1']=='5'	
	true	false
	Question q44(Produksjonsprosessen)	

q44 - Produksjonsprosessen

Hvordan vil du beskrive den nye produksjonsprosessen?

(kun ett svar)

- Helt ny - finnes ikke fra før i noen markeder (1)
- Ny på det norske markedet - men kjent i utlandet (2)
- Ny på det regionale markedet - men kjent på det nasjonale markedet (3)
- Ny for virksomheten din - men kjent på markedet (4)
- Vet ikke/ikke relevant (5)

END	Condition f('q43')['1']=='2' f('q43')['1']=='3' f('q43')['1']=='4' f('q43')['1']=='5'
END	Condition f('q42')==1'
CONDITION	<p>f('q37')['1']=='2' f('q37')['1']=='3' f('q37')['1']=='4' f('q37')['1']=='5' f('q40')['1']=='2' f('q40')['1']=='3' f('q40')['1']=='4' f('q40')['1']=='5' f('q43')['1']=='2' f('q43')['1']=='3' f('q43')['1']=='4' f('q43')['1']=='5'</p> <hr/> <p>true</p> <p>Question q45(Beskyttelse av den nyutviklede varen, tjenesten og/eller prosessen)</p> <p>false</p>

q45 - Beskyttelse av den nyutviklede varen, tjenesten og/eller prosessen

Har eller tror du at virksomheten vil komme til å bruke noen av følgende metoder for å beskytte det nye som utvikles?

(ett svar per linje)

	Ja (1)	Nei (2)	Vet ikke (99)	Ikke relevant (88)
Patent (1)	☐	☐	☐	☐
Registrert varemerke (2)	☐	☐	☐	☐
Registrert design (3)	☐	☐	☐	☐
Fortrolighetsavtaler (4)	☐	☐	☐	☐
Hemmelighold (5)	☐	☐	☐	☐
Opphavsrett/copyright (6)	☐	☐	☐	☐
Kompleks utforming/design (7)	☐	☐	☐	☐
Annet (8)	☐	☐	☐	☐

END	Condition f('q37')['1']=='2' f('q37')['1']=='3' f('q37')['1']=='4' f('q37')['1']=='5' f('q40')['1']=='2' f('q40')['1']=='3' f('q40')['1']=='4' f('q40')['1']=='5' f('q43')['1']=='2' f('q43')['1']=='3' f('q43')['1']=='4' f('q43')['1']=='5'
-----	--

q46 - Markedsføring og markedsutvikling

Har eller vil utviklingsprosessen føre til introduksjon på nye geografiske markeder eller endret markedsføring?

(kun ett svar)

- Ja (1)
- Nei (2)
- Vet ikke (3)

CONDITION

 $f('q46') == '1'$

true

false

Question q47(Forventet utvikling)

q47 - Forventet utvikling

I hvilken grad har eller tror du utviklingsprosessen vil føre til følgende?

(ett svar per linje)

	Ingen grad (1)	Liten grad (2)	Noen grad (3)	Stor grad (4)	Svært stor grad (5)	Vet ikke (99)	Ikke relevant (88)
Anvendelse av nye salgskanaler eller markedsføringsmetoder (1)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Introduksjon av varer/tjenester til nye geografiske markeder (2)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lansering av varer/tjenester på en ny måte (f.eks. ny design eller innpakning) (3)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Identifisering av nye behov hos eksisterende eller nye kunder (4)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

CONDITION

 $f('q47')['1'].any('3','4','5') || f('q47')['2'].any('3','4','5') || f('q47')['3'].any('3','4','5') || f('q47')['4'].any('3','4','5')$

true

false

Question q143(Kontakt med Innovasjon Norge og markedsføringsaktiviteter)

q143 - Kontakt med Innovasjon Norge og markedsføringsaktiviteter

Har kontakten med Innovasjon Norge ført til at virksomheten har foretatt endringer i/på sin(e):

(ett svar per linje)

	Ja (1)	Nei (2)	Vet ikke (99)	Ikke relevant (88)
Hjemmeside (1)	☐	☐	☐	☐
Aktiviteter i sosiale medier (2)	☐	☐	☐	☐
Deltagelse på messer og delegasjoner (3)	☐	☐	☐	☐
Andre nettverks- og møteplasser (4)	☐	☐	☐	☐
Annet (vennligst spesifiser) (5) _____	☐	☐	☐	☐

CONDITION

 $f('q143')['5'] == '1'$

true

false

Question q2110(Andre endringer)

q2110 - Andre endringer

Hvilke andre endringer har virksomheten foretatt som følge av kontakten med Innovasjon Norge?

EN D || Condition f('q143')['5']==='1'

EN D || Condition f('q47')['1'].any('3','4','5') || f('q47')['2'].any('3','4','5') || f('q47')['3'].any('3','4','5') || f('q47')['4'].any('3','4','5')

EN D || Condition f('q46')==='1'

q48 - Organisasjonsutvikling

Har eller vil utviklingsprosessen føre til at virksomheten tar i bruk nye organisatoriske løsninger eller nye rutiner-/prosesser?

(kun ett svar)

- Ja (1)
- Nei (2)
- Vet ikke (3)

CONDITON || f('q48')==='1'

---

true | false

Question q49(Forventet utvikling)

q49 - Forventet utvikling

I hvilken grad har eller tror du utviklingsprosessen vil føre til endring i følgende forhold i bedriften?

(ett svar per linje)

	Ingen grad (1)	Liten grad (2)	Noen grad (3)	Stor grad (4)	Svært stor grad (5)	Vet ikke (99)	Ikke relevant (88)
Ledelsesfunksjoner og/eller strukturer (1)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Forretningsmodellen (2)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Opplæringsystemer, arbeidsprosedyrer eller kvalitetsstyring (3)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Arbeidsansvar og beslutningsprosedyrer (4)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Organisering av relasjoner til andre virksomheter eller offentlige institusjoner (5)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Prosesser/metoder for å identifisere kundebehov (6)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

CONDITION

```
f('q49')['1'].any('3','4','5') || f('q49')['2'].any('3','4','5') || f('q49')['3'].any('3','4','5') || f('q49')['4'].any('3','4','5') || f('q49')['5'].any('3','4','5') || f('q49')['6'].any('3','4','5')
```

true

false

Question q142(Kontakt med Innovasjon Norge og forretningsmodell/strategi)

q142 - Kontakt med Innovasjon Norge og forretningsmodell/strategi

Har kontakten med Innovasjon Norge ført til at virksomheten har foretatt endringer i sin(e):

(ett svar per linje)

	Ja (1)	Nei (2)	Vet ikke (99)	Ikke relevant (88)
Forretningsmodell (1)	☐	☐	☐	☐
Praksis for beskyttelse av varer/tjenester, eller prosesser (IPR, f.eks. merkevarebeskyttelse) (2)	☐	☐	☐	☐
Forretningsutvikling (3)	☐	☐	☐	☐
Internasjonaliseringsstrategi (4)	☐	☐	☐	☐
Markedsføringsstrategi /-metoder (5)	☐	☐	☐	☐
Prosesser (f.eks. Lean, rekruttering etc.) (6)	☐	☐	☐	☐

END

```
Condition f('q49')['1'].any('3','4','5') || f('q49')['2'].any('3','4','5') || f('q49')['3'].any('3','4','5') || f('q49')['4'].any('3','4','5') || f('q49')['5'].any('3','4','5') || f('q49')['6'].any('3','4','5')
```

END

```
Condition f('q48')=='1'
```

q50 - Økonomiske effekter

I hvilken grad har eller vil utviklingsprosessen føre til følgende for virksomheten?

(ett svar per linje)

	Ingen grad (1)	Liten grad (2)	Noen grad (3)	Stor grad (4)	Svært stor grad (5)	Vet ikke (6)
Økt omsetning (1)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Økt eksport (2)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bedret konkurransevne	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bedret lønnsomhet (4)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bedret overlevelsesmulig-	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Økt sysselsetting (6)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

CONDITION	$f'(q50)[2]==2' \mid \mid f'(q50)[2]==3' \mid \mid f'(q50)[2]==4' \mid \mid f'(q50)[2]==5'$			
	<table border="1"> <tr> <td>true</td> <td>false</td> </tr> <tr> <td colspan="2">Question q85(Utløsende for eksport)</td> </tr> </table>	true	false	Question q85(Utløsende for eksport)
true	false			
Question q85(Utløsende for eksport)				

q85 - Utløsende for eksport

Har virksomheten eksportert tidligere?

(kun ett svar)

- Ja (1)
- Nei (2)
- Nei, denne utviklingsprosessen forventes å utløse virksomhetens første eksport (3)

q86 - Økt eksport - markeder

I hvilke av disse markedene forventes økt eksport?

(flere svar mulig)

- Norden (1)
- EU/EØS forøvrig (2)
- Europa utenom Norden og EU/EØS (3)
- Nord- Amerika (4)
- Sør- og Mellom-Amerika (5)
- Kina (6)
- Nordøst-Asia (7)
- Sørøst-Asia (8)
- Øvrige land i Asia (9)
- Midtøsten (10)
- Afrika (11)
- Oseania (12)

q160 - Tjenesten fra Innovasjon Norge

I hvilken grad har/vil tjenesten fra Innovasjon Norge bidra til at virksomheten har kommet i gang med sin internasjonaliseringsprosess?

(kun ett svar)

- Ingen grad (1)
- Liten grad (2)
- Noen grad (3)
- Stor grad (4)
- Svært stor grad (5)
- Vet ikke (6)

g2105 - Barrierer for eksport

(to svar per linje)

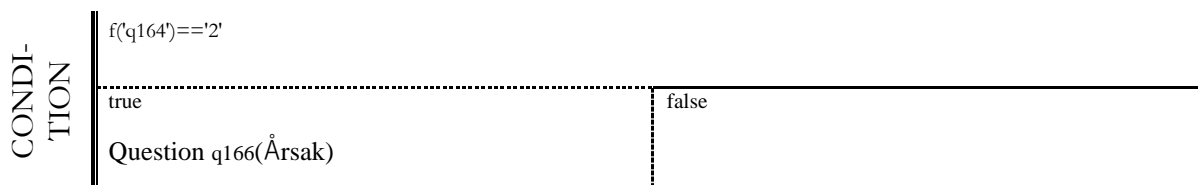
	q2106 - I hvilken grad har din virksomhet støtt på følgende barrierer/risikofaktorer:							q2104 - I hvilken grad har du/din virksomhet fått hjelp av Innovasjon Norge til å håndtere følgende barrierer/risikofaktorer:						
	I G (1)	L G (2)	N G (3)	SG (4)	S G (5)	VI (99)	IR (88)	I G (1)	L G (2)	N G (3)	SG (4)	S G (5)	VI (99)	IR (88)
Tilgang til finansiering av internasjonaliseringsarbeidet (1)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Relevant markedsinformasjon for valg av marked (2)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kompetanse om lover og regler i andre land (handlstekniske spørsmål) (3)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Finne strategisk samarbeidspartner lokalt i markedet (4)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bedriftsintern kompetanse/kapasitet til internasjonaliseringsprosessen (5)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tilgang til relevante FoU-/kompetansemiljøer/ klynger hjemme (6)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tilgang til relevante FoU-/kompetansemiljøer/klynger eller nettverk ute (7)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kunnskap om konkurrenter (8)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tilgang til nødvendig teknologi (9)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Språk-/kulturkompetanse (10)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Korrupsjonsutfordringer (11)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Krav om lokalt eierskap eller lokal tilstedeværelse (12)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

q164 - Benytte Innovasjon Norge igjen

Tror du at du vil benytte Innovasjon Norges tjenester om du skulle forsøke deg internasjonalt i fremtiden?

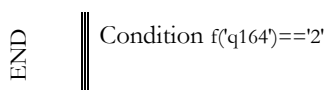
(kun ett svar)

- Ja (1)
 Nei (2)
 Vet ikke (3)

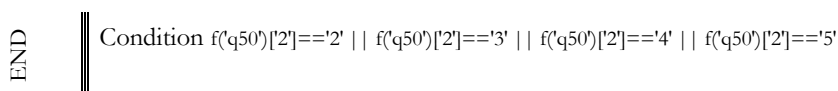
q166 - Årsak

Hva er årsaken til dette?

q167 - Mangler i tjenestetilbud

Hva savnet du i Innovasjon Norges tjenestetilbud i forbindelse med din internasjonaliseringsprosess?

q51 - Miljø- og samfunnseffekter

I hvilken grad har eller vil utviklingsprosessen føre til følgende?

(ett svar per linje)

	Ingen grad (1)	Liten grad (2)	Noen grad (3)	Stor grad (4)	Svært stor grad (5)	Vet ikke (99)	Ikke relevant (88)
Mindre produksjon av avfall (1)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mer resirkulering av avfall (2)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Reduksjon i utslipp av klimagasser (3)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mer fornybar energi produsert (4)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lavere forbruk av energi (5)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mer gjenbruk av materialer (6)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lavere forbruk av materialer (7)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bedre utnyttelse av biologiske ressurser (8)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Flere lærlingeplasser (9)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Økt mangfold i næringslivet (kjønn, alder, nasjonalitet, minoritetsgrupper m. fl.) (10)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Løsning på andre utfordringer i samfunnet (f.eks. helse, matsikkerhet, trygvere samfunn) (11)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

q139 - Rolle i virksomheten

Hva er din rolle i virksomheten?

(flere svar mulig)

- Administrerende direktør/daglig leder (1)
- Prosjektleder (2)
- Økonomidirektør (3)
- Teknisk direktør (4)
- Markedsdirektør (5)
- Gründer av virksomheten (6)
- Styreformann i virksomheten (7)
- Styremedlem i virksomheten (8)
- Eier av virksomheten (9)
- Annet (vennligst spesifiser) (10)_____

q52 - Bakgrunnsinformasjon om virksomheten

I denne siste delen av undersøkelsen ønsker vi at du besvarer noen få spørsmål knyttet til din virksomhet (bedrift).

Gjelder dine svar i denne undersøkelsen en allerede etablert bedrift/virksomhet?

(kun ett svar)

- Ja, etablert i 2014 eller før (1)
- Ja, etablert etter 2014 (2)
- Nei (3)

CONDITION

f('q52')!='3'

true

false

Question q53(Etablert år)

q53 - Etablert år

Hvilket år ble virksomheten etablert?

Skriv årstall på formen ÅÅÅÅ - 4 siffer

CONDITION

f('registerdata')=='0'

true

false

Question q121(Omsetning)

q121 - Omsetning

Hvor stor var virksomhetens omsetning i 2017? Skriv inn tallet i hele norske kroner uten mellomrom eller komma/punktum
(kun tall)

END

Condition f('registerdata')='0'

q54 - Prosentandel eksport

Omtrent hvor stor prosentandel av samlet omsetning ble eksportert i 2017?
(kun tall)

q55 - Antall ansatte

Hvor mange ansatte hadde virksomheten per 31.12.2017?
(kun tall)

q56 - Antall årsverk

Hvor mange årsverk hadde virksomheten per 31.12.2017 (ett årsverk er ca. 1850 timer)?
(kun tall)

q135 – Fremtidig omsetningsutvikling

Sammenlignet med dagens situasjon, hvordan tror du virksomhetens omsetning vil utvikle seg i løpet av:
(ett svar per linje)

	Sterk reduksjon (1)	Moderat reduksjon (2)	Ingen endring (3)	Moderat økning (4)	Sterk økning (5)	Vet ikke (99)
Ett år (3)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tre år (4)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

q170 - Fremtidig sysselsettingsutvikling

Sammenlignet med dagens situasjon, hvordan tror du virksomhetens sysselsetting vil utvikle seg i løpet av:
(ett svar per linje)

	Reduksjon (1)	Ingen endring (2)	En nyansatt (3)	To til tre nyansatte (4)	Fire til fem nyansatte (5)	Flere enn fem nyansatte (6)	Vet ikke (99)
Ett år (1)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tre år (2)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

q57 - Utenlandsk eierskap

Har virksomheten utenlandske eiere?

(kun ett svar)

- Ja, heleid av utenlandske eiere (1)
- Ja, en majoritet blant eierne er utenlandske (2)
- Ja, en minoritet blant eierne er utenlandske (3)
- Nei, selskapet er 100 prosent norsk eid (4)
- Vet ikke (99)

END

Condition f('q52')!='3'

q58 - Annen mottaker på neste undersøkelse

Du vil motta en ny undersøkelse om 3-4 år der hensikten er å kartlegge faktiske effekter av leveransen. Dersom en annen person enn deg bør motta denne undersøkelsen, ber vi deg fylle inn følgende opplysninger:

Navn: (1) _____

E-postadresse: (2) _____

q59 - Ytterligere informasjon

Dersom du har tilleggsinformasjon eller kommentarer til undersøkelsen, kan du skrive det her:

STOP

Complete –

DANMARK

Oxford Research A/S
 Falkoner Allé 20
 2000 Frederiksberg
 Danmark
 Tel: (+45) 3369 1369
 office@oxfordresearch.dk

NORGE

Oxford Research AS
 Østre Strandgate 1
 4610 Kristiansand
 Norge
 Tel: (+47) 4000 5793
 post@oxford.no

SVERIGE

Oxford Research AB
 Norrlandsgatan 11
 103 93 Stockholm
 Sverige
 Tel: (+46) 08 240 700
 office@oxfordresearch.se

FINLAND

Oxford Research Oy
 Fredrikinkatu 61a
 00100 Helsinki
 Finland
 www.oxfordresearch.fi
 office@oxfordresearch.fi

BRUXELLES

Oxford Research
 C/o ENSR
 5. Rue Archimède
 Box 4, 1000 Brussels
 www.oxfordresearch.eu
 office@oxfordresearch.eu

LATVIJA

Oxford Research SIA
 Vīlandes iela 6-1
 LV-1010, Rīga, Latvija
 Tel.: (+371) 67142503
 http://oxfordresearch.lv
 info@oxfordresearch.lv